

ఆంధ్రీ కృత

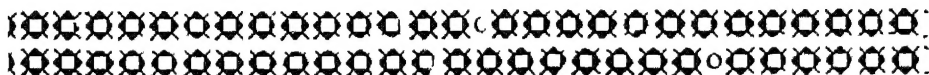
మంత్రీశ్వరోపాఖ్యానము

-: ఆంధ్రీ కర్త :-

అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

స ర సా పు ర ము

శ్రీః
ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

ఆంధ్రీకృత :- అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు
ధర్మపత్ని :- శ్రీమతి వేంకటసుబ్బద్ర

ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

ప్రథమ ప్రచురణము - (1994 ఆగస్టు) - భావప్రశాసనము

వెల 60/- రూ

This book is published with financial assistance of
Tirumala Tirupati Devasthanams, Under their scheme,
“Aid to publish Religious Books.”

-: ముద్రణము :-

పుటలు	1 నుండి-220 వరకు	సీతారామాంజనేయపెరిస్--నరసాపురము
„	221 నుండి-226 వరకును,	శ్రీ వాసవీదత్తా అద్వైత ప్రింటర్స్,
„లోపల	37 నుండి-చివరవరకును,	ఆర్యాపురం,
„తోలుత	1 నుండి-10 వరకును	రాజమండ్రి.
„లోపల	1 నుండి-36 వరకు	నవజ్యోతి ప్రెస్--నరసాపురము

-: కృతజ్ఞత :-

ఈ కృత్యాకృత్యాలోక లోకబాంధవమూర్తి — బ్రహ్మశ్రీ కాశీభట్ట సుబ్రహ్మణ్యశర్మ మహోదయులకును;

ఇదం ప్రథమప్రచురణ మునకనుక్షణము, ఉత్సుకతనెయి, మిక్కిలిబోత్సాహ మిచ్చుచు, నన్నొక కార్య(వ్య) నిర్వాహకునిగా నిల్చిన మానరసాపురాంధగీర్వాణ పండితమిత్రమండలికిని:

అడిగినదియతడవుగ, విరివిగఁ బసదనమొసఁగి, ప్రచురణ పుణ్యకార్యమున కాద్యులైన శ్రీ తిరుమల తిరుపతిదేవస్థానముల కార్యనిర్వహణాధికారులకును; తదితర సహృదయులకును;

పనిబరువును గనుఁగొనియు, మిగులఁ జొరవగలిగి, మొదలిడి, ముద్రణార్థ భాగము మించిచేసిన “సీతారామాంజనేయప్రెస్సు” (నరసాపురము) వారికిని;

మోమోటవెట్టిగాఁ, గాదనలేక, ముద్రణకార్యభారముడు గొంతమోసి, సాయము చేసిన “నవజ్యోతిప్రెస్సు” (నరసాపురము) వారికిని;

నాయసహాయహారతాభాసతాకింక ర్తవ్యతామూఢతలను గ్రహించి, యాగ్ర హింపక, అవశిష్టముద్రణకార్యము పూర్తియౌటకు బాసదేసి, నన్నుగట్టెక్కించిన మిత్రరత్నము—డాక్టర్, శ్రీ ఆరిపిరాల—(కాదు; తెలుఁగువెలుఁగుల) నారాయణరాయ మహోదయులకును;

నన్నెఱుంగకున్నను, శ్రీ నారాయణరావుగారి మాటవై - ఈ నాగ్రంథమును చివరవరకును ముద్రింపించియిచ్చిన పుణ్యాత్ములు “శ్రీవాసదత్త ఆర్థ ప్రింటర్స్” (ఆర్యాపురం-రాజమండ్రి) వారికిని; నేనిబ్బందు లెన్నిపెట్టుచున్నను - లెక్కింపక, మిక్కిలియోపికతో ముద్రణకార్యమును చక్కఁబెట్టినవారిసిబ్బంది యందఱకును —

—ఇన్నికాదెన్ని కృతజ్ఞతాద్యోతకవాక్యములు వ్రాసినను, బై నిబేర్కొన్నవాక్య కందఱకును, నేనెల్లప్పుడును ఋణపడియే యుందునన్నమాట - అర్థవాదముకాదు - యథార్థవాదము.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త

ఆధ్యానకానుక్రమము

మంగళాచరణాదికము	పు 1-10
(1) జానుమండల తపోమహత్త్వము	1-97
(2) ఊర్వశీ విలాసవర్ణనము	98-117
(3) జానుమండల వరప్రాప్తి	118-126
(4) జానుమండల ప్రతాపము	127-138
(5) మాత్రిక మాన్యావిర్భావము	138-160
(6) మాత్రికధర్మ నిరూపణము	160-175
(7) పాశుపతవ్రతారంభము	175-188
(8) పాశుపతవ్రత భంజనము	189-208
(9) కాసరాసుర సంహారము	209-226
(10) దుర్గాసుర సంహారము	1-22
(11) సురకంటకపురోపరోధము	22-37
(12) సంప్రహారాంతరితము క్త కాసారవర్ణనము	37-76
(13) జానుమండల సంహారము	77-97
(14) ముక్తిశ్వర వివాహసన్నాహము	98-116
(15) ముక్తికాంతా ముక్తిశ్వర కళ్యాణము	117-128
(16) గంధర్వశాప-తన్మోక్ష పృత్తాంతము	129-144
(17) ముక్తిశ్వర పుత్రాభ్యుదయవర్ణనము	145-157
(18) మాత్రికధర్మ నిర్ణయము	157-176
గ్రంథ సమాప్తి	177-179

శ్రీః

ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

ప్రథమాధ్యాయము

మహితము, భూమహితము
నైమిశమనువనమునందు, నైష్ఠికులు మునుల్
సీమాతిగమహిముల్, ది
వ్యామేయపవిత్రవృత్తులమలినచిత్తుల్.

1

క॥ పుణ్యాశ్రమంబునందు న
గణ్యంబగుదీక్ష దీర్ఘకాలికము మహా
పుణ్యదము సత్రయాగమ
రణ్యంబునఁజేయుచుండ గ్రగ్గున నటకున్.

2

గీ॥ వ్యాసమానిశిష్యుండితిహాసవేత్త
సూతమాని, సర్వార్థవిజ్ఞాతరాఁగ
నచటమున్నున్న శౌనకాద్యఖిలమునులు
రామహర్షణికతిథిమర్యాదఁజేసి.

3

అ॥ సూతమానివర్య! సూత్యాహసఁభవ!
సర్వవృత్తవేత్త! సాధుచిత్త!
సీపు సెప్పఁ బేర్చి, వేదిధంబులవింటి
మేము పుణ్యకథల నెన్నొ మున్ను.

4

అ॥ లోకసృష్టికమము, లోకేశ్వరుమహత్త్వ
మమరవరులవృత్తమసురచేష్ట
లాశ్రమాదిగాఢలాలకించితిమయ్య!
మేము మున్ను సర్వతోముఖముగ.

5

- గీ॥ నళినజోపమమతి! బ్రాహ్మణప్రభావ
ముత్తమక్షత్రియులవిక్రమోరుగాధ
లలఘుతరములు, సూర్యచంద్రులశుభాన్వ
యోత్థితచరిత్రములు వింటిముజ్జ్వలములు. 6
- క॥ పరమపవిత్రములగు, ముని
పరుల చరిత్రములు, మఱియు, బర్వతకథలున్
సరిదుత్తమగాధలు, హరి
హరుల ప్రభావములు వినితయ్య, మహాత్మా! 7
- ఆ॥ విపులకృపను నీవు వినిపించితివి మాక
పూర్వరీతిబూర్వపుణ్యగాధ
లెన్నొ మున్ను; శివునహీనమహత్త్వంబు
నెన్ను చీవు సెప్పితిధవుణ్య! 8
- ఆ॥ వరగుణాఘృడుండెబర మేశుభక్తుండు
“ముక్తమాని” శుద్ధబుద్ధియంచు;
దత్పసక్తిచేత, ముత్పక్తికర్షంబున
వినఁగఁబొడమెగుతుకమనఘ! మాకు. 9
- ఆ॥ ముక్తమానియెవఁడు? పుత్తుఁడేపుణ్యదం
పతులకతఁడు? తచ్చరితగుణములు
కీదృశంబు? లామహాదేవునకతండు
గూర్చుభక్తుఁడెట్లుకోరియయ్య? 10
- ఆ॥ అతఁడుమిపులఁ జేసినట్టియట్టితమేమి?
యతనివంశమెట్టిదాను? దీని
విపులఫణితిఁజెప్పవే, రామహర్షణీ! ”
యనఁగఁ, గధకుఁడిటులననియెఁబీతి. 11
- వ॥ మునీంద్రులారా! శ్రీమన్నారాయణాంశసంభూతుం
డైనబాదరాయణమానీంద్రునియనుగ్రహవిశేషంబున నేనీపురా
వృత్తంబుఁడిరావృత్తంబుగావించితి. బ్రహ్మతోల్లినారదునకీ
ముక్తర్షిచారిత్రంబునువినిపించె. వ్యాసుండరణ్యవాసాయాస

క్లేశంబులనొందుచున్న కాంతేయగ్రాణికియీశ్వరభక్తుని
వృత్తాంతంబుదీనిన్ బ్రసంగసంగతిని విన్నె; నాబాదరాయణుడే
శుశూషాపరాయణుండనైన నాకు దీనినుపదేశించె. నేవిన్నది
విన్నట్లుల విన్నవించెద. సావధానులరై వినుండని హస్తోత్క
ర్షంబున రామహర్షణి యాశౌనకాది మహర్షులకిట్లని సెప్పం
దొడంగె.

12

చం॥ అరికృతదుష్పరాభవమహార్ణవమగ్నుడు, ధర్మరాజు, సో
దరులును, దాను, ద్రావిదియు దారుణకాననసీమలందు సం
చరణమొనర్చుచున్, ఫలరసంబులనాకటిచిచ్చువుచ్చి, సం
స్తరణవిహీనకర్కశము, స్థండిలమందుశయానుడయ్యెగా! 13

గీ॥ పాంసువులరూషితుండయి, వరడులటువ
నిద్రమేల్కొంచుచుండు; నిర్ణిద్రమైన
దైవమేకట్టికుడ్పనాథీవరేణ్యు
భోగదూరునిజేసిసంపూర్ణముగను .

14

ఆ॥ ఇట్లుసాలయేడులేగ దుఃఖార్తయై
యూజ్జనేనిక్లేశమాపలేక
యొక్కనాడు నాథుడొంటినుండగ దాసి
యిట్టులనియెగన్నులింతసేసి .

15

చం॥ “ఇకభరియింపజాలహృదయేశ్వర! నెవ్వగనుంతయేని; శ
త్రుకృతపరాభవోద్భవమురూఢముమర్మవిభేదనంబు;మున్
సుకముగ్రబొద్దువుచ్చితిమి సుందరహైమ శిరోగృహంబులన్
బ్రకటమహార్హసన్మృదులవస్త్రవిభూషణధారణార్హతన్. 16

ఆ॥ అట్టిమనమునేడునట్టడవులలోన
బండతాళ్లబండి పాంసువాత
హతులమగుచు,బ్రొద్దులటైపుచ్చుడు, క్షణ
మొక్కయుగమువోబెనోలెజాగె.

17

- అ॥ పరమశాంతభావ ! వనటభారము పార
మేగునొక్కొక్క ! నీయుపేక్షజేసి
యింతపుట్టెగాక; యేమిత్తువనీకు ?
దేజమొప్పదీనితీండ్రమడవు. 18
- అ॥ ద్యూతనష్టమైనతోల్లింటి ప్రాజ్యసా
ప్రాజ్యలక్ష్మిగొమ్మ; మసలనేల?
నీదుముదలలేక, నీతమ్ములిందందు
“గుక్కిళులనుమింగుకొంచు” నుండి. 19
- అ॥ ఒక్కడుసాలడే సహోదరుడరికంత
లుంతనంబునకును; లుప్తలక్ష్మి
మరలగొనగలక ? గనుక, మాంద్యమ్మువీడి, త
మ్ములనుగూడి లచ్చిబొందుమయ్య ! ” 20
- క॥ అని పలుకగద్రోవది తా
విని వడముడి తీవరితివిన్నెను; శాంతా
త్మనిగనుగొని ధర్మజు “న
త్యనుపమముపపన్న మికులాంగనవల్కెన్. 21
- అ॥ అరులవలనిపరిభవాగ్ని విజృంభింప
సరణివీవు; ద్యూతమయ్యెనుధన
దండ; మింతపుట్టెద్యదుపేక్ష; నిద్రి యె
న్నాళ్లుసెల్లునింక ? నన్నుబంపు. 22
- అ॥ శ్రీలడెత్తు; శత్రుజిల్చిచెండాడుదు
గితవహృతముగాగనతులవిభవ
మేమిపౌరుషంబు ? ఋతమేమి ? రాజ ! నీ
కిష్టమెట్లులయ్యెగట్టమింత ? 23
- అ॥ జూదమాడి యోడి సూడులుమోసంబు
జేయ మాటునేతచేతగాక
తెచ్చి పెట్టితీవుతీవ్రంబుగాగట్ట
ముచ్చిపోవుదలంపనుల్లమకట ! ” 24

అ॥ ఇట్లుతమ్ముడట్టు లిల్లాలు మదిఁగాఢ
నాడు మాటలకుఁ బృథ్వాగ్రీసూతి
మదిని యిఖభరముమఱుపంగలేక, సం
ధాన పరత, స్థిరత, తథ్యములుగ. 25

క॥ అను జన్మనిసంరంభం
బునుమానుపనెంచి, ధర్మపుత్రుఁడు ధర్మం
బును, నర్థంబునుమాటలఁ
గనఁబఱచుచు, భీమసేనుఁగనుఁగొని, యనియె. 26

క॥ ఎఱుఁగుదునువత్స! మీయం
దఱకును గష్టంబుపస్థితంబయ్యెనుజూ !
అరికృతనికృతికిఁ బ్రతికృతి
నెఱవఁగనమయంబుగావనిలసుత! వింటే! 27

గీ॥ సైరణవహింపనొనల్లు; సాహసికత
కనువు, గాదెవ్వరికనమయంబునందు;
నేదిభదితవ్యమో, కాకపోదుసూనె
యద్ది; యిద్దబలాఢ్య! జనాళికెందు. 28

అ॥ ఏమిసేయువాఁడ నిప్పుడు? తమ్ముడ !
యిట్టి ఘోరశపథచుటైచేసి,
సరియె, మానధనుఁడు సంధావ్యతిక్రమం
బాచరింపనెందునై వఁగాని? 29

అ॥ రాజనీతిశాలి రాజ్యంబుసకళత్ర
పుత్రమిత్రమైనఁబోవిడుచును;
విడుచుఁగానియట్టెయడలక ప్రాణముల్;
కాని, ప్రతినఁజేసి; చూసలేడు. 30

అ॥ నీతివేత్తలె వునిందింతువిస్మృత
సంగరులను, మనల, పెంగలులని;
నీతిశాలియంచు, నిత్యచూరారాజు
మెత్తురయ్య ! జనులు మొత్తముగను. 31

- ఆ|| కాన, నోర్పుతోడఁగాలశేషమునెట్లొ
గడువవలయు గడువుఁ గడఁకతోడ;
నట్టులైన, దోసమంటునే, మనల? నో
యనిలతనయ! నీవునరసికనుమ!.
- 32
- కం|| అవిమృశ్యకృతములగుపను
లవియువిపాదావహంబులవు; గావునఁజే
యవలెవిమర్శించియె మా
నవుఁడు మివుల నలులఁగాక, నవ్వులపాలా.
- 33
- శం|| క్షమపరమైనవస్తువగు; క్షాంతిమహాజ్ఞాజ్వలమైన సద్గుణం
బు; మహిక్షమాన్వితత్వమతిముఖ్యముప్రాణధమైనయాషధం
బమితమహాప్రభావమదియాటవహింపఁగఁజెల్లుజూనె, యీ
క్షమఁగవచంబుగా, ననిలజా! శపథంబులు దీటునర్థకున్.
- 34
- ఆ|| క్రమముగా లభింపఁగలదు స్థిరాయతి
న్యాయమైనస్థానమస్మదీయ
మనుచు, వినిచెధర్మతనయుండు భీమున
కంత, వ్యాసుఁడచటనవతరించె.
- 35
- ఆ|| ప్రియమమహిమమహితశుచివేషధరుఁడగ్ని
తేజుఁడతులపుణ్యదివ్యమూర్తి,
యఖిలవేదవిభజనాయతక్షీర్తి, వైష్ణ
పాయనుండు, బాదరాయణుండు.
- 36
- ఆ|| స్ఫటికశుభ్రరశ్మిసంశోభితాపాంగ
వీక్షణములశాంతముక్తితంబుఁ
జేయుచాశ్రితాళి, శ్రీహరిశుభమూర్తి
యంతనవతరించెవ్యాస మాని.
- 37
- కం|| అటులఁబొడనూపువ్యాసుని
జటివరు, దూరమునఁజూచి, సాష్టాంగముగా
నిటలతటసుఘటితాంజలి
పుటుండయి, ధర్మజుఁడు మొక్కెముదిమొదవమదిన్.
- 38

అ॥ ధర్మపత్ని, సాధ్వీ, చాగ్రపది పాదోద
కంబుఁ దేరఁ, దా ముదంబుమీఱ,
ధర్మరాజు ధన్యతన్ గోరివ్యాసుపా
దములఁగడిగె; “దురితతతులు నడఁగె. 39

కం॥ కలుములునుగలిగె” ననుకొని,
జలములసానుజుఁడఁ, దారసహితుఁడునయి, యాఁ
దలఁదాల్చి, ధర్మజుఁడు, ముని
కులపతిఁబూజించెభక్తికొటిగుణముగాన్. 40

అ॥ “నీకుఁదమ్ములకును, మీకాంతకును శేమ
మేగదా” యటంచు, “శేగులెల్లఁ
దీతెనే” యటంచు, దివ్యప్రభావసం
పన్నఁడగ్నేవ్యాసుఁడన్న రేండు. 41

అ॥ వెచ్చనూర్చి, విన్నవించె వివ్వచ్చుని
యన్న వ్యాసహనికంతఁదాము
మున్ను బడ్డబన్నముల, మనశ్లేశఁబుఁ
గొంతయడఁచుకొనుచుఁ, గొంతిఁకొడుకు. 42

కం॥ మాపడినపాటుబన్ బడ
నోపరభువినెవ్వరెందు నొరులు; మరల, సం
ప్రాపించుమాకునేవిధి
మాపూర్వప్రాభవంబు, మహితశుభంబుల్. 43

అ॥ వరుసఁజెప్పవలెనె? బ్రహ్మర్షి ! మాపడ్డ
బన్నములనుమరల, భవదనుత్త
మోరుదివ్యదృష్టికీరేడులోకాలఁ
గానరానిదేది? మానినాథ ! . 44

అ॥ ఎఱిగి తేనిదీని కేదేనుపాయంబ
పారశక్రకల్పితోరుదుఃఖ
మునకు, సదయహృదయముననుపజేశింపు
మనఘ! బాదరాయణా! మహాత్మ!! 45

క॥ సర్వగురుండవుగాదే;
సర్వవిదుండవునునీవు; సాత్యవతేయూ !
పిర్వీకులబడుచూ బోం
ట్లుర్వరదాద్వృక్షరక్షణోచితులుగదే! 46

క॥ అని, శమనసుతుడు శమధని
మునివరువేడంగగరుణమునుకొని, వ్యాసుం
డనియె - " నృపతిలక! మీదగు
వనటమముంగూడబెండవహజేసెంగదే ! 47

గీ॥ వీతరాగులమేమేడ? నూతనాతి
దుఃఖదములు మీపాటులదొంతులేడ?
యైన, దుఃఖంబునాపఁగానొనె? యవ్వి
సుంతజ్ఞప్తికివచ్చినశాంతమూర్తి!. 48

క॥ హతవిధికృతమయి యిది యూ
పతితంబయినదియ; గాక బన్నము స్రమా
టుత! తగినయదనుదనుకను
దితిక్షమైననుండవలయుధీయుతులెందున్. 49

ఆ॥ శుభసమయమురాంగ శుభదహా సర్వంబు;
నిన్ను బాధఁబెట్టి నికృతినిట్లు
లరులు నీగుణంబులగ్గింతురిబమీంద
సత్యసంధుడవని, శమనతనయ ! 50

ఆ॥ జరగుచుండు దశలు చక్రనేమిక్రిమం
బుననునరులకెప్పుడూఁ జుణ్యమూర్తి
యింతలోననరులనేపుమైన్దిరింప
నొనుపాయములనునరయుమీవు. 51

క॥ బౌదాసీన్యముసెల్లునె
యాదుర్యోధనునిపట్ల? నతికుటిలుడు మా-
యాదక్షుండాతఁడు దయ
మేదినినీజాలునే, సమీచీనము 'న'?. 52

- అ॥ అతఁడునాసికాఁగ్రామందు వెచ్చనియూర్పు
తోచునంతవఱ్ఱ నీచతాదు
రాత్రితలకెలోఁగు; నంతియకాని; మీ
కర్థరాజ్యమిచ్చునా? నృపాల! 53
- ఉ॥ శుద్ధమనస్కు! ధర్మ సుత! శుంభదఖండవిభూతిఁబొందుమా!
యుద్ధములోన శత్రువులనుక్కడఁగించి ; వలంతినై, ధ్రువే-
ష్టేష్ఠకులక్రమాగతమహీమహితోజ్వలరాజ్యలక్ష్మి; దో-
రుద్ధు విక్రమక్రమముహుర్దుహురూర్జితకీర్తిశాలినై". 54
- అ॥ ఇట్లువ్యాసమానియెచ్చరింపఁగ, ధర్మ
సూనుడనియె “ నేముదీనులమయి,
యుండినారమరులఁజెండాఁగలయుపా
యంబుగల్గెనేని, యానతిమ్ము . 55
- అ॥ మానినాథ! విపులసేనాసమేతులు
సుప్రతిష్ఠితులును, సుహృదహీన
కోశశస్త్రయుతులు, క్రూరులు, శాత్రువుల్;
గెలువఁగలమెవారి? నిలువఁగలమె? 56
- ఉ॥ గ్రీష్మరవిప్రతాపూఁవిగీతచర్మితులు, రాజరాజు, న-
త్యూష్ణులతేజఁగొల్పెదర యోగ్యుడవీరనఁజాలకెప్పుడా
భీష్ముడు, ద్రోణుడున్, గృపుఁడు, బెన్ని ధికర్ణుడుద్రోణపుత్రుడ
ర్చిష్మనుడస్త్రశస్త్రపరికృతవిరోధిశిరోధూర్ధ్వరా! 57
- క॥ మృత్యుభయంకరుఁడును, స
ర్వత్యాగి, ప్రతాపశాలి, బహ్మర్షులచే
సత్యంతశిక్షితుండును
స్తుత్యర్థుఁడు, భీష్ముడుండెజూ! దాయలలోన్. 58
- క॥ అర్ణోనిధిగాంభీర్యుఁడు
కర్ణుండారాజరాజగాదిలిచెలి, య
భ్యర్ణముననిలిచి, యతనికిఁ
దూర్ణశ్రీప్రాప్తిఁగోరి, తుష్టింగూర్చున్. 59

- క॥ ఆకర్ణ్యగెల్వ, మాకగు
ప్రేకము; శస్త్రాస్త్రమర్మవిదూహతఁడు; దాఁ
నాకటకౌటిల్యవిశేష
రాకలితుఁడు; వానినెట్లుకా; ననిగెల్వన్? 60
- క॥ ఇతరులు పలువురుపతికీన్
హితరతులు; తదర్థముజ్ఞితేడితవిభవుల్;
మతిమంతులు, యోధులుగల
రతులపరాక్రములు; గెల్వనొనేవారిన్? 61
- అ॥ ద్విగ్ధణంబుగెల్వ, పాఠ్యుణ్యపూర్ణ! సా
ఖ్యంబుగల్గమాకునభ్యుపాయ
మెఱుకపఱపునిశ్చయించి, హితార్థివై,
యనిన, మునివరేణ్యుడనియెనిట్లు— 62
- అ॥ “ధర్మరాజ! విన్ను; తద్దయనీవుద్వి
షగ్ధణంబుగెల్చి, సాఖ్యమొందు
నభ్యుపాయమెఱ్ఱులన, నింద్రకీలాదిఁ
జేరియర్జునుండుఘోరనిష్ఠ. 63
- అ॥ పరమశివుని గుఱిచివరతపమొనరించి
పడయవలయుఁజుము! పాశుపతమ
హస్త్రమనఘ! యారహస్యంబుఁద్యద్గణ
ప్రీతిఁజెప్పితింబృథాతనూజ! 64
- చ॥ శివుఁడుప్రసన్నుడై, యొసఁగుశీఘ్రమెపాశుపతంబుఁబొర్వతి
ధవుఁడు కిరీటికిన్ నిజపదద్వయనిశ్చలనిర్మలాంతరం
గవిపులభక్తిభావపరికల్పితజల్పితశూన్యపుణ్యసం
గవముఖపంచకాలవిధిగణ్యశుభార్చనమెచ్చి, యిచ్చమై 65
- అ॥ అట్టులందియస్త్రమర్మముండేతెంచు
శీఘ్రమీపునరివిజేతవాదు;
వధిప! యెచటవెలయునస్త్రరాజంబద్ది,
యచటయమృధువము, ప్రచురతరము. 66

గీ॥ తత్ప్రభావంబువర్ణింపఁదరముగాదు
నాల్గుమోములవేలుపునకును, రెండు
వేలనాల్గులయహిషరేవృథునకయిన;
నట్టిదిలభింపఁగలదుమీ యర్జునునకు. 67

గీ॥ బదరికాఽరణ్యమునఁబుణ్యపదమునందు
నరుండు, నారాయణుడనంగఁబరమమునులు
తపముఁజేయుదురందు; మీతమ్ముఁడర్జు
నుండునరనాముఁడౌశస్త్రపండితుండు. 68

ఆ॥ తపము క్రొత్తయానె? వివులదీక్షాదక్షుఁ
డర్జునుండు, సీపియీనుజుండఁడు;
పంపుమింద్రక్షీపర్షతంబునఁదపం
బాచరింప వేగ ననుజ నధిప ! 69

ఆ॥ రాజమాళివల్ల రాజర్షి “మాక్తికూ”
క్షీమహాస్త్రిమొంది, భూమహితఁడు
“జానుమంతు” దొల్లిజావఁగొట్టెనుగా! త
దర్థమేనుమంత్రమర్జునునకు. 70

ఆ॥ భద్రమాటపోతె “రుద్రగాయత్రి” బో
ధించువాడ నిప్పుడంచితముగ;
శీఘ్రమేగఁ, గార్యసిద్ధియా; జయమబ్బు
నర్జునునకు; నిజము; యమతనూజ! 71

ఆ॥ అనెడువ్యాసువాక్యమాలించి, పరపురం
జయుండు వేగవచ్చె నవ్యసాచి
ధౌతపాణిపాతలుండఁబు, తత్సన్ని
ధానమునకు—శుభనిధానమునకు. 72

ఆ॥ ధ్రువజయప్రదంబు, “రుద్రగాయత్రి” నా
రాయణాంశజుండు, వ్యాసమాని
క్షీడికెంతయేనిగృహముపదేశింపఁ
బడసెనతఁడుదానిఁగడుముదమున. 73

- అ|| వ్యాసమానికరుణ నర్జనుండామంత్ర)
విస్యగాంచి, మేనువెంచి, పొంగి,
యింద్రనుతుడు: వెడలె నింద్రకీలాదికిఁ
దపమొనర్చుపొంటె విపులయశుడు. 74
- అ|| సంయతేంద్రియుండు, సాత్యవతేయోప
దిప్తమార్గమునఁబ్రవిష్టుఁడౌచు,
నన్నపంపుఁజేసి, యర్జునుండింద్రకీ
లాదికిఁజేసెశ్లాఘ్యమైనతపము. 75
- అ|| ఘోరనిష్ఠసీశుఁగూర్చితపంబౌచ
రించి, పాశుపతముఁగ్రీడివడసి,
చదిపె రిపుల భయద [విపుల] సంగ్రామరంగంబు
నందు నెదురులేక, యర్జునుండు. 76
- క|| పాశుపతాస్త్రమహత్త్వము
శ్రీశాంతుండైనవ్యాసముషి దెలుపుతఱిన్
దా శమనజుండుమొక్కి, ము
నీశునకిట్లనియెనయచహితమృదులోక్తిన్. 77
- అ|| “వ్యాసమానివర్య! ప్రస్తావవశమునఁ
బల్కినారుతాము “పాశుపతము
యోగశక్తిఁజేసి, యొక్కమహ్నరిము
త్తాహ్వాయుండువొందె”నంచు; మతియు 78
- అ|| “అతఁడు జానుమంతునడచెనద్దాననం”
చానతిచ్చియుండి రంతనాకుఁ
బొడమెఁగుతుకమాతృ; ముక్తర్నియెవ్వఁడా
జానుమంతుఁడెట్టిచర్యజూపె ? 79
- అ|| ఈషవిత్రిగాఢదాషసనాథచే
తస్కునన్నఁదేర్పఁదాపసేంద్ర!
విస్తరంబుగాఁగవిన్వింపవలయు; బీ
యాషధారగాదె, యుష్మదుక్తి ! 80

- అ॥ బహుశఃపుణ్యఫలము భవదీయదర్శనం
బస్మదాదులకు మహర్షివర్య!
యదియగ్నిష్మతస్తమాక్షేత్రమునువృష్టి
వోలెదేర్చి, తుష్టిజాలఁగూర్చు॥ 81
- అ॥ మునివరేణ్య! నాదుపూర్వపుణ్యము భవ
ద్దర్శనమునసూచితంబు "దే!
దుర్లభంబుజగతిన్గిల్లి పులగుభవా
దృశులదర్శనంబువశమెసేయ ? 82
- అ॥ జగతిమానవులకు సజ్జనసంసర్గ
మెప్పుడబ్బు, ఫలితమప్పుడబ్బు
రముగఁదక్కుఁగాదె! పాగ్జన్మపుణ్యావి
శేషమున మహాత్మ! శ్రీశమూర్తి !! 83
- అ॥ ధన్యుడతడ; యతఁడెమాన్యుండగణ్యపు
ణ్యుండు; జగతినెవని కొదవుసాధు
జననమాగమంబు, సత్కథాశ్రవణంబు,
భగవదంఘ్రియుగ్మభక్తిసాల॥ 84
- కం॥ కృతువులచే, గృహ్చాది[క]
వ్రతములచే, దానధర్మబహుసజ్జనసం-
గతితీర్థనిషేవణముల
యతివర! స్వర్గంబుపాప్యహూఃదుర్బ్యగతిన్॥ 85
- క॥ శ్రీవణాంజలిపుటపేయము
భవదీయవచోఽమృతంబు, స్వాదిష్ఠంబున్,
బ్రహ్మలరసోల్బణము, స
త్యవతీసుత! యభిలషింతుఁడమిఁగోలంగన్"॥ 86
- చం॥ అనవుడు, వ్యాసుఁడిట్లనియెనాదరమొప్పబృథాఽగ్రీసూత్రో
"వినుము; నృపాలనందన! పవిత్రము, ముక్తమహర్షి గాధ; నె-
మ్మనమునశ్రీవ్యవృత్తములమానవుఁడవ్వఁడుత్పత్తినిండు? గా
వనము, శుభప్రదంబగు భవత్ప్రతిపాదితవృత్తమియ్యెడన్"॥ 87

- మ॥ పరమార్థప్రదమున్, జగజ్జనశుభప్రాప్త్యైకమూలంబు, ని
ర్జర పేనుతరనూతనామృతము, శశ్వత్సజ్జనస్త్వైశ్చమున్,
వరము క్షరిచరిత్రముర్వర వినుగా, నిత్యనూత్నంబగున్;
జరితార్థోత్తమసాధుబోధ! భవదుత్సాహాత్కముఁ దెల్పెదన్॥ 89
- చ॥ నళినజసాటి, “ముక్త” శుభనామయుతుండు, మహర్షి వర్యుఁడు
జ్వలమతిశాలి, శంకరభుజప్రభవుండు, సమస్తమానివ-
ర్యులవలనన్ బ్రశంసలెపుడొందుమహాత్ముఁడు, దొల్లి “జానుమం
డలు” డనునొక్కరక్కసునణంచె, జగజ్జనతైకకంటకున్॥ 89
- ఆ॥ అతనివలనఁ బెక్కురసురులయుసురులు
తొలఁగెవిష్ణుమూర్తివలనఁబోలె;
నరవరేణ్య! ముక్తనామర్షి హర్షణీ
యోరుచరితుఁడవఘుండుత్తముండు॥ 90
- చ॥ కలఁడొకమానవాశనుఁడొకావొకకాలమునందు “జానుమం
డలు” డనువాఁడు; వాఁడుభువనత్రయశాంతికేవేఱువిత్తు; మా
యలయలవడ్డకూళ; కరుణాక్షదిగుణోత్కరదూరుఁడయ్య, న
న్నళినజఁగూర్చి నిష్ఠురమొనర్చెదపంబుమహిష్ఠనిష్ఠతోన్॥ 91
- ఆ॥ ఇట్లొనర్పఁదపమహీనంబు, బరమేష్ఠి
మెప్పుఁగాంచునట్లు లప్పితామ
హుండురాక్షసునకునొసఁగెదుష్పాప్రపముల్
వరములెన్ని యేనిఁగరుణగలిగి॥ 92
- ఆ॥ వానిఁబొంది, యట్లు వరగర్వమునఁబొంగి,
నిగి నేల, నేలనింగిఁజేర్చు
దిటపుగలిగి యసురతెంపరియై, తాప
మొందఁజేసెలోకమొక్కపెట్ట ॥ 93
- ఆ॥ బుద్బుదంబుట్లు తద్బాహుపీడితుల్
సర్వనిర్జరులును; సకలమునులు
ప్రీదిలి, ముదమువెడల భీతులై, లోకశం
కరునిఁబరమశివుని శరణువడసి॥ 94

ఆ|| విన్నవించుకొనిరి విన్ననామోములు
శివునిఁగాంచుగడియఁజెలువమలర
ససురదుండగములససురుసురంచు, వా
రందఱంతవంతనణఁచుకొనుచు|| 95

ఆ|| అంతశంకరుండుగాంతాశమెచ్చగా
వెచ్చనూర్చునవియచ్చరాదు
ఁగాందుబాధలంతమొందించుమేటి సృ
ష్టించె నహహ! యొకయహీనబలుని|| 96

కం|| రాక్షసనాశార్థమువిష
మేక్షఁబడు మహాత్ము, ముక్తముపివరునన్యా
దృక్షేతరనైపుణు, స
ల్లక్షణలక్ష్మితుని, లోకరక్షాదక్షున్ || 97

ఆ|| అతఁడుపాశుపతమహాస్త్రంబుశంకరు
వలనఁబడసి, యసురబలిమిఁదుగించె
జానుమండలాఖ్యు, సర్వలోకైకకం
టకునిజిటికెలోనఁబ్రకటబయిండు || 98

కం|| శివభక్తశిఖామణియతఁ
డపనిన్ముక్తేశుండనఁగ,ఖ్యాతింజెందెన్;
ధ్రువమపుజయసిద్ధులుమా
నపుఁకుండత్స్మరణమాత్ర; నరనాథమణి! 99

వ|| నీకోరినమేరకీపురావృత్తంబు, రసోత్తరంబైనదానివీనులవికడఁగా
వించితి" ననవుడు, ధర్మనందనుండువెండియు, బాదరాయణున
కిట్లనియె|| 100

అ|| “బ్రహ్మవేత్తవర్య! వ్యాసనారాయణ!
బాదరాయణా! శ్రీహరిమోద
దాయకంబు, శుభవిధాయకంబౌదీవి
విస్తరించితెల్పవే, మహాత్మ!|| 101

- ఆ|| వినఁగవలయు ననెడిఘనకుతుకంబు నా
మదిని బొడలు మివుల; మానినాధ !
పుణ్యగాధదీనముక్త మనస్తాప
భరుడనగుదు; భవికపరుడనగుదు||” 102
- ఆ|| అనఁగవ్యాసుఁడిట్టులనియెథర్మజుతోడ
“మును పొకప్లనారదు నకునళిన
భవుడు వర్ణ భేదప్రిస్తావమునఁజెప్పి;
దీనినిప్లనీకుఁడెల్పువాడ|| 103
- ఆ|| విన్నయంతశత్రువిజయంబునిశ్చయం
బేనునీకు నోపుథాఁగ్రసూతి!
య్యానుపూర్విగాఁగనంతయు వాకుత్తు;
సావధానముగనునవధరింపు!|| 104
- ఆ|| పూర్వకాలమందునర్వదేవర్షి సంత
స్తుత్యుడైన నాఁదుండుబ్రహ్మ
ఋషిఁదిభవనములఁజరించి, చోకస్థవృ
త్తాంతమెఱిగి, జనపచాళిఁజూచి || 105
- ఆ|| శ్రేత్రములను బెక్కుసేవించుచు, మహాన
దీపలంబులందుఁదీర్ఘగాడి,
సోచ్చియాశ్రమముల, సారిదిదిక్పాలుర
వివిధపృథివిపతులనవిధమరిగి || 106
- ఆ|| హతముఁగఱపివారి కెల్లర కెల్లడఁ,
గఱుఁబవిత్రితరముగాఁగఁజేసి,
వేదవేత్త, వివిధవిబుధర్షి పూజితుం
డను, మునివ ర్ణ్యుడంతసంత|| 107
- వ|| కతిపయప్రియాణులంబులుగావించి, మించిన హర్షోత్కర్షంబున,
నించిన తర్షంబునన్ గైలాసంబును, మందరంబును, గంధమా
దనంబును, హేమకూటంబును, మాల్యవంతంబును, పారి
యూత్రంబును, శ్రీశైలంబుడని, నేత్రీశ్వర్యంబుగావించుకొని,

తక్కుంగలవర్ష పర్వతంబులను గాంచి, తనివిననక, యవ్వాని
నన్నింటినారోహించి, తత్రైత్యులైమహాత్ములైనమాసీంద్రున్
బెక్కండ్రదర్శించి, సంజాతకౌతూహలుండై, శుభప్రదసత్కథా
ప్రసంగంబులంగ వించి, నిజజనకుండును, నిఖిలభువనసృష్టయు
నైన పద్మకర్ణునిదర్శింపనుత్సకుండై, మహాత్సాహంబున
నాడుండునేత్రోత్సవంబొనర్చుచుండతదీయనివాసంబైనసత్య
లోకంబుఁజేరె; నదియును 108

అ|| ఇద్ధపుణ్యపదము; సిద్ధసంఘనిషేవితంబుఁ దివ్యరూపధారిచరిత
దన్యకోటికీర్ణమతిలోకతేజోమయంబు, వ్యోమయానహరితలము

అ|| అమృతధరితసరసిజాకరనదనదీ
శతసమావృతంబు, చారుకేళి
వనసహస్రశోభి, బహుశకుంతవిరావ
కలకలాకులంబు, లలితతరము || 110

అ|| శ్రీయతములు, స్వర్ణచిత్రితోజ్జ్వలం
బులగుసిద్ధభవనములనువెలసి
తుంగచంద్రిశాలంగడు నొప్పారి
సామగానములను జాలనొప్పి || 111

అ|| వివిధమణులచేత వేవెల్లువెల్లుల
వెల్లువలనుబోలె వెలసి మివ్రల
సారుమీఱుదాని, సర్వగీర్వాణవం
ద్యంబు, వాగ్వధూనహాయుపదము || 112

అ|| కామకేళిలోలతామాగ్ధ్యవర్జిత
హర్షమేదురాదరాతిశయస
తీపతిప్రియత్వదీపితంబతిలోక
సుందరత్వనిత్యశోభితంబు|| 113

వ|| అదిమతీయు, నధర్మిణులు, నతపోవ్రతకర్మితులు, ననాచరితా
చార్యశుశ్రూషులు, ననాదృతబుధాధిక్యులు, నకృతబ్రహ్మ
సమ్మానులు, ననాభాషితసూన్యతులు, నవేదశాస్త్రవిశ్వాసులు

ననర్థజనబాంధవులు, ననన్నదాననిరతులు, నకల్పితాతిథిసంతర్ప
కులు, ననారాధితగోవిందులు, ననర్చితమహేశ్వరులునైన
వారికిదురాసదంబై యుండు. మఱియును, మహితమహిములును
యజ్ఞదానతపస్సాధ్యాయప్రతినిష్ఠాగరిష్ఠులును, అనవరతకృత
బ్రాహ్మణసమ్మానులును, సర్వభూతదయాళువులును, అహింసా
కర్మనిరతులును, అక్రోధనులును, లోభవర్జితులును, అసజ్జనకృత
స్వమాత్సర్యులును, ధర్మిష్ఠులును, అగణ్యపుణ్యకృద్వరిష్ఠులునైన
మహానుభావులకైనను, గృచ్ఛలభ్యుంబైయుండు; నట్టిమహా
మహిమ మహితంబైన సత్యలోకబురజేరి, నారదుండు॥ 114

అ॥ నిర్నిమేషగుప్తినిఖలలోకద్భుత
ధామమైనదానిఁదద్దఁగాంచి
నారిదుండుదనమనుఁజునీట్లు జిం
తించె దానిసారుఁగాంచియెరచి॥ 115

అ॥ “అహహ! యిదియుమహితమహిమంబు; దీప్యంబు
నై నస్థానమాను; ఓనినిత్య
శోభఁగాంచలేరునూ! దైవవంచితపుష్
కృత్తభాగ్యులైనవిత్తములును॥ 116

అ॥ పరమపదముదీనిఁబురుహూతమున్నాళ్లు
దుర్లభంబుఁబొంది, దురభిమాన
దూరుతాదురప్తై స్వారాజ్యసామ్రాట్
మాదిరింపరెప్పుడహహ! నిజము॥ 117

అ॥ బ్రహ్మఋషులు కొల్లిబహువర్షములుతపం
బొచరించి, యిచ్చుకోపదంబుఁ
బొందఁగల్గిరి టైపూర్వమపూర్వమీ
సత్యలోకమలరునిత్యమిచట” 118

క॥ అని, హర్షోత్కర్షమున
మనమున మునినారదుండు మఱిమఱిఁగలపో
నీ, నిజజనకునాస్థాన
మును దరిసెరమేళనామములపాశోనుచున్ ॥ 119

ఆ|| ద్వాదశజనులవలనఁనరాకఁదెల్పి, శీ
 ఘముగఁబిల్పునఁది బ్రహ్మవల్ల
 నాదిదుండుసేసెభారతీసంసేవ్య
 మానుఁబడ్డు గర్భహూనియంత|| 120

ఆ|| జలజపీఠమధ్యసంస్థిత, స్ఫటికాది)
 కూటశోణమేఘకోటిభాస
 మాను, భారతీసతీసేతదర్శించె
 ధాతసర్వసంవిధాతఁబ్రీతి || 21

ఆ|| ఉభయచార్ష్యములను సుభగతామకుమార
 తాఁభిశోభితామరాంగనల్ క
 రాగ్రచామరాభిసల్లనల్లనవీవ
 వారినాడిరించువానిఁగాంచె|| 122

ఆ|| తనను మించుపరమతత్త్వంబుఁగాఁక్షింప
 వాని, రెండురెండు పద్మపత్ర)
 ములనుబోలునేత్రములనెల్లఁజూచు
 పుణ్యమూర్తిఁగాంచెమునివరుండు|| 123

ఆ|| సారెసారెకును బ్రజాపతులంజఱి
 బృచ్చసేయువానిసృష్టిగూర్చి,
 వారువిన్నవింప, వావిరివినువాని
 దత్తదంశసంవిధాతఁజూచె|| 124

ఆ|| పరమపావనులగు వాలఖిల్యాదుల
 పందనంబొనర్చువారి, స్వావ
 లోకములనుజూచునాకరుణామయు
 ననఘు, నలఘుమహిముఁగనియెమునియు || 125

ఆ|| సగసిరుహసముత్థసారభలాభతో
 భమునఁజేసిముసరుభసలకులము
 నిగమవచనపూతనిజముఖానిలముల
 వారితంబొనర్చువానిఁజూచె|| 126

- క॥ కుతుకమునబద్ధునిండ్లితు,
నతివిర్మయనీయమూర్తి, నానందరసా-
మృతహృదయు, సురజ్యేష్ఠుని,
బితామహుకాజూచెబ్రహ్మ వీణామునియున్ ॥ 127
- ఆ॥ విశ్వసృష్టికర్తవీక్షించి దేవర్షి
మౌక్తికీతత్పదాగ్రభూమిమోక-
రిల్లినెచ్చెనుజలించి; యంతఃజతుర్ము
ఖుండుసంతసించి, కొడుకుఁజూచి॥ 128
- ఆ॥ “వత్స! రమ్మటంచు, ” హృత్పరోజంబు వా
త్సల్యరసమరందధారఁబొంగె,
బిల్చి, స్వాంకమందునిల్చునారదు, ముని
వర్జునాదరించె బద్ధజండు॥ 129
- ఆ॥ అంత, నిర్నిమేషమైనదృష్ట్యప్తక.
మృతననుజూచి, బాష్పపూరసుధతఁ
జలికి, నలువసుతుని స్మృతభాసితానరుం
డగుచు, మధురఘటినినియెనిట్లు॥ 130
- వ॥ “నారదా! నీకుభద్రంబెకదా! నీనిరంతరనిర్ణిద్రాత్రిలోకసంచార
కార్యక్రమంబుసక్రమంబుగాసాగుచున్నయదియె? త్రైలోక్య
స్థానంబువాసులెల్లప్పుడు నిన్ను సమ్మానితుంగావింపుచుందురు
గదా! బ్రహ్మర్షులును నిన్ను వీక్షించినంతసభక్త్యావ్వ్వంబైన
మానసంబుననిన్ను నిండుసంతసంబునసంతనబూజింపుచున్నవారె
లోకపాలురెల్లరు సేబోధంబును బాధంబు బాధకంబుగాంగర్థ
పూరంబుగావించుకొను చుండుటమానరుగదా! భూలోకవాసు
లెల్లరును స్వస్వవర్ణాశ్రమాచారపాలనపరాయణులౌదుదేవి?
త్రైలోక్యంబుననీవేయేచైతన్యంబులనునేత్రపద్మంబుగా వింపు
కొంటివో! కుమార! నీయింప్రమాణంబిప్పుడెందాఁకసాగించు
టకై సంకల్పితంబయ్యె? జాలకాలరబఁనను నీవునాకన్నుల
కమృతవర్షితై, యానన్నవర్షితైతివిగా! నిన్నుంగాంచుటంజేసి,

యేనుసంప్రీతుండవై తి. నీ భక్తివిప్రమభావంబులెంతయోని
మెచ్చుచుదగ్గవిచుమా! కుమార, తావక్కినఁజైన యనామ గూది
కోదంతంబంతయునాపీనుఁ విడుగుగావింపుమని" య' త' సాధారణ
సంభాషణభూషణ ప్రకాశంబుగాఁబుచ్చుచున్న యన్న పువంగను
గొని, నా దుండ్రిట్లనియె॥ 131

క॥ "తైలోక్యము, సచరాచర
మాలోకించిఁజింతామహా! బహుధర్మా
వాలము, బుణ్యరణ్యా,
వేలము, వివిధాపగ పరిత్రగంబున్ 132

క॥ సకలకులాచలవిలసిత
మకలుష పర్ణాశ్రమాదికాచారంబుల్
సుకృతప్రదములు సిద్ధా
దిక నిలయంబులను గంటిఁదిభ్రవ సములలోన్ 133

క॥ లోకంబుల, లోకస్థుల,
లోకేశులవృత్తములవిఁజించితి నే
బ్రాహ్మకటముగ స్వాభావిక
మైకాంతిక శాస్త్రపత్తమాపటంగంటిన్ 134

గీ॥ సర్వమిక్ష్మించినాఁడగంధర్వసేధ
సాధ్యగుహ్యకయక్షరాక్షసులవర్త
నంబులు, సురాసురాదివృత్తంబులెల్లఁ
గంటిఁ; బెక్కిల? త్వత్సప్తికతముంగంటి॥ 135

అ॥ భవదమేయపుష్టి బహుద్భుతంబు,వా
జ్మనసగోచరంబె? కనకగర్భ !
నీవువక్క, లోకనిర్మాణదక్షుడె
వ్వాఁడు శక్తుడెను? వాగధిశ!! 136

అ॥ సకలనిగమగ(వి)దితమకలుషమగుభవ
స్మహితమహిమక పథిమనుజులచురు
లెవరుఁడెలియలేరు; భువనంబులీరేడుఁ
గ్రీహనకముతానుజ్ఞాపనీను॥ 137

- ఆ॥ ఏనుసీనుతుండనై నకారణముచేఁ
ద్వత్ప్రసాదమునకుఁబాత్రహాట
నన్నుమానులెల్లమన్నించుటిదియేమి
యబ్రమయ్య ? దేవ, హంసవాహ ! 138
- ఆ॥ తొలుతవిశ్వకర్తవలయుపగ్రభావ! త
ద్భర్తవీవుదేవ! హర్తవీవు;
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రపనభాక్త్యమున సృష్టి,
స్థితియు, లయమునీపెసేయుచుందు॥ 139
- ఆ॥ తొలుతజలములుందుదుఁహిణ! హిరణ్యయు
మ్ముంచితీవు బీజమంచితాత్మ!
యదెయిపేతువయ్యెనైకభేదతిలో
కములకమలచరిత! కమలనిలయ ! 140
- ఆ॥ ద్విర్విభక్తమాత్రస్త్రిపుంసరూపత్వ
కల్పనమునఁజేసికృమమునన్ జ
గత్పితృత్వమొందె; గల్పితైతద్వంద్వ
మాద్య ! ద్వంద్వదూర ! వేద్యవేత్త!! 141
- ఆ॥ స్రష్టవైననీదుసన్నిమేషోన్మేష
భేదములెయగుఁబళయోదయములు
భూతహతమునకుఁ బుండరీకాక్షున
త్పత్తి! హంసపత్ర! పుణ్యగణ్య! 142
- ఆ॥ నీవుకర్తవోదునిఖిలమ్మునకును; నీ
కేడికర్త? నీవయీశ్వరుడవు;
నీవనీశ్వరుండ; నీవయూదివి; నీవ
నాదివోదనంత! యంతమీవు॥ 143
- వ॥ ధర్మంబువేన నిర్దిశ్యమానంబగువేనికాద్యంతభాగిత్యంబు
శూన్యంబు, కర్మబ్రహ్మప్రకాశకంబులైన యావేదవాక్యం
బులకీవగదా, కారణంబు! పుల్లాంభోజాతసింహాసనాసీన! వ్యక్తా
వ్యక్తస్వరూపిణియైన సూక్ష్మప్రకృతివీవ; దేవ! నీవల్లగదా,

బ్రహ్మాండంబులు మృత్పిండంబునాడి. భాండంబులు వాననట్ల
 దుబ్బితోద్భూతంబులౌచుండు. బ్రహ్మవేత్తలునిన్నుంబరిమార్చి గాను
 నిర్ముక్తుంగాను, బ్రకృతికంటెం బరుంగాను, వేదాంతగోచరుంగాను,
 నిర్గుణబ్రహ్మంబుగానుధ్యానించు చుందురు. నీప్రభుతజాతంబులయంత
 ర్బహిఃపదంబుల వ్యాపించియుండువుగదా! అట్టిసికు బ్రహ్మాండంబులనో
 దెలియరానదేసి? సర్వకారణుండవైన నిన్నున్ దండ్రీగాఁబొంది
 యేనుసర్వోకపూజ్యత్వంబుగాంచితి;నిందు సందియంబావంతయులేదు
 సుమా! ఈహేతువుచేతనేగదా, పితామహ! మహాత్ములైనమహర్షులెల్లరు
 హర్షోత్కంఠంబునమామహిమదేశంబునున్నీకరింపుచుందురు! ఇదియంత
 యుందావకీనఁబైన మునుభావంబెకదా! భవదనుగ్రహబంధులైన జ్ఞానం
 బునుజేసి సకలంబునునామంగరతలామలకంబగుచున్నయది. ఐనన్,
 జిత్రాంధకారనాశార్థంబును క్షానాభివృద్ధ్యర్థంబునురత్నవిశ్వాసార్థంబును
 మోహోపశాంత్యర్థంబును నిన్నుబ్రీశించి, ప్రత్యుత్తరంబుగాంచుట
 కేనెల్లప్పుడు నుత్సహించుచుండుదు. కావున. నీప్రభుత్రివాత్స
 ల్యంబునుజేసి నేనడిగిన దానిన్ సాకల్యంబుగాఁజెప్పుము. నాకు దైవం
 బును, గురుడును నీవెకదా! ” యని వినయవినమితశిరస్సుంజై,
 విన్నవించుచున్నయన్నారదహానింజూచి, యన్నలుపనలుమొగములం
 జిలువగవు వెలుగులు వొలయ, మృదుమధురంబుగానిట్లనియె॥ 144

ఆ॥ “వలతువినఁగదేని? వత్స! కౌతూహల
 మ్మొందుగలదునీకుసాచుచ్చగాఁగ?
 నాశ్రీవస్వచర్య! శ్వశ్రీయసంబునీ
 కాను; నాపంచెప్పహర్షమాను॥” 145

ప॥ అనిన, సురముని శతధృతి కిట్లనియె॥ 146

ఆ॥ “దుఃఖిణ! వినఁగవలతుబహుజగత్కారణం
 బేది? నైదికక్రియాఽఽదిమూల
 మేది? యక్షరాక్షసాదులస్వక్రియల్
 భేదమొందుదేన? విశ్వకర్త! ॥ 147

- ఆ॥ పరమపురుష! యేవనివల్లజాతుర్వర్ణ్య
ముగ్ధవిల్లఁ? గల్లెదద్భిహాప్ర
కారమెల్లయెట్లు? పాటుబధర్మబు
లేవి? నృపుల గుణములేవి? దేవ!॥ 148
- ఆ॥ ఏదివైశ్యధర్మమేది? శూద్రులధర్మ
మెట్లువీరునబ్బు రెండనుత్త
మత్వమొందుచుండ్రు? తత్త్వస్వరూప! నా
కేర్పడంగఁజెప్పవే, మహాత్మా!॥ 149
- ఆ॥ స్వర్ణకీర్తికరము, క్షత్రియధర్మబు
దేదీ? యవరజాతికెల్లవిహిత
ధర్మమేది? వినఁగ భక్తోదర! కుతూహ
లంబుగల్గెమదిఘనంబుగాఁగ॥ 150
- ఆ॥ భర్మగర్భ! విశ్వసీతాణకర్తవౌ
సీపుగాక, దీనినిర్వచి-ప
దక్షుఁడెవ్వఁడయ్య! యతోడసంశయ
మొఱలసాకుఁడెల్పువే, మహాత్మా! ॥ 151
- ఆ॥ ఊర్వకేషబోధ! సర్వవిద్యారాశి
వౌదుగాదె! దేవ! హంసవాహ!
సకలసంశయంబులకు సమంజసమంజ
ళోత్తరంబొసంగనోపుదీవె॥ ” 152
- వ॥ అనిన, వాణిజా! వీణామానిటీల్లనియె॥ 153
- ఆ॥ “ వినుము; వత్స! చెప్పెదను జగత్కారణం
బైనదాని; నెట్లటన్నఁ, దొల్లి
యెఱుంగరానిదై, యతీరిదియంబై, తమో
భూతమప్రితర్క్యమును, బరంబు॥ 254
- ఆ॥ సర్వశూన్యమట్టులుర్వరదోఁచు; నం
దుండివ్యక్తమైన యొక్కదీవ్య
తేజముద్భవిల్లెద్దగ్ధృశ్యభిన్నమై,
యొప్పుజూవె, యదిరమోత్సవంబు॥ 155

అ॥ ఇట్లులుద్భవిల్లినట్టిసర్వాత్మకుం
డాత్మగర్వస్పృష్టిసభిలషించి
తొలుతస్పృష్టజేసెజలముల; వానితో
నైజగీజముంచె దేజముప్ప॥ 156

అ॥ అందునుండియ్యెనండంబుహైమంబు;
నేనుబుట్టినాడదానియందు
లోకకర్తనైతి; లోకేశుడు వితామ
హుండనన్ యశంబునొందినాడ॥ 157

అ॥ నారమనఁగ నీరమా; రామేశునకయ
నమయియుంటనీరమమలచరిత !
శ్రీరామావరుండునారాయణుండయ్యె;
భువనవిదితమిదియుఁబుత్త! వింటె॥ 158

అ॥ నారదర్శి ! యేనునారాయణునినాభి
పద్మసంభవుండ; బ్రాహ్మలుకులు
వలుకుచుండుఁజూవె! భక్తి “యోబ్రహ్మణ”
మనుచు, నెపుడు మరియు మనుచు జగము ॥ 159

అ॥ అతనితలఁపువలన నండంబుమొదట నే
ర్పడియె; రెండుసేసెబరమాపూరు
మండు దానిజీల్చి సారిది నిగియు, నేల
వాని వల్లఁగల్గె; మాని! వింటె ! ॥ 160

అ॥ చరము, నచరమయిన సర్వంబునేస్పృష్టి
సేసినాడ; దేవసిద్ధచార
ణాదులుశ్చవిల్లిరయ్య! తద్విప్రలు;
నరులుభువినిబుట్టి, వరలుచుండు॥ 161

అ॥ వత్స! దైత్యదానవప్రభృతులుకొంద
అంతరిక్షచరులు, నటులెకొంద—
అంబుచరులు; కిములు, నల్లకీటములెల్ల
వివిధ భేదజన్మవృత్తులొప్పి॥ 162

ఆ॥ తారతమ్యమొందినారు వాక్కిక్కడచే

నరులు పక్కిటిబడసినారుస్పష్ట

కంఠమున్ను; సిగ్గక స్వర్ణ రేణువు

లెట్లొ, నామరూపహీనులట్లు॥

163

వ॥ కుమారా! సత్త్వరజస్తమోరూపయైన పక్కిటిమామూము
సుమీ! అమ్మ హాశక్తియైన పక్కిటి యీశ్వరాధిపతియైన యీసచరాచ
రంబైన సజ్జాలాబునవ్యక్తి భవించుచుండు. జంతుసంతానంబంతయున్
దజ్జంబై, లోకంబునంగర్కవశ్యంబైయుండు, భూరిసదుణంబై తేజోమ
యాబైన సత్త్వంబునిట్లంబు. లోభదంభాదికారణంబైన రజంబుకించిన
లినంబు. అత్యంతశోకవ్యామోహకారణంబైన తమంబునులినంబు
అందు సత్త్వంబుశుద్ధంబని, మిశ్రంబని, పాక్షిణు ద్వివిధంబుండు తద్భే
దంబునంజేసియేగదా, విశ్వవిశ్వంబు తారతమ్యంబునొందియుండు!
నదియెట్లందు పేని!

164

గీ॥ బ్రహ్మస్థులు, శుద్ధసత్త్వప్రధాను

తాదురిస్పృష్టకర్మబంధానుబంధు

లై, సనాతనులై, పగమాత్మయందు

జొక్కియుందురు కొందఱు సుకృతివరులు॥

165

ఆ॥ మిశ్రసత్త్వవశులు మేదినిపైగర్మ

భేదములను, నైక భేదములను

జన్మలెన్నయెత్తి సౌఖ్యంబులేకయ

విషమవిషయవశతవేగుచుందు॥

166

క॥ దేహులకుగర్మబంధము

దాహృతపూజమిట్టి! యదియనాదియు, భయదం

బూహాతితము, విషమం

బైహికమాత్రైకనిష్ఠమై, నిబిడంబా॥

167

క॥ పాక్కిర్రవశతలోకము

లెక్కటి వైషమ్యమొందు; నెవరెవరికి యీ

దృక్కర్మ పురాకృతమో

నిక్కముత దృక్కలంబునిఖిలజనులకన్॥

168

- అ॥ ప్రకృతिसంభవములు, ప్రకటసత్త్వరజస్త
మోగణంబులవ్వి; పుత్త్ర! కర్మ
మార్గమడ్డుజూపె; దుర్గమంబగుకర్మ
మార్గమెన్నమానివర్గనుత్త! ॥ 169
- అ॥ స్వర్గివర్గమెల్లసత్త్వగుణాధిక్య
భాక్త్యముననెయూర్ధ్వపదముంగనియె;
నమరమునివరేణ్య! యాయక్షగంధస్వ
లెల్లరాజసులునుమీ! కుమార! ॥ 170
- అ॥ మానవాభియెల్లయానుదామసగుణా
ధిక్యముక్తమై, స్థితిన్ వహించు;
నిత్యసత్త్వగుణులుఁబురావందబో
కముని; దామసుల్జఘన్యగతులు! 171
- అ॥ తవిలియుందురంధతామిశ్రలోకంబు
లందుఁబూయచరణులగుచు, నుచ్చ
నీచగతులకెల్లనివకర్మకేవల
కారణంబుపుత్రకా! ధ్రువంబు! 172
- అ॥ ఉత్తమాంబుబుణ్యకృత్తముల్ గతిఁగాంత
రుత్తమాధమంబులాత్తధర్మ
లైనమానవులకధీనంబులొ; మధ్య
మాఖ్యగతియునటులెయందుఁజుమ్మి! 173
- అ॥ జంతుసంతతికిని జన్మదేశములు క
ర్మానుగాములొ; మదాననంబు
నుండియిందుఁడగ్నియుద్భవించిరి; చక్షు
రుదితుఁడినుడు; శశియుమదినిబొడమె॥ 174
- అ॥ వాయుపుష్పవింశైబ్రాణంబునుండి; యా
కసము నాభియందుఁగల్గె; శీర్ష
జాతమయ్యెదివము; సత్త్వాదిగుణభేద
వశతస్థానభేదభాక్త్యమొందు॥ 175

- అ॥ గుణము, క్రియయు భేదమును బొంపి, జంతువుల్
దాము భేదమొందుదారతస్య
మొనర; లోకములను సోజ్జ్వలపహస్పతి
ధర్మమిద్ది యిద్ధధగ్మ! వింటె! ॥ 176
- అ॥ కనుక, బ్రాహ్మణాదిజనులకు గుణభేద
కలనగర్భభేదములును, స్థాన
భేదములును, గత్త్వవేత్తలువల్కుచు
దురు రమేశభక్తిభావహృదయ! ॥ 177
- అ॥ మనుక్రింబునుండి సన్మాన్య! బ్రాహ్మణుం
డుద్భవించె; బాహుయుగ్మసంభ
వుండుక్షత్రియుండు; వాషమెనూరువులనై
శ్శూడు; పాదజండుశూద్రుడయ్యె॥ 178
- అ॥ భద్రభావ! వింటె; బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యశూద్రజను ప్రకృతిసిద్ధ
ధర్మకర్మములును, దదితర భేదముల్
గలవు పెక్కు; తెలియవలయువాని ॥ 179
- అ॥ సౌమ్య! విప్రుండౌను సత్వోత్తరుడు; క్ష
త్రియుండు రాజసప్రవృత్తినుండ;
నూరుజండు దామసోచితుండౌ; శూద్రుండౌ
షరయసత్త్వశూన్యుడగునుభూమ్మి! ॥ 180
- వ॥ ఇయ్యవివర్ణస్వరూపంబింక వర్ణస్వభావంబెట్లంటేని ॥ 181
- అ॥ శాంతి, దాంతి, తపము, శౌచంబు, స్వాధ్యాయ
మోర్మి, యార్జవంబునొనరజ్ఞాన
మపనిపెరులగుణములాస్తికవైరాగ్య
ములు స్వభావసిద్ధములుభూహార! ॥ 182
- అ॥ శౌర్యధైర్యములును, సద్బలతేజముల్,
దక్షతయును, మతియై దైత్యమాహ
వోర్పినుడిమరలకుండుటయునుక్షత్రి
యస్వభావజంబులార్యనుత్త్య! ॥ 183

అ॥ వైశ్యలక్షణములు వాణిజ్యగృహుల,
ధనము—ధాన్యములను దాచుటయును,
సత్యమంచునే, యసత్యమాడుటయు, వి
శ్వాసఘాతకత్వభయనటనలు॥

124

అ॥ శూద్రలక్షణములునూ! పాణిగూత్రాభ
యంబు, మాగ్ధ్యభృత్యతానుకూల
కృత్యపరత, మతిపు, క్షిప్రకారిత్యంబు,
సత్వహీనతయును సహజములగు॥

1-5

అ॥ బ్రాహ్మణవనీశవైశ్యులకుచితంబు
లైన వైదికక్రియాకలాప
ములను దెలియ వినుము; మునిముఖ్య 'మట్కర్మ
లవనిసురులకొప్పునాచరింప॥

186

వ॥ అవియునుగ్రామంబుగానధ్యయంబుననధ్యయన బానుచూజనంబును
యజనంబును, బ్రతిగ్రహంబును, దానంబుననంబరంగు; నివ్వియన్నియు
బ్రాహ్మణవకు విహితంబులేయగు. వీనక్షత్రియునకుయ : నాధ్యయన
దానంబులు మూడును, మతియు—బ్రజాపాదనంబు, నగృథులతయు
విహితంబులగు; నిక, వైశ్యునకుం గృషియ, గోరక్షయు, దానంబు,
నివ్యయు, నధ్యయనంబును, వాణిజ్యంబునుగ్రామీణులవిహితంబులైన
కృత్యంబులు. తైవర్ణికులకీకర్మజాతంబులే చోదితంబునుమీ! వారు
వేదమంత్రపూర్వకంబుగాకృత్యంబులెల్ల నిర్వహించుకొనంగు.
శూద్రులును, మతియు నవరవర్ణులునుబాహ్యకమాగ్ధంబుననే కర్మా
చరణంబునకుం గడంగునది. కృత్యనిష్వహణంబు సమంత్రకంబు
నమంత్రకంబుననిద్వివిధంబు. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు సమంత్ర
కంబులుగాను, శూద్రావరజాతులమంత్రకంబులుగాను కృత్యంబులా
చరించునది. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రామయోమమధర్మంబు. దయా
సత్యశౌచంబులుసార్వవర్ణికంబులైన ధర్మంబులు॥

187

- సీ॥ బ్రహ్మముఖసంభవత్వసత్త్వప్రధాన
తాఽతిశుద్ధత్వములవిప్రసృజ్య వర్ణ
ములకుగురువయి, పూజ్యుడౌ; సశిననయన
పదయుగశనిత్వనిశ్చల భక్తి భావ! 188
- ఆ॥ పొక్కిలికినిబైనఁబురుషుండు మిక్కిలిః
బూజ్యుడౌనుగానఁముఖము మేధ్య
తమము; బ్రాహ్మణుండు తజ్జాతుడౌట మ
త్సర్గమంతటికినిస్వామియతఁడె॥ 189
- ఆ॥ వేసవేత్తయైనవిప్రసియందు దే
వతలు నిల్చియుందు; బ్రాహ్మణునకు
వండనంబొనర్పవలెఁగాని, యశ్లేల
మనఁగఁజనదు పాటునందుచేత॥ 190
- ఆ॥ ఎవరుబ్రాహ్మణులనుదృష్టులఁగావెత్తి,
వారతృప్తి సేయువారుసర్వ
దైవతముల; ముఖ్యధర్మబుబాహ్మణ
పూనుబువర్ణములకు నెల్ల॥ 191
- ఆ॥ విప్రపాదపద్మవిప్రకీర్ణ పరాగ
మౌనుసర్వసంపదాస్పదంబు;
సర్వతీర్థశుద్ధిసాధనంబాపత్వ
రంపరానిరాకరంబునౌను॥ 192
- ఆ॥ ఇదియు సకలనిగమవిదితంబు;విహితంబు;
సర్వశాస్త్రమార్గసమ్మతంబు;
సర్వధర్మమర్మసారభూతంబిద్ది;
యిద్ధప్రణ్య! గణ్యశుద్ధసత్త్వ! ॥ 193
- ఆ॥ చేతనంబుతానుశ్రేష్ఠంబులుజడాహ్వా
యములకంటె; జేతనములతోన
మానవుండు పూజ్యుడౌను; మానవులతో
బ్రాహ్మణుండు పూజ్యవర్మయడెన్న ॥ 194

- అ॥ బ్రాహ్మణాళియందు వర్ణనీయుడబుద్ధి
శాలి; యట్టిబుద్ధిశాలులందు
నర్హతముండునూ! సదాచారవంతుడ
వ్వారియందు హెచ్చు బ్రాహ్మవేత్త॥ 195
- అ॥ పూజ్యుడౌను జూపె! పుట్టువుతోడనే
బ్రాహ్మణుండు; చదువు, వ్రతము తపము
కారణములుగావు; పాటుండు సర్వోత్త
రుండు; పుణ్యకృత్తముండతండు॥ 196
- అ॥ జపము, తపము, దాంతి, శాంతి, స్వాధ్యాయంబు
వ్రతము, హుతము, తృప్తి వఱలుగిస్సి
జన్ని గట్టులకునుసంసారములు భృశో
ద్దీపకంబులివి వేవమాని! ॥ 197
- అ॥ క్షత్రియులకుఁజెల్లుశస్త్రాస్త్రధారణం
బిజ్య, లాకికార్థహేతువాద
చర్చ, వేదవిద్యనేర్చుట, విప్రవి
ద్యత్సమాదరంబు, పాలనంబు॥ 198
- అ॥ వాహదంతిముఖ్యవాహనారోహణ
నిపుణతయును, గార్యనిర్ణయంబు
ఫరమధర్మములగు; బాడిదప్పనివర్త
నంబు వేదచోదితంబులివి॥ 199
- అ॥ వైశ్యధర్మములగు బ్రాహ్మణపూజ, వా
ణిజ్యకృషులు, శౌచనీతిపాశు
పాల్యములు; గురీదవర్తనంబు, యమాది
నాథపాదపద్మనమ్రభావ! ॥ 200
- వ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యుల వైదికకృత్యంబులన్నియువైజాత్యం
బులు సుమ్ము. మఱియు, నవ్వియన్నియుదేశకాలవిధి క్తంబులై
మంత్రపురస్సరంబులై యొప్పుచుండు; (స్త్రీ) శూద్రులొచరించు
కృత్యంబులుతూష్ణింభావశుమాచరణీయంబులు. పాఠకివిష్టుగాధలే

నిరాబాధంబులై, బాధంబులైన సూధారంబులు, లోకంబులకీ
క్రిసూభేదంబు లీక్రియంగల్గుచుండు", ననిపలికిన, వినిసురముని
నిటలస్థానపుటితకరకమలపుటుండయి, పుయిలోడక నలువ
కిట్ల నియె || 201

ఆ|| "సరసిజాతజాత! పరుసజాతుర్వర్ణ్య
కర్మ భేదమెట్లు గల్గె ? ధర్మ
భేదమెట్లుగల్గె? పృథ్విమై బెక్కలు
కులములుండె; వానిఁదెలియవలతు [యు]|| 202

ఆ|| వానిపుట్టుకయును, వానిభేదంబులు,
వానికృత్యభేదవర్గ మెల్ల
నద్భుతంబు; సెప్పుమంబుజోగ్భవ ! భవ
త్కృషకుఁబాత మైతి; విపులఫణితి" 203

వ|| అని, వినుచువినమితుండయినయమరమునిపరుసకుఁగమలజం
డిట్ల నియె|| 204

ఆ|| "విపులమగును వానివివరింప; సంక్షేప
రూపమునను జెప్పనాపలుకులు
వినుము; వానివానిభేదవాదంబులు
తెలియఁగలవనిమదివ్యమాని ! || 205

ఆ|| మహితమహిమమయినబహుతిధనమయంబు
సరగజరుగజరుగ, స్మరపరాయ
ణత్వముననునరులు, నారులు శాస్త్రమ
ర్యాదలేకలేశమైనఁగాని || 206

ఆ|| కామకాతకత్వగాములై, యుచ్ఛ్రాఖ
లముగఁబరకళత్రీలాభణోభ
చిత్తులొచు, నరులు, స్త్రీలును బరపురు
షోపభోగవృత్తిఁబాపమనక ! 207

ఆ|| సురతమాత్రీలాభసుఖముననాల్గువ
ర్ణములు వర్ణసంకరతకుహేతు
భూతములయి, సొరిదిఁబుట్టిం దెఁబదియు, నె
న్నిదియుఁదెఱఁగులయిన భిదల వాన || 208

- ఆ॥ మగలు, మగువల యక్కోజేయువ్యభిచార
కారణమునఁజేసి వేటుపడియె
వర్ణసంకరత్వమర్హోజనాభపా
దాబ్జనిశ్చలాంతరంగభ్రంశ ! ॥ 209
- గీ॥ ఆనులోమ్మంబు, గ్రాతిలోమ్మంబు, సంక
రత్వమునువర్ణములకునేర్పడఁగఁబుత్తి !
సాంకరికులుబాహుశ్శంబెసంగమించి
రెట్లనంగనువించుము మునీంద్రనుత్య ! ॥ 210
- ఆ॥ పాదజన్మ వల్లవైశ్యాంగనకుఁబుట్టు
వాఁడుకరణసంజ్ఞవఱలువాఁడు;
వైశ్యువల్లఁబుట్టువాఁడు బ్రాహ్మణికినం
బఘ్నఁడనఁగఁబరఁగువాఁడుపుత్రి ! ॥ 211
- ఆ॥ రాజువల్లవైశ్యరమణికిఁబుట్టిన
వాఁడునూగధుండు; వైశ్యువల్ల
క్షత్రియీంగనకును జన్మించువాఁడుమా
హిష్యనామకుండహీనపుణ్య ! ॥ 212
- ఆ॥ పాదజన్మవల్లవైశ్యాంగనకుఁబుట్టు
వాఁడుక్షత్రియంద్రువసుధఁగొంద
అవనిసురునివనితయందురాజునకున్న
వించువాఁడుసూతుఁడిధపుణ్య ! ॥ 213
- ఆ॥ వైశ్యువల్లఁబుట్టువైదేహకుండు బ్రా
హ్మణికి; గరణియందు మాహిషోద్భ
వుండుసంజ్ఞఁగాంచుఁబుత్రిక ! రథకారుఁ
డనఁగ; సనఘచరిత! యమలహృదయ ! ॥ 214
- ఆ॥ పాదజన్మవల్లబ్రాహ్మణియందుఁజం
దాలసంజ్ఞఁదాదటన్ జనించు
వాఁడు; సంకరత్వవశమునఁబదియ, నె
న్నిదియుఁదెఱఁగులయినభిదలుగలిగె ॥ 215

- ఆ|| బ్రాహ్మణాదులైనవర్ణముల్ నాలుగ
హ్వాసశత్యమొరివెభేదములను;
వాన గల్గెభిన్నవర్ణముల్ నూనొక్క
తెఱుగులగుదు; విఘటదురితచరిత ! || 216
- ఆ|| ఆత్మసృణ్య! పుత్త్ర! తత్తదాచారముల్
తత్తస్వకృత్యధర్మములను
భేదమొదు జేశ భేదకాంక్షిభే
దమువలన; విఘటతుషణస్క! || 217
- ఆ|| సమయవిదులవలనపాంకర్యభేదోచి
తంబులైనసర్వధర్మములు ప
సాదితంబులొను సముచితాచారముల్
వేసవత్సమాచారాదుక్తి || 218
- ఆ|| వడుగుజేయ దగునుబ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యకురువిహితవర్ణములు.
దత్తసృతువులదు, దత్తదాచారభే
దానుసారమెట్లులనగ, వినుము ! || 219
- ఆ|| అవనిసురమహిపులకష్టమైకాదశా
బ్దముల; బదియుమూటవైశ్యునకు; వ
సంతగ్రీష్మములను, శరదృతువునజేయ
నొనువడుగువరుసగానుబుత్త్ర ! || 220
- ఆ|| ఎవ్వడేని, స్వకులమేదియో, యాచార
మేదియో, క్రియాప్రభేదమేదో
యెఱింగినేయ, వంశవృద్ధక్రిమాగతం
బులను, వాడుపతనమునుబడయడదు || 221
- ఆ|| మూర్ఖుడై, యెవడుపూర్వులయాచార
ముజ్జగించి, యన్యమొప్పుజేయు.
వాడుపతితుడగును; వంశధర్మప్రణా
శకుడనొను; వాడుశతకుడునొను || 222

వ॥ అహింసయు, సత్కోదంబును, సర్వభూతహితేచ్ఛయుననుసీయవి.
సర్వమానవుఁకుసాధారణంబులైనధర్మములు. పుత్రికా!యిట్లు
వర్ణితైభవంబును సంగ్రహంబుగాఁదెల్పితి; నిరక్షమివిషవలతు
వద్దాని నెఱింగించెద"నని, చతుర ననుండు తూష్టిభావంబు
వొందె; సుతటనారదహాసీంద్రుండుశారదా ప్రాణనాథునకుం
బునగుసన్నాప్తాంగదండవత్ప్రణామంబులాచరించుచు, బ్రసా
దముత్పాదించుచు, సప్రశ్నియంబుగా, సాంజలిబంధంబుగా
నిస్సనిన్నవింపె॥ 223

క॥ " వినుతనిజస్మజనవిభవా!
వినఁదగినవిశేషములనువినిపించితి నా
కనఘ! నతశుభద! సుజనా
వన! చతురానన! సమస్తవర్ణవిషయముల్॥ 224

వ॥ పితృచరణులయిన తమదయవలనఁజాతుర్వర్ణ్య క్రియాభేదంబు
లును, సుకరజాతిభేదంబులును, దత్తవాచారకృత్యభేదంబులును
యథాతథంబుగాఁనంగల్గితి;ననఘతఁ భవదీతరఘవతఁ పరిచయ
విభవమును మిగులబహుశముగఁబడసినకతమున; మఱియు
వినవలసినయది యొకటిగలదడుగవలయునని, కుతుకముగలిగి,
యవధరింపంబ్రార్థించుచున్నవాడఁ; గుతూహలహలహాలికా
సహసనాసహంబై ననాసాహసంబునుమన్నింపనర్హుండ వీహృదు,
గాఁడె! నావిన్నపంబెద్దియన॥ 225

అ॥ సుత్యచర్య! చిత్రకృత్యవిచక్షణుల్
మహినిగలరు జనులు "హక్తికామ్యు"
లేనుగంటి; వారలెల్ల "రార్యక్షత్రి
యులు" పసిద్ధులుత్తమోత్తములును॥ 226

అ॥ శౌర్యచైర్యవంతులార్యధర్ములు రూప
శోభితులు సువర్చసులు స్వధర్మ
రతులువారలెల్ల బ్రాహ్మణుడై వత
భావులనఘచరితులొవిధాత ! 227

- అ॥ వారిపుణ్యగాథవారిజాతాసనాసీన! వినఁగనాకుఁజిత్తముల్ల
సిల్లు;విస్తరించిచ్చెప్పవే, మాక్షికుల్నాల్లుజాతులఁదుఁగల్లువారె?
- అ॥ పదియు;నెనిమిదయఁనవిదితజాతులలోనఁ
గాని, యవరజాతిఁగానికూక్షి
కాఖ్యలుద్భవించిరే? ఖ్యాతిఁగాంచిరే?
వారిగాథవినఁగవలఁతుడేవ !॥ ” 229
- వ॥ అనియిట్లపూర్వంబుగాఁబ్రశ్నించుచున్న సుపర్యమహర్షి
వర్మజూచి, యవ్విరించి రసోదంచితంబుగాఁ, బస్తావోచితం
బుగా, మృదులసుధుగవచనరచనమెఱయ, సురుచిఁఫణితి
నిట్లనియె. 230
- గీ॥ “వినుము; నారద! మాక్షికులనఁగ, సనఘ
చరిత్రులగుదురువారలు; సర్వకార
ణంబు, బ్రహ్మంబుమఱి, నిర్గుణంబు, పరము,
నాదిమధ్యాంతరహితంబు, నద్వియంబు ॥ 231
- గీ॥ అట్టిబ్రహ్మముమాయ, సృష్ట్యాదిహేతు
వైనది; స్పృశింపబ్రహ్మవిష్ణువిశేష
మూర్తిసంజ్ఞితమయ్యె; దన్ముగభుజోగు
పాదములనాల్లువర్ణముల్ ప్రభవమొందె ॥ 232
- అ॥ తత్త్రిమూర్తిభేదమాత్రానితాంతకుం
డగుమహేశుశుభభుజాగ్రమందు
నుద్భవించెజాతీయొక్కఁడార్యక్షత్రి
యాఖ్యమై, ప్రసిద్ధమై, కమార ! 233
- ఉ॥ అందఱుశౌర్యమందిరులె; యందఱుధైర్యసమున్నతిన్ మహా
మందరులే;యరిందములె; మాని విప్రప్రభుప్రభావులే;
యందఱుఁగీర్తిచందిరులె; యందఱుభవ్యమహానుభావులే;
యందఱుమందపుణ్యులె; శుభాధికులే; దిగధిశభావులే ॥ 234
- కం॥ శరనిధిగాంధీర్యులెయందఱు; గుణమణినికరరోహణక్షితిధరులం
దఱునుగురుచరణసేవాధురంధరులె; సుందరతనుతులితమదనులే !

- ఆ|| మహిత మశుండు, మాని, మాక్తి కుండదిజా
నాథ బాహుజాతుండేధమాన
ధర్మవైభవండు, తతివే మాధ్యసం
యుక్తుడౌమహాత్ముడుండె " నంచు || 236
- ఆ|| చెప్పుచు డునంతముప్పిరిగొన్న జి
జ్ఞాసఁజేసివల్లెనారడుండు;
“స్వామి! మనవి; వినఁగవలతు; మాక్తి కకులొ
ద్భవుండు భవునిభుజమువలనఁబొడవ || 237
- ఆ|| ఏలయయ్యెనయ్య! యేతత్కులాభిఖ్య?
యుగ్రబాహుదండమున్నవప్ర
దేశమాటనా? సురేశవందితపాద
పద్మయుగ్మ!దేవ! వాక్సతీశ !! 238
- గీ|| వారిధర్మంబులెవ్వి?సంస్కారమెట్లు
లిప్తమాఁ?దెల్పఁగదవె, లోకేశ! బ్రహ్మ
కల్పమున;జేసియో, లేక,క్షత్రికల్ప
ముననుజేసియో, యెఱిఁగింపుమనఘ! నాకు|| 239
- ఆ|| గీరధీశ! వారిశారీరసంస్కార
ములకుఁగల్పమేది? మూలవృత్తి
వారికేది? యెట్లువఱలునయ్యది? యెఱిం
గింపుచుదికి నింపునింపదేవ !!” 240
- ప|| అని, వినయవినమితుండయి, యడుగుచున్న కొడుకును గనుంగొని
శతధృతిమతిధృతమహితామితాదృతియై, సందేహసందోహ
విచ్ఛేదకారిణియైస బోధముద్రముర్వసూప, హర్షదోష,
నిట్లనియె । 241
- ఆ|| “హృత్కిమము విరియుఁగత్కులొద్భవకార
ణంబుఁజెప్ప,వినఁగ; నారక్షి !
మూలపురుషుండయిన ముక్తర్ని గాధచేఁ
బొడమునిపుడు మేనఁబులకలహహ! || 242

- అ|| వీనుదోయివిదు, వీరశృంగారరం
జితమ, పుణ్యధర్మముతము; హృదయ
వృత్తశోభితంబు, వేదోక్తమార్గప్ర
వృత్తమనఘమాతృశృష్టిచరంబు || 242
- అ|| వృద్ధులొసంగుమిగులవినగనార్యకృత్తీ
సృష్టములు, దదీయవిఫలమహీమ
మానినాధకథితమాత్మికధర్మముల్
తెలుపువాడ; విరుము లలితహృదయ! || 243
- చం|| తొలుత, యుగ్మతకాలమున ధూర్జటిసృష్టియొనర్చినూహమై
జలము; భూతజాలములు సంకులతామసవృత్తినుండ, న
జలములదోచె శ్రీహరిదిశావలయంబునఁ గాంతిఁగ్రమ్మచున్;
జలజమొకండువుట్టెహరినాభివదంబున దర్శనీయమై || 245
- అ|| సంజనించివాడఁగింజల్కవర్ణుండ
నై ననేనునలువ; నానరోజ
మందుఁబుట్టి, యెంటిసట్టిట్టు దిక్కులం
జూచుచుంటినయ్య! చోద్యమయ్య || 246
- అ|| చూడఁజూడనట్లుశూన్యసృక్కులనెక్కు
లెల్ల, జింతనిడెహృదయమునను;
భేదమొదలెమిగుల 'నాచనువేషి? నే
నేమిసేయువాడ? నెందు జొత్తు? || 247
- అ|| నాకు దండ్రయెవఁడు? నన్నె లపుట్టించె
నతఁడు? శరణమెవఁడు? గతియెవఁడు?
నాదు భేదమణఁచునాదయామయుడెవం'
డనుచు, ననుచు కోర్కెలతిశయింప || 248
- అ|| చింతముద్గియుండఁనంతలొందోచె నా
కాశవాణినాకుఁగడఁకఁగూర్చి
"భయమువలదు; పత్న! భవదీయజనకుండ
నేను; బణవజపమునిష్ఠజేయు" || 24

- క॥ అన, వినియువినకమున్నే
ప్రణవము జపియింప, దివ్యవర్షంబులు వేఁ
జనియె సహస్రంబులు; హరి
సూతనుండశ్వశీర్ష శాలి, స్వయుముగన్ ॥ 250
- క॥ ననుగఁజెసాంగవేము
లనుహయశీర్షుండునిశ్చలంబగు కరుణన్;
విని, నిగమనిగదితధ్వని
దనుకనిసృష్టిచితిని యథాపూర్వముగన్ ॥ 251
- ఆ॥ చరము, నచరమయిన సకలంబుస్మజ్జించి
మించినాడ నే విరించినాఁగ;
బహువిధంబులైనప్రాణులంతట శుద్ధి
పాసలలమఁజాలబాధనొంది ॥ 252
- ఆ॥ సత్త్వములనుగొన్ని “జక్షామ” యనిపల్క
నయ్యెనంతనవియుయక్షవర్గ;
మాక్షణంబుకొన్ని “గక్షామ” యని, యయ్యె
రాక్షసాళి; యంబురాశిఁజొచ్చి ॥ 253
- ఆ॥ చరము, నచరమయిన సర్వసృష్టియువారి
చేత క్షోభమొందె; సేగిలొందె;
లోకమెల్ల రాక్షసాకులంబయ్యె; ది
క్లేది, భూతజాతమెంతయేని ॥ 254
- ఆ॥ అంత, నేను సృష్టికారంభమునుజేసి
మూఁడులోకములను బురుడులేని
కడిమిసూర్యుఁ, జంద్రుఁ, గ్రీతుభుజులను, వహ్ని
నిందు, దేవయోనులెల్ల, మఱియు ॥ 255
- గీ॥ కామధేనువుఁ జౌదంతిఁగల్పవృక్ష
మల్లనుచ్చైశ్శ్రీవంశ, శేషాహి, స్వర్గ
మండలంబును, మధ్యమమండలంబు,
జంతుసంతతి, గుల్మవృక్షమల్ల, లతల ॥ 256

గీ॥ పశువులను, బక్షును, భోగివర్గమద్రీ
నదుల, నుదధుల, వనముల, సడయళాంత
భావుల, జగద్విజైషుల, బరమబుష్మల
నావసిష్ఠాదులను, యతియహీభువనము॥ 257

గీ॥ లఖాన్యసమున మాహితచిత్తురండ
నై. ప్రహృష్టహృదయమప్రమత్త
వృత్తినున్నగాన, వేదరాశిబలాత్క
రించి, కొంగిలించి, రక్తజేసి॥ 258

ఆ॥ అసురులునధిచరులు ప్రసభాతరభసుతై,
మధువు, కైలభుండు మాయనన్న
మోసగించివేదిరాసులు శంఖోవ
గన్నులప్పగించి, కాంచుచుంటి॥ 259

ఆ॥ ఏమి నీయందోపకేనుభ్యాసోపధ్యా
నింపఁ, గానవచ్చెనిదిరావ
రుండు, భక్తిగమ్యుండడహహుండు
మత్స్యమూర్తియకాచు, మోన్యశీర్తి॥ 260

ఆ॥ దేవదేవుండంతనాపార్థిహోపలఁ
జొచ్చి, యసురవరులపెచ్చి; వేస
రాశిఁదెచ్చి, యిచ్చి, శ్రీశుండతాక్ష్యవై
నేఁగెలచ్చితోడవేగమునను॥ 261

ఆ॥ జగములెప్పుడెపుడు సంక్షోభమొందు జై
త్యాశివల్ల, శ్రీశుండపుడప్పు
డవతరించె, యసురహాననంబు ధర్మనం
స్థాపనంబొనర్చు; బాపమడచు॥ 262

చం॥ కలఁడు మహాచభావుండలకశ్యపమాని, యనూనసత్త్వేదా
కలితతపఃప్రభావపరికల్పితసర్వచరాచరాత్మాకా
త్యలఘుతరప్రవంచుండ, సమచితప్రణవిశేషగణ్యుడు
జ్వలమహిమాతిశాయి, దితిజప్రకరాదితిజప్రసన్నుడై॥ 263

- అ॥ అతనిసత్తులుదితియు, నదితియు; వారిసం
తతులు దైత్యులమరతతులు; వాను
యుద్ధకాంక్షదక్క, యొక్కమియునులేక,
పోరుచుందురెపుడుఘోరరీతి॥ 264
- అ॥ సోకుమూఁకలవ్రోచి, ధాకసూపఁగ, నాగ
లేక, లెకతాచు, లేఖులంత
శరణుజొచ్చిరళిలశరణు, జనార్దనుఁ
జక్రిపాణి, సింధుజాసమేతు॥ 265
- అ॥ శ్రీమేశుఁడెల్లజేజేలకుఁబ్రసన్నుఁ
డై,వధించెఁజక్కహానిజేసి
దితిజగముననుమును; ద్రిదశులువైస్సవర
శ్రీమతులై; గతార్తులై,కరింబు॥ 266
- క॥ సంతోషించినంతా
సంతకృపకుఁబాతులై, యనన్యమహిములై,
సంతమనమెడల, వెలుగుజి
రంతసరుచిదివసకరకరంబులువోలెన్॥ 267
- ప॥ ఈవృత్తాంతంబంతయునిట్లుండె-నంత॥ 268
- చ॥ కలఁడు, తపోఽధికుండుకఁడొకానొకకాలమనాదునతి॥ యు
జ్వలతరనైష్ఠికుండు, నుదవాసియువానలకాఱునన్, శిలా
స్థలిశయనించువాఁడు, విజితప్రకటించియుండున్, నిదాఘమం
దలఘుతరాగ్నిపంచకవృత్తాంతరసంస్థితఁడున్, మహాత్ముఁడన్॥
- అ॥ తనదుధర్మపత్ని, యనసూయభక్తివై
సేవజేయుచుండ, జిగతపంబుఁ
జలిపెనతిపకానిసారస్యవహం
సాక్షశివులఁగూర్చి, యమరుదుఁప॥ 270
- అ॥ అతిమహానిపర్యుధాహరినాగ్రైవది
వర్జితముగఁబర్ణవారివాయు
భక్షుఁడుశమమమక్ష్మమాయుక్తుఁడు
వై,యొనర్చెసన్నహితపంబు॥ 271

- ఆ|| అత్రిమూర్తులంత, నాయత్రిమానిని
 స్థాగరిష్టతకును, వాగతీత
 మహిమమునకుమెచ్చి, ద్రుహిణుడు, హరిహరుల్
 సన్నతాత్మకులుప్రసన్నులైరి|| 272
- ఆ|| విపులకృపులు, ముగురు విస్మయదర్శనుల్
 బ్రహ్మవిష్ణుశంకరప్రసిద్ధ
 సంజ్ఞానాపువారు, సత్ప్రవాశేంద్రునీ
 లాభిమాక్షికప్రభాఽఽధ్యతనులు|| 273
- ఆ|| మతీయు, వాణి, పక్క, పార్వతి హత్తగా
 నత్తమిల్లు వారలాత్తశోభ
 హంసవైన తేయమాంసలాంసోక్షవా
 హాధిరూఘ్నులె, ప్రహర్షులౌచు|| 274
- కం|| ఇరుగెలకుల, వెనుకను ని
 ర్జరులు గుములు గుములు గాఁగ, సంశ్రితులయి,రా,
 హరిహరహిరణ్యగర్భులు
 కరమరుదుగనత్రిమాఁగనుఁగొనిరెదుటన్|| 275
- ఆ|| ఎనిమిదయిన కన్నులను, రెండుకన్నుల,
 మూఁడుకన్నులను ద్విమూర్తులైన
 బ్రహ్మవిష్ణు శివులు బ్రహ్మర్షి నత్రిద
 ర్శించిరెనక మెసంగనెంతయేని|| 276
- ఆ|| అత్రిఁజూచి, వారలంభోజుడంబర
 ముజ్జి జాక్షిరుచుల, వాజ్జి పుణత
 మోఘపలుప, సజలమేఘగర్భాధ్వనిఁ
 బలికిరిటులమధురఘణిఁ వెలయ|| 277
- కం|| “వత్స! మనఃప్రియమాగును భ
 వత్సంకల్పితతపఃప్రభావత్సరభా
 క్తవత్సద్వ్యక్తిత్వాసి, య
 నుత్సితై నస్తరూత్కరోద్ధతిఁగూల్పన్ || 278

ఆ॥ కోర్కెయేమి? సెప్పుమర్కో-పమాజోవి
 శేష!" యనగ, నత్తి తోపియూచు,
 నాత్రిమూర్తులకును సాష్టాంగదండప్ర
 ణామమాచరించె నేమమొప్ప ॥ 279

ఆ॥ కరమునమృతమొలుకుకరుణాకటాక్షవీ
 క్షణములబరచుకజాతపీఠ
 పంకజాక్షపంచవక్త్రులాయత్రి న
 త్యాదరమునజూడ,నతఁడువొంగి ॥ 280

వ॥ ఆనందబాష్పంబులు నేత్రాంబుజంబులకుమరందబిందుసంధోహ
 దోహలంబులై, పద్మలాక్షిదక్షిణాక్షితిస్థితినుపలక్షి-ప, నత్తి
 యక్షిణభక్తి నపారపారవశ్యంబునన్ గనకగర్భకనకాంబర
 కనకగిరిధనుర్ధగుల నిట్లనిపార్థించె॥ 281

ఆ॥ "సృష్టి, స్థితిని, లయముఁజేయుచు, రాజస
 సాత్త్వికములుఁ, దామసంబునొప్ప,
 బ్రహ్మవిష్ణుశంకరస్థిరసంజ్ఞలఁ
 దాల్చుమిమ్ము మదినిదలఁతు నెప్పుడు॥ 282

ఆ॥ సర్వదేవతలకు సార్వభౌములరు మీ
 రాశ్రితేష్టదాతలొదురెట్లు;
 సర్వభూతహితులరు ర్విందియాతీతు
 లైనఁగాని, మిమ్ముఁగానలేరు ॥ 283

ఆ॥ సన్నతింతుమిమ్ము సర్వవేదప్రమా
 ణాంగులై నవారి, నఖిలవిఘ్న,
 నతిజగత్ప్రభావయుతుల, మహాత్ముల,
 ముఖ్యమైనస్థానమునకుఁబ్రభుల ॥ 284

ఆ॥ "ముఖ్యమైనకర్మములఫలాబును, యోగ
 ములఫలంబుమీదుప్రణాదర్శ
 నమునఁబొడముఁబుడమినరులకు" నని మనీ
 షులువచింతురెప్పుడు సువిదితముగ॥ 285

- ఆ|| సదయహృదయులార! స్వా రాజ్య హేతువుల్
సర్వ కేతువులగు సర్వ శార్య
ములును ముగియుచుండుమువ్వు రౌమీయందె
దేహాధారులకును దివ్యులార! || 286
- ఆ|| చేటుగల్గ మాటు సీతకు, సంపదల్
నిండుఁడె నముఁజూపుచుండుటకును
మీదు దివ్య నామ మాదట సంస్కరిం
చుట యెఘూఁదల యని సుజనులందు|| 287
- ఆ|| సుప్రసన్నులార! దీప్తిభవద్దివ్య
మూర్తిదర్శనమునఁబొందినాఁడ
ధన్యభావమేను; మాన్యుండు; మీదయన్
బడయ రానిఫలముపుడమిఁగలదె? || 288
- ఆ|| మహితమహిములార! మఁదాకీనీశీర
వాసులకును బహువిపాసయున్నె?
తాపమెట్లుపుట్టు? దాపసలోకహి
తార్థతైనమీదనుఁగల్గెలకును? || 289
- ఆ|| ధర్మపత్ని యందు దనయులమువ్వర
గాంచఁగోరుచుంటి; గరుణగలిగి
దివ్యవర్ణులార! యవ్యయులార! వి
మ్మలనుబోలునుతులెపుట్టవలయు|| 290
- ఆ|| అతిప్రమాణికోర్కెనాలించి, యాతిమా
ర్దులునుమధురవచనములఁబలికిరి
స్మితముముఖములకును సింగారమునుగూర్చ
నభయమొసఁగి, సాగ్ధమావిధాన || 291
- ఆ|| “ మునివరేణ్య! మిగులఁగొనియాడనొనీను
కోర్కె; మమ్ముఁబోలుగుణగరిష్ఠు
లుండరెదఁగాని; యుష్మత్తపశ్చర్య
మెచ్చఁగూర్చెమాకు సచ్చరిత్ర! || 292

- ఆ॥ నిన్ననుగ్రహింతువన్నసంతోషంబు
లోకరక్షణైకలోలుపతయు
హెచ్చ, నీకుఁగూర్చునిల్లాలియందు ము
వ్వురము మేము పుట్టివరసుతులుగ॥ 293
- ఆ॥ పుణ్యమూర్తులై, యగణ్యమాహాత్మ్యసం
యుక్తులైన మీప్రియోపలాల
నమును గొంతకాలమమృతపానముఁబోలె
నరుభవించువారమనఘ! మేము ॥ ” 294
- వ॥ అనిపలికి, యామూర్తిత్రయంబంతర్ధానంబునొండె-నంత॥ 295
- ఆ॥ ఆత్మిమూర్తులత్రియధాంగియనసూయ
గర్భమఁదుఃజొచ్చి, యర్భకులయి,
పుట్టువారలైయమోఘాత్మవాక్ప్రప
సఁగుతైరి వారసంగులయ్యు॥ 296
- వ॥ అంత, సంతర్వత్నియైనయయ్యత్రిపత్ని యందునామూర్తులు
మువ్వరునుదత్తాత్రేయుండును, దుర్వాసుఁడునుజంద్రుండునునను
సంజ్ఞలతోడంగిమాంశంబులంబుట్టి సర్వలోకప్రఖ్యాతులైరి.
వారిలోన సత్పుణ్యచారిత్రుండై, డత్తాత్రేయుండు శ్లాఘనీ
యుండై, భగవద్భక్తిసంయుక్తుండై, పెక్కుహాసంబులు
ప్రాణాయామపరాయణుండై సర్వలోకపావనుండైచరించుచు,
రిమాఽధినాథుని ధ్యానించుచు, మహాత్తరంబైన తపం
బాచరించె శుద్ధసాత్త్వికుడైనమహర్షి వర్యులెల్లరున్ దచ్చరితం
బత్యద్భుతంబని కీర్తించుచుండును. దుర్వాసుండును మహా
యోగియై, పరమశివచరిణ నశినయుగళపరిచరణప్రాయామండు
నయి, హిమగిరిపరిసరధరణిన్ దుష్కరంబైనతపశ్చరణంబున
కుండై. సర్వలోకేశ్వరుండైన గౌరీప్రాణేశ్వరుండైతనికిం
బ్రసన్నుండై దుస్సాధంబులైన యణిమాదిసిద్ధులనన్నింటినను
గ్రహించె; జంధిమసుండును, దపోయుక్తుండై సుశీతలంబైన

కాంతివిశేషంబునొంది, తత్పరమశోభావైభవంబునంజేసిత్తైలో
క్యాంధతమనసంహారతత్పరుండై యుండె; నందుదుర్వాసుండు॥ 297

మ॥ ఒకనాఁడించినవేష్కఁజూడనరిగెన్ దోవవాహీనీమాత్ను మా
క్తికహారాకలితోపకంఠమును, భృంగీగానసంగానిశ
ప్రకటోత్తుంగమదేభగండమదధారాధాతశృంగాటకం
బకళంకస్పటికోన్నతోజ్వలమహాహరన్ద్రిష్టసారీకమున్ ॥ 298

మ॥ విశసత్పుష్పవినిర్మితనృధురసస్థితప్రభూతాధికా
ధిక సౌగంధ్యలసత్పరాగభరమండీభూతవాతప్రచా
రకకల్పదుక్రిమనందనోపవనమున్, రత్నద్యుతిదోత్రిత
ప్రకటాయామవిశాలపీఠికము, విభ్రాజద్విమానాఘమున్ ॥ 299

మ॥ మణిముక్తామయతోరణాన్వితము, శుంభద్విద్యుదుద్గద్ద్యుతీ
హ్యహిజాంగప్రకరప్రభాకలితదివ్యస్త్రీ సహస్రసృణ
ర్తనవీణాకవచాదీక్షణశ్రీవణవిస్తారప్రమోదాదావహం
బును, బాపాపహమున్, సుధాశనబహుఘ్నాహంబపదోహమున్

మ॥ ఘనహంసీకలనాదమేదురదిశౌఘంబున్, విపంచితత
క్వణితప్రస్ఫురితామరీగళరవాఖండకృమోపక్రమం
బును, గర్జామృతపంచమస్వరపిఠీస్ఫుర్జద్విరేఖోత్కర
స్వనశారీశుకమంజుళానుపమసద్వాహరవద్భూజమున్ ॥ 301

అ॥ అచటిచంద్రశాలలందువిహారముల్
సేయుస్త్రీసీలచికురకలిత
ముఖములమరతటినిఁబొడమి, భృంగావళీ
సంవృతాంబుజములచాయఁదోచు ॥ 302

అ॥ అచటిరత్నకుట్టిమాత్యంతచిత్రభా
భాసమానమై, నభస్థలాస
మానశోభపెక్కు లొనింద్రచాపరం
శోభితయునుభోలెఁజూడనొప్పు ॥ 303

- ఆ|| అచటివారకాంతలదృష్టతంబుగఁ బ్రీతి
రథ్యభూమి వుర్మరంబు, శింజి
తంబునింబుఁగూర్చిబరివీక్షవేష్యతో
సంసరింపఁ గలుగుశ్రీవణసుఖము|| ౩04
- ఆ|| అచటికల్పపాదపాలంకృతోద్యన
వాటికల్పము, స్ఫటికబహుళభూము
లంజఘోముఖంబులొచ్చు, బిరిబానుభిరి
బములఁదోఁచుఁజిత స్ఫటిక దరలు || ౩05
- ఆ|| అచటిపోరకాణు, హళిసంగజకెలి
లోలతైస్యువేతులోలిఁగూడ్చి
మాడి, యుందునిండువేడుకఁగంజకు
జమున సంజలందుడై లవీధి|| ౩06
- ఆ|| ఎందఁడెందఁడేనినిందు నిష్టపూర్ణ
కర్తలయ్యుఁగూడఁగవ్వపడక,
యందలేతుదీనిస్వాధ్యాయవేత్తయి
వ్రతవిధాతలైనవారలైన|| ౩07
- ఆ|| ఇష్టబహుళయష్టలెప్పుడసరిగ్రామ
మందుపెన్నుఁజూపనట్టివీరు
లుగ్రానిష్టదపములొనరించువాఁడు, స్వా
ధ్యాయశీలురకిది శ్లాఘ్యపదంబు|| ౩08
- ఆ|| అట్టిశ్వర్గమందు, ననురావతి ముహేంద్ర
పాలితంబుఁజూచి, పరమమునియు
జితశోభఁగాంచి, చిత్రికృతాత్మకై
రత్నపూర్ణరథ్యరహినిగనియె|| ౩09
- ఆ|| అప్పుడేమహేంద్రుడైరావతార్కాఘ
డై, విహారిభూమికరుగువాఁడు
సురలు బెరసికొల్పవ, సుధుచిరవేషుడై,
స్థానికంతనంతఁగాననయ్యె|| ౩10

వ॥ అమ్మ పేందుగిండును, మహాన్న తైరావతప్రప్తానీర సావర్ణ
 రేఖామయూఖోత్కరోపలాలితచారుకాశేయకుధాఽఽ
 సీనుండుమ, మాక్రికాతపత్రీరత్న రంజితమంజుళహాళిసంశోభి
 తుండును, సముత్తంగ హేమాంగదాలింగితోన్నతమాంసలాంస
 యుగ్మండును, సంభాసమానాసమానానూనహరకటక కేయూ
 రాంగుళీయకాదిమణిమ యనకల భూషణభూషితా గుండును,
 వైమానికనికాయమధ్యవిద్యోతమానుండునునై, వృత్తీరుపీవర
 పయోధరభారదర్శనీయంబును, గరకమలవిధృతసితవితసతతవీజ్య
 మానచారుచామరంబును, స్మేరాననంబునైనవైవతయావతంబు
 సాదరంబుగాఁదన్నుంబరివేష్టించియుండ, నిర్మలమందహాస
 చంద్రికలునిఁడారంగాయుచుండుదనపదనవిధుమండలంబుసందర్శన
 సాభాగ్యభాగ్యాధిక్యానుభూతింజేసి, వారికాటుకకన్నులనెల్ల
 కల్పలచకచకలతోడంగచాకచింబచరింపుచుండ, సగ్నవ్యత
 కాసురాధిపాంబుశీశానిలాధేశాద్రిచాపులున్, దక్కుంగలకృతు
 భుక్తిటియునళికతలకీలితాగ్రహస్తులై, విధివిహితవివిధోప
 చారులై, సేవింపుచుండ, దనవేయుంగన్న లొక్కమాటువిప్పరి
 యూత్తిమానూనమానోన్నత్యంబునృత్యంబు సేయింప, భేరీ
 మర్దలాదివాద్యంబుల గంభీరధ్వానంబు దిక్కుహరంబులం
 జొచ్చి, వియచ్చరులచ్చెరువొందునట్లు మాటుమోగి,
 వాగ్ముఖ్యాసమారభ్యాభిమతనృత్తగీతాదివిసోదంబులనితనృతో
 ఽభిజప్తబృంహిప్తసువ్యక్తానుభావుండై యనియత్ప్రథులతర
 బహువిధవిభవాభిశోభితుండై యుండంజూచి చిత్తీయమాణ
 హృదయుండై, యద్దుర్వాసుండు॥ 311

ఆ॥ ఇంద్రదుభోగభాక్త్య మేమనివర్ణింతు?
 నశ్వమేధశతమునాచరించి,
 యీనిరూఢమైన యింద్రత్వమొంది, పై
 లోక్యమేలునితడలొలబుద్ధి ॥

- ఆ| ఇట్లులెంచిమాని, యించినవేళ్లు “దే
వేంద్రుఁజూతుఁగాక యిప్పు” పంచు,
నిశ్చయించియాత్మ, నిర్మల సంకల్ప
కల్పితంబనల్పుగౌరవంబు || 313
- ఆ|| కల్పవృక్షపుష్పకల్పితమాల్యంబ
మూల్యచారుతప్రపూర్ణమైన
దానిఁగీర్ణ ధూళిమానితమారంద
బిందుతుందిలంబు, సుందరంబు || 314
- కం|| అందుకొనిమానివర్జ్యుడమందానందంబుతోడమాల్యంబును,దా
ని, దతవిభవుండయినపురందరునకొసం గెమదభరప్రచరునకున్
వ|| దుర్వాసుండు సాదరాశీర్వాదంబుగా నొసంగిన యమ్ముదార
మాల్యంబును స్వీకరించియు, శచీశుండసమీచీనాసూక్ష్మణ
సూచనంబుగా, దానివైరావతకుంభికుంభంబులపైనుంచి, యించు
కై ననుబ్రహ్మభావంబులేక, యశ్మాసీందునకువందసంబైన
జేయక,యన్యతోవ్యాప్యతమనోదృష్టియై,యదృష్టదూరుండుగా
సాపరాధియయ్యె; నంత. 316
- ఆ|| అతిమదాభిభూతమైరావతంబు, తన్మౌనిదత్తమైనమాల్యమంతఁ
గాలరాచివైచి,గుభీరవేది,తానడుగులిడుచుఁజనియెనతిరయమున
- ఆ|| అంతమానివర్జ్యుడైశ్వర్యగర్వాంధ్యదోషమాప్తిమననశేషనిర్జ
రాధినాఁడు, మనగజూరూఁడు, మాధనాకాధిపత్యనిష్టులల్లితిట్టె ||
- ఆ|| “ఓరి, యింద్ర! యింతయునధిసెల్లురా?
యెంతతీవియున్న, నింతపొగర ?
బ్రహ్మవేత్త, నన్నె పరిభవించెదవురా?
యనుభవించుదీనివై నశలము || 319
- ఆ|| విభవమదము, మఱియు, బ్రభుతయు ముదిరె నీ
కోరి ముదిరవాహ! యదుటుమాను
రోరి! దైత్యపై న్యమాలిసీస్వారాజ్య
వైభవంబునెల్లఁబాపకున్నె ? || 320
- ఆ|| చుట్టుముట్టినదపట్టణంబునుగొల్లఁ గొట్టియిట్టెనిన్ను నట్టడపుల
కనుపకున్నె బిట్టుననుజబలంబనుచరులతోడ; నింతవిరుసులే?

ఆ॥ ఎవఁడుశుభకరములయిన ఫలసుమములఁ,
జందనంబునుగరువందనంబు

మీఁతఁబోతఁజిమ్ము, బోలులదూపించు
వానివిడుచునెంతవానినైన సిరులు ॥

322

ఆ॥ ఓరి, యింద్ర! స్వర్గభూరివై భవము, త్రై
లోకశ్రేణియు భోగలోలుపతయుఁ
గల్పవృక్షపంచకంబును, గామధే
నువునుగలుగుపొగునుసుగురోరి ॥

323

ఆ॥ రాజ్యలక్ష్మీయబ్బి, రజ్జులుపచరింతు
వనఘులయినమునులయధికమహిమ
మెఱుఁగవీవుసుంత; యరులనుదెంచి, ని
న్నణఁచినీనుసిరులఁగొనరె, తులువ ! ॥

324

ఆ॥ అప్పుడడుపడునె, యైరావతోవైశ్రవ
వంబులైనఁ, గల్పపాదపంబు
లైనఁ, గామధేనువైన, సుధాఽంధోఽప్ప
రస్సమూహమైన, స్వస్సునిష్ఠ ! ॥

325

ఆ॥ అతిమదాధ్య! నీదునైశ్వర్యగర్వాంధ్య
మునకునంజనంబు, ముఖ్యమైన
యావధంబురిక్తతాఽఽఖ్యంబు, దాన వి
ప్రక్షి సాధుదర్శనాప్తిగల్గు ॥

326

ఉ॥ శంకరకింకరుండనయి, సమ్యగుపాత్రమహాత్మ్యశాలినై
యంకిలిలేక, యెందయిన, నాదరగౌరవభాజనాచు, నే
నుంకువగాఁగఁగై కొనుడునుత్రములిచ్చునపర్యలెల్ల; నీ
వింకిటధిక్కరించితివదేలర, జేలతనంబునన్ ననున్ ?

327

గీ॥ ఎఱుఁగవో, కాక - గర్వంబొ ! మొఱకుదనమొ !
కర్మఫలమొ ! శచీశ ! నిష్కారణంబ
శాపమొందితివైనను, శంకరప
సూతిసేవింపఁ, బూర్వవిభూతిగల్గు ॥

328

- గీ॥ ఇటులశపియించిదుర్వాసుడిందుగ్రినిచ్చు
 నేఁగెనందేనిశాంతింపకేఁడుగ్రిడింత
 యేనెఱుంగఁడువాడ్యనిస్వానయుజ్జ
 భోఁంకణాపూర్ణనిజగజ్జీమంకృతులను ॥ 329
- ప॥ అంతంగొంతకాలంబునకు బలిప్రముఖులయిన దనువవరులు నిజ
 గురుండైన శుక్రుండుపడేశించినమార్గంబు నవలంబించి, మహా
 తానహంబునంద్రదిదశాలయంబుఁజుట్టుముట్టినం, బొలివోనియగ
 తనంబులుమెఱయ, రయంబునహరిహయప్రభృతులయినసుమన
 స్సముదయంబులు రవడిచి, యరిబలంబుల గుండియలవియఁ
 గవిసి, రథగజతురగముఖనిఖిలవాహనారూఢులైవచ్చి, శరపర
 పరలంబఱపుచు, గ్రాసతోమరముద్గరభిండి వాలాదికంబులైన
 శస్త్రవిశేషంబుల వేయుచు, నాగ్నేయైంద్రవారుణవాయువ్యా
 ద్యస్త్రంబులంబ్రయోగించుచు, చిత్రరేతరవిజిగీషసీషస్త్రాంత్రంబైన
 వీడక, పోరాడుచుండునయ్యభయబలంబులకునునిరవధికంబును,
 నిజభుజబలనమధికంబును సభూతపూర్వంబును, సత్యాశ్చర్య
 కాగణంబునయినపృథులతరప్రధనంబుప్రవర్తిల్లెనయ్యెడ॥ 330
- మ॥ హయరింఖాఁగ్విఘ్ననప్రభవధూత్యాచ్చన్నసౌవర్ణభూ
 మియదృచ్ఛాజనితాఁవిస్తృతరజోమిశ్రీభవత్సంఖ్యమం
 దుయథోద్యచ్చతురంతజాలము, సముద్ధూతాంబరాచ్ఛాదితా
 గ్రియచిత్రప్రభ, శోభమానమయి, మాడ్కిన్ వేడ్కఁగొల్పెన్
 గడున్ ॥ 331
- ఆ॥ అపుడురజముపెరుగ, గన్వోన్యమును సహం
 కారములు సెలంగఁగా, రణంగ
 ణంబునందరాతి నామనిర్దేశహుం
 కారములనడఁతుప్రేరవరులు॥ 332
- కం॥ భేరీభాంకారంబులు
 వీరులకోలాహలములు విస్తారములౌ
 నారసితడిండిమార్భటు
 లారణభువిఁబుట్టినిండె ద్యావాభూముల్ ॥ 333

అ॥ అస్త్రకృత్తమత్తహస్త్యశ్వమస్తాశ్

శోణితంబడచె రేణుజాల

మెల్లఁ; బాటజొచ్చె మెల్లమెల్లఁగను , గం

గాప్రవాహమట్లు దీప్రమాచు॥

334

అ॥ ద్వంద్వయుద్ధమంతవర్తిల్లెఁబత్తిప

త్తిని, రథాఘ్యరథికుఁడును, దురంగ

మాఘ్యదురంగసాది, నాథోరణుండు హా

స్తిపకుఁడెరిపొరధిరతాచు ॥

335

అ॥ అపుఁకుయుద్ధభూమివిపులాపగయఁబోలె

నొప్పె-మోముఁడమ్ములుదుటుఁగనులు

మోలు, కురులునాచు, గ్రామనశ్వములు న

క్రమఁలు, క్షతజముడక మమరమిగుల॥

336

అ॥ కృత్తశస్త్రులనుకముభువీరులిర్వురు

విడిచియడమలను, విపులజాను

మఃష్టిఘోతములను బూచినమోదుగుల్

వోలెనల్లదొరుగఁబొల్చిరవుడు॥

337

అ॥ అమరులునురులిర్వురనోన్మస్త్తకృత్తమ

స్త్రులు, కబంధమాత్రులెలనువిడిచి,

నభముఁరిసి, విపులనారాచదుర్దిన

శ్రీవిధానులైరిచిరమునలుక॥

338

వ॥ ఇట్లు దిత్వదిత్వపత్వపైన్యరబులనోన్మస్త్తవిజగీషావనీషం జేసి,

సమీకంబుఁజేయుచున్, దీక్షితరంబులైన శరపరంపరలం గురి

యుచు, సమరసమగ్రవిక్రమకృములయి, విష్టంభించుచుండ నంత

మాయావులైనదైతేయులార్యులైనశుక్రునీతిమార్గోపాయం

బుననిరపాయులై, దుర్వారశౌర్యసంరంభులై, యజేయులై, యాది

తేయుల పైన్యంబుపైన్యంబునొందించికొందిశీకులం గావించుచుండిరంత

- మ॥ హతసంరంభులమర్త్యులెల్లరును దైత్యవాగ్రతమాయాఽతిపీ
డితులై, యీడితనై భవం బడంగ, దాడిన్ రాయిడిన్ జెంది, వి
స్మృతనైజప్రచరప్రభావులయి, స్వర్గీధీవిహారంబువీ
డి “తలల్ వట్టి;” పలాయనౌపయికదృష్టిబూనిరెం తేనియున్ ॥
- ఆ॥ అటులఁబాటిపోవునమరుల శితశర
పటలిఁబఱపిరసురవరులుపెలుచ
వెంటనంటి; వారు వెనుకకుఁజూడకుం.
డంగఁజేసి,మదికలంగఁజేసి॥ 341
- ఆ॥ అమరపతియు, ననలుఁడంతకుండుసుగ య
ప్పతియుననిలు సర్వపతియు, నది
జాఽధినాథుఁడంతఁబలాయితై
లయిరిపులవలఁ భయభరమున ॥ 342
- ఆ॥ అరనిముసముగోననై రావతుఁబు,ను
చ్చైశ్శవంబుసూడజూడలేక,
దృశ్యభావమొందె వశ్యశోపునకు న
వశ్యభావిశాపవజ్రహతిని ॥ 343
- ఆ॥ తొలఁగెఁజిటికలోనదుర్వారమైన దు
ర్వాసుశాపవాక్యవశతశక్ర
భోగభాగ్యములును, భూతశిశాచవి
ద్యాధరాదిదేవతాఽవనంబు ॥ 344
- ఆ॥ అత్యయమునుబొంది, దైత్యభాణాగ్ని సం
ప్రప్టులౌచు, దైత్యజాప్తులై,తి
విష్టపాశవీడి, యష్టకష్టాలపా
తైరితిదనులెల్లఁగాఱవపుల॥ 345
- సీ॥ అట్లుప్రాణావశిష్టులై, యమరులెల్లఁ
గాందిశీకులుగాఁగ,రాక్షసులుస్వర్గ
మాక్రమించిరి; బలిదైత్యచక్రవర్తి
యిందుసింహాసనంబధిష్ఠించె;నంత॥ 346

వ॥ బలియు, బలియుడయు, దుర్వాసదోక్ష్విర్యసౌశర్యసౌందర్య
త్రైలోక్యపాజ్యసామాజ్యభౌరంధర్యంబునన్ బ్రహ్మశిరగాం
చియుండె. శంబరుడును, జుభుడును, అరిష్టనేమియు, శకునియు
విరోచనుడును, బ్రతిహేతియు, హయగ్రీవుండును. సుమా
లియు, విప్రచిత్తియుమున్న గాలగలరాక్షసాధినాథులఖర్వగర్వ
భూంజులై, త్రిభువనములను దమతమభుజబలముకలిమి వశ
పలుచుకొని, విచ్చే విశిసంఛరించుచుండెరి. నాకాకసులును, గాన
నౌకసులై, కత్తశీకులై, దీనశశంబ్రాంబిరి. వైవస్వాతికూల్యంబు
సంజేసి, యాసుధాఽంధసులుక్షుధావృథావృత్తయసులై
భగూదోశనడోలాయమానమానసులై, యత్యంతదుఃఖా
కాంతులై, యశరణశరణుండును, త్రైలోక్యనిర్మాణకర్త
తుండునైనయక్కాంఛనగర్భున్ గాంచి, యత్కించిస్మాత్రసంచిత
తాత్కాలికసమ్మదోదంచితులై రిపుడప్పరమేష్ఠియుబృందారక
బృందంబులంపిసికొని, క్షీరాంభోధి జేరి, యందుశేషాహిపర్యం
కంబున నిందిరాసుందరీసంసేవ్యమానుండై యోగనిద్రాముద్ర
తుండైన వాసుదేవుండుగాంచి, యిట్లనినన్ను తింపందొడంగె॥ 347

సీ॥ మాడ్లణ్యులంపూర్ణ! ద్విద్గణాంతక! సర్వ
ధాత! సర్వాధార! పూతనామ!

సర్వోపసంహార! సర్వదేవేశ్వర!

సర్వలోకేశ్వర! శర్వశక్ర!

సన్నతసత్త్వంబున్న! సంపన్నభి

నేక్షణాలక్ష్మితవక్ష! దక్ష!

శ్రీవత్సవత్స! లోకావనదీక్ష! య

వృయ! యమేయాత్మ! దివ్యానుభావ!

గీ॥ నాథనాథ! జగచ్చరణ్యా! ధుతాఘ!

దేవదేవ! దయాప్రపథ్తినిహళి

తోత్కరోత్సాహ! ధర్మసముత్కా! మంగ

ళాంగ! క్షీరాబ్ధిశేషపర్యంకశాయి ॥

- కం॥ దేవశ్లకు దేవగవున్;
తావనపావనుడవీవుపద్మాగాథా!
నీవఖిలభూతములకన్
గేవలజనకుండవయ్య! కృతఘణిశయా!॥ 349
- ఆ॥ పీతవాస! శ్రీశ! విశ్వవిశ్వోదయ
కారణుడవు, యుగయుగంబుమొదల;
యుగయుగంతమదు జగములునీయందె
లయముగనుచుదేవ! ద్వయవిమల! ॥ 350
- ఆ॥ లఖిలలోకబీజమవు, నిర్గుణుడవు
నయిననీప్రభావమానుపూర్వి
గా నుతింపశక్యమానెయెవ్వానికే
నీశ! తావ్యవాహ! కేశినాశ! ॥ 351
- ఆ॥ భూమిపాదపద్మములు; నిగిపొక్కిలి;
ప్రాణపంచకంబువాయువౌను,
దిశలుశ్రుతులు; కనులుచివకరహినుకరుల్;
దివముశీర్షమగ్నియపురుముఖము ॥ 352
- కం॥ కక్షిస్థచతుర్థశభువ
నక్షయ! యక్షరణ! ఘనఘనాఘనదేహ!
చక్షుశ్రవణస్పృహ
ధ్యక్షమృదు మృదులతనుశయా! సానుశయా!॥ 353
- ఆ॥ నిన్ను శరణుజొచ్చియున్నారమేము; భూ
తాంతరాత్మ! యచ్యుతా! మహాత్మ!
నిన్నుజెప్పుచుందునిగమాంతవేత్తలు
పరమపురుషు, భువనశరణు, వరదు! ॥ 354
- ఆ॥ ప్రభు! సహస్రశీర్ష! విభు! సహస్రశాఖ! స
హస్రపాద! య! సహస్రనామ!
భువనమేకపాదముననూని, యదిమి, ని
వంబునిండియున్నవాడవంత॥ 355

ఆ॥ ఎవఁడు సృష్టిజేసెనీజంగమస్థావ
రాత్మకంబువిశ్వమాపితామ
హుండు నీదునాభినుగ్భవించినతమ్మి
కడుపుపల్లగాఁగబుడుతఁడయ్యె॥ 356

ఉ॥ కారణకారణా! నమదకారణకారుణికోత్తమా! వనీ
వారణదారుణాపదపవారణ! వారణరాజయాన! కో
పారణనేత్రీకోణశతధాఽఽకులితాఖిలయాతుధాన! ధా
నారుచిరోపదానకృదనారతసాహృద! హోవవే, ముమున్ ॥ 357

ఆ॥ ఇప్పుడార్తులైనయెల్ల జేజేలకు
శరణమీవదేవ! పరమపాప
నాత్మ! నీవెఱుంగుదనురులచేష్టలు,
నమరులొందుచెట్టలతులవిభవ! ॥ 358

మ॥ అని, యార్తినదనువేడునిర్జరులముందావిర్భవించెన్ దయన్
ఫణిపర్యంకశయానుఁడాశ్రితులమందారంబు, లక్ష్మీచురా
గనుసంవాహితపాదపద్మఁడు, సప్తర్యాలోలనీశాఽఽదరుం
డును, మాళిష్ఠమణిప్రభాద్విగుణితానూనాహితాంకు[శు]ఁడున్

మ॥ దళదిందీవరనీలదేహరుచులన్ దర్పంబెల్లర్పన్, బయో
జలధిన్ నల్లనికల్పతేకులను సంఘన్నంబుఁగావించుచ
జ్జలతాసనుఁగన్నతండ్రి, యభయశాంతైకనద్రూపు, ని
స్తులనైజస్మితదీధితిన్ బయిఁబయిన్ శోభాయమానంబుగాన్ ॥ 359

ఆ॥ అమృగాంకులక్ష్మిఁగామిసిగంపపాం
డురుచి తనదుస్మితముపరిధవింపఁ
జేయుచుండఁ, గరుణాపీయామధారయుఁ
బోలెదనదేవపాళిఁదన్న ॥ 360

ఉ॥ పల్లనినూపులున్, సరసిజాతసహస్రమజ్రకాంతలం
దెల్లెడఁబర్వజేయఁగ, నహీనమణిస్థతాంగదాదికో
ద్యుల్లిలితోజ్వలాభరణహరిసుశోభసభూష్యభూషణ
తోల్వల్లిసితాంగఁడొచ్చుఁ, గమలోదరశోభ, రమన్ ధరించుచున్ ॥

- అ॥ పావ్ర షేణ్యచంచలావృతవారివా
హంబుఁబోలె, శ్రీశుఁడవ్యయుండు
సుప్రసన్నుఁడై, విశుద్ధగంధీరవా
గ్గుంభనముల దేవకోటిఁబల్కె॥ 362
- అ॥ “మిటి దైత్యులేచి, వీడించుటలు తెఱ
గంటులార! మిమ్ము; గర్వకాల
మిప్లువారి; కెందు నెప్పుడేదానో, య
దానిదాఁట నెవరితరముగాదు॥ 363
- అ॥ విరుఁడు; విబుధులార! ప్రియమును, హితమునో
వచనమొకటి; దానివల్ల నెల్ల
ఁగవుమీకుసంక్షయంబుగానేరదు;
బలమువెరుగు; సుపదలు ఘటిల్లు॥ 364
- అ॥ స్వసుపర్వులార! త్రిదశత్వచమర్త్యత, నిర్జరత్వముం
బర్వినదేహదార్ధ్యము, నపశ్చిమశ్చలసంపదాఢ్యత
ముర్వును; హర్వు, ముద్దులును, ముచ్చటలుకావెలిగాక సోవుటల్,
గీర్విభవంబు, దివ్యతయు, క్షేమముఁ గోరితి రేనిఁ, జెప్పెడన్॥
- అ॥ మీఁలుద్యమించి, భూరితరోత్సాహ
మొప్ప, మందరాద్రినున్నతింబు
మంధపండుముగ, నమంధరవృత్తి వా
సుకిమహాహిం ద్రాడు సొరిదిఁజేసి॥ 365
- అ॥ అనఘులార! యసురులను, మహాబలులనె
య్యునునగలుపుకొనుఁడు; నమృతలబ్ధి
లుబ్ధుకొను, వారుస్తబ్ధతగలుపుఁగో
ల్లనముగల్గి, మిమ్ములను విడువరు॥ 367
- అ॥ వారు, మీరుఁగూడి, క్షీరాబ్ధిద్రచ్చిడుఁ
బొడమునచృతమనెడుభూరిశక్తి
యుక్తమై సయాపనోత్తమంబొకఁడును
హర్ష వంబునుండితూర్ణముగను॥ 368

ఆ॥ మృత్యు, మూర్ఛ, క్షుత్తు, మేకొనఃజాలపు;
వృద్ధినొందుమేధ; వీర్యమొప్పు;
బలముపెరుగు; నమృతపానలభంబున;
వశముగాఁజె, వైరివర్గమెల్ల! ॥ 369

వ॥ ఆసితే ముబారా ! సోయిరండు. మీకుమేలయ్యెడు; నచిరకాలం
బున నేవిజయలక్ష్మిమిమ్ముఁజెట్టవల్లుననునాశంబునుఁగాఁగలదు
బ్రహ్మర్షి యైనదుర్వాసునిక బరాధవించిననేరంబునంజేసి మీకి
దుర్వారంబైన దీనశ్వుంబుగల్గె. శంభుపాదపద్మధ్యానాసక్తింజేసి
తత్కింకరులైనమీకింకకింకతోలంఁగిల్గుగల్గు; శివునిప్రసాదంబున
మీకు శివంబగు. మీరెల్లరు, నా చెప్పినచొప్పున దప్పక
యత్నింపవలయుఁజుడి! యొప్పుకొనింపవలసని" యానతిచ్చి,
శ్రీచన్నారాయణుండంతనంతప్రీతుండయ్యె॥ 370

ఆ॥ అంత, లోకపాలురంగఱు లోకేశుఁ
గూడి, యతనిముహూర్తాని యథాగ
తంబుగాఁగ సాతలంబునుజేరి; త
తత్పుత్రవైత్యులనుదరిసిరి॥ 371

ఆ॥ అటులదరిసి, యమరులనుగనాయకు, బలి
చక్రవర్తిఁజేరి, శఖ్యమొంది
రంతఁ, దిదశవిభాఁడునంతసంబునఁబ్ర
యంబెలర్ప, నిట్టులనియె బలికి ॥ 372

ఆ॥ "అన్న! దైత్యరాజ ! యైశ్వర్యసంపన్న !
యొక్కమాట-మనకనూనసౌఖ్య
దంబు; విన్ము; మనకులంబులు కశ్యప
రీంద్రువల్లనుల్లసిల్లెగాఁక! ॥ 373

ఆ॥ ఒక్కతండ్రి బిడ్డలుజ్జ్వలతేజస్కు
లుత్తమఃకులు, బ్రసిద్ధబూర్జితోరు
కీర్తనలుభయవర్గవర్తులు, దేవదా
నవులుఁజలఁగఁదగునుమిపులమైతి ॥ 374

- అ॥ మాఘలెఘడుఁగలహమును గోరుచుందురు;
సఖ్యమిష్టహానుసాఘజనుల
కాగ్రహంబునెట్టులైనద్యజింపనొ;
నగునుబుద్ధిఫలమనాగ్రహంబు॥ 375
- అ॥ ఒకఁకొకరు సాయమొసరించుకొంచవి
రోధులైన సోదరులకునిర్దులు
వాస్తవములు, హస్త వ్యాస్తవ్యములు, నిరా
తంకములును, శాశ్వతంబులొను॥ 376
- అ॥ ఒక్కకట్టె విలువ మిక్కిలితేలికాఁ;
గాని, మోపు విలువఁగలఁడెవఁడు?
శత్రుకుర్చయ బుర్రునాయు మెప్పుడు;
గలసిమెలసిమనుటవలెతిలము॥ 377
- అ॥ సత్వశాలియకానుపములనుబెక్కఁడ
బుద్ధిమంతుఁడెఘఃఖోగినిసేయ
వలయు; మతియు, స్వీయపక్షంబువారికె
న్నండువజ్ఞఁగూర్చకుండువలయు॥ 378
- అ॥ అప్పుయ్యయ్య, ధృణునల్పస్థకారియకాఁ
గర్ల డొత్తిశోధకర్మలండు;
నట్టిచో, వచకరాదులు గల్లువా
రలయపేక్షఁజెప్పనలవియగునె ? 379
- వ॥ కావున, నస్పద్వంశంబులురెడును, వర్తిలుపొంటెనొక్క
కృత్యంబుమనయుఖయులకునవశ్యకర్తవ్యంబుగలదుతత్సాధనంబు
నంబునుజేసియీసురాసురకులంబులుభయంబులుననాపలంబులై
మరణభయవివర్జితంబులైయుండు; నయ్యచాయంబెట్టిదనిన॥ 380
- అ॥ “మందరాద్రీజేసినుంఘానదండంబు
మంధరజ్జుప్రగనునమంధరగతి
వ్యాళలోకనాథు, వాసుకిజేసి, క్షీ
రాబ్ధిద్రచ్చుడమృతమందనొను॥” 381

వ॥ ఇట్లని, శ్రీమన్నారాయణనిరూదేశంబు, మనమందఱముం
గూడి, యీకార్యంబుసాధితము. పీయూషంబునుసంపాదిత”
మని పలికి; మఱియు, సురపతి యిట్లు నియె॥ 382

ఆ॥ “జీవనౌషధంబు పావనపీయూష
ముఖయులకును సేమమొదవుదానఁ;
గార్యుల్పమైనఁ, గాదొక్కనికీసాధ్య
మెన్నసాహ్యసాధ్యమెంతయైన॥ 383

ఆ॥ అమృతసాధనంబునందందఱము యత్ను
మాచరింతమన్న!యమరులసురు
లుభయులునుబ్రహ్మనతోద్యోగులై,యుద్య
మింపఁగార్హస్థియింపుఁగూర్చు” 384

చం॥ అన, బలిచక్రవర్తియుఁ బ్రహ్లాదవశంవదుడై, ప్రియోత్తల
దు, నముచివైరిమెచ్చుకొని, నూతనమానమృతాభిలాషనె
మ్మనమును గొందఱింప, నసమానబలాఘ్నలఁబిల్చిచైత్యులన్
ఘనతరమైనయుద్యమమునాకులతోనడుపన్ దలంచినన్॥ 385

వ॥ అంత, దేవదానవులుపీయూషలాభలోభంబునంజేసి, పూర్వ
వైరంబులువిస్మరించి, నిర్భరంబైనసే హంబుఁగల్గి,క్షీరవారాశిని
రంతమధింపం దొడంగి, 386

ఆ॥ హరియు, వారిలో నొకరుడయి, దేవతా
శ్రేణినుండిత్రొచ్చెక్షీరవార్ధి;
నప్పుడుప్పతిలైఁజప్పుడురోదనీ
భేదనంబు, లోకభీతిదంబు॥ 387

ఆ॥ దుగ్ధవార్ధిరవము ముగ్ధులన్ జేసె దే
వతల;రాక్షసులను వితతముగను
విద్రిచె;దెసలనద్రిచె;జిదుపలుచిదుఁపలు
సేసెఁబర్వతముల శీఘ్రముగను॥ 388

- ఆ॥ ఆవిరావమునకు దేవదానవులు భీ
తాత్ములైరి; మివులవ్యాకులితులుఁ,
జలితులయిరి; మదుల గళితులనయిరి; సం
భ్రాంతులైరి; వారు తాంతులైరి॥ 389
- ఆ॥ అక్షణంబ మందరాద్రిసంసితమయ్యె
సర్పరజ్జుబంధసంధులెఱుల;
నంత, దుర్నివారమాచుఁ, బాతాళపా
తంబునొందె మందరంబయూరె! 390
- ఆ॥ సురలు నసురులద్రి సురుగుటఁగనుఁగొని,
దాని నిల్వరింపఁదరముగాక,
యూర్తులై, విభీతినాక్రొశమొనరించి,
శరణుఁజొచ్చి రాత్రిహరుని, హరిని॥ 391
- ఆ॥ దుస్సహార్తిఁగుంది; నిస్సహాయసమూహు
లై, సురాసుంశీశ్రీసతీశుఁ
జే, హరియుఁగరణఁజేపట్టి, యుద్విగు
లైనవారి నెల్లనాడరించి॥ 392
- ఆ॥ మగ్నమైనయద్రి, మందరంబును గూర్చి
మూర్తియై, రమాధవుఁడుప్రసన్నుఁ
డై, సముద్ధరించెవాసుదేవుఁడు, జనా
ర్థనుఁడు, సర్వగుఁడు, పరాత్పరుఁడు॥ 393
- ఆ॥ సురలు, నసురులంతఁబరిమసంతుష్టులై,
యుత్సహించి, త్రచ్చిరుడిధి సమధి
కానవధికధుంధుమారావబంధురం
బును, సుధాఽతిలిప్స, మోదమంది॥ 394
- వ॥ అంత, ఘణిపరిబృథవృథతరపూతాకరవివర్ధితవిషమమజ్వాలా
జాలసమాకులంబును, విస్తృతోన్నతోన్న తోల్లొలకణాలమాలా
డోలాలాలితకుమారాయితకులాచలకులుంబును, భయకరమహా
వర్తకతావర్తితిమితిమింబులును, సముత్థానవేగోత్పాతపాత

వాతజాతోష్ణాలితపాదపరాజంబునుచున్నట్లు స్త్రీరబిందునందోహ
సవ్యాపసవ్యసంవ్యాప్తసర్వసర్వసహాసకలాహరితంతరంబును,
రాద్రీభీభత్సభయనకవీడ్చుతదసరితరంబును, దేవదానవో
ద్దండదోర్దండక్షుద్ధింబునునైన దుగ్ధవార్ధిన్ జూచుచుండఁనంత
లోనన, సర్వలోకభీకరంబును, గాకోలకాలకూటచోలాహలా
పరపర్యాయంబునైనమహావిషంబువుట్టియొక్కపెట్టెనసప్తనారాశి
నిశ్శ్వపషరిశోషణంబుగావింపను, క్షణార్థంబునన్దైలోక్యంబు
సచరాచరంబు నిర్దగ్ధంబుఁజేయను, మహోత్తంగశైలజలంబుల
నెల్లనుభస్మీపటలంబొనర్పను, సకలనదనదీసముదయంబుఁబ్లో
షణశోషణంబులన్ శ్రవణరర్చనభీషణంబులు గావింపను,
శశ్వద్భుగ్భుక్చటచ్చటధ్వానంబులు భూనభోఽంతరనింతర
దంతురంబునైనిడుచుండ, విద్రుంభించె; రప్పుడు

ఆ|| విషమవిషమువొడమి, విషనిధిలోకముల్
గాల్చుచుండఁజూచి, కగమునాకు
లాత్ములైచు, సురలు, ననురులు గర్తవ్య
మూఢులైరసోధనీవులైరి||

396

కం|| ఆపదఁగడపంబెట్టఁగ
నోపునెవండనుచు, వారలుత్కంఠతులై,
తాపోపశాంతిఁగానక
యూపురహరు, హరుని, జేరిరందలునార్తిన్||

397

కం|| హాహాకారముఁజేయుచు,
నోహరిసాహరిగఁబోయి, యొక్కుమ్మడిహా
లాహలజ్వంభణముడుపఁగ
నా హరుఁబ్రార్థించిరిట్టులందఱుభక్తిన్||

398

కం|| “ శంకర! భక్తవశంకర!
కింకరదమరేంద్రవిష్ణుగీరధినిధా!
హుంకారమాత్రమార్జిత
పంకాహంకార! వేదవర్జితగాథా!||

399

- క॥ హైమనగచాడహస్తా!
హైమననగజాఽధినాథ! యూర్తశరణ్యా!
సోమాలంకృతమాళీ!
వ్యోమాంబర! వ్యోమకేశ! పురదైత్యహరా!! 400
- గీ॥ ఈశ! సర్వేశ! ప్రణతార్తినాశ! కైంకి
రాతమఽభంగ! కృతకకిరాతవేష!
దోషదూర! పశ్యత్స్థల! ద్యుసదనుత్త
మోజ్జ్వలైశ్వర్య! నుత్తశత్రూరుగర్వ!! 401
- క॥ మృత్యుంజయ! యజ! సృష్టి
స్థిత్యంతనిదాన! సోమశేఖర! భక్తో
పేత్యస్వాశ్రయ! యీశ! ని
రత్యయనిర్వాణదాయి!! హర! గిరిజేశా! 402
- క॥ గంగాధర! శూలధరా!
యంగీకృతభైక్షచర్య! యత్యనురాగా
ధాంగీకృతదాంఙ్తాప్య!
సంగరహిత! ఫల్గునకృతసంగరసహితా ! 403

దండుకము

శ్రీమన్నరహదేవ ! దేవాధిదేవా ! యచింత్యప్రభావా !
యమేయానుభావా! యమాద్వంద్వభావా! శివా! వామదేవా!
నమస్సృహృవిస్త్లింద్రిముఖ్యాదితేయావలీరత్న సావర్ణసస్మృతి
సంసక్తకల్పద్రువుష్పసగింతర్వినిర్యన్మరందప్రవాహప్రముగ్ధ
స్థిరసిద్ధతన్మూర్ఖజాభుగ్న సంలగ్నమత్తద్విరేభోత్కర్షభ్రాంతి
భాక్తార్పిషద్యేక్షణాళిప్రణాళిక! సాళికకాళికపోతైకపాశీస్మితచ్ఛాయ
సచ్ఛాయధమ్మిల్లబద్ధేందురేఖామయూఖాన్వితద్యోధుసీసోతరుచ్ఛాయ
వచస్సారవీచీ సమీచీనసీచేతరాధ్యత్వనిర్భూననానూనకారుణ్య
పుణ్యావితానేకలోకా! సమీకావధూతాతిదుష్టార్తికృద్దుర్జనా
జసగ్విసాంత్రీమేదోఽస్థిచుజ్జాఽస్పృగాద్యాప్తిసంతృప్తభూతాళి
బేతాళకోలాహలాభీలదిగ్జాల! యీశానతద్వామదేవాదిపంచాస
నోద్భూతవైవాగమాచారసంప్రీతచేతస్క ! ప్రస్కన్యా

కోణప్రవాతార్హకాఁగాదె; యీనీయపత్వంబు! దీనావనా!
 మాకు దిక్కెవ్వరన్నుల్? విషన్నప్రపన్నత్వయు క్తంబదకింకరా
 ఘంబు వేవేగ రక్షింపఁగారాఁగదే! సర్వకర్తృత్వభర్తృత్వ
 హర్తృత్వభోక్తృత్వగంతృత్వమంతృత్వయంతృత్వరంతృత్వ
 నేతృత్వదాతృత్వశాస్తృత్వభాక్త్యాతిశాయీ! బలీశ్వర
 యాయీ! చిస్థాయినానాప్రకారోరు భాగ్యప్రదాయీ!
 త్రయీవేద్య! సర్గాద్య! వైవిధ్యవైభవ్యవైర్ణవ్యవైస్వర్యవైకల్య
 వైక్లవ్యవైయథ్యముల్ నొంచెమమ్మన్; వ్యథాత్యంతవైదగ్ధ్య
 మేచ్ఛన్మము న్నిహాజ్ఞాతమున్, యాతనావ్రాతమున్
 బాపవే! పాపవేనండుపంచాస్య! పంచాస్య! త్వత్స్మరదీపుల్
 శుభాపుల్ గదా; మాకు! ద్వద్భాషణంబుల్ శ్రవోభాషణంబుల్
 గదామాకు! ద్వత్సన్నిధానంబుతత్సన్నిధానంబయాఁగాదె! యాగాము
 లేలా? ప్రభూ! బాములన్ గాములన్ బాఱదోలంగరావేల?
 యీజాలమేలా? యుమాకెళిలోలా! యింకందాశఁగాఁజాల మేలా
 పరిక్షించుటల్ మమ్ము? మేలా, యుపేక్షించుటల్? భక్తసంతాని
 శీలా! మహాశా! యోకాలకాలాఖ్య! పంచాక్షరీమంత్రసత్పంజర
 స్థాస్థుకీరాయితాత్కర్వరూపా! యివే, నీకుజోహరుపుల్
 వేసవేలివ్వియే యేకకోస్లేన్నియేనిన్; బ్రణామంబులెన్నేని
 నీకివ్వియే; వందనంబుల్ సహస్రాధికంబుల్; జగజ్జాలమున్ జాలిమై
 గావరావే? జాగే? కైలాసవాసా! దిశావాస! రక్షింపవే,
 యీక్షణంబీక్షణశోత్రకేయూర! మా మొక్కులంగీకరింపన్
 జలంబేమి? యేమైనమానేరమున్నన్, క్షమింపన్ గడున్ జెల్లదే?
 యెల్లలోకంబుల్లేర్చునీకాలకూటాక్షిణిభోకార్పవే! వేగఁ
 జేకూర్పవే శ్రేయమున్ సర్వలోకాధికిన్! శాంతిఁగల్గింపవే మాకు
 నిర్వాణజకారుణ్యమూర్తి! సమస్తాంతరంగప్రవర్తి! మృడా!
 క్షీరవారాశివీచీవిలోలోరుడిండి రహసిస్వతస్స్వచ్ఛవైజౌగ
 రుక్మీ! శ్రితాభీష్టదానోత్సుకత్వస్ఫురతాన్వదుతాభాకుస్ఫుట
 వ్యాహృతిశ్రీ!! యనన్యాదృశాప్రాయనదోతకస్వావదాన

ప్రపూర్ణస్థిరాశావకాశావదాతావతీర్ణోరు కీర్త్యవళిశ్రీ !!!
 యకూపారదాత్మీయగుతాణిల విహారాతి శాయ్యద్భుతాన
 న్యసామాన్యమాన్యోమాన్యసరాపూర్ణ సదన్తనోదీర్ణ కరుణ్య
 సచ్చి !!! మనఃపూర్వ కాస్మిన్నమస్యానమస్కాంముల్ స్వీకరింపం
 గదే ! నెమ్మిం మూర్తికలపంగదే !! దేవదేవా ! నమస్తే;
 నమస్తే; నమస్తే; నమః॥ ” 404

మ॥ అని. పార్థింతుపువర్వ పూర్వసురదీనాలాపముల్ వించు, హే
 మనశైలాధిపపుత్రికాధవుడు, శుంభద్భూరికార్యమ్యుదై,
 క్షణమాత్రన్ నిర్మూలమొప్పగను, సాక్షాత్కారమున్ జెందెనీ
 క్షణశబ్దగ్రహకుండలాంగదుడు, దిగ్వాప్తప్రభాపూర్ణుడై॥ 405

ఉ॥ స్థూలజటాకలాపము, విశుద్ధతనద్యుతిపూరమున్, గరా
 కీలితశూలమున్, వృషభ కేతనమున్, గజచర్మచేలమున్,
 ఫాలవిలోచనంబు, హాణగ్రహ మూళుశయంబు, బాత్రకం
 కాశము, గాలిదేహమున, నాగరంబురంబులన్ శిరంబునన్॥ 406

నీ॥ ఒక కేలశూలమింకొక కేలబాలసా

రంగంబుజైత్యమార్దవములాండ,
 సగమేననగజాతవగమీఱ, గగనాప
 గయు, బంద్రీరేఖ సిగంజెలంగ,
 నృకరంకమాలికల్, మకరాంకతనుభూతి
 రేఖలుమెడ, మేనశ్రీలనీన
 నఖిలాంగనస్థపిగాష్ఠిద్యుతిస్సార
 హ్రాసు సూత్రీద్వభూషాహమణాప్ప,

గీ॥ దీప్తిసర్వాప్యభవదిప్యచీప్తి, నేత్రీ
 ములకుమూటికి మి చులకెలుగులింద్రీ
 చాపశోభనుశారదజలమునకు
 బోలెగల్గింపనుత్తుంగజైలమదు॥ 407

గీ॥ శాంతరంభీరమూర్తి, బ్రసన్నమంద
 హాససుందరవదను, నహార్యుదను,
 నందివాహనుఁజూచి, నూనందమొంది
 యందలును జేసిరపుడు వందనములు॥ 408

- వ॥ అంత॥ 409
- ఉ॥ భక్షితకాలకూటు, హిమవత్స్నితిభృద్ధుహితప్రియున్, లలా
తేక్షణు, నీక్షణశ్రవణహృద్యనిభూషణు, భక్తసోమణున్,
యక్షపతిప్రియున్, సరసిజాసనవాసవవాసుదేవస
ర్వక్షణవాచరామరుబరంజిలి, నెంజలిదక్కిమొక్కిసన్॥ 410
- ఆ॥ హ్వ మొందిరప్పుడాబాలగోపాల
మమరవరులుగురిసిరలరులజడి;
మొకసెందిరశదుదుభలు; పాడియాడి
రచ్చరలు; సర్వతఃప్రశాంతిగల్గె॥ 411
- ఆ॥ దెసలు తెలివవొందె; విసరెనుఖానిలం
బులు; హలాహలంబుహళహళికను
గలఁచి, శివుఁడు పరమకారుఁడై, హుంక
రించి, చిటికెఱోనమింగునంత॥ 412
- ఆ॥ అణఁచియుటులుకరుణనమరాసురులకూర్తి,
సుఖముఁగూర్చి, హరుఁడుస్తూయమానుఁ
డగుచు, బ్రహ్మధగణములనుగమింప, నశ్వశ్యుఁ
డయ్యె; సురలు, నసురలప్రడుచురల॥ 413
- ఆ॥ అమృతరసముకొఱకు నభికోత్కలికమీఱఁ
బ్రకృతిఁబడసి, బసీ త్రచ్చవాధి
నుద్భవించెనశ్వయుచ్చైశ్చవాహ్వాయం
బిందుపాంశరంబు, సుందరంబు॥ 414
- ఉ॥ చామరత్యువాలము, విశంకటవాయుమనోజవంబు, ర
మ్యామలదేహకాంతియు, జలాచలప్రోథవిశీర్ణ సేనము
ద్దామచలత్ఫరాగ్రబహుధాఃరిధూతధరాపరాగసం
క్రామితసర్వదిక్కుము, తురంగమువిన్నె సముత్థహేషలన్॥
- ఆ॥ పొడమెదిదపవార్ధి నడగొండవంటి చొ
డంతి, వెల్లగొండారదాన
ధారలొప్ప, సప్తధాసాప్రముల సప్త
శర్ణగంధిలములు, బంధురములు॥ 415

- ఆ|| అమరులసురులుభయులామోదమొంద,ను
 చ్చైశ్శ్రీవంబు, నగ్గజంబు జంభ
 భేదిన్వీకరించె; బిటివోక, వీకవా
 రునధిమరలఁచ్రచ్చుచు డిరంత|| 416
- ఆ|| దుగ్ధవార్ధిఁగానుదోగ్ధాశ్రిఖ్యదివ్యభే
 నుపుజనించెస్ఫటికధవళ,లంబ
 సాన్న, శృంగయుగ్మసంగతౌన్నత్య,నే
 తాభిరామ,సర్వహర్ష ధాతి|| 417
- ఆ|| పిసపఁ,గలశజలధినుదయించెఁగల్పక
 పంచకంబు, సర్వవాంఛితాగ్ధ
 దానవిత్తచుంచితప్రవాళాంకుర
 రత్నదీప్తి,స్వచ్ఛనూత్నకాంతి|| 418
- ఆ|| అంత, దుగ్ధవార్ధియఁదుఁజింతారత్న
 ముద్భవించెదివ్యమద్భుతంబు,
 సకలశుభకరంబు, చారుతరాకార
 మకాచు,జండతేజమేచినిండ|| 419
- ఆ|| సముదితోష్ణరశ్మిసమదీప్తిగల్గి,కా
 స్తుభమువొండమెఁబిదప; దుగ్ధవార్ధి
 యాత్మపీచిహస్తమఁదుంచుగొని,దాని
 హరిమురస్థలంబునందుఁజేర్చె|| 420
- ఆ|| తోఁచెదుగ్ధవార్ధివీచికాగర్భమం
 దానిలక్ష్మి; యత్కటాక్షలేశ
 మఖిః భువనములకు నధికాధికర్థిహే
 తువు, మనోరథాప్తిదోహదంబు|| 421
- ఆ|| సుందరమందహాసములజ్యోత్స్నలుపంచముఖఁదుబింబమున్;
 మందమనోజ్ఞగూనమును, మంజుశర్వకీకభూషణద్యుతుల్,
 చెందొవఁగ్రిందుసేయు నరచేతులు, పీనకుచద్వయంబు, క
 నివింగారింప, లక్ష్మిఁగని,నెమ్మెసినుత్సుకుడయ్యెవిష్ణుఁడున్||

చ॥ సిరియు, సరోజపీఠమునఁజెచ్చెరఁదానధిరూఢగౌఁగఁజూ
మరములువిచ్చిపుచ్చుకొని, మందమనోహరలీలవీచున
చ్చరలకరాగ్రకంకణవిశంకటఝంకరణాబులాప్ప, ది
క్కరులు మరందతుందిలవికాసిసుమాభిషవంబుఁ దీర్చెడున్॥

సీ॥ శ్రీవత్సకాస్తుభశ్రీవిభాసితవత్సు
భక్తవత్సలుని, శుభంయుచరితు
శంఖచక్రగదాఽనిశాస్త్రాయుధు, నహంయు
ధాన్వ్యైర్ధూనను, దాన్వ్యైవాహు,
నీలాంబుదశ్యాము, లీలాఽవతారవై
పథ్యశోభితుని, గీర్వాణవంద్యు,
వైసుతు, వైకుంఠవాసు, నకుంఠభ
క్తావనోత్కంఠునిఁ, బావనాత్ము,

గీ॥ ఘనఘనాఘనచయమును, గనదుపోథ
శాంతికాంతక్షణప్రభవితమిత
గాఁగ, శోభింపఁజేసిన్త్రమముదోపఁ
జేరి, తద్వక్షమునులక్ష్మి సౌరుమిత్ర॥

424

ఆ॥ భువనజనని, విష్ణుభుజచంద్రపీఠసం
భాసమాన, లక్ష్మీబరమమునులు,
నమకవరులుమొక్కిరళికదేశనివేశ
వత్కరాంబుజముల, భక్తిమిత్ర॥

425

ఆ॥ పిదప, నుదధిఁబొడమెమదిరారసాపూర్ణ
కలశకలితహస్త, కన్యయొకత
వారుణీసమాఖ్య; ప్రకటమర్మదులు, వై
త్సలు పరిగ్రహించిరెలమిదాని॥

426

మ॥ కరమాశ్చర్యకరంబుగాఁబొడమిదుగద్రాపాఘోధి, న
చ్చరలజ్జాస్యలు, సింహమధ్యలు, లనత్సచ్చారుహాస
సురవిద్యుద్ధుతిదీప్తలుత్పలదళాక్షుల్, పీనవృత్తస్తన
వరణీయల్, సురలోకశోభితలు, దివ్యల్, భవ్యలయ

- ఆ|| వారలెల్లపైరచారుభాషిణులు, సం
గీతనృతనృత్యకేళిలోల
తై, తివిష్టపంబునందుఁజరించిరా
కుటిలక చలు, లపచచటులకుచలు || 428
- ఆ|| దాంతి, శాంతిగల్గి, ధన్వంతరియనంగ
నొక్కదివ్యమూర్తియుద్భవించె
దుగ్ధవార్ధినుండిన్నిగ్ధగంభీరసు
స్వరుండు, సింహచుధ్వుండుఘజుండు|| 429
- ఆ|| కంబుకంధరుండు, కమనీయకార్తస్వ
రాంగుండిదుండరాస్యం, డింద్ర
నీకుంతలుండు, నీలోత్పలాభలో
చనుండు, ఘనుండు, సుప్రసన్నుఁడంత|| 430
- ఆ|| అమృతకలశమలహస్తద్వయంబునన్
గలశజలధిబొడమెఘసఘనాఘ
నాభఁడబ్జనాభనవతారమైనధ
న్వంతరిప్రసిద్ధనామఁడపు|| 431
- ఆ|| అమృతోత్కృత, దైత్యులదిత్యులందఱు
ధన్యశాపధాత్ము, బుణ్యమూర్తి,
వాసుదేవునుద్ది, పాణాకృతామృత
కలశు, రోగశైలకులిశుఁగాంచి|| 432
- ఆ|| అట్టెవీడిమందరాకర్షణకైశ
మెల్లరుల్లసిల్లిరుల్లములను;
వారిఁజూచియిట్లువాక్రిచ్చెధన్వంత
రిప్రభుండు, నిండుహృదయమొప్ప|| 433
- ఆ|| “వినుండు, సురలు, నసురులునుబాళుమాలిక
మాని గైకొనుండుదీనిసుధను;
దీనిఁద్రావ, రోగమేని, జావేనియు,
లేకయుండు; కీసుసోకకుండు || 434

- ఆ|| దేహపుష్టిజేయుఁ, దేజంబు, వర్ణవి-
కృమములొప్పునమృతరసముఁగోలె;
శైర్యశైర్యశౌర్యచాతుర్యములుగల్గు;
యుద్ధమందుశ్రమయునుండబోదు|| 435
- ఆ|| మఱపు, వెఱపులేక, వరలుమరనిబెరా
జయముగలుగఁబోదు; సంశయింపఁ
గాదు; రండు; దీనిఁదైకొని, స్వేచ్ఛమైఁ
ద్రావుఁడయ్య! యీశుధారసంబు|| 436
- మ|| సుమహానుతన మొనర్చినారుభయుబక్షునప్రభావాభ్యమీ
యమృతంబిట్లుపల్కమైనయచె; హవ్యకృవ్యభుక్త్యుబ్ధి
ర!మిథోహర్దిమునన్ సుధారససుధారలోగోల రారండు! మీ
శ్రమలెల్లన్ ఫలియించె; నచితశతభ్రష్టారంభమామీకెఱున్||
- ఆ|| పూర్వపుణ్యముననుపరపూర్వసూచుర్వ
లార! యీశుభేషితాప్తిఁగాంచి,
నారునేటికిఁలీరసముల్ మాని,
యీరసామృతంబుఁజూఁజగొనుఁడు|| 437
- ఆ|| అనుచుఁబలికి,యంత, నంతర్హృదయంబుయ్యె
నమ్మహామహుండు; నమృతసహజ
ఉమ్మతకరుండు దితిజులనితిజుల్ సూచుచు
డంగ నెననియెసరగగనమునకు|| 439
- ఆ|| అంత, దైత్యులెల్లరాదిత్యులునుసంత
సంబుతో సుధారసంబుఁగోల
సమయమెఱిగి; నర్వసన్నద్ధులైయుండఁ
బ్రోత్సహించెఁగలిసిమురవిరోధి|| 440
- ఆ|| కలిగలంప, వారుకలసికీసావ్యభ్యంబు
దక్కి, చాలయన్బుతంబుగాఁగ
నొకరినుండియొకరుగిడురించి, యొడిసి, పీ.
యూషపానకాంక్షయుదిలగొనఁగ|| 441

వ॥ లోభంబునన్ జేసి, ప్రిలోభనతాత్పర్యంబునకాబారంపర్యప్రాప్త
 ియూషభాండమండిత హస్తాగ్రజాగ్రతస్సంరంభప్రాగంభుతైన
 యద్దేవపూర్వదేవవర్గంబులకున్ గలహంబు, " "చినికిచిన్ గాలి
 వానయైనట్లుగా" నత్యుత్కటంబై, తమదగునమృతరససంపాదన
 వ్యవసాయంబ తయుగొడ్డేటిపాడటిపోయె—నంత॥ 442

ఆ॥ దైత్యుల్లివీర్యదర్శితులై, క్రూర్య
 మొప్పదేవతాఽఽభినోటువుచ్చి,
 యపహరించిరి టైయమృతంబు; వారలు
 ద్విగుణులైరి; దైన్యమగుణులైరి॥ 443

ఆ॥ భుగ్న హృదయులయ్యు, లగ్న మాశ్రీశుపా
 దాబ్జభక్తిగల్గి, యమ్మహాత్ము
 శరణుఁగోర, నార్తిహరుఁడైనవారి వారి
 కభయమొసఁగఁదలంచి, యిభవరదుఁడు॥ 444

ఆ॥ అవతరించెనచట యన్మాయ విశ్వరూ
 పిణియొ, యూరమేశుఁడనఘమోహి
 నీశ్వరూపమొప్ప, నస్వప్నదైత్యవ
 ర్గములనడుమ, గరుడగమనుఁ డహహా॥ 445

వ॥ కిసలయసముదయమృదులలితకరయుగళయుఁ, గమ్రోలోలంబ
 నికురంబలంబవేణియు, సరసమధురతరవచననిచయవిరచనచణయు
 నయనవలనతులితహరిణియు, నధరదళపదతలారుణాయుగ్మ
 యత్పంచబాణయునై నయూజగన్మోహినిన్ గొంచి, దేవదైతేయు
 లెల్లరునుల్లంబులనెంతయునుల్లస్లిరంత॥ 446

ఉ॥ ఆసక లేందుసుందరముఖాన్వితఁ, జంచలచంచరీక లే
 ఖాసఖసూర్య కుంతలవికాస, విభాసురచారురహాసరే
 ఖాసహితన్, నవోపమితకర్ణయుగన్, మృగరాజమనస్య, న
 ధ్యానితకుందకుట్టులరదాళి, మదాలసహంసగామినిన్॥ 447

అ॥ భూషితాంగయస్త్రి, నీపద్వలగ్నోద
రాఢ్యజూదినంత, మాఢ్య, మొప్ప
దైత్యులెల్లముగ్ధతాదిగ్ధులైరి; వా
రలంగలంచెలనలలితగతుల॥ 448

అ॥ ఒకని గనుచు, నప్పు; నొక్కనిగవ్వింతు;
గన్ను గీటునొకనిగాంచి; పైట
జార్చు; జక్కజేర్చు; జరులంజూపు; లా
లిత్యమొప్పనిట్లులీల, బాల॥ 449

అ॥ మదనరసముతరుణునములనురల మం
జీరమంజుమధుశింజితములు
వొలయు, గేళిపద్మమునుగరకీలితం
బుగ, శ్రీమోదబిందువులునుజాతి॥ 450

అ॥ చెవిజెవి నకలువజేరిఘంకృతిజేయు
తేటిదోలుకొంచు, మాటిమాటి
కెడమచేత, బొమలముడువంగుటిలన
ర్తితమునిటలఫలకనతివయింతు॥ 451

మ॥ అలరున్ గార్తికచంద్రీమూర్తి, లలితంబై. స్మేరమేతన్నుఖం
బలఘుప్రస్ఫుటసారసాకరగుత్స్వద్వంష్వసూచనం
బులు, తల్లిచనముల్; కుచాభ్యులికుచుబుల్, బింబబంధూకమం
జుళమావాతెటతేనెలూటు, హసితాంశుల్స్నిగ్ధముగ్ధంబులొ॥

ఉ॥ కుండలకాంతిమండితము, కోమలగండయుగంబు, కేతకీ
పాండిమడిండిమంబు, మణిభాసురదర్పణచారుతాదర్పణ
ఖండయశోభిశోభితము, కాతుకహేతుకహాసచంద్రికా
శౌండము, ముద్దుచెట్టుకొనుసాహసమూనిరిదానవునిగడున్॥

ఉ॥ కాంచనకాంచి కామణినికాయపరితనితంబబింబమ
భ్యంచితసంచలత్కినలయాకృతిబాదయుగంబు, మధ్యమున్
బంచముఖార్భకావహసనప్రవణంబునుగొంచి, సర్వరా
త్రించరవర్గమెల్లనుదతిప్రియతన్బరవత్త్వమొందినన్॥ 454

- అ॥ అంత; విస్తరించియమృతాపహరణాభి
 ణాష, దైత్యులాలాసినిల
 లామరామణీయకామృష్టనైయ క్షీ
 కస్యభావులైరి; నిస్సృవలైరి, 455
- అ॥ “ అహహ! యేమిరూపమదియేమిలావణ్య
 నేమిమేనికాంతి! యేమిసౌర
 డేమితీరటంచు, యూమినీచరులబ్బు
 రంబదస్సుదర్శనంబటంచు”॥ 456
- అ॥ మెచ్చి “ యీమెయేమిమచ్చెకంటియొ; యీమె
 కుటిలకుంతలయుత; కుంభికుంభ
 తులితకుచయుగాఢ్య, లలితకన్ధాంతవి
 శ్రాంతనేత్ర, యేరికాంతయొక్కో! 457
- అ॥ ఈమెయింతయొప్పునే, చంద్రబింబాస్య,
 కుందకుట్టలాభకోమలరద;
 శ్రోణివిఫల, శూన్యశూన్యతలోదరి,
 యమృతరసపుబావి, యతివమోవి॥ 458
- అ॥ ఎవతెయొక్కో, యీమె! యీరేడులోకాల
 గలదెయింతయందగతై? మదమ
 రాశగమన, సుందరస్మేరవదన,తా
 రాZZభనఖర, పల్లవాంఘ్రియెందు?॥ 459
- అ॥ విభ్రమైకలోల, బిభోకనర్వస్వ,
 సరసకదళికోరుచారుతాZZఢ్య,
 యెవతెయీమె? యంచు, నెంచిరాత్రించరుల్
 సేరిరామెఁజుట్టువారి, వారు॥ 460
- వ॥ ఇట్లుసమ్మోహహతచేతస్కులైనయూదానవురాజగన్తోహాన్ జేరి
 తత్సన్నిధాంబుననేతమనన్నిధానంబునుంబోసెనుధాభాండంబు
 నునిచి, శుచిస్మితరుచిరముఖయనినయామెక్కిల్లనిరి॥ 461

అ॥ “ఇందువనన! నీదుసంసర్శనంబు మో
దంబుఁగూర్చు; మోహదంబునూకు;
గతమునెల్ల దెచ్చుస్మృతిపథంబునకున
చ్చెరువుగాఁగఁ, గోర్కిరపుగాఁగ॥

462

అ॥ మోహనాంగి! నీయశూతపూర్వంబు
తంబుఁ, బుణ్యదంబు, దీప్తినిబు
గల్గువాఁడుపుణ్యకర్మఁడో; ధన్యుఁడో
వాఁడు; నిజము తలిరుబోడి! వింతు॥

463

అ॥ నమ్మెనో, నమ్మవేము! వచనమ్మిది హారునిము; నీకస
త్యమ్ము; పయఃపయోనిధినిచ్చుడు మేమును రాసురుల్ప)మో
దమ్మునఁబొందియున్ సుససు, చావకదగ్గనపుణ్యభాగ్యల
భిమ్ముగుత్పత్తిబొంపము; యగార్థము; తప్తసువర్ణసన్నిభా!
మ॥ జనియించెన్ గలశాభిమధ్యమునఁద్రచ్చన్ ద్రచ్చఁజీయాప మో
వనితాలోకశిరోమణీ! యమృత సదృశంబుఁజితైకమో
హనమున్, దీనిఁబరిగ్రహించి, వయతోనన్మన్మతోఁజేష్టదా
యినినై, వంతులఁబంచిపెట్టఁగదె, సంత్సృష్టిన్ వెలార్పన్ గదే॥

అ॥ సుందరాంగి! యెచట సురచిరాకృతిగల్గు,
నచటసకల గుణములమరుఁగాన,
నీవుసాలునట్టె మావివాదముఁదీర్చి,
సుధసుమాకుఁదృష్టిఁజూఁజిడుము”॥

465

అ॥ అనుచు, బలుకువనుజలనుగారవించి, యీ
మించుబోడి పోధిమించి, మఁచి
తనముతోడపుగాఁగవనితసత్సాక్షిము
క్తాఫలాళివారిఁదన్నెన్ద్రు॥

467

అ॥ “అసురులార! యంతరంగంబునన్ జిత్ర)
నర్తకుండు చిత్రనర్తనంబు
లాచరించుచుండు; మీచిత్రవృత్తి, వా
గ్వృత్తిఁదెలియఁగలనె? స్త్రీగౌన॥

468

- ఆ॥ అన్నలార! వివరె, యాబాబగోపాల
మాడుమాట నెప్పుడాడునాడు
జాతిమృషలెయనంగ? సంవిభాగవ్యవ
హాసమునకు స్త్రీలంగోరనొనె? ॥ 269
- ఆ॥ లోకమునను, లొలలోచనల్ భావించు
టొకటి; సెప్పుటొకటి; యొకటిసేయు
టగుట, సహహ! నిగమమాగమమున్ నేర్చి,
బోధగల్గి, నమ్మబోరు వారి॥ 470
- ఆ॥ లలితముగనుగాముకులుప్రణయప్రచా
రకతబొందవచ్చు; రతులఁజేల
వచ్చు; గార్యవిగ్నయోచ్చయోచితసమ
యమున స్త్రీలనమ్మనగునె? చెప్పుడ! ॥ 471
- ఆ॥ కృవ్యభుక్కులార! కామిని యీజగ
న్మోహినియని, మీరలూహఁజేసి,
హాసమునకునయిన, ననఁజెల్లునే మీకు,
నీతిమంతులౌ మనీషులకును? ॥ 472
- ఆ॥ మొదటఁబలికియొకటిఁ, విషపఁదదన్యథా
కరణమనంగ, విమతపురుషునకగు;
దానవానికేమి హానియా? గాని, య
య్యనిజఘనమనమఘనమఘనమున్నె? ॥ 473
- ఆ॥ నన్ను మీరలెల్లసమ్మిత్తిరేని, భా
గములుసరియఁగాంగ, నమృతరసముఁ
బంచించుచు దాన; వఁతులునిర్వివా
దముగ, నుభయులకు యుదమ్మమీతి॥ 474
- ఆ॥ ఎవరికెంతభాగమెడపకసమయాను
రోధముననువచ్చు, రోషమేది,
తోషమొందనొబిభీషికల్మాని, మీ
రైన, దాన వారలైనఁగాని॥ 475

- ఆ॥ ఇట్లులెనచో, సమీహితార్థములు సి
ద్ధించుమీకునెల్ల; నిచుకేని
నన్నమాటఁదప్పకున్నచో, లగ్నాను;
యోగ్యులుజ్ఞగింపరుక్తమొందు॥ ” 476
- ఆ॥ అనుచు, బలుకువాక్యమున విడిచుంబును
వినుచు, సురలు, ననుచునునుచుక్త
మాచరింపనెంచిరానారుగాత్రియు
మెచ్చెవారి నెల్లమచ్చెక్కటి॥ 477
- ఆ॥ మునితయమృతకలశమువితపచశ్చతు
రతయెలర్ప, హస్తగతమొనర్చు
కొని, సుపర్వదైత్యులనురెండుబంతులఁ
దీర్చి, యంతఁజైఁడిత్రీడ్డఁబూని॥ 478
- ఆ॥ త్రావఁజేసెనుధనుఁ దేవతాగణముల
నెల్లమోహనాంగిమెల్లమెల్ల;
“ నింకమాకుఁబోయు; నిప్పుడువోయు”నం
చనురులెదురుసూచిరసురుసురని॥ 479
- ఆ॥ తాల్మిఁగోబుపోయి, కైత్యులుశంకించి,
యాత్మదర్శనప్రియత్నమూని
యైన, వారలామెయక్షిభువక్షేప
లోభితాత్ములై, విలోలురైరి॥ 480
- ఆ॥ ఆశపాశమాచు, నాశరపాశుల
బంధితులనుజేయ, వారలుబుకు,
బలుకులేక, పులుకుపులుకునఁజూచు“చే
మన్న, నేమియానా” యనుచుబభిర! ॥ 481
- ఆ॥ నెలఁతమెఱపుపగిది, నికపోపలంపురే
ఖయునుబోలె, మణులకాంతిఁబోలె,
దీపికయునుబోలె, దితిజలమనము లోఁ
గొనియెఁదీయమావిగుత్తివోలె॥ 482

మ॥ అకశంకంబదసీయమాస్యముఁగనన్, యామిన్యధీడ్వర్షనం
 బిఁకఁజాల్జాలనిపించుఁ; గల్పకఫలంబేతత్ప్రవాళాధర
 ప్రకటస్వాదుతకున్ దలంకుఁ; గుచకుంభంబుల్ పృథాజృంభణన్
 గికురించున్ గరికుంభమున్; బలుకులున్ క్షీరాబ్ధిసారంబులౌ॥ 483

ఆ॥ ఇదిమొగంబుగాదు; వివితశారదచంద్ర
 బింబమిదియుఁగుచయుగంబుగాదు;
 హేమకుంభయుగ్మిదిభూయుగళిగాదు;
 పంచబాణుచాపవల్లిగాని॥ 484

ఉ॥ చంచలచంచరీకముసంతతిఁగుతలము హాసించు; శో
 భాంచితమాననంబుశరశబ్దముధిక్రమింపెను; దంతయుల్
 పంచితమున్ బొనర్చునొకవంతునడాడిమబీజరాజి; నే
 త్రాంచలముల్ మనోజునిశితాస్త్రపరంపరలన్ జయించెడున్॥ 485

ఆ॥ పల్లవములుహస్తపాదముల్; శుభపంక్తి
 కుసుమవిసరమగును; గుచయుగళము
 ఫలభరంబు; ధ్రువము; లలనలతాభాస
 మానభాసమానయానుగావె॥ 486

మ॥ పదవిన్యాసములన్ విలాసవతి విస్ఫారంబు, సాకూతము
 ధృద్ధగాపాతమునన్ దమిన్ గొలుపు; వక్షస్సస్త్రనూతాక్షిహృ
 ద్యదుకూలస్ఫురదున్నతస్తనదిదృక్షామోదమున్ గూర్చు; తౌ
 మదశాశోభివిష్టంభిసక్తియుగరంభాస్తంభముల్ జూపెడున్॥ 487

ఆ॥ అనుచు, నసురగణములాజగన్మోహిని
 రూపరేఖలకుడరూఢగాఢ
 కాంక్షగల్గియి ధైర్యసంక్షుభితాంతరు
 లైరి; కాముకతవికారమొంది॥ 488

ఆ॥ ప్రియతగదురఁగామవిక్లిష్టతై, దైత్యు
 లెల్లశూన్యచిత్తవృత్తులైరి;
 యూహలహలేది, మోహనీనృప్తిసం
 కలనమోహితులయి, పలుకు॥ 489

- అ॥ అంత, నావరాంగి, యాజగన్మోహిని
త్వరితగతి స్మితంబు, గురిసి, యమృత
రసముఁద్రావఁజేసెఁజ్జలాడితనంబు
మెఱయ, నమరవరుల మేలుఁగోరి॥ 490
- అ॥ ఇట్లుదివ్యలెల్లఁగృతగృత్యులగుడు, వి
జ్ఞాతమోహిసీన్ధకైతవప
కారుఁడవునిఁహి కాపుత్తుఁడుద్విగుఁ
డైన రాహునాముఁడతులఁబలుఁడు॥ 491
- దైత్యపంక్తినుండి తద్దయువచ్చి, దే
వతలపంక్తిఁజేరి, వారితోడఁ
గోత్రెనమృతరసము “గుటుకు-గుటుక్కు-న”;
సన్నఁజేయ సూర్యచంద్రిలరసి॥ 492
- అ॥ అరమాఁధి గాఢుఁడా మోహిసీరూపుఁ
డాక్షణంబత్రించె ననురుశిరముఁ
జక్రిధారఁజేసి సాహసమ్మున సుధా
ధారగోల, యాతుధానుఁడంత॥ 493
- అ॥ తెలియు, బ్రతికెళిరము; దేహంబుపాణితం
బయ్యె; రెండువ్రయ్యలవియుఁగ్రీమము
గా, ధ్వజంబుపూర్వకాయంబు, రాహువు
త్తరము; నింఁజేరెదద్దయంబు॥ 494
- అ॥ గ్రహగణంబుఁజేరి, రాహుకేతువులు ఛా
యాగ్రహంబులొచ్చు, నాగ్రహంబు
మీఱ, రవిని, శశిని మింగుదురా; నాగ్ర
హపవృత్తులిట్లు లొనుగాడె॥ 495
- అ॥ దైత్యులందఱంత, దైన్యోపహతులొటఁ,
గ్రుడ్లులొచ్చు, వక్రబుడ్లులొచ్చు,
విప్రలబ్ధులొచ్చు, దీప్రప్రతపులై,
యధమునకు సర్వసిద్ధులై॥ 496

- ఆ|| నితిజముఖ్యులంత, దీప్తాగ్రహగ్రహ
గ్రస్తులై, శరాసహస్రశక్తి,
పరశుతోమరాసిప్రహరణహస్తులై,
యుద్ధమునకుఁగడఁగిరుద్ధతులయి|| 497
- ప|| ఈర్ష్యాభువులై యుద్ధామసంగ్రామరంగంబునందుగ్రామూర్తులై
సంచరించుచు, నారాత్రించరులుభేదరవీరులపయిబండి యురవ
డించి, శల్యంబులన్ దాడించుచుఁ, గుంతంబులన్ బ్రయోగించుచు
భిండివారింబులఖండించుచుఁ, గుఠారంబులవిదారింపుచు,
ఘోరఁదైవసోరాటంబునకున్ గడంగిరంత; నాదిత్యసైన్యంబు
లును దైన్యంబునొందక, జ్వేత్తులయాధత్యంబునోర్వక, సంకు
ర్థులై యుద్ధోత్సాహసాహససరఁబ్బులై, దివ్యంబులును, దీప్తి
బులును, దీప్తంబులునైన శస్త్రాస్త్రంబులసంఖ్యాకంబులుగాఁ
బ్రయోగించిరపుడదిత్యదిత్యసత్యంబులుభయలున్ బరస్పరవిజి
గీషామనీషన్ విజృంభింప, సంగరంబు సర్వలోకభయకరంబై
ప్రవర్తిలై - నయ్యెడ|| 498
- కం|| చతురంగబలోపేతులు,
నతుఃసతుములసమరసిపుణులాయుధపాణుల్
తతభుజబలాఘ్నలగునా
దితిజులు, నదితిజులుఁబోరఁదీండించెడున్ || 499
- కం|| మదమలినగండములగు ద్వి
రదముల, సరదముల, హయవరంబులపై బ
ల్లిదులు తిరదశులేతెంచిరి
ముదమొదవఁగమదులయుద్ధమునకుఁ బేర్చిన్ || 500
- ఆ|| వ్యాఘ్రసింహసూకరారూఢులై, కాస
రముల, ఋక్షఖడ్గరంకుశరభ
రాసభములనెక్కి, రక్కసుల్ వచ్చిరి
కలినిపొలమునకును గడుగయమున|| 501

అ॥ దివ్యలెల్లఁ బేర్చి దేవీపద్మమానంబులైనవోమ మానహరిమూను
తాచురాఁగఁజాముఁగామిసీ జరులుభీకరములయినమృగఖగంబులెక్కి॥

ప॥ వారందఱునుదుర్వారంబులైన యాయుధంబులనోన్మన్యమారణో
పాయంబుగాఁబ్రయోగించుకొనుచు, గగనతలంబుఁగప్పుచుండ
భేరిప్రముఖంబులైనవాద్యంబులఘోషంబులుచువీరవారప్రచారి
తంబులైనసింహనానంబులును, పైనికనికాయుకోలాహలంబులును
మొత్తంబులై, రోదనీకుహరంబునుద్దండధ్వనాపూర్ణంబుఁ
జేయుచుండ, నాగ్నేయవారిణనాగగారుడవైత్వనైష్ఠవభూధర
వాసవాద్యస్త్రంబులను, గదాముసలముస్థరకుంతాదికంబులైన
శస్త్రంబులనుహస్తలాఘవంబులుమెఱయన్ బ్రయోగించు
కొనుచు, రణరణకంబునగణాబాసరించుచున్, దదుద్యమంబునన్
గుర్జిల్తులై, రుధిరధారాప్రసక్తులై, యనోన్మన్యాయుధక్షతసర్వాం
గీణులై, యుగ్గీర్ణనాతుధారాపూర్ణనిర్జ్వరకండరాకీర్ణంబులైన
మహామహీధరవారంబులున్ బోలె, దేవపూర్వదేవసైన్యంబు
లొప్పె; నట్టిప్రథనధరాతలంబునన్ బరాక్రమక్రమచంకిమ
మాణమత్రేభోత్తుంగతురంగయోధ్యగాత్రప్రభుతోద్భూతరక్త
ప్రవాహంబులేకోన్ముఖంబులై, సప్తార్షవీతోయఁబలనెల్లనారు
ణ్యంబునొందించె; నిట్లు ప్రవర్తిల్లి నతఁడొరసంగ్రామంబుభిన్న
కుంభంబులైన మత్తమాతంగంబులును, చిన్నసర్వాంగంబులైన
తురంగంబులును, విభిన్నంబులైనకేతువంశంబులును, బతితుంబు
లైనపైనికనికాయకాయంబులునున్ గల్గి, భయూవహంబైయుండె;
నట్లుబహుతిథంబైనకాలంబతిక్రమింప, నాదైత్యులుగ్రులై
క్రోధోదేవీకవ్యగ్రులై, కూడిత్యులనెల్ల నతినిష్ఠురంబులగు
నాయుధంబులనిర్దయమెయివర్దిలచుచుండెంత ॥ 503

అ॥ అమరులంత, నాప్రహరమున్ పైరించు
కొనఁగలేక, శరణుఁగోరిరబ్బ
నాథు, శత్రుచుర్దనప్రవణత్తు, శ్రీ
నాథు, దివ్యభవ్యనామధేయు ॥

- ఆ॥ కరుణగలిగి, యమరవరులఁగావఁగ, నసు
రులనణఁపఁగా, సరోజనేత్రుఁ
డేగుడెంచెగరుడునెక్కి, పంచాయుధ
శస్త్రహస్తఁడౌచు, సత్వరముగ ॥ 505
- ఆ॥ వచ్చి, యట్లుశార్ఙ్గ బాణాసనోన్ముక్త
శరపరంపరలనుసురవిరోధి
సముదయంబుఁగూల్చెఁగమలాఽధినాథుఁడ
బ్రాహ్మఁడతుఁభుజబలాభ్యుఁడౌచు ॥ 506
- ఆ॥ దిత్యపత్యమెల్లఁదీవ్రత రాఘవం
పాతశాతితంబు, ఘాతీతంబు
పాతీతంబు, చూర్ణితాతిపలాయితం
బయ్యెనల్లనల్లనయ్యచేత ॥ 507
- వ॥ ఇట్లు రక్షోపీతలోకంబఁతయున్ బరాజయంబునొంది, సంక్షుభి
చేతస్కులై, తత్ప్రతీకారప్రకారాశక్తులై, హతావశేషులై,
వచ్చిసవారువచ్చినట్ల నొప్పువడి, క్రొప్పుసెడి, నప్పులంబశ
లేక, దవ్వుఁదప్పలన్ గొల్పఁగఁగరి; తఁనంతరంబ॥ 508
- ఆ॥ అన్నరాదులందునున్న యజ్ఞానుమ
న్నామకుండు, దైత్యనాయకుండు
తపమొనర్చి, బ్రహ్మదయ నిష్ఠవరములఁ
బడసి, యమరవరుల బడలఁజేసె ॥ 509
- ఆ॥ వానివీడఁబాయఁగానెంచి, యూదిత్యు
లబ్ధనాభుఁడంబుజాసనుండు
వాసపుండుతోడువచ్చుచుండఁగ, లోక
శంకరున్, బురారి శరణుజొచ్చి ॥ 510
- ఆ॥ జానుమంతుకూర్చిచర్యలుపెచ్చనూ
ర్చుచు, వచించిరంతఁ, బ్రచుచి, కృ
పాంతరంగుఁడై, సుహృదేవుఁడొడకుం”
డనుచు, నమరవరులకభయమొసఁగె ॥ 511

- ఆ॥ ఆమ హే శుదోర్గః సదంశసంజాతుః
క్షై నము క్తమానియంత, దివ్య
తేజమొప్పఁగూల్చెనాజానుమండలు
లోకకంటకుని, మదాకలితని॥ 512
- ఆ॥ ముక్తమానివల్లహాక్షికవంశంబు
వేసమార్గనిష్ఠమైనరెచ్చె;
బ్రహ్మబాహుజన్మలకుత్సత్త్రియత్వము
ట్లార్యమైనక్షత్రియత్వమెచ్చె॥ 513
- ఆ॥ ఏదిక్షత్త్రియార్హమేదిరాజర్షుల
కర్తవ్యమేది? శాస్త్రమందుఁజెప్పఁ
బడియేనేది? ధర్మముడివోక, ముక్తర్షి
వంశ్యుఁ ట్టిధర్మబద్ధులెరి॥ 514
- వ॥ అని, యనితరసాధారణధోరణీసారణీసంవర్ధితానేకేతిహాసోఽన్యాయాస
విన్యాసశాఖోపశాఖోపశోభిమహానోకహంయితాయతమూర్తి
స్ఫూర్తిభాసురుండైనపద్మాసనుజూచి, సాచీకృతచారువక్త్రుండై
వాచంయమిందుగ్రిఁపైనారదుండుకౌతూహలదోహలుండై, సప్ర
శ్రియంబుగానిట్లనెన్నవించె॥ 515
- శు॥ “అరవిందోద్భవ! స్వర్ణగర్భ! యెటులార్యక్షత్త్రివంశంబు ను
త్పరసాక్షిభోగమునన్? మహాత్మా! పరమేష్ఠీ! రాక్షసశ్రేష్ఠఁడు
ధురుండుద్దండండు, జానుమండలుండు; ప్రోద్ధూతామరప్రాభవం
మరుచారీతివరంబులన్ బహునెట్లాద్యంతమున్ దెల్పువే!॥ 516
- ఆ॥ అద్భుతంబుదేవ! ప్రోద్ధూతకౌతుకం
బుప్పతిల్ల, నడుగుచుంటిఁదెల్పు
మానుపూర్విగాఁగ, యావదేతత్కథా
సరణి యెవరిరప్ప, జలజగర్భ! 517
- ఆ॥ అనఘ! యసురయెట్టిఁడాజానుమండలుం
డేతపంబానరెచ్చె? నేవరంబు
లాంచె? వానివల్లఁగుందిరమర్త్యువే
రీతి? నెట్టివాఁడుబుష్టివరుండు?॥ 518

- అ॥ ముక్త నాముఁడెట్టిభూరిబలోపేతుఁ?
 డెట్టులమ్మ హాత్తునీశ్వరుఁడు
 భూతభర్తయేలపుట్టించె? సంకల్ప
 మాతృకల్పితావతతిలోక! ॥ 519
- అ॥ జానుమండలాఖ్యుఁజంపుటకై మహా
 శ్వరుఁడు, మాని, ముక్తసంజ్ఞానెట్లు
 సృష్టెఁజేసె? సర్వతోష్ఠాయమాన! కం
 జాతజాత! ధాత! ధూతపాప! ॥ 520
- అ॥ నీనగవేడుకయ్యె; విస్తరంబుగ ముక్త
 మానిగాథయెల్ల; మాక్తికోచి
 తములఁగాలసమ్మతముల, ధర్మముల, నీ
 శ్వరుమహామహాత్వసరణి దేవ! ॥ 521
- అ॥ శ్రీవణమాత్రముననుసర్వసిద్ధులు మాన
 పులకునానుగాదె! భూరితేజ!
 పీయమాన సకాచుఁ బీయూషము; పినాకి
 చరితమెవనిదృష్టివ! అుపదవని ॥ 522
- మ॥ అతిమాధుర్యమహోల్బణన్, వివిధపాపాఖ్యాంధకారార్కదీ
 ధితి, దుఃఖార్ణవమగ్నమానవతన్, దేవా! దవాగ్నుజ్వల
 ద్యుతి నక్షానవనాభిక్షన్, శశికళాద్యోవాహినీశోభితో
 న్నతజాతోత్తమగాథనెవ్వఁడుమహానందంబునన్ దేలఁడో! ॥ 523
- అ॥ ఎచటశివునికథలు ప్రచురప్రచారమున్
 గాంచు-సరయువచటగంగ, యమున,
 పెణ్ణె, తుంగ, భద్ర, పెన్న, సరస్వతి,
 గౌతమియు, వివాశ కనలిపాఱు ॥ 524
- అ॥ ఏస్థలాన నెప్పుడేదేశమందు, నే
 దేశను, మందిర నఁదేవదేవు
 డయినశివునిచరితమనఘంబుప్రతిపాద్య
 మాశ్రియింతుర మరులచటమునులు ॥ 525

అ॥ కాన, ముక్తమానిగాధకన్ గారణం
బయినశివునిమహిమమఘనుడంబు
దయదలిర్పఁదెల్పు; తండ్రి! లోకేశ! నా
కుతుకభరముదీర్పు; కూర్పుముదము॥” 526

వ॥ అని, సురముని యడిగినంత, శతధృతిప్రసన్నముఖకమలనిరర్గళ
వినిర్గళితమధురమధురవచనమరందభిధు సందోహ దోహద
దోహలఘారాఽఽ సారసారణీఘోరఘటనాతని సౌమనశ్యసస్య
శస్యమానసకేదారంబుడన్పుచు, నల్లనల్లన నిట్లనియె॥ 527

అ॥ నీదుప్రశ్నమాత్మమోదంబుఁగూర్చెన్; బ్ర
శస్తమిద్ది; వత్స! నిస్తులంబు;
వేయువిన్ననేమి? యాయుమాజానిది
వ్యేతివృత్తమొకటియెల్లమించు॥ 528

అ॥ పాపవహ్నిదాహతాపంబుదీటి, గం
గాఽవగాహనముననటులెనరుడు
గాంచునీశుప్రాపుగఁగాధరకథాఽవ
గాహనమునఁజేసికమ్రముగను॥ 529

వ॥ అందును, నీవుప్రశ్నించినముక్తిచరిత్రంబతిప్రసిద్ధంబును, జగ
త్పవిత్రంబును, మహాద్భుతంబు, నాశ్వస్త్యతత్వంబును, బరమ
రహస్యంబునునగు; నైనను, నీకుఁజాపకసెప్పెద; సమాహితాంతః
కరణుండవై, యీకర్మింపు; మరెయ్యెట్లులనిన॥ 530

చం॥ అలఘుపరాక్రమకృముఁనర్గళదోర్భుగశక్రప్రతాపులు
జ్వలనిజరూపులిక్కురునిశాచరులున్ధతులల్లఘానుమం
డలుఁడు, సుమండలుండన; హతాత్సులభకుక్రిధులంతకోపముల్,
గలరుకుమారకా!కృతయుగంబునఁదత్త్రిపురస్థులుద్ధురుల్॥ 531

అ॥ లోకకంటకులు, వివేకశూన్యులు, బహు
మాయలెఱుఁగువారజేయులొంచు,
గలశబలధిమథనకాలమందన వాస్త
కాములొంచు; పాపగాములొంచు॥ 532

ఆ॥ అమృతలబ్ధి కెంతయునయత్నము చేసి,

నానిబోలు లేక, తాము మోహి

నీనిమ క్తమాయనెఱజోదు రాహువు

శ్రీసుచకిధారంగృత్తనస్తు॥ (ద్వై)

53

ఆ॥ కన్నులారాజూచి, తన్ని కారమనహ

కోపకాణాలుచూపు తేవు

హృదయవేర్చుచుండ, రిజాఽనోదార్థ

తై, పరాక్రిమించిరంతే, మిత్తై॥

54

ఆ॥ ఓనల, గాన, పారలక్ష్యహిణీసహ

సగ్రిక్షపాఽటలసహితలగుచు,

సమరవరలతోడవనిసేసియు, గమేశు

దివ్యనుహినుచేసి, దీనులైరి॥

55

ఆ॥ బలమ కేషమషంగం, బలపాదిరక్కం

రిపులతోడబోరలేక, మంత్ర

రుద్ధకుగ్ధము గుహ్యసర్వజల

భంగి, గ్రక్కలేక, మింగలేక॥

56

ఆ॥ కలసపోలమువిడిచి, పొలనిండిజోదులి

ద్దరున తావశిష్టపరిజనం

తోడ, రాజధాని ద్రుటితోనడైరి, మం

త్రులను గార్యవిదులచిలువఁబడి॥

57

ఆ॥ వారిమంత్రబామువల్ల నైనను, శత్రు

మాణాబసరుచుమూర్ఖమంగన

లేక, శాంత వేషులై, కాశీనాథక, నా

చార్యు, శుభ్రజూడఁజనిరిపదప॥

58

ప॥ ఇటుచనచని, యాననుజవరులిరువురును, గుశక్తస్తాజినో

బ్రాసీవేవ్యాసనాసీనుడనుబ్రహ్మవర్చససంశోభితసుప్రసన్న

ననాభోజంధును, వికసితముకుళితైకైకశసరసిరుహవి హ

న్నయనయుగళిండును, గంభీరమధురాకారుండును, స్వ

శాస్త్రాగ్రగణ్యోవిదుండును, శుచివ్రతుండును, శుభాచారుండును,
సుశీలుండును, సత్యస్వరూపనరూపకుండునైన శుక్రాచార్యున్
జూచి, సాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించి, ల్పియున్న యన్నరాద
సోదరుల, నాత్మ శిష్యులనిర్వురన్ దేక్ష దృష్టిన్ జూచి,
కూర్చుండనియమించి, యయ్యచార్యవర్యుండిట్లనియె॥ 539

ఆ॥ “వత్సలార! ప్రమదవశమయ్యెప్పుడయమ్ము;
నయముచేత, మీవినయముచేత;
నెఱుంగదలంపుగలదు మఱి మీరలిరువురు
రాఁ, గతంబు; నేదురాగతంబు? 540

చం॥ ఇరువురుమీరు క్లేశభరమేలాకొ, చెప్పక చెప్పుచున్నయి
తైఱఁగువహించినారు? భవదీయపదంబునుదుష్టులైన మా
ర్తుపడినాకమించిరో! విరుద్ధపథంబున దైత్యరాజ్యుల
క్షీరహిసురల్ బలాధికతఁజేకొనిరో! కొనరో, మిముఁబూరిపాటిగాన్

ఆ॥ డనుజులమరులరణరణకమనను
గెలువఁబోయి వారివలన నోటఁ
బొందలేదుగా! యరిందములార! యే
కాకులై, యినీ! చికాకులేల? 542

ఆ॥ పరిజనంబువిడిచి, పరువుఁబ్రతిష్ఠను
విడిచి, బడలి, యడలి, వడిగ నిటకు
వచ్చినారుమీరు; ప్రతికృతిసేనేమి
సేయువాడ? మీరసెప్పుడయ్యె॥” 543

వ॥ అని, యపలాపనంబుసేయక, యుపలాలనపూర్వకంబుగాఁగుచ్చి
గ్రుచ్చి యడుగుచున్నతమయాచార్యవర్యున్ జూచి, జానుమంఠ
లుండు సప్రశ్నియప్రణామపూర్వకంబుగా, సగద్గదనదద్గళంబుగా
నిట్లనివిన్నవించె॥ 544

ఉ॥ షడ్గుణతాప్రపూర్ణ! భుజశాలులు, శిష్యులుమీకునూష్ణు
ద్విద్గణతీక్షణీరువులు, నితిప్రభుప్రభవంబులెల్ల తా
మడ్గులసద్దులేక, విదితానన్యపథంబులఁబట్టిపోర, నా
మిడ్గురుపుర్వువెల్లులు, నిమేషవినశ్యములఁచెఱుంగరే?॥ 545

- అ॥ స్వామి! దేశికేంద్ర! సర్వతత్త్వార్థపే
త్రలరుమీరు; లోకములను మీకుఁ
దెలియరానివేమిగఁవు? ప్రాణాలిక
విదులరట్టమీరువేద్యవేత్త! ॥ 545
- అ॥ భూతే! యేలపునరుక్తమునుజేయ?
మీరెఱుంగఁదే, యమేయదివ్య
మహితమహిమ! సురలు, మఱిమేముఁగూడి, పీ
యూషదముఁబయఁపయోధిఁజేరి॥ 546
- అ॥ మంసరాద్రీ, దెచ్చి, మఱివాసుకినిజట్టి,
త్రచ్చినారమంత, సచ్చరిత్ర!
యదుఁబుట్టెనమృతమధ్వానిఁగై కొనఁ
గలహమయ్యమాకుఁగాలవశత॥ 547
- అ॥ అమృతగసముకొఱకునమరులు, నమరులుఁ
గలహపరులుగాఁగఁ, దెలిసి నళిన
నయనుడపుడునళిననయనయ, మోహిణీ
సంజ్ఞవచ్చెదేవజాతఁబోవ॥ 548
- అ॥ అట్లువచ్చి, సురలకమృతంబుఁబంచు
నట్టెవారుదామితిముదమున;
వారిఁజూడఁజూడ, వావిరిఁబుట్టెఁగో
ధంబురాక్షసులకుఁదప్పిదంబె?॥ 549
- అ॥ అంతఁ, బోరుఘోరమయ్యనుజేవదా
నవులకపుడు సురలునపుడుగఱచి
చాలలేకమాకు, శరణుజొచ్చిరివిష్ణు
మూర్తి, శత్రుభీతిమూరిఁబోవ॥ 550
- అ॥ గరుడవాహనుడుకరుణాళునై, ప్రస
న్నాత్ముఁడై, శరప్రహారములను
బాఱఁదోలెదైత్యవర్గంబునెల్ల; ని
ట్లమరెజయముసురలకపుడు; నిజము॥ 551

- ఆ|| విజయలక్ష్మిఁగొంచి, యజరులు ప్రైలోక్య
మాక్మి చి, రాక్షసాశిఁబూరి
సాశిసేయకుంట, పాక్షణ్యసంపూర్ణ!
తూర్ణదుక్షిణముగఁదోచెమాకు|| 553
- ఆ|| మాఱుసేతయేమొమాకెఱుంగఁగరాదు;
మీప్రసాదమొకటె, దీప్రతేజ!
మాన్యకీర్తిశాలి! మాకునాశాశ్శ్యోతి,
మీకెఱుంగరొక్కొ, మీమహత్త్వ|| 554
- ఆ|| చెప్పనోరురాదు; సిగ్గు; సద్గూ
త్తంస! దిత్యపత్యసంసదాల
యమాల, వాపికాంతరముల గొంగేయప
ద్ధిములె మొలువఁగొల్లి, మఱియునేఁడు|| 555
- ఆ|| అనుచుకటకంటకారణ్యభూములఁ
గఱపుచుడికాలమడలి, బడలి;
యెవరిపేరువిన్న, నిందాదులకొకప్పు
డడలుదోచె, నానురారులిప్రడు|| 556
- ఆ|| కాందిశీకులైరకాండకల్పాంతమృ
త్యువులఁబోని దైత్యయోధులొక్క
పెట్టనొక్కనాఁడు విశ్వతోవ్యాప్తులీ
హృద్ధు “చెట్టుకొకఁడు, పుట్టుకొకఁడు” 557
- ఆ|| కడలులింకఁబొఱుగఁ, గొండుఱుటాడఁ
గాఁబరాక్రమించుఘనులు రక్క
సులు వలంతులైన, సుక్కిరి సందుగొం
దులను వారు; దైవదూరుతాచు || 558
- ఆ|| ఎగుములెన్నియేనియును, బండులెన్నియే
నియు భుజితు తృప్తిమెయి నింత
రంబు; పుచ్చైత్యులింబెఱుంగక, శూన్య(ల్య)
మాంసమును, రుచిప్రశంసచేక|| 559

- అ॥ గురువునందుభక్తి గురుతరమెవ్వని
కొఱకుగడుచుహించుగోరి, నిన్న
లత్వమెపుడు గురులు, సత్త్వసంకన్న ! ధ
న్యుండువానికంటెనుండునొక్కొక్క!॥ 67
- అ॥ అతఁడువడయులోకమందెల్లభాగ్యము ల్;
గురునిపూజమాని, సురలనెవఁడు
పూజసేయ, వాఁడునొంపిలేఁడు ఫలంబు;
సురిలకంటెనుండు గురుఁడొకండె॥ 68
- అ॥ పీఠుఁజేయగురుని, భీతులౌదురుదేవ
తలుకముతః సర్వదైవతస్వ
రూపుఁడౌనుగురుఁడు; శ్రుత్యర్థతత్త్వవే
త్తగ్రగణ్య! సంచిత తిపుణ్య!॥ 69
- అ॥ సులభుఁడయినగురుఁగొలువక, దుర్లభ
దైవతములనెవఁడుతద్దఁగొల్పు,
వాఁడుహస్తగతమువీడి, వివేకశూ
న్యతనుద్రావ్యవాఁడౌతితలఁమాను॥ 70
- వ॥ మహాత్మా! మీగురుత్త్వాధ్యక్షకోవిదులకు, దేశకాల విభాగవిజ్ఞాతరుల
విశేషించి, దైత్యులకెల్లరికునుగురుదేవత మూర్తులరు, కావున
నేదేకొక్కయు సాయంబుఁజేసి, మీ శిష్యులకొన్నత్యం బెట్లు
సిద్ధిచు, నట్లు యోచించి, సెలవీయందగు భగవచ్ఛబ్దబద్ధితుల
రాదురుగదా, మీరు! భవదీక్షాంతేవాసివర్గంబంతేవాసింజెందు
నట్లు శీఘ్రంబుగా నిశ్చయించిసెలవీయుం ” డని,
జానుమండలుండు పార్థివపల్కినన్, దదీయవయసీయదీనా
లాపంబులకదిత్యపత్యాచార్యుండైన శుక్రుండంతయుచుక్కి,
కటకటంబడి; యొక్కింతతడవు ధ్యాననిమిత్తలోచనమై,
యాలొచించి, భావ్యధంబుతెఱంగునె టింపనాఁచి, మృదుల
హాసితరుచిలసితరుచినిచయవిశదరుచింబరిహసన్ని జముఖలలిత
కలాకలాసకలాపలాలితుండై, యిట్లనియె॥ 71

- ఆ॥ “విదితమయ్యె; వత్స! యదితినంతతిమొందు
దైన్యమిద్దిగల్గెవైవవశత;
భావికార్యమునకుఁ బ్రతికృతిఁజింతిఁప
నెవరికేని శక్యమే? కుమారి॥ 572
- ఆ॥ ఎవరికెప్పుడెచటనేభవితస్యత
దైవహృదయనిశ్చితంబొ, వారి
కప్పుడచటనదియునగు; దానికేని బ్రతీ
కారమున్నదే, జగంబులందు?॥ 573
- ఆ॥ కానియర్థమెప్పుగానేరదట; పతి
కార్యమర్థమెప్పుగాఁగలయది;
వత్స! వంతయే? భావ్యభావ్యస్థని
ర్థయమశక్యమెంతనయవిదులకు॥ 574
- ఆ॥ గతముఁజింతిసేయఁ, గతమేమి? తచ్చింత
సంబుమూఢలక్షణంబుసూచె!
యమృతమన దూకును గమలసంభవఁడు గ
ల్పించె; నీవసముననై నచారమెంచనేల? ॥ 575
- ఆ॥ అమృతసేనసత్త్వంబు, శ్రీ
వైష్ణవప్రభావవైభవంబు
దేవతలకుజయముఁదెచ్చె; దైత్యులకప
జయముగలిగె; నింకసందియంబె ?॥ 576
- ఆ॥ పూర్వవైభవంబపూర్వంబుగాఁ, బూర్వ
దేవులకులభింపఁగా, వలచితి
రేని, బ్రహ్మమెచ్చఁగా, నిష్ఠమైఁదపో
ధ్యానధనులుగండుదైత్యులెల్ల॥ 577
- ఆ॥ ముష్కరత్వమేని, దుష్కరంబు, దురాప
మైననిష్ఠమైఁదపోఁధికత్వ
వైభవమునఁజేసి, వత్స! సర్వార్థసం
సిద్ధిగలుగుమీకుఁ; జింతతొలఁగు॥ 578

- ఆ॥ తపముఁజేసి, పొండఁదగినదేదియులేదు;
తపమువలనసాధ్యతమములెల్లఁ;
జీతపోతిశయముదురతిక్రమంబు; దు
స్తరము దుర్గమబ్బవరతపమున ॥ 579
- ఆ॥ అమరులాత్తపీఠ్యమృతాశనముననా
దిత్యులెల్లరైరి; దిత్యపత్య
ముగ్ధతపమొనర్చి, యోడిపవలయువా
రలజయింపనిపుడువలసగుదు ॥ 580
- ఆ॥ క్రోధమేది, శాంతరూఢచేతస్కులై
నియమనియతులగుచు, నిష్ఠఁబూని,
దైత్యులిష్టబ్రహ్మాయఁబడయన్, దప
మాచరింపవలయునన్నలార ! ॥ 581
- ఆ॥ జయ్యచూనుసురనికాయ్యంబు, సురనికా
యంబుతోడమీకు; నయ్యలార !
తొల్లిమీరలెల్లనుల్లసిల్లిరితపో
విలసనమునసురలఁదొలఁగఁదొచ్చి ॥ 582
- ఆ॥ మఱచినారెమీరు? వరతపోమహామఁబ్ర
యత్నపూర్వకముగనాచరింపుఁ
డుగ్ధతపముసరసిజ్ఞోభవుఁగూర్చియ
వశ్యమిపుడు; సిద్ధివశ్యమకాను ॥ 583
- ఉ॥ సందియమొందనేలమది? సత్యముమన్వచనమ్ము; నమ్ముఁజీ !
కందువగాదు; మీదయినకందువదీటునుదీన; దీనతా 22
సందితిప్రసూతిమతి, సంధియు, విగ్రహమీనమర్చిద్విధా
నిందితభావహాసనమనింద్యములిప్పుడునానిఁగోరుటల్ ॥ 584
- ఆ॥ విగ్రతసాహృదంబువిధియమీకిప్పుడో
యన్నలార! సురవిపక్షులార !
సమయమిపుడుగాదు సంధ్యాదులకుఁ దప
శ్చరణమునకుఁగనకగిరికిఁజనుఁడు ॥ 585

- ఆ॥ వినుఁడునాదుమాట; విశ్వాసముంచి, స్వ
ద్దాద్రీఁజేరి, యచటనాశ్రమంబుఁ
గల్పితంబొనర్చి, యల్పాన్యనిష్ఠ, యు
క్తాత్మతన్ మద్రుఁనాత్మల్పి ॥ 586
- ఆ॥ విధినిపిప్పకుండు, విధిఁగూర్చి భావన ప
రాయణత్వమునఁజిరంబుతపము
నర్ప, సిద్ధిగల్గు; నోర్పుమైఁగొలాను
కూల్యమెదురుచూడఁగోర్కెత్తిరు ॥ ” 587
- వ॥ అని, పలుకుగురువరునివచననిచయములకలరి, దనుజవరులండ్లొ
క్కరుం డైన జానుమండలుండుసాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా
నయ్యార్యచార్యవర్చనకీర్తనియె ॥ 588
- ఆ॥ సత్వరరబునాకుసత్త్వసంఘన్న ! షా
ఘాత్యపూర్ణ ! గురువశేణ్య ! న్యాయ
విధిసరుగ్రహింపుఁడధిగతత్వదోభధ
మహిమఁదపమునర్చదుహిమఁగూర్చి ॥ 589
- ఆ॥ సేయుటకొకఁ టెకాదు; సేగులెల్లనుదీటి
దితిజలక్ష్మీమరలఁడెచ్చువాఁడ;
మీరొసర్చుతపముమించునట్లొనరింతుఁ
దపముఁ యతపకతఁడవిలియేరు ॥ 590
- ఆ॥ దైత్యవృద్ధి హేతువత్సమర్త్యపభా
వఁబఁబొంది, యేడపంబువల్ల
నింబుఁగూర్చుమీకుఁబంబినవేష్క నా
శీర్షదించి, నాకుసలవొనఁగఁడు ॥ 591
- ఆ॥ దాఁలువాఁడవార్ధి, దైత్యుల వృద్ధికై;
విషముఁ మిగువాఁడ; విషమశిఖి
ఖలనుజొచ్చువాఁడ; దలఁచినయంత శి
క్షణమొసఁగఁదాముక్షణములోన ॥ 592

వ॥ అతిశయితకరుణాధరంబున నన్నచుగ్రహించి, శిక్షణంబీయుం”
 జనియును, “యధోపదేశవర్తినై, దైత్యలక్ష్మీదీప్తికైయత్నింతు”
 ననియును బలుకుచున్న యాచార్యులువాక్యంబులాలకించి
 యయ్యాచార్యవద్యుడాచమించి, మించినవేషమై, గుహ్య
 తహంబై నశాహ్మమంత్రంబుపదేశించి, కృతస్నెహై నడచుస్తాన
 విధానంబును, విగూఢంబై న తత్ప్రభావంబును, బీజబిందుచుహ
 త్త్వంబును, యనాతత్త్వంబుగావ్యక్తీకరించిన, నాలకించి,
 యుదంచితప్రీతిన్ బానుమండలుండఖండభక్తి తాత్పర్యంబున
 నయ్యాచార్యవద్యునకుంబునః పునః ప్రణామంబులాచరించి,
 మృదుమధురవచన రచనాంబీతుగావించి, తదనుజ్ఞాగైకొని
 సానుజంఘై, నిజనగరంబుజొచ్చె-నంత॥ 593

అ॥ ఆట్లునగరిజొచ్చి, యాయన్నగమ్మలి
 ద్వరునుసచివవరుల, సుగవిజితుల
 గూర్చుచుబ్రములనుగొంచురమ్మని సుర
 కంటకాఖ్యులబంధగా, నతండు ॥ 594

అ॥ వారిదోడితేర, వీరులాజాసుమం
 డలసుమండలాహ్వాయులువినిచి
 గురుదేశమెల్ల; సురవిరోధులమనః
 క్లేశముడిగెశుభప్రకాశనమున ॥ 595

అ॥ కొన్ని నెలలువారి“గూడి-మాడి” మెలంగి,
 దైత్యులతబహుతిధంబుగడువ,
 బానుమండలుండుదానే గెనుసుమేరు
 లైలశృంగమునకుంజలుపదపము ॥ 596

వ॥ ఆప్రదేశంబు, నానానూనపానపాతాఃకైర్ణంబును, నానా
 పక్షికులకలరవాకులంబును, యక్షకిన్నగంధర్వనిధిసాధ్యవిద్యా
 ధరసంఘసేవితంబును, గగనగంగాతరంగరాగణసముత్తంగ
 మంగళభంగిశృంగారంబును, స్వర్ణవాఘీవ్యాసితశోభానమాన
 సంభాసమానంబును, సాలరసాలత్వవిశ్వామలకచుపకకింశుక

తాలహింతాలతమాలకృతమాలనక్తమాల మాతులుఁ గలవంగ
 నారంగేంఁగుదీమధూకపిచు మందమందారకః వీరకోవిదారాశోక
 నాగపున్నాగకేసరశిరీషబంధుజీవ కపిఠ్యకంచనకపిలాంగకవట
 కుటజనిచురుకంటకఖదిరఖర్జూరక్షీరవృక్షాని నానావిహానూనా
 నోహసందోహదేహవేల్లల్లతావితానవిద్యోతమానసామదేశో
 పశోభితంబును, బహువిఫలిటపిలిటపపటలాంతరితహరిహారీత
 పారావతలోహపృష్ఠవ్యాఘాటదర్పాఘాటసారంగపేచకశిఖింహ
 కలవింకకారడవటిట్టిభకకుళింగ స్రముఖవివిధవిష్కిలపుష్కల
 గళమంగళకూజితవీచీకూచీవిరాజితంబును, సింహశరభసైరభ
 భల్లశల్లాకశార్దూలవరాహగజగవయ గంహకతరక్షుష్ణవంగ
 మైత్రశోభాశ్వాపవసమావృతంబును, నైకవిఃనైనవిధఖగమృగ
 గళరహిణుశబధిరితదిగంతరాశంబును; దంతురితాంధకారవార
 షరితోన్వాప్తంబగుటంజేసి, యదితితదవసమధృవిద్యోతితాతప
 యైశ్శ్మంబునైనమేరులై లశృంగంబుఁజేరి, యారాత్రిచరవీరుండా
 శశిమంబొండుగల్పించుకొని, వివిక్తంబైనయశా, యుదుం
 బొచ్చి, గురూపద్విద్విష్టుంబుననేదిష్ఠదిష్ఠసాధిష్ఠనిశేష్ఠసిద్ధినాశించి
 నిష్ఠాగర్భియూర్గంబునూలువానియువీనరవోపనీయకపాటించుచు
 నిది యుగ్రామంబునిర్జించి, దుష్కరంబైనతపశ్చర్యకున్గళంగ
 నెట్టులనన్ ||

597

అ|| గీప్తకాలమందుచూషబూర్చిప్తచ్చ
 తుష్కమధ్యసుస్థికుండతండు
 సూర్యబింబమందుఁజూడ్కులనిల్పి, పం
 చాగ్నిదీక్షతోఁ; దదశ్యయమున ||

598

అ|| వానకౌటురాంగ, దానవనాథుఁడా
 కంఠః ఘ్నముగ, నకుంతితగతి
 నుండితపమొనర్చెనుదవాసతత్పరుం
 డంబుభక్షణుండునగుచు, నగుచు ||

599

అ॥ రేలఁగూర్కుమాని, కాలంబుఁబుచ్చుచు,
 నీతుకాటురాఁగ, నాతపంబు
 సొఱసిచోటనిల్చి, సురవైరినిశలనా
 వృతుఁడు, గోచిపాతయేధరించి ॥ 600

అ॥ చేసెదపమునిచ్చశీతవాతాహత
 తనుఁడువాయుభక్తితాజితేంద్రి
 యత్వఘనుఁడతండుధ్యానధనుఁడునై
 బ్రహ్మనిష్ఠుడై, స్థిరత్వమాని ॥ 601

వ॥ సర్వనాశీనిరోధంబును, దశప్రాణనియమంబును, మనోవైశ్చ
 ల్యంబునుంబూని, నూఱుపేలేండ్లునారణ్యబైన సమాధిచుంకి,
 నిరామయంబుగాబ్రహ్మభ్యాసపరాయణుడై, యోగమార్గంబు
 నన్ బ్రహ్మనాడింబ్రకోపింపఁజేసి, నిరామయుండుచు, నిర్గు
 ణుండును, అవ్యయుండును; లోకాధినాథుండును, లోకగురు
 డును, బరేశుండును, సదానందుండును, జీవానందుండును,
 మహాసుభావుండును, వేదవేదాంతవివ్యాఽఽదివేత్తగిగమ్యుం
 డును, వేదవేదాంతకేద్యుండును, వివిధవిబుధజనగణవిచిత్తుం
 డును, అనంతండునైనవాణిప్రాణేశ్వరున్ ధ్యానించుచు, నిశ్చల
 తపశ్చరణంబునన్ గలంబుఁబుచ్చుచుఁడె-ననితెలుపుటయును॥

క॥ సిరిమగఁడుములికిగా, బం
 గరుగట్టదిగట్టివిల్లుగాఁ, దిగప్రోళ్ల
 బృరముగఁగూల్చినయోగం
 డరగండఁడ ! కపిలమల్ల ! నరసపురేశా !! 602

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానంబున,
 జానుమండలతపోవర్ణనము
 ప్రథమాధ్యాయము.

శ్రీమస్తు

ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్చరోపాఖ్యానము

ద్వితీయాధ్యాయము

మద్దైమనశైలే

జ్ఞామాతా ! మాతృభూతసంజ్ఞాఖ్యాతా !

భూమకరుణానివేశా!

భీమేశా! నరసపురకసిలమస్లేశా!! ॥

1

ఆ॥ అవధరింపునువల; నమరమునీశ్వరుం

డడిగె; నలువనిట్టు “లనఘ! జాను

మండలుండొనర్పజండతపంబెట్టు

లూఁకొనిరిత్రోదశులుద్దవిడిని? ॥

2

ఆ॥ అతనితాపముఁజెలుప, నమరులుదివ్యాప్స

రజకదంబమంప, రక్క-సుండు

విఘ్ననిఘ్నఁడై, పవిత్రదీక్షనువీడ

కుండఁజంచలత్వమూనకెట్లు? ॥

3

ఆ॥ వానికంటెమున్నదానవుల్ పెక్కురు

“నిష్ఠనీరుగాఁ”, నియమముడిగి,

విఘ్ననిఘ్నఁడైరి; వీరుండుజానుమం

డలుండుచెఱుపు లేక, నిలిచెనేట్లు? ॥

4

వ॥ అనియఁగిన, నలువ కొడుకునకిట్లనియె॥

5

ఆ॥ వినుము; వత్స! యల్లుదనుజుండుమేరుశృం

గమునడపమొన్న, నమరులమర

పతికిఁదెలిపిరతనివార్తలఁదానిని,

యదిలఁగొనియెమిగులమఁదనతండు ॥

6

- ఆ|| శతమఖుండు ప్రసభజర్జరచేతనుం
ఊగుచు, దొర్లిపడ్డయసురబాధ
లోక్కమాటుమదిగళ్ళుక్కునమెఱయఁగా;
నేమిదోఁడకుండెదా మతిచెడి|| 7
- ఆ|| చిత్త, శల్యమదియు; చుత్తలపాటుని
ప్పటికిఁగలుగఁజేయు; బటిమఁజెఱుచు;
సమృతలాభమందకసురులనేకులు
పోరిచాలలేక, పాటి, యంత|| 8
- ఆ|| దితితనూజులందుహతశేషులును, గ్రూరు
లైనకొందఁజేమియాగడంబు
మాకొనర్పఁదాముమదిగడలించిరో! లల
పఁగను, దోచునులికిపాటుసాకు|| 9
- ఆ|| మతియు, దైత్యవంశమండనుండా జాను
మండలుండా సర్చుమహితతపము
మదికినుడుకఁగూర్చు; మతిమతివిన, మహా
ద్యుతము, వానితపమపూర్వమంట|| 10
- ఆ|| జానుమండలుండు సజ్జనసఁకుంబు
సంతతంబునియమసాధితోద
యాభ్యుండోచుఁగూర్చుపోనిదుష్టాత్ముండై;
యుద్ధతాత్ముండై, మహోగ్రుండోచు|| 11
- ఆ|| లోకమందువిద్య, లోకోత్తరమహాత్త
విత్తమమలతపముసత్తములకు
వృద్ధిఁగూర్చు; నివియెయుద్ధతాత్ములకు స
ర్వక్షయప్రదంబుతోక్షితిపయ|| 12
- ఆ|| కాన, యత్నపూర్వకంబుగా, జానుమం
డలు సమాధిలోకనాశకరము
మాన్వనాను; సత్తమప్రీతి, తైలోక్య
రక్షణంబుగల్గు నీక్షణంబ|| 13

- ఆ|| ఆకుబుద్ధిగాకలోకాధిపత్యాంధ్ర
మాచరించుఘోరమైనతపము;
నంచు, నిశ్చయించి, యాఖండబండు త
ద్విఘ్న మెట్లలనుచు, వెదకెమదిని|| 14
- ఆ|| ఒకవినిశ్చయంబునకువచ్చి, వజ్ర సిం
హాసనస్థుడై, దివౌకసులను
గూడి, కొల్వుదీరి, పైఁడిబొమ్మలఁబోలు
లలనలంత తనను బలసికొలువ || 15
- ఆ|| వజ్రహస్తఁడవువారి నెల్లరవీడి,
వేయుఁగన్నులుద్దవిశివసంత
సహితఁడయినకుసుమశరుషయింబటపెను
త్పలపలాశమాలికలనుబోలె || 16
- ఆ|| కంతుఁడతఁడొక్కెసంతోషితస్వాంతుఁ
డై, నిటాలసుఘటితాంజలియుయి;
పినవఁ, ద్రిదిపపతియుఁ, బీతిమైనత్యున్న
తాసనార్థమందునతనినిలిపె|| 17
- ఆ|| కుసుమశరుడుదెలిసిగోత్రాయాన్నత్య
మతనిహృదయమునకుఁగూతుక భరముఁ
గూర్చునేర్పుగల్గి, కొసరియట్లనిపల్కె
వినెడు సురలమడులవంతదోప|| 18
- ఆ|| “త్రిభువనాధినాథ! త్రిదశేశ! నీకొక
రునిననుగ్రహించుటనఁ గ, ననఁఁడు!
నూనతీయవలయు, నవసరంబేమొయ్య
య్యదియెప్రభులకుచితమదియెడయయు|| 19
- ఆ|| అగ్నిప! యాత్రమృత్యుమైనకార్యమున నీ
దాసునుద్యమింపఁజేసి; ధన్యుఁ
గాననుగ్రహింపు; గౌరవించుటభృత్య
కోటికదియగద! యకుంతవజ్ర|| 20

- ఆ॥ ఎవఁడుగానినీకనిష్టభూతుండు, ని
స్థాగరిష్టుడై, ప్రశస్తిఁగాంచు,
నాబలాధ్వనిఁబైనబలాకటాక్ష వీ
క్షణభ్రీనలీనతనునొనర్తు ॥ 21
- ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీదయిన పదంబును బొందఁ
గోరి, క్రతు, శతంబపారలోభ
పత్రజేయఁబరఁగు, వాఁడు వారాంగనాఁ
ధరసువారసఁబుమరఁగుఁగాత! ॥ 22
- ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీదయిన సంపదాళి ని
లింపనాథ!, కోరి, యింపుమీటి
యుగ్రితపమైనర్చు, నువిదలకెమ్మావి
నాన యోగవిద్యమానువాఁడు॥ 23
- ఆ॥ ఎవఁడుగాని, వీడిభవనపుత్త్రకశత్ర
భృత్యసంపదాళి నిత్యమోక్ష
కాంక్షఁ“గాంచని, ” శాంతలసీవీవి
మోక్షలోలుఁడౌనుబొమ్మువాఁడు॥ 24
- ఆ॥ ఎవఁడుగాని, నీకనిష్టభూతుండు బా
హ్యవిషయములవిశించి, యల్లప్రత్య
గాత్మనిర్వస్వీయమంతరంగంబు, వాఁ
డంగనాఁతిసక్తుఁడౌనుజూవె ! ॥ 25
- ఆ॥ వృత్రశత్రు! యెవ్వఁడత్రస్తుడై, ధర్మ
మర్థమోక్షములె పుమర్థములుగ
బుద్ధినెంచువాఁడుముగ్ధలపాలిండ్లఁ
బట్టుకోఁకైననుండువాఁడుగాదె!॥ 26
- ఆ॥ రెండెసాధనములు త్రిదశేశ! నాకు నీ
శాసనంబు, సుమశరాసనంబు;
వీనిచేనసాధ్యమైనదేదియులేదు;
దుర్గమంబులేదు; స్వర్గినాథ! ॥ 27

- ఆ॥ చెప్పరాదె, దేవ! “ సిగ్గు చిందులు గ్రొక్క ”
కన్నె యెనిమిడఁగన్ను వైచి
తాశుభాంగి, యశావనారూఢఁ, ద్వత్కంఠ
సక్త బాహుఁజేయఁజ లనొక్కొ!॥ 28
- ఆ॥ ఏమి, యెవతెనేనిఁగామించితే, పతి
ప్రీతను? తిరిదివనాథ! త్వత్పదాబ్జ
పతితఁజేయువాఁడ, వ్రతభంగమొనరించి,
సురతనూచనైకపరతనామె॥ 29
- ఆ॥ పంపునన్ను దేవ! వైశంబ త్వన్ని దే
శంబుఁదీర్చి, పుష్పచాపమిద్ది
ధన్యమాతెఱంగు, ధన్యుఁడనేనా తె
అంగుఁగొంచువాఁడ; రఙ్గుగాదు ॥ 30
- ప॥ అని, సలుకుసుమశరునింగనుంగొని, కనుంగొనలమందహాస శేఖలు
“దోబూచులాడం” బ్రాజ్ఞతల్లజుండైనగీర్వాణవల్లభుండల్లనల్లన
నిట్లనియె॥ 31
- ఆ॥ “ ఔను; మీనకేతనా! నీవచశప్రకా
రంబుసత్యమే; శరంబుపాష్ప
మెచ్చతైనఁ జొచ్చునీయది; నీయది,
సొరఁగరానితావుధరణిఁ గలదె?॥ 32
- ఆ॥ నాదువజ్రమెన్నఁగా, దూరతస్థాయి
కుంతలఁబు; శ్రీవిమంతనాథ
పుత్త్ర! సర్వగామి, ముఖ్యసాధకమహా
స్త్రంబవీవెనాకు; శంబరాఠి!॥ 33
- ఆ॥ నీపరాక్రమంబుశ్రీపుత్త్ర! నేనెఱుం
గనె? యనన్యసాధ్యకార్యమాట;
నిన్నుఁబంపుచుంటి, నిశలలోకోపకా
రార్థమదియ; మదన! సావర్థహీన! ॥ 34

- చం॥ విదితమ కాదె, నీకుః! బ్రభవిం చెను ధా౭భిధమాషధం
బదియుఁబయఃపయోధిఁ; గుసుమాయుధ! చానినిదేవతాతత్త్విన్
సదయుఁడుద్రావఁజేసెహరి; సత్రపరీథుల, హోథవిక్రముల్
త్రిదశవిరోధులన్ జదిపెశ్రీహరివేత్రివృడిఁజక్ర ధారలన్॥ 35
- ఆ॥ అసురులందు మచన! హతశేషులన్ జాను
మండలుండు, ధైర్యమండనుండు
నిగ్రహించి, యిందియై గ్రావముజయించి,
చేయుఘోరతపమజేయుఁడతఁడు॥ 36
- అ॥ దైత్యుడిచ్చగించు దైవిష్టపశ్రీ బ
లాద్ధృహీత, నూష్ణలప్రతాపుఁ
డౌనుజానుమండలాభ్యుండు, దుష్టుండు;
తపమొనర్చి, మతియు దర్పమొందె॥ 37
- ఉ॥ నీవు, మధుద్వితీయత, ననిందితపౌరుషభూషణుండవై,
శ్రీవరనందనా! మచన! శీఘ్రమెయూర్వశి, రంభ, మున్నగా
దైవతయా వతంబునుముదంబునఁజేకొని, జానుమండలున్
భూవిసుతప్రతాపమునమూఢునిఁజేయఁబెడైష్టికాగ్రణిన్?॥ 38
- ఆ॥ వినుము; మచన! నిజము; దనుజుండు సింహాగ
రిఘ్నఁడైనఁదత్ప్రకృతిచలంబు;
గానఁ, గామబోలు వానిగెల్చుట, తపః
క్షయమొనర్చుటన, సశక్యమెల్లు? 39
- అ॥ వానితపముక్షయముగా నొనుదైలిలోకవ్య
మంగళంబుసౌఖ్యమిగిలెజ్జ!
యల్లుగాక, సిద్ధియబ్బెనే, వానికి,
లోకనాశమానుశ్రీకుమార!॥ 40
- అ॥ శార్యమిద్దిసేయఁగల్గుదునీవు; ధ
న్యుండవౌదువింక, నొండుమాట
దక్కి, పొమ్ము; కీర్తిగక్కునులీవు; స
త్యమ్ము; పుష్పబాణ! సమ్మమయ్య!॥ 41

- అ॥ అనుమహేందుగ్రీవాకృతమాలించి, సంతుష్టుఁ
డై, రతీశుండనియెనమరపతికి
“దేవ! కింకరుండ; నీవానతిచ్చిన
ట్లాచరించి, మెప్పులందువాండ ॥ 42
- అ॥ హరియు, హరుఁడు, బహ్మ, యఖిలామరులు మునుల్
మానవాదులెల్లమానవాదు
లస్మదీయబాణహతీనిష్ఠితుల్ గారె!
జర్జరెల్లుగారె ! నిర్జరేశ ! ॥ 43
- కం॥ మునుబదరీష, నారా
యణముని, పురుషోత్తముఁడు, తపోఽధికుఁడు, మదీ
యనిశాతబాణపాతం
బున, స్థలితసమాధిగాండ ! పుణ్యచరిత్రా ! ॥ 44
- కం॥ మృత్యుంజయుఁడు, పినాకి, దు
రత్యయమద్బాణపాతమదియెదలో, ని-
ష్ప్రత్యూహంబుగనాటిన,
నత్యాదృతి, సామిదేహమాలికొసంగండే ? ॥ 45
- అ॥ తనదుతనయమరగెడమ్మిచూలి, పితామ
హుండు, సృష్టికర్తయొండుదక్కి-
నున్ని శాతబాణమున్నిద్రమై, నాటం
గాడె, నాటగోలెగ్రతుభుగీళ ! ॥ 46
- అ॥ శర్వసన్నిభుండు, సర్వతత్త్వార్థద
ర్శకుఁడు, మునివరుఁడు, పరాశరుఁడు, పు
రాణసారివేత్తరమియింపండే, దాశ
కన్యబట్టితొల్లిశూన్యుడౌచు ॥ 47
- అ॥ ఎంతతపమొనర్పనేమి? విశ్వామిత్రుఁ
డుండెబద్ధుడై, మహాజ్ఞులంబు
లైనమేనకాద్యుగావళీవాగుర,
ననంగ, మచ్చరప్రహరములనె ॥ 48

- అ॥ బుశ్యశృంగుతండి, పశ్యల్లలాటతు
 ల్యుండు దా విభాండకుండుతోల్లి
 యిల్లెసల్పమొండడే, రంభకుచకుంభ
 మొత్తికొంగిలించునొడుపులబడి॥ 43
- అ॥ నాకనాథ! సర్వలోకంబున్ గామి
 నీనిశాతపృష్ఠి, సూనబాణ
 వృష్టిజెఱలువాడ. సృష్టిలోన న్నాడె?
 నాదువ చనమిదియుఁగాదుసొల్ల॥ 50
- అ॥ సంశయింపనేల? సాధింతు నే దేవ
 కార్యమిద్ది; నన్నవార్యవీరుడ
 బంపుమిడ్డె యెనిలింపవల్లభ! భవ
 చ్ఛాసనంబొన్ను స్వర్గనాథ! ॥” 51
- వ॥ అని, పలుకుమదనునివచనములువిని, శతమఱుడును, ముదిత
 హృదయుడును, సదయుడనయి, యతనినినిశకరకిసయమున
 గ్రహించి, మృదుమధురవచనరచనలన్నియు॥ 52
- అ॥ ఎఱుంగుడేనునిన్ను; విరివిలుతుండ! నీ
 వంతవాడవోదు; హఠాతకారి!
 పొమ్మువేగ; భద్రములుగల్గునీకు; గె
 ల్పొంది, సురలమెప్పులందుమోయి! ॥” 53
- అ॥ అనుచుఁ బోతృహింప, నమరేశ్వరుండు, మీ
 నాంకుడంగ, నిజగృహంబుఁజేరె;
 రతికిఁ, నదుసతికిఁ బ్రాణయైక మూర్తికిఁ
 జెప్పిపోవువాడు, శ్రీసుతుండు॥ 54
- వ॥ అంత, శచికాంతుండును, గార్యత్వరాఽకృష్యమాణ
 స్వాంతుండై, లేచి, సత్వరంబుగస్వర్గేశ్వవాటికన్జొచ్చి,
 యుగోక్కదిష్యమదిరంబుననున దాని, సంగీతభంగీతరంగిత
 సాహిత్యసాహిత్యచాతుర్యధౌరంధర్యంబొప్పుదాని, ఘనఘనా

ఘనసంకాశ కేశపాశోఽశోభితయైనదాని, జంద్రార్థధివృద్ధీకృ
 త్ఫలవీలాలాలిత్యవృత్తయైనదాని, సంపూర్ణపూర్ణమాచంద్ర
 మండలమండనాయమానానూనాననమంగళలక్షణ
 లక్షితయైనదాని, నారేచితభూవల్లరీవేల్లితముఖలవణిమమివుల
 పెరియుదాని, శతపత్రపత్రాశ్రితపాకృద్వక్రప్రతతులఁబ్రసరించు
 చున్నదాని, రత్నకుండలరుచినిదయమండితగండయుగళమణి
 ముగరముంగళభంగీశృంగారతరంగరేఖానిరాఘాటాంగీకార
 మువాముదితశ్రీఃసాకారశోభితయైనదాని, మొల్ల
 మొగ్గలమొత్తంబునుత్తలపాటాందించుదంతపంక్తులకాంతులకు
 మందహాసదీపులుకొత్తపెల్లులపెల్లువలనీయుచుండ, బింబోష్ఠ
 బ్రహ్మహిష్ఠమహితారుణదీధితులదాడిమబీజపంక్తిచ్చాయాదా
 రూపత్వంబుసంపాదించియందించుచుండుదాని, మదనవిజయ
 మంగళశలఖశోభానిశృంకవిజిగీషావికేషభూషితలావణ్యధురా
 బంధురకలధరాశ్రీధురీణయైనదానిమణిగణఖచితవలయకేయూర
 రాజత్పాణిపల్లవబాహువల్లరియైనదాని, గనకకలశయుగళపరి
 హసనచణసుదృఢపృథులపీనోత్తంగవక్షోజద్వంద్వమందాన్యా
 నన్యసామాన్యమాన్యరమ్యత్వగమ్యయైనదాని, గంగావర్త
 సనాభిగంధీరోద్వృత్తార్థార్థోద్విదసంభద్రహల్లకకోరకాభి
 రూఢితవ్వస్థితనాభియైనది, బీవరప్రత్యేకకాండనిర్జితరంభాస్తంభ
 పేండుశుడాండుమండితయైనదానిశాలిగర్భసగర్భనిర్భరశోభా
 శాలిజఘ్నాంఘితకాహళహళహళికయైనదాని, గ్వణత్కింకణీ
 స్మననతలచణచూపురసహచరకీడాసరస్తరంగవిహారభంగా
 యాతసంసక్తకలహంససంసత్సమ్యక్కృతకేంకారాతంకా
 సంగీకారచేతోఽంతరియైనదాని, ననంగవిద్యావైశద్యవైశారద్యంబుల
 నొప్పుదాని, సింహమధ్యను, విద్యుదుద్యదుజ్వలశోభాఽతి
 శాయిని, నూర్వశ్యభిధేయనుజూచి, తద్దత్తరత్నభూయిష్ట
 మహర్హాసంబుననుఖానీనుండై, సునానీరుండుతత్కరార్పిత
 కర్పూరతాంబూలంబునందుకొని, తత్పాణిధృతచామీకరదండ

మండితచామః సామోఽసంవీజితంజై, విజితశ్రమ్భంజై, తపంగ
ప్రత్యంగప్రత్యగ్రబాగ్) దామణీయకంబా' సేచనకంబుగాఁ,
దన్వితీతితిమి.లన్ “దోబూచులాడు” మనోనయనంబులనాచి
చూచి, సమీచీనంబుగానిట్లనియె || 55

౨|| “కువలఁరూక్షి ! నీకుఁగుళలంబెకద ! సర్వ
తోముఖంబుగాఁగ, దోవనితలు
కరము సేవఁజేయుదురె, నీకుఁబొరపొచ్చె
మేమిలేక?” యని, మహేంద్రుఁడగు || 56

౩|| ఆమెవల్కెనించుకంతలజ్జఁ రేఖ
దోఁప, సస్మితాస్యయై, పురంద
రునకువినయఘోరూఢంబుగా, గాఢ
భక్తియుక్తయౌచు, రక్తయౌచు || 57

౪|| ప్రభు! సహస్రనేత్ర! త్రైలోక్యనాథ! మీ
యూదరావలోకనాఁమాత్ర
లాభమొందువారికొభవికంబులు;
సంశయింపనేల? స్వర్గనాథ ! || 58

౫|| మీయనుగ్రహమునమేనకాక్షిణ్యప్సరః
కాంతలెల్లసఖ్యమంతరంగ
మందునిండు, నాదుఢేంద్రంబుహరియించి,
సంచరించుచుండుసంతతంబు || 59

౬|| ఇది యపూర్వమోమహేంద్ర! యశ్యద్భుతం
బింటికివ్రవచ్చి, యిట్లుమాట
లాడునాడుదానిదోచావలంబు స
హించుటద్రిదశ్చనుచువడ్ర ! || 60

౭|| ప్రభువులకుంబరిగ్రహంబులయందు, స్వాతంత్ర్యంబు సర్వతో
ముఖంబుగాదా! వారిచిత్తంబెప్పుడెచ్చటముచ్చటంబొందుచుండు
నచ్చటవిచ్చలవిధింబులుబోటవక్రియైక్కువమక్కువమెయిన్
వచ్చుచుం, బోవుచుదురు. ఇదియె, మణిమయసదనంబు.

ఇవియె, కాంచనాంచితంబులైనమంచంబులు. ఇదియె, కల్పకా
రానుంబు. ఇవియెరత్న పంజరంబులు. సర్వభూమాభూషితం
బైన యోమాసహస్రంబిదియె. ఈదాసురాలిసేవలంగీకరించి,
సమంచితకార్యంబులన్ యభేచ్ఛంబుగా వినియోగితపుగాక !
ఇందున్నయున్నతోన్నతవైభవప్రాభవంబులన్నియున్ ద్వదధీసం
బులెగదా ! భవదాగమనంబునన్ననుగ్రహించుటకేయని,
గ్రహింపనేరనిదానంగాను. సముచితోపచారంబులూ సర్పనాకా
దేశించి, ధన్యురాలింజేయవేడుకొనుచున్నదాన. భృత్యవర్గంబు
నిత్యంబుచత్యర్థస్వీహణసూర్వహానసమర్థంబైయుండనభ్యర్థితుం
గాదె!" యనిన, విని, శతమంతుడాశశిముఖకిట్లనియె || 61

౯౧ "స లిఖించి! నీపుశాలీనతాళాలి

యైనమాటసెప్పితదియు, నీదు

నాభిరూప్యమునకుననుగుణంబు, సురూప

ముండూచోటగుణములొప్పుచుండు ||

62

౯౨ నీదియెల్లనాదిగాఁగో! తత్స్వతం

త్రతనుజేసి, నిన్నురమణి ! యొక్క

నొడ్డుపనికేబంపుదును; గాని, దానినీ

కెల్తులెనఁ, జక్కఁజెట్టవలయు ||

63

౯౩ నిజము; తరుణి! రిపులువిజిగ్మలును, వ్రత

కృతుఁ మాధిపదులుఁగాన, వారి

గెల్వననివజ్రీకీలితహస్తండు

నైనఁగాని, నాకుహరణయన ! ||

64

౯౪ తిని! నీవయాయుధంబవువైత్తులగేవనాకు; సమదీక్షిరవాణి
వారలెట్లెట్లదారుణంబుగ మేరుశృంగమందుడపముఁజేయుదురట!

౯౫ జానుచుంతుండనెడుక్షణదాచరాగ్రణి

ఘోరతపమొనర్చి, సౌరలక్ష్మి

బలిమిఁగొనఁగమదినిదఁచుచుండుటఁగంట

గించుఁగలయుమాకు; మించుబోణి ! ||

66

- అ|| అనురులమరులతివ! యశ్వంతసాపత్న్య
మేడుగాలమొంది, కీడాకల్లో
కల్లోనర్చుకొనుటె, పల్లవోష్ఠీ! మహా
ల్లాసమానువారలకు; ధ్రువంబు || 67
- అ|| అసురకసిమసంగునెసరేగి, సురల, స
మాధియందుసిద్ధియెప్పేనేని
దుష్టులెల్లరకునుగష్టప్రదుల్; వారి
తపముపండ, వారిధార్మ్యమెచ్చు || 68
- అ|| కనుక, కనకగాత్రి! కాలాతిపాతుంబు
సేయకీపు మేరుశృంగసీమ
కేఁగితత్తపంబునేగినొందింపుమీ
దింపుమీ, సురాభిదీనదశను || 69
- అ|| నీకునున్నగుండఁవీకసహాయుఁడౌ;
మాధవుండు, మలయమారుతంబు
చండమామ, భ్రమరసముదయంబు, పికాదు
లెల్లవత్తురబల ! పిల్లురేగి || 70
- అ|| తన్ని! సాలుదీవ, తత్తైర్యకంచుక
చ్చేదనమునకీపుసాదరముగఁ
జూడ, నెవఁడుఁడై ర్యశోభితుండై, నిచ్చు?
నిచ్చకంబుగాదు; మచ్చెకంటి!" || 71
- అ|| అనుమహేంద్రుఁజూచి, వనితావతరంబు
వలికెవినయగరిమ "ప్రభుప్రసాద
ముననుజేసిలోకమునదుష్కరంబేమి ?
త్వన్నియోగమొకటియున్న, జాలు || 72
- అ|| తీర్పురదిహనునయిన, నపగతఁడైర్చుక గా
వింపవలఁతినే; నిలింపనాథ !
కామకాతరుండు, స్థీమశూన్యుఁడు, కీస
వెలితి యసుఁజెప్పవలెనె, వేఱి ?" || 73

వ॥ అని, పలుకుచిట్లుకలకొలికిపలుకులువిని, తనివుఁగొని, యమర
పతిదంహసితసితముఖుండై, గద్దియదిగ్గనదిగ్గనుటికి, సాధు
వాదంబులశాతోదరినాదరించి, “పోయిరమ్మని” పల్కి, నూమెను
వీక్షిల్పె నంత ॥ 74

అ॥ ఊర్వశీఁమాఖ్య, స్వర్వేశ్య, సర్వసీ
ర్వాణాధు, నిందుఁబ్రణతిఁజేసి
తత్కరాహితంబు, సత్కరముక్తాస
రంబుఁగంఠసీమకింబొసర్ప ॥ 75

అ॥ పీఠిఁదాల్చి, యాదరింపనిందుఁడు, దాఁ
గేళిమందిరంబుఁగీరవాణి
నొచ్చి, సములుసన్నుజ్జునుగొల్వ, భూ
పావిభూషి తాంగి సారమితె ॥ 76

చ॥ ఘుమఘుమలాడుమాల్యములు, గోరినవన్నె వివల్వలున్
గమలనభాక్షి మేలయినగందిపుఁబూఁతలుఁదాల్చి సాములున్,
సుమశరుఁడున్, వసంతంఁడుఁడనున్ గడునాదృతిఁగొల్వయశావతం
మితివిభూషితంబయి, సమావృతఁజేయఁగఁడన్నఁజేరఁగన్ ॥ 77

వ॥ తాకరాజిమధ్యంబునన్ విరాజిల్లుచంద్రరేఖయున్ బోలెశోభిం
చుచు, విద్యుల్లతావిరాజచూనంబై నద్యోపీధిముంబోలెనొప్పా
రుచు, నానానూనవృక్షాకీర్ణంబును, బహుళవిహగకులకల
కలకలరవగళముఖరితంబుచుమనోహరంబునై నమేరుశృంగంబుఁ
జేరి, యుగోక్తరమ్యాతిరమ్యంబైన స్థానంబున వసంతసమా
క్రాంతంబును, చూతమంజరీసంక్తమత్తానురక్తభృంగీభృంగ
ర్పింకారసంకులంబును, పల్లవలవాసాద్వదనకపాయకంఠసఁగాయ
త్కలకంఠకులకంఠకలకోమకాహగైనుకారిమహాకార
కోలాహలాకులంబును, పుష్పత్పటలసంగ్గనగుంధిలలితానిల
కుమారసుకుమారప్రసారిసారంబును, మరున్నటసమాదిప్తదిప్తాప
దిప్తమంజరీనృత్యమంజుళంబును, వికసత్కుసుమసమాకీర్ణాభ్యర్ణ
వల్లివేల్లితపాదపంబును, పల్లవోద్గమపక్ష్యోద్గమనీయాంశుకాంశు

కమనీయఃపరితఃపరిస్తీర్ణంబును, వాసంతికాసమాశ్లిష్టసహకార
మనోహరంబును, నాగవన్దీపఃష్వక్తపూగానోకహభాసురం
బును, ముగ్ధీవల్లీవేల్లితకురంటకమహీరుహసరూహంబును, చూఢవీ
లతాఽఽనక్తమజాశవంజాశిరంజితంబును గణికాగణాగణితసంసక్త
కాలస్కంధబృందావృతంబును, మినకేతఃగాధాఽగాధబోధ
సాధీయోధీయోగభోదైధమానమృగవిహగయుగళాకలంబును,
గరేణముఖగంఢాపపిపాసాఽనుగరస్త్రీరివరవరణవరణీయంబును
కోకోభుక్తముక్తబిసాఽకూరకేషలాలసచక్రవాకచక్రిచంక్రిమ
క్రమంబును పరాశ్రంంగాశ్రంంగాగనిస్థుకంఠాయనాకృష్టైశ్చ
సనీఞ్చిమిలితబాలబాలచనాంచలాంచితంబును, నైకపుష్ప
నిష్పతద్రీసానక్తమధులిశ్చిన్ననరవధికనిధుఃససముత్సముత్క
రంబును, సకృన్మృణాళనాళలాలససలాలససంసక్తకలహంస
ద్వంద్వసంసత్కేంకారశ్రావ్యంబును నైతదీరూశ్రీమంబునన్
బ్రవేశించి, యాస్వర్వేశ్యాఽవతంసఽబైరయూర్వశి, యా
దానవనాయకుంజేరి ||

78

అ|| ధ్యానయుక్తు, మాని, జానుమండలు, జితే
ద్రియుని, శాంతు, దాంతు దృఢమనస్కు
బ్రహ్మోష్ఠంజూచి, పరమాద్భుతాకాశ్రిత
యయ్యెఁగాంత; యట్టఁతైన, గాని ||

79

అ|| విభ్రమంబులామె, వివిధముల్ ప్రకటించి
యును, బ్రహ్మోభములుబహుప్రకార
ములుగఁ, గొలిపి, చైత్యమోహమూఢునిఁజేయ
నెంచె; నొర; తెగువ! మించుబోడి ||

80

ఉ|| ఆమనిఁదోచులేజివులులల్లనల్లి, సప్తష్వకోరకో
ద్దామముగాఁగ, నూర్వశియు, దానాఽన్నయకుమీఁదవైచుచున్
దామముమున్ను, ఫాలిఘటితస్ఫుటితాంజలియై, ప్రణామమెం
తే ముదిమొప్పఁజేసి, రమణీమణివీవనవీచెమెల్లగన్ ||

81

ప॥ మఱియును, సురసరసిజనయనప్రత్యగ్రజాగ్రన్మాఘృషుష్పా
 ధ్వంబును, మందారామందసౌందర్యధుర్యప్రసూనాచితంబును
 జాతపల్లవసంపత్సంలగ్నంబును, మరందబింధుసందోహాభి
 వర్షియుసౌగంధికజఙ్గీర్ణంబును, భృంగీభృంగసంగీతకీతిసంసర్గియు
 సైనమాల్యంబునుగూర్చి, యచ్చెలువచెలువమమర, నమర
 విరోధిరోధింగీలింగితద్భుజాంతరప్రపాలంబుగావించి, యంతట
 మానక ॥ 82

ఆ॥ వీణ, సప్తతంత్రీ, మాణిక్యకోలంబ
 కాభ్య, గత్నరంజిత తిశోభ
 దాల్చి, శుశిల హున్వితంబుగా, లలితంబు
 గాఁగమీటి, పాడి, కాత, యంత ॥ 83

గీ॥ లలితలలితంబుగా, సురల న నర్త
 నుబొనరెల్లలనూనుకూలంబుగాఁగ
 నాట, పాటయురెంగ నివైనసాధ
 నములుగాఁగ, రతీశుండంతర మెరింగి ॥ 84

ఆ॥ దైత్యహామీందదర్పబెర్పగం
 డర్పణేచి, నైచెడలిరుములుకు
 లెఱములేక, కుడియు-నెఱమగా సింగాణి
 మార్చిమార్చి, పెద్దమార్చి పేర్చి ॥ 85

ఆ॥ మాఘవోద్ధృతంబు, మన్మథారంభజృం
 భితమునిట్లుదన్ను వీసమైన
 గాసికెట్టలేమి, గ్రీవాదుఁడేమియుఁ
 జనమొండఁడయ్యెబలియుఁడతఁడు ॥ 86

ఆ॥ కనులయెదుటమచ్చెకంటిగాన్పించిన
 వైన, మాటలాడఁడయ్యె, నామె
 జూడలేడ; యేమిచోద్యంబో! బ్రహ్మహైక
 గోచరంబు, మనసుగుఱివదఁడు ॥ 87

అ|| అట్టినిశ్చలతరంగు దైత్యుని, యోగ
భాగుఁజూచి, యమ వనిత “యితఁడు
మహితమహిముఁ”డనుచు, మదిఁదలఁచి, తదంతి
కంబువీశియుండెఁగాంతయంత ||

83

వ|| నిరాశానిరుత్సాహంబులునిండారితెందంబునొగ్గిందుకొన, మంస
మందగమనంబుననయ్యిందువదనయొక్కకందువంజేరి, సుదూ
రంబువిచారించియుఁబొక శాసనంబునిర్వహించుటకే
యోజయుంగానలేక, యెట్లకేలకుదైర్వ్యంబవలంబించి, “కానున్నది
కాకమానదుగ్రాకేమి”యేనెట్లైనను, స్వామికార్యంబుదీర్చెదన్
గాక ! రక్షోఽధ్యక్షునకుమోహంబునుత్పాదించుటపొంత
యథాశక్తియన్నించెదన్ గాక!”యని, నిశ్చయించి, తత్సమీ
పంబుఁజేరి ||

89

అ|| అత, పూర్వరంగమారమణీమణి
వీణెఁబూని, శ్రావ్యగానమాచ
రించెఁగాని, యసురదృఢచిత్తుఁడై, ధీర
ధీయుతుండునై, ధృతింజెలుగి ||

90

అ|| చూడఁడయ్యె; వేల్పుఁజేడియతోమాట
లాడఁడయ్యె; మానఁడయ్యెధ్యాన
యోగమతఁడు; స్థాణువోయనంగ, సునిశ్చ
లత్వమూని, గాలులన్ బిగించి ||

91

అ|| నిర్భరాంతరుండు, దుర్భరదర్శనుం
డయి, స్థిరాత్మయోగమందియున్న
జానుమండలాఖ్యు, మానినీమణి“యసా
ధ్యం”డటఁచు, నెఁచి; యూర్వశియును ||

92

- ౩॥ అతనితపముఁజెఱుపనలవిగాక, యశక్త
యై, యచుర్వ్యలోకమరిం, మిగుల
లజ్జపేర్పిరిగేసి, యజ్జలజ్జాక్షి మొ
గమ్మువాంచియుండెగిమ్మనకయ ॥ 93
- ౩॥ ఉవిఁమాటిమాటికుఁజ్ఞాహహాన్యయై
దీనదీనశూచు, దివసశశిక
శోషమానయై, ముహుర్ముహురుచ్చాస
ములునిగుడ్చు; స్వాంగవిసనములు ॥ 94
- ౩॥ రోయుఁ; “దిభ్రువచై నాయకు, దేవనా
యకుఁజూతునెట్టు? అతనికేమి
నెప్పుదాన? నిప్పుడొప్పరికించుటె
ట్ల”నుచు, నెంచుకొనుచు, వనితమదిని ॥ 95
- ౩॥ “ఎందుఁబోవుదాన? నెట్లాత్మగోపనం
బాచరించుదాన? నసురయోగి
చిత్తవృత్తిమార్పఁజేవసాలదనాకు
శూన్యమైతి; శక్తిసున్నయయ్యె ॥ 96
- ౩॥ దగ్ధదేహమేల? స్నిగ్ధరూపంబేల?
యందమేల? నాదుచందమేల?
దైత్యనొకనిస్థనప్పింపలేదైతిఁ;
జెప్పుకొన్న, సిగ్గుచేటుగాదె! ॥ 97
- ౩॥ ఐన, జింతయేల? కానున్నదేదియో
కాక, మానునొక్కొ! కాలమొకటి
దైవమొకటి, వాయుదేవువేగంబొక
టియున్నడుకొనుపటిఘటెవడు? ॥ 98

అ|| అని, తలంచి, దేవతాఽంగనఘైర్వంబుఁ
బూని, స్వర్గనాథుఁమొక్కి, యూర్వ
శీశుభాఖ్యశిథిలశిథిలంబు, వచనబం
ధంబుదోపఁ, బల్కెఁదాజడియుచు || 99

బ|| “ఏమిసెప్పుదాన? నెకిమీఁడ! నీయచు
గ్రహముఁబడసి, యరిగి, కార్యసిద్ధి
మాట కేమిగాని-మరల, నీసాన్నిధ్య
మెల్లులెట్లులో, రహింబడసితి || 100

౨|| కడలిసడుమమిగులఁగదలాడికదలాడి
యెదురుగాఁజలించి, యెట్టకేల
కొడ్డుఁజేరుకొన్నయోడనైతిని; దేవ !”
యనఁగ, సంశయించి, యనియెవజి || 101

౩|| “ఏమి, కామినీమణి! యెటువర్తించి
తీవు? రిపునితపమునెటులఁజెఱచి
తీవు? సఫలమయ్యెనే? నీదుష్ప్రస్థాన
మమరవరుల, రూఢియడఁపఁబడెనె ? || 102

౪|| రాక్షసోదరూంకురంబుసమూలని
ర్మూఁనంబుఁబొందెనే ? లతాంగి !
చెప్పుచెప్పు వేగ; స్వీయప్రవృత్తిఁ, డ్వ
జయమువినఁగమానసంబుపఱచు” || 103

౫|| అనఁగ, సమరవనితయతికంపితనిశాంగ
యష్టియై, సతాసనాబ్జయాచుఁ
గాలిబొటనవేలిలనేలవ్రాయుచు, నూర్వ
శియునుబలికెనిటుల, భయముగదుర || 104

- అ॥ "జే! దేవ! దేవ శేష! దేవేంద్ర! యే శేమి
సెన్నిదాన? సిగ్గుచేటుసెప్ప,
నశవిరోనగాచినట్టిపెన్నెలయయ్యె
నావిలాసమనుక నాశువల్లు ॥ 105
- అ॥ ధీరధీరమేమండారాక్ష సేశ్వరుం
దుండెప్పనిచ్చిలుండమాని
స్థామహాయరంగం, దాపమండతండు
ర్థమండమరనాథ! రజ్జుగాదు ॥ 106
- అ॥ అతనిగదుపజాలదయ్యెనావిష్కమా
యయునుసరవరేణ్య! యీడుదాన
శేమిసెయుదాన? సేజేనినప్రతిజ్ఞ
వ్యర్థమయ్యెగా; యనర్థమొదవె ॥ 107
- అ॥ పలకెయెవడుదేవ! భవితవ్యమునునివా
రింపఁగిత్తెసన్నమృద్ధినొంపం
జాలలేనుశేను; సత్యంబు-సత్యంబు
స్వర్గనాథ! దేవవర్గనాథ!! " 108
- అ॥ అనుచు, లవతలుక, విని, మహేంద్రుడువల్లె
"నీదుదోసమేమిలేదు;గాన
నిచ్చవచ్చి నట్టులేగుము; తన్ని! నిం
దింపరాదువీననిన్నునుం" ॥ 109
- అ॥ అని, పుగండరుండు వనితవీక్షిల్పి, దాం
నొంటియట్లయేమిదోపకుంజె
"జానుమండలంబుసాధించుటెట్లు? స్వ
ర్గంబుదూరమానో, గాక" యనుచు ॥ 110

ద్వితీ సూక్తాధ్యాయము

117

కం॥ సురపతిఁడత్రానుజ్ఞను

శీరసాపహియించి, యూర్వశియుఁ, బరిషత్సు

స్థిరులఁబడితిమిల్లి, నతముఖ

సరసిజయి, సురసగతిని జనె గృహమునకున్ ॥

111

ప॥ అని తెలిపిన, వినియవ్వలివృత్తాంతఁబెట్లని, యవ్వీణామాని
యవ్వీణీజ నిసడుగుటయను ॥

112

కం॥ సిరియురమునఁగలకటిదొర

కటకుములికిఁగాఁగఁ, బ్రోల్లుగాల్చిన యాగం

ఊరగంపఁజేపివెకదా !

సరసాపురకపిలమల్లనామమహేశా ! ॥

113

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్చర్యోపాఖ్యానంబనం
మూర్ఖకీవిలాసంబను ద్వితీసూక్తాధ్యాయము.

శ్రీ 'స్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్లోరోహిణ్యానము

తృతీయాధ్యాయంపలు

అ॥ సిరిమగండు, నలువ, సురపతి, కృతభుజుల్
 కొలువఁగొలుపుదీరిచెలువమమరు
 గరిసనీకెతగుర; కపిలమల్లేశ! గౌ
 కీశ! నరసపురవరేశ! యీశ!! ॥ 1

అ॥ అపధరిపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
 ముమరమకానియడిగెన్నగర్భ
 "జానుమండలాఖ్యుడూనిననిష్ఠయ
 ద్భుతము; వినము-కనము; భువనములను ॥ 2

అ॥ వినఁగవినఁగ, మహితవృత్తాంతమిదికుతూ
 హలముమదికిఁజాలఁగలుగఁజేయు
 చుండె, గాన, విడువకుండఁగనర్హంబు
 నానలీయుమయ్య! యబ్బగర్భ! ॥ 3

అ॥ పిదప, నేమిసేసెఁబిశితాశనుడు, జాను
 మండలుండు? దవమఖండనిష్ఠ
 నెన్నియొడ్లొనర్చె? నేమితద్వృత్తాంత?
 మలఘఘలమదేమియంచెనసుర? ॥ 4

అ॥ తపముపండియసురతడయకసేసిన
 ఁనియదేమి? యతఁడువరముఁబడసె
 నేమి? నీవనుగ్రహించితే, తండ్రి! త
 త్సర్వమెఱుఁగఁజెప్పుజలజగర్భ ॥ 5

అనుకుమారు, దేవుడు, నారదున్, జూచి
 దూచుతున్నట్లుండఁ జూచనాంత
 ములనుహాస శేఖతొలుకాడఁ, బలుకాడె
 మధురమధురఫణితిసుధలుజిలుక ॥

6

“విరు; కుమార! యసురవృత్తాంతమంతయు
 సావనముగను; నేవిచెడ;
 జనుమండలు డు. పానమాహరింబు
 నిద్రమాని, విషయనియతిగలిగి ॥

7

బాహ్యస్థిమూని, వర్షముల్ పెక్కు సు
 స్థిరకమాదిగల్గి, చింతపక్షకృ
 శాంగుడై, విపీలికాఽఽదిక్షతాస్థిమా
 త్రావశిష్టఁడయ్యెదేవవైరి ॥

8

తజ్జటాప్రరూఢతరుగులతలుప
 క్షులకులాయ గేహపలములయ్యె
 నేకపాదనిశ్చలాకారుడై, యూర్ధ్వ
 బాహుడై, జగన్నిరీహుడయ్యె ॥

9

రజనిచరుడనిలిచెబ్రహ్మభూతాంతరం
 గకుండఁ, లోకవిప్రయకృతనుత్త
 మవ్రేతుండఁ, మాసతప్రతిపానిష్ఠఁ
 బక్కులేండ్లయశ్శిఖకులారి ॥

10

అట్లాజానుమండలుండఁ నూలు వేలేడ్లనిష్ఠాగరిష్ఠంఽతఃపంబొనర్చు
 చుండఁ, నాతనిబ్రహ్మాంధంబును భేదించి, యూర్ధ్వజ్వాలా
 జాలావలిఢచరాచరజగజ్జాతంబై తవేదోనాతంబునముద్వ్యోచి ప
 దికాల్పకులెల్లరున్ శీతభీఁలై, విహ్వలత్వంబునసం

పాతంబునొందిరి. పాతావారవారంబులెల్ల నవ్వారిగాంగశోషిల్లె.
దిగ్గజవ్రజంబులు బెగ్గడిల్లె. సకలకలంకంబులుప్రచలంబు
లయ్యె. సిద్ధసాధ్యచారణగంధర్వవిద్యాధరాదులు విషాదంబు
నొందిరి. లోకంబులును, లోకాధినాథులును నాథ పౌధ్విగాధితు
లైరి. చతుర్దశభువనంబులును ముహూర్తశాంతకంబులైరి.
నంతట, నయ్యందలువ వందురుచునె, దుడు న బెగ్గడించెన
చెందంబులతో నయ్య మిదన భవునిశరణంబునొడి, యిట్లని
యభ్యర్థి పందొడంగిరి.

11

అ॥ దేవ, లోకనాథ! ధీరు, నాటానుమర
జలనిరిసి, నీ నని, య! వేగ
దిత్తపోగిల్లి లోకదాహంబులగ విలప
కుండ, మున్నె వరములొసంగుమయ్యె ! ॥

12

అ॥ ఏముదత్తపోగిల్లి నెల్లు సైరింతము
బాసనా ! చతుర్ముఖా ! మహాత్మ !
శరణమీ మాకు బరమనిస్సాగరి
ఘని, సురారిజూషమనసుగలిగి ॥

13

అ॥ సారిదియరురయడుగు రము, “నక్షగుతీ
తడిపుగాంగ” నొసంగడిలపుచునఘ !
తాపవేని, మాదుదైన్యంబు, మోశ్యంబు
మానులెల్లు? సర్వమాశ్య ! చెపుమ ! ! ॥

14

అ॥ వీరవాడుసర్వలోకాధిపత్యమ్ము
గోరేనేని, యిమ్ము; ఘోరమెన
తత్తపోగిల్లి పైపదరమానె, మాకు? లో
కేశ ! పాగధీశ ! యిధపుణ్య ! ! ॥

15

దితిసుతుండు, నిత్యదృపుడై, వరముల
కలిమిభవనములకుగాడొనర్ప
లగుగాదె, దేవ! కిగ్గాడిఁడత్తపో
వహ్నిపైపడరమె? వనఁనిలయ ! ! ॥

16

ధాత! లోకజాతద్రాగ్దహ్మహేతువీ
ఘోరవహ్ని శాంతిగూఢేనేని
సత్యహానుజ్ఞావె, సత్సమారంభంబు
నీదినిశ్చయంబుగాదె, దేవ ! ॥

17

దైత్యమునికీఁగాఁక్షితములైనవరముల
నచ్చి, పోవునుయ్య! యెల్లలోక
మునటంచు, "యజ్ఞభుక్కోటివల్కి, మా
టాడకుండె; సంత, నబ్జసూతి ॥

18

సురలఁజూచి. లెఁగరుణమై; "సురలార !
యభయమిచ్చుచుంటి; శుభముగలుగు
వరములసురకొసఁగువాడె, సంతట, శాంత్యు
డొనుగాక, యసుర; యమరులార ! ॥

19

కాకమానదెందుఁగానున్నది యమర్త్య
లార! పోవుదముసురారికడకు"
ననుచు, నలువయరిగెఁగనకాద్రీశృంగసం
స్థితు, సురారిఁజూడఁగుతుకమునను ॥

20

ఏకపాదంబులకారసంస్థితు,
స్థానంబులఁజూచి, పండు
లాబ్యులై కైబ్రహ్మ యత్యంతసంతుష్టి
గతి, సముపాస ॥

21

- ఆ॥ మెచ్చి, పరములీయఁచి న. ౬ ;
కోర్కెయేమి? దైత్యకులవతి . .
యనుచు, సన్నిధానమంది, పితామ
హతనిబ్రహ్మరంధ్రమృత్యుమాసి ॥ 22
- ఆ॥ శాంతిఁగూర్చెవానికంతట, జానుమం
హలుఁడుగనులుమొగిచి, నలుపనమ్మ
జాశుపూరమొప్ప, సరసిపేనుఁడు సరో
రుహజు. హంసవాహు, దుఃఖిఁబుఁగాంచె ॥ 23
- ఆ॥ పద్మపీఠ, బ్రహ్మ, స్ఫటికజైలాగ్ర
పుల్లకీ, శుకంబుఁబోనివాఁ
బద్మరాగతుల్యభాభాసమాను, వే
దోపగీయమాను, యోగివంద్యు ॥ 24
- ప॥ కనుంగొని, కనుంగొనలబాష్పపూరరబులురల, వసురవరుఁడు
ప్రసన్నాత్ముఁడై, యానందతుందిలహృదయంఁడై, భక్తిభావం
బుననిట్లనిస్తుతియుపంఁగొడంగె ॥ 25
- నీ॥ "భూతభావన! ధాత! భూతేశ! భూతాత్మ!
పరమేష్ఠి! లోకేశ! పద్మగర్భ!
లోకకర్తృప్రసీవ; లోకభర్తృప్రసీవ
లోకహర్తృప్రసీవ; లోకమీవ
విప్రవాగ్ధ్యపారవేదాక్షరవ్యక్త
వైజస్వరూప! నీరేజపీఠ!
వాణీమనోనాథ! వజ్రపాణ్యాదిగీ
ర్వాణమూలిస్ఫురద్రతనరాజి

సూర్యాయము

కాంచిన రాజితాంఘ్రిరేఖాఖలిన

ప్రీతిని నలకగవైభవవాసుకుల

ఖేలనంబుననుభవించుచుగృహలోల

మండహాసానుభవశుభత్వభావ! ॥

దేవా ! త్వన్మహత్త్వంతాంశలేశంబుమూలాధారంబుగా, లోక
పాలురెల్లరును క్లేశంశులేశంబులేకుండురు. భూరిక్షిణాకంబు
త్రాసయజ్ఞంబులెన్నియేయుంజేసి, ద్విజశ్రేష్ఠులయజ్ఞేశ్వరుండ
నైనన్నిగదాయజింపుచుండురు! నిన్నెవ్వరెవ్వరేయేరూపంతో
నుపాసింపుచుదుకో, నీవునవ్వారి నెల్లనవ్వారిగా నట్లేయనుగ్ర
హింపుచుండువుగాదె! ఇందుండివీపె; యుపేందుండివీపె;
రుద్రుండవునీపె; ప్రహుపతివీపె; సర్వభూతాత్ముండవునీపె; పృథు
నిన్నీశరణంబుఁజొచ్చినాడ; పాలముంచినరు, నీటముంచినరు
నీదేభారంబు, ఆమాయవేత్తలు, సభ్యాత్మరతులువై నజనులు
నిన్నీపరాత్పరునిగాను, బరమాత్మునిగాను జెప్పుచుండురు. సకల
తపఃఫలంబయినభవదీయసర్వనమహాభాగ్యంబునొండగల్గితినను
ధన్యుండ; మాన్యుండ. నాజననంబునఫలంబయ్యె, నాజీవితంబు
నితంబుయోగీశ్వరులన్నేషించి, కన్గొనలేనీవయిల్లునన్నన్నేషించు
కొనుచువచ్చి, దర్శనొలిచితివి. నాకంటెధన్యతముండిరేడు
లోకంబులందెవ్వండానులేడు. నన్ననుగ్రహింపు" మని, వివిధ
విధంబులవేడుకొనుచున్న యాజనుమండలుఁజూచి, వాణివల్ల
భూడిట్లునయె ॥

27

“సీతపంబుకల్గిననుసంతుష్టినొం

దితి; నిజమృదుమిద్దిదితిసుతాగ్ర్యి !

యిట్టిభూరనిష్ఠనెవ్వరేనాడెందు

బూనరయ్య! కాదుబూటకంబు ॥

28

వ॥ పూర్వకాలం నుండి అట్లు భక్తులు, కొందఱు వాయుభక్తులు, కొందఱు పద్మభక్తులు, కొందఱు నీవారకభక్తులు, కొందఱు శాకభక్తులు, కొందఱు ధూమైకభక్తులు, కొందఱు మృద్భక్తులు వై బహువిధంబులండి పరిచరించినవారు లేక పోలేదు. నిర్భక్తుండ వైసనీవలె బ్రహ్మ నిష్ఠుండై సతపశ్చాలియొక్కంపై ననింతకు ముందు లేడు. ఇక ముందు పఠ్యోడు. మెఱుమెచ్చు లకిన్న కంబు లాడుచుంటి ననుకొంటి వోవంటి! ముమ్మా! గీనీ వంటి నిస్థాగరిష్ఠుడు నీయట్టి జగజ్జెట్టి “సభూతోనభవిష్యతి” యంటి కొంటెమాటగాదు సూ, పోటుబంటి! నేనీకుంబ్రిననుండవైతి. సన్నకసన్నకాక, మిన్నగావరింబు వేడుమిచ్చెద. సర్వ సౌభాగ్యకారణంబును శ్రేయస్కరంబునై నదాని నేనీకవశ్యంబువశ్యంబగు సట్లనుగ్రహించెద; నని, యనునయించుచు, బల్కుచుడునక్కంజాత సూతికిన్ దైత్రేయూధి నేతయిట్లనియె ॥ 29

ఆ॥ సత్యశూన, దేవ! సాద్గుణ్యముగనాదు, నిష్ఠకీపువరగరిష్ఠఫలమొసంగఁదఁచితేని, జాంబూనదోదరా! కోరుచున్న నాఁడభూతేజ!

ఆ॥ ఇదియనుత్తమంబయినవరంబని వేడుచుంటి; దేవదేవ! యుజ్జ్వలప్రభావ! వీరశబ్దభాక్త్యంబుసర్వలోకంబులందు హుగ్గలుఁగాక! ॥

31

ఆ॥ దానఁజేసియేనుదానవాధీశుండవై, మహేంద్రముఖ్యులౌను పర్వకోటిచేత నేటికోల్లేమి? “కో”యనఁగోటిదాన్యములనుగొనఁగవలయు ॥

32

ఆ॥ స్థిరముగాఁగలక్షిచిరముగానిల్చు దై
త్యాధిరూపరాజ్యమందుఁజలచ
లత్వద్దోషమింక, లక్షికిలేకుండుఁ
గాత! ఛాత!! యంబుజాతజాత ! ॥ 33

ఆ॥ మఱియు, సరమునిమ్ముమరణంబులేకుండుఁ
నట్లుగాఁగనాకునమరపరుల
వలనఁగాని, ప్రాణివర్గంబువల్లఁ,ద్వ
త్సప్తిలోనవేనిచేతఁగాని॥ 34

వ॥ దేవా! నీవునిజంబుగానాతపశ్చప్రకారంబునకున్ మెచ్చుకొంటి కేని,
నాకవధ్యత్వంబువరంబుగానచుగ్రహింపు ” మని, నిశ్చప్రచం
బుగా, నిష్కర్షించిపల్కిన యాజానుమంషలునకుంబ్రసన్ను
యయ్యరవిదసంభవుండెట్లునియె॥ 35

ఆ॥ “అటులెయ్యసుగాక! యమరగంధర్వయ
క్షాదివీరపరులెకాదు-నాదు
సృష్టిలోనిప్రాణియేదైనఁగాని,నిన్
జంపలేదు; లేదుసందియంబు॥ 36

ఆ॥ బలిమికలిమిసురలగెలుతువు; సకలలో
కములునీకులోఁగి, కైవసమగుఁ;
బొమ్మువేగ; చిరతపోలబ్ధసత్ఫల
మృందుకొ” మృటంచు, నావిరించి॥ 37

ఆ॥ సురలతోడ, మానివరులతోనంత, సం
తర్హితుండుగాఁగ, దైత్యవాధుఁ
డెంతయేని గర్వమేచ, నీచాతిని
చంబు, వాగలోచరంబుగాఁగ॥ 38

ఆ॥ శైత్రీయూత్రీనత, సాగించి గూర్కించు

కీచవిదూనతయు సహించుతల్లి

లేక, లేఖపాళిఁ జీకాకుపెట్ట, స్వ

గ్గంబుముట్టడించగండుమీటి॥

39

ఆ॥ సురల, చునుల, ధర్మపరులగుపాణుల

సేరిగిలోగఁజేసి, జేతుకాముఁ

డాసురారిదీనమానవస్థకు వారిఁ

చెచ్చెద్రుహిణవరసదృష్టఁజూచు ॥

40

౩॥ అని, శైలిపన, విని, యవ్వలివృంతబెట్లనియప్పీణా మా నివాణి

జానినడుగుటయును॥

41

౪॥ సీకనుజంద్రీశేఖ, వికటంబులగుమూఁడు

కన్నులందునొకటఁగానుసింప

కత్తుకిత్తి, మేననగజాతయొప్పు(శ్రీ)

కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!!॥

42

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానంబునందుజానుమండలవర

ప్రాప్తియనుతృతీయాధ్యాయము

శ్రీ శ్రీ
అంధీకృతముక్తిశ్చరోపాఖ్యానము
చతుర్థాధ్యాయము

- కం॥ సిరియరమునఁగలకఁజిగార
కఁజిగములికిగాఁగఁజ్రోల్లగాల్చిన ముగం
డఁగండునవీవెకదా!
సరసాపుకపిలమల్లనామమహేశా ! ॥ 1
- ఆ॥ అవధరింపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
మమరమునియునడిగెనబ్బగర్భుఁ;
“జానుమండలాభిధాను, నల్లద్రుభత
విక్రమక్రమంబువెక్కసముగ ॥ 2
- ౩॥ నీరునుగ్రహంబజేయునన్ జేయ, దై
త్యాధినాథుఁ,దండీ! యనురులెల్ల
నిల్లెనీదుకరుణనేచి, లోకములేర్చు
నేర్పుఁజూపి; రెంతనీచుతార! ॥ 3
- ౪॥ హంసవాహ! నీదు “నండదండలు” లేక,
వారలెల్లమత్తులై, రుషాక
పాయితాక్షికోణులై, యీజగత్త్రయ
మ్మునుజయింపఁగలరు? వనజనిలయ! ॥ 4
- ॥ ఆనిలింపవలెరి, జానుమండలుఁడెంత
కాలమేర్చులోకపాళి? నేమొ
నర్చిరమరులసురుఁగార్చిచ్చుఁబోనివా
నినిసహించుకొనిరొ-కొనరొ, చెప్తుమ! 5

- ఆ|| అహహ! “ముక్తహాని”యంటివికాదే,ము
 మొగట;దేవ! “యదియపూర్వగాధ”
 యంటి“వదియు, బహురహస్యాన్నితం”బంటి, “కా
 తూహలబుంగూర్చు నూహనేయ”|| 6
- ఆ|| అంటి వనఘచరిత! యాముక్తమని పరి
 త్రింబవిన్చి, శ్రోత్రితర్పణంబొ
 నర్చు”మంచు, వేడునారదున్జూచి, య
 జ్ఞాననుడుమందహాసమొప్ప|| 7
- ఆ|| “విరుము; వత్స! దైత్యవీరుడా జానుమం
 షలుండనాదువరముకలిమిమిగుల
 గర్వమొంది, లోకకంటకుండై, జగ
 త్రైయముఁగాల్చునట్టిదంటయయ్యె|| 8
- ఆ|| సాధువుంగవులనుబాధించు; యోగుల
 కెగ్గొనర్చు: విప్రముఖుల, యాయ
 జాకవరుల, దుష్టుడై, కస్తీగుడ్పు; గి
 గ్గాడియసురతనదుడాడులందు|| 9
- ఆ|| పటచయసుర ప్రోలు “సురకంటకం” బధి
 ప్పించి, దుష్టబుద్ధి, క్రించు, దైత్య
 మండలాధ్యుడై, యఖండగర్వంబున
 జానుమండలాభిధానుడేచె|| 10
- ఆ|| పెక్కిరించువాడుప్రోత్తముఆ, సాత్త్వి
 కులనుజూచి, న్యాయశోవిదులయి
 రాజ్యమేలుమేలిరాజ్యహరులతోఁ
 బోరింఁగొనె, నాచి యూహకసుర || 11

సీ॥ అగవంగకళింగులాంధ్రులు, (దావిడుల్
 బర్బరుల్, ఘూర్జరాహ్వయులు, శూర
 సేనపాంచాలకాశ్మీరమాగధలాట
 మాళవనేపాళగౌళయవన
 గోనర్తకాదికక్షోణీతలాధీశు
 లెల్లరుదైత్యలోకేశుమ్రమాల
 నౌదలల్ వంచి, మాళ్యేందితసక్రిస్త
 మకరందరేణుసంబాధగౌర

ఆ॥ చాదుఁ శేయుచుదు)పాదపీఠముఁజేర్చి
 యెంత లేసిదొలు, హీతు[బ్ర]తాచు
 వానిఁబ్రీతుఁజేసి, వానియాదరమొంద
 కుండువాఁడునొక్కఁడుండఁబోడు ॥

12

ఆ॥ మతియు, రాజులెల్లమరియూదకై, పేట
 లాడి, జనుమండులాసురునకు
 గహససీమఁజంపి, బహువిధమృగముల
 పృసముగాఁగనిత్తురనఘమతులు ॥

13

ఆ॥ వాఁడునాప్తబంధువర్గంబులంగూడి
 వానినెల్లమెక్కిబోనమందు
 నుక్కివుండు, దైత్యుఁడుజ్వలరూపయా
 వతముఁగవయఁదివురుబ్రతిదినంబు ॥

14

ఆ॥ ఐనఁ, దృష్టిలేక, దానపుండ్రకమాణు
 వ్యోచురూపచరుల, నుజ్జ్వలాంగు
 లైనసురలఁజూచి; యట్టెవిజృంభించి
 రోషహుస్సర్వైభాషణుండయి ॥

15

- అ॥ ఎగసిబిట్టు, తీవ్రముగవోమగుఱానంబు
వీల్చి, యమరులకును బిడసేసి
తనివిసనక, యంత, దనుజుండుకనబడ్డ
వారి నెల్లఁజదువుఁగూర్చుఁడొర ! ॥ 16
- అ॥ అరరే! యసురయడఁచుయక్షగుహ్యకన్ధి
సాధ్యగణము, వాడసాధ్యుడై, మ
హీధ్రసానువులననేకవిధక్రీడ
లందుఁజాలఁదేలియాడువారి ॥ 17
- అ॥ వాడ విన్నఁజాలునాడుదియన్నాట
గన్నఁజాలుఁద్రీలఁ; గాముకత్వ
పాశవములదై త్యపాశుండుబల్మిదా
బట్టి; రతులఁదేలి, వదలిపెట్టు ॥ 18
- అ॥ అసురకలఁచినైచి, వ్యాముగ్ధమానసుం
డొచు, మధ్యలోకమంతస్వర్గి
వర్గమెల్లవడఁక; దోర్లర్హమొప్ప, ని
ఘరవిచేష్టితములసారిదిఁబూని ॥ 19
- అ॥ కొండలూడఁదీసి, చండప్రతాపుఁడు
ద్దండుడై, ప్రవృద్ధదర్పమొప్ప
గ్రామసీమలందుఁగౌర్యంబుమైఁబాటి
వైచు, వాడుసాఁసీచుఁడొర ! ॥ 20
- అ॥ వాడొకఁడుచంద్రుఁబట్టిక్రీడాఽర్థకం
దుకముగాఁగవైచుఁబ్రకటగర్వి
సూర్యబిట్టునిల్పుఁజోద్యంబుగా; జాను
మండలుండు, దౌష్ట్యమండనుండు ॥ 21

ఆ|| వానిబారికోర్వవశమేది, యక్షగం
ధర్వసింహసాధ్యనాగకిన్న
రానికాదితేయులధ్యాత్వేత్తతా
మానివర్యులిందుగ్గానబోయి || 22

ఆ|| “శరణమీపెమాట; సురనాథ!” యని! వెచ్చ
నూర్చి, దైత్యుడార్చి పేర్చుదుప్త
చేష్టితములనెల్లజెప్పిరి; బ్రహ్మప్ర
సాదముచనువాడుచండఁడౌట || 23

ఆ|| వారిదై నదై న్యవాక్యంబువిని, యిందుగ్
డభయమొసంగి, వారికనియెన్ని
“వినుడు; విబుధులార! మున్నులార! జానుమం
డలుండుబ్రహ్మవరముకలిఖుఁజేసి || 24

ఆ|| సరకుఁగొనకమిమ్ము, సంక్షోభపెట్టు; నే
నెట్టులూరకొందు? నిదియెనాదు
శస్త్రధారవాడుశతధాసహస్రధా
భిన్నజేహుండాను; వెఱపుడుగండు || 25

ఆ|| క్షణములోనవానిగర్వంబుసర్వంబు
దుడిచివైతు; వానిదుడుకడంతు”
ననుచుబలికి, ననుచునతిరసాధార
ణోరుపొరుషమునకునుద్యమించి || 26

ఆ|| అనిమిషాధినాథుడై రావతారాధుఁ
డై, యమర్త్యసైన్యమనుగమింప
నాయుధములుబెక్కులాయత్తపఱచి, జీ
మూతలాంఘనంబుబూనెధనువు || 27

1 ప్రధనవిజయనిధుల, రథగజతురగాధి
 రూఘులైనవారిఁ, గూర్జరయోధ
 వరులఁగూడి, యిందుఁడరిజయోత్సుకత, ౬౦
 జెత్తిసోయెదైత్యునెదురుకొనఁగ ॥

28

1 అంత, దైత్యపైన్యమాదిత్యపైన్యము
 న్యోన్యవిజయకాంక్షిన్యమంద
 నేకశస్త్రముల, ననేకాస్త్రములఁబ్రయో
 గించుకొనికొంచకొంచుకై న ॥

29

5॥ వాసవదైత్యానరదైవస్వతవాసతేయీచరవాధీశవాయుదైత్యోవణ
 వామవాముఖాక్కుమ్మడినురవడించి, జానుమండలుని, వాని
 తమ్ముండైనసుమండలుని, వారిపరివారంబులొనివారైనమహిషా
 సురకాలనేమిఘటాఽనురులనుజీకొని, వివిధంబులైనప్రధనసాధి
 నంబులబ్రయోగించియెంతయేనిబాధింపఁగొడంగి-రంతవారును
 “దక్కువలెన్నవారుకారు”గావున, వారికిఁదీసిపోవక, నానాశస్త్రా
 స్త్రంబులముంచెత్తి, వ్యాఘ్రభిక్షాకఖడ్గాదిమహోగ్రసత్త్వం
 బులువాహనంబులుగా, నారోపించివచ్చి, యాదిత్యపైన్యం
 బులదైనన్యంబునొందించిరోదోఁతరాశంబును భేదించుచాడ్పున
 విన్నవారెల్లరుంజేడ్పడునట్లుగా, భీకరంబులైనసింహనాదంబులు
 సేయుచువిజృంభించి-రంత, సర్వసత్త్వసాధ్వసాధ్వవస్థాసంధాయ
 కంబైనయూమహానాదంబునాకర్ణించి, మేరుమండలివింధ్యాది
 నైలకంధరాంతరశయాళుసేమవ్యాఘ్రోపరాక్షాదికుంజ
 సత్త్వంబులెల్లనుదమక్రొర్యంబెప్పుడోయడంగఁగఁగడంగరీయం
 బులకైవడి, వడిసెడి, యెడిసెలలు, బెడిదంపుటడిదంబులుబడి
 బడిబడినడడుస్తనభయవిహ్వలంబులై, యడుగులుతడఁబడ,
 హఠాత్ప్రతయాళువులయినబుడతలబుడిబుడిచెయిదిములనయినను
 గనుఁగొనక, యిటునటుదిరుగుడఁపడుచు, నడచుడండొడంగె
 నంత ॥

30

- ఆ॥ పైన్యగాత్రీ భేదిశస్త్రాస్త్రీపాతసం
జాతినూత్నర క్తశై వలినులు
కంగు ఘ్న ములుగంగదనరంగమునబా
అంగజొచ్చెగట్లరాచికొంచు॥ 31
- ఆ॥ ఇట్టియుగమండహీనగత్త్వండు, జాను
మంహాసురు డు, చండకోప
ఘూర్ణితాక్షుడొచ్చు, క్షోభించి, గర్జించి,
గదను వేసెనొందుడువరిపడంగ ॥ 32
- ఆ॥ అంత. వానితమ్ముడొసుమండలుడొక్క
కొంగుపెల్లగించి. భండనమున
గాడనేసెపహ్నిగాడ, వేగమున వ
క్షంబువగుల, వహ్నికలతలజెంద॥ 33
- ఆ॥ అతమాత్రీవహ్నియడలక, జ్వలదుగ్గ
బాణపాతములనుబర్వతంబు
జూర్ణితగజానర్పజాచి, సుమండలా
సురుడుముసలమేసెసరగవహ్ని ॥ 34
- ఆ॥ తత్ప్రహారమునబతత్ప్రాభవుండొచ్చు,
నిట్టెమూర్ఛనొందెగృష్ణవర్త
కాలనేమియంత, గాలాంతకాకారు
డై, కృతాంతు ముగ్ధరాయుధమున॥ 35
- ఆ॥ వేసి, మూర్ఛనొందజేసె; విభ్రాంతిపై
రెల్లడిదశయోధులేచి, యంత
గ్రాసకృష్ణరాశి, ఘంటాసురుడు మూ
ర్ఛితునొనర్చె గిన్నరేశుబోర॥ 36

అ॥ తక్కు-దేవతలను, దక్కు-వైశేయలు
 బిట్టుతలును, వారు 'చెట్టుకొకడు,
 పుట్టుకొకడు' బోయి, పోయినపోకవైద
 "దలలుతడవికొసరి" - కలంశం గొసరి॥

87

అ॥ నాకులెల్లంగాంచిశీటై. చూకుల
 పాటునొండగా, నిశాఽటులంత,
 దృఢచిత్తులొచ్చుదిదివంబధిష్ఠించి,
 యిచ్చవచ్చి నట్టు పెచ్చరిలిరి॥

88

సీ॥ భూరిలావణ్యసంపూర్ణ తారుణ్యరా
 నులు, సుర(స్త్రి)లుబడదులనలసిరి;
 పూతకృతాయుకిన్ బీరితదాయకముతా
 పారిజాతంబులుపాన్పులయ్యె;
 మందాకీనీజలానందదంబులుస్వర్గ
 జలజముల్ దిగు బావుల నడంగె;
 సురకంట కాఖ్యమూపుర వరంబద్విశీ
 యంబైననాకలొకంబయ్యె;

అ॥ సుప్రభాతమయ్యెప్రీతి, తావుడ
 జానుమండలాభిధానుధాటి
 నామరూపహీనమామచుమ్యాదలో
 కమునకహమా! యదియెకాలమహిమ॥

89

వ॥ మఱియు, వినుము; కుమార! కాలవైకృతంబునవైనవైపరీత్యంబున
 కేమనంగలదు? కులిశపాణికుశలంబు సేపిచి, చారురూపంబులై,
 వసివాడక, సువాసనావాసితంబులైన కల్పవృక్షపుష్పం
 బుల సంగ్రహించి, ప్రయత్నపూర్వకంబుగా సకృద్ధిచిహ్నించి

న క్తంచరేశ్వర నకుపాయనంబుగా నర్పించుచుండు, వీతిహోతుండును, పారోభాగ్యంబున జేసియుచు గ్రహమున భాగ్యంబెక్కడ నప్పునోయని, భీతభీతుండై, మహాసోపేతంబులై, తదుల్బణాన్యుతత్వంబులులేక, సమత్వసంశోభితంబులైన భక్తభోజ్యలేహ్యచోష్యపానీయంబులందని గ్రహోపనీయమానంబులుగా యథాకాలంబున నమర్చుచున్; జాతాగవంబువహించుచు దుఃఖంపశాసనుండైన చూచునుమండలు గాజ్ఞలేక, దంపధరుడు వానియేలులేలేప్రాణివై నన్ బాణిన్ స్పృశియింపభీతిన్ జెందుచుండు; సూర్యుండు ధ్యాన క్షిప్తి కాగ్రభోజ్యంపవ్యాకోచనాధన మాత్రగిబకానితనధికతిరంబగుకీణవిసరప్రసాదవ్యాపారంబును భీరుత్వంబుచేత నేమానియుండు. మీరుకమారవంబులప్పుడను మలయగిరికటకనకటంబునంటియుండి. తద్రక్షోధ్యత్వభీతిహోతుక తక్షిప్తసూచనాధ్యాతాశ్చర్యచర్మరూపప్రక్షుప్తినిష్పష్టశుతాదృష్టచందనమంజరీజరీజృంభత్పరాగపూరసారభోద్ధారంబులై, మంపమండదూసంబులంపదీచూవరోధవీధివితానంబులన్ బుల్కుపుల్కునవిహారంబులహోరాత్రంబులేకరీతినిజేయుచు, యామిహోద్యోగంబునిర్వర్తించుచుండు; జంద్రుండునుదచ్చంద్రశాలన్ జంద్రాశ్రయితికలతోడంగూడఁదదీయచంద్రాస్యలు కేళీవిశేషంబులంగీడాకండుకంబగుచుండు; నిష్లుగాన సేవ్యమానుండగుచున్నను, ఆజానాపావనదుష్టాత్ముండైనయాజానుమండలుండులోకంబులన్ క్లేశమొందించుచునేయుండున్ గాని; శాంతస్వాంతుండుగాకయుండు. లోకంబునన్ బామునకున్ బాలువోయుటకేవలంబు, విషవృద్ధికేగదా, దోహదంబగుచుండు; గావున, వాండును॥

- ఆ|| అలిసమున్నతాసనానీనుఁడై, డాఁడు
వచ్చుమునుల, ద్విజుల! బ్రహ్మవేత్త
లను, శుచివ్రతాఘ్యులనుజూచి, లేవండు;
క్రించు దనముమానఁడించుకైన || 41
- ఆ|| వారినెల్లఁగ నిపను నియోగించుఁ
“గూరగాయలమ్మువారివోలె;”
నెంతగర్వి! వానియింటికివచ్చిన
గురుకుమారకులను గూడఁగేయి || 42
- ఆ|| గర్వమునను భృశ్శిన్వి శేషంబుగాఁ
జుచునెల్లవాని, నీచు, మూఁగు
ధూర్తు, క్రించు, మీఁద గుర్తింపకుండె, నాఁ
డేమిగాఁగఁగొననెంచినాఁడో || 43
- ఆ|| పూర్వవైరమెంచి, సర్వసీర్వాణవ
ర్గంబుహింససేయఁగఱకుటసుర;
యన్నిముఖమునుండిగూహవిర్భాగముల్
సురలకందకుండ “సోడ్డుపెట్టు” || 44
- ఆ|| పఱచ, పొలనుఁడిండిసురకన్యకలఁ బరీ
క్షార్థముంచి, తీరికంతలేక,
యూమికులనునిల్పుఁగ మీఁదబుద్ధిదా
రిద్రవ్యమెంతయేనిక్తుఁజేయు || 45
- ఆ|| దానవాధముండుదానుగ్మత్యాకృత్య
మేమెఱుంగకయ, యహాసగర్వ
ముననుయత్తుతురగముఖుల, గంధర్వుల,
వృక్షసేచకులుగ, నేర్పరించె || 46

వ॥ మతియు, వాఁడుశంకరుకింకరులను, శ్రీనిభుసేవకులను, సార
పాగానుస్తాతలగునలలుబట్టియాడిచ్చి, చేతులారబందీబంధింపఁ
జేయుచుండుఁ; బ్రాణాయామపరయగులకు, రేచకపూరకంభ
ప్రియత్నపరులను, సత్త్వసంపన్నులన్ బహుపాదులన్ జూచి చు
చున్, బీడించుచుండు. నిజతపోబలంబుచేతను, వరగ్వాంఁబు
చేతను, సకలసురనికరంబునకు నికారంబకారణంబయ్యాకాన
మాత్రంబున నేయనుభరంబునకుఁ దెచ్చుచు, దసివిసనక ॥ 47

॥ అసురయున్నతాసనాసీనుఁడై, సుమం
జులునితోడఁ, బరిజనంబుతోడఁ
గొలుపుదీరియుండి, కోరిప్రశ్నించుదుం
డగములెన్ని, యన్ని నయముమీఱ ॥ 48

వ॥ “ఓసీ! యీ వాఁడేవిప్రబ్రువున గారాఁగారంబునంబెట్టి, కారా
కూరంబుగావించితిరి? స్త్రీలనెందఱబందీకృతలంజేసినారురా?
యే ముష్టింబులు నిఘ్నితంబుగా సర్పంబడినవి? విధివద్యజనపరా
యగులనెందఱన్ దాడించితిరి? ఎచ్చటెచ్చటన్ బుణ్యాశ్రమం
బులు పూజ్యులనులచేర క్తధారాసంసిక్తంబులుగావించంబడియె? ”
నని, యడిగి, యావద్యుత్తాంతంబునాకర్ణించి, వాఁడుమేనువెంచి
యాపులించి, హర్షించుచుండు. టోకంబునసంక్షోభంబెంతగల్గి. పఁ
బడిన, వాఁడంతసంతోషించు; నొక్కొక్కప్పుడు వాఁడులేని
నేరములెన్నేనిగల్పించి, సురమునినికరంబులంగనికరంబులేక,
నికరంబుగదండుంచుచుండు; నిర్భేదుఁడైచేష్టితంబులచేదివలకనలు
ద్విగ్నభగ్నమానసులై, క్లేశితక్షోభితులై ॥ 49

॥ అమరపరులునొల్లియమృతపాయులెయైన
నసురవిభులవలననసురుసురయి
బంకుగొంకునొంది, సాధ్వసద్వస్తాగత
రంగులైనం, గరంబువింత ॥ 50

వ॥ అని, తెలిపినవిని, యవ్వలివృత్తాన్ బ్రన్ధి, వీణామానివాణీజాని
నడగుటయును ॥ 51

ఆ॥ సిరులువొలయునొడలగరగరిబూదిఘాఁ
తయును, జడలసమరతటిని, సామి
దేహమంద-భూభృదీహితఫలము, శ్రీ
గారిపెలయుదేవ! కపిలమల్ల !! ॥ 52

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్రిశ్వరోపాఖ్యానమునందు
జానుమండలప్రతాపవర్ణనమను
చతుర్థాధ్యాయము.

శ్రీస్తు

ఆంధ్రీకృతము క్రిశ్వరోపాఖ్యానము

పంచమాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులకిరవుధరణినరసాపురంబు ను
స్థిరనివాసమని, మదిండిలంచి
యున్న సుజనకోటికెన్న, ముంగుంబం
గరువుగావె, నీవు కపిలమల్ల ! ॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; దేవ! యవ్వలివృత్తాంత
నుమరమునియనడిగెనబ్బగర్భు
“నమరులమృతపాయలయ్యు, నట్లేలయ
య్యసురవలనమివునుసురువడిరి ? ” 2

- అ॥ “ఆయుషేక్షియేహాణో, యింద్రముఖ్యుల
ప్రేయుపాయమూనిరేమిసేసి
రో” యటంచు, వినఁగనాయతకౌతూహ
లంబుగలైహమనంబునఁడు ॥ 3
- ప॥ అని, యడిగినసురమునికి నలువయ్యిట్లనియె ॥ 4
- అ॥ “వినుచు; వత్స! నీకువివరించిచెప్పెద
ననురులట్లుబాములంది, కుంది,
దానిమాటుసేతఁగానక, వానిపై
రింపలేక, సురలు, ఋషులుగలిసి ॥ 5
- అ॥ ఇంద్రుఁడేరి, మొక్కి, యిట్లనివిన్నవిం
చిరి-“మహేంద్ర! రాత్రిచరుఁడువనలఁ
బెట్టుబాములెట్టివట్టివనఁగాదు;
పారమున్నె? దేవ! మేరయున్నె? ॥ 6
- అ॥ నీపురాజజయ్యు, దేవేంద్ర! మాకు నీ
బాములేమి? నీదుభావమేమి?
యేలయియుపేక్ష? త్రైలోక్యవాధ! మే
మోర్వలేమురాక్షసోగ్రీవాధ ॥ 7
- అ॥ లెమ్మ; శత్రుఁజేల్ప, లేఖాళిఁగష్టాభిఁ
దేల్ప; నాథ! నీవనల్పవిక్ర
మైకనిధివిగావె? నీకసాధ్యంబేది?
మమ్ముఁగావుమయ్య! నెమ్మితోడ ॥ 8
- అ॥ అకట! నందనంబు, నానుధర్మయు; వైజ
యంతమమరనని, యనంతవాంఛి
తార్థదోగ్ధి, ధేరువాకల్పవృక్షంబు
లనురుస్వార్జితంబులయ్యెనేడు ॥ 9

- అ|| ఎంతకష్టమూర! యింద్రుడనేనించు
మేమువానిఁ బెద్దగా మధిం ద
లంచి, కొల్చి, పొద్దులుబుచ్చుదుస్థితి
కై మతింతవంతగల్గుచున్నాడు !! 10
- అ|| అధమఁడనురమమ్ము నకీర్తనానులఁ
జేసి, సనులఁదేరఁజేకొనంగ
నెఱియుమనముమివ్వుల; నెంతటిపగవాని
కైనవలదు-వలదుదీనవృత్తి !! 11
- అ|| ఈశ్వరవృత్తిమాకునీశ్వరకల్పితం
బుగా, దీనదీనమైననజీవ
నంబుదీనఁబుచ్చుచుంబుయిలోడి, కి
గ్గాడియనురఁగొల్పఁగాఁదరంబె ?!! 12
- అ|| వజ్రవిద్య, మేఘవాహుండవిద్య, నా
ధిమఁగునంతవానిధిమఁబలిమి
శిక్షగల్గునీవశేషశేముషిలేని
యిట్లుయారకోమహాత్మ! తగునె ? !! 13
- అ|| నేము సేవఁజేయ లేమువానికిదేవ !
దీపసంబుగూడవీడిరంబుఁ
గుండుచుండమాకు, గూహ్యకాదులపరా
క్రమముకాల్పనా ! స్ఫురత్ప్రతాప ! !! 14
- అ|| అధిప! యమృతపానమపరాధమయ్యె; దుః
శ్చైకమూలమయ్యెనని మనునరు
క్షుద్రసేవమాన్చి, భగ్గింబుఁ గూర్చుమీ
పైస్యమేల? మాకుఁజైనస్యమేల ? !! 15

అ॥ గురునిగురుమసిష నురుతరోపాయమూ
హింసఁజేసి, దేవ! యీసురుమను
నీసురింబుకుదై న్యమెల్లఁబోకార్పవే
కూర్పవేముదంబుకులిశపాణి ! ॥ 16

అ॥ ప్రిభు! దురంతసేవ “అంపపురోతగా,”
బాధఁగూర్చునిర్నిరోధమూచు
నేర్చుమామనంబుఁగార్చిచ్చునోలె; నీ
నేర్చురీతిమమ్ముఁదేర్చుమయ్య ! ॥ 17

అ॥ నింద్యమీనితాంతనిస్తేజమైవ జీ
వితముఁగఱపలేమువిబుధసాధ !
సేవకంఠెమ్మత్తువే, వరంబగుఁగాదె !
జీవితాంతమార్తిఁజేయుసేవ ॥ 18

అ॥ లోకమందుదీర్ఘరోగి, ప్రవాసి, య
న్యావసధనివాసి; సేవకుండు
చెప్పఁదగుదురెల్లజీవన్మృతులటంచు
నెఱుంగవొక్కొ, నీవు! సురగణేశ ! ॥ 19

అ॥ విక్రమాఘ్యుఁడేని, విద్వాంసుఁడేని, స
ద్గుణవిశిష్టుఁడేని, స్తాకమంజు
భాషణుండయేని, భంగమొందుటధ్రివం
బమరనాథ! వఱపుడముననిసిరో ! ॥ 20

వ॥ దేవా! యేమనిమనవిసేయుదుము? సేవయేవృత్తి గాస్వీకరించిన
మూఁగుకు దేహంబులందుస్వాతంత్ర్యంబు హాస్యంబు. అరణ్యం
బులవర్ధమానంబులైనవృక్షంబు; కుంభోతెయూష్ణాదైన్యంబెంత
హౌస్యంబుఁదెచ్చునోయనియునెఱుంగకుండునీచులకుస్థానాత్వంబు

పరమప్రాప్త్యంబుభానుమంతుండుహిమానియుంబోలెజండ్రాతపం
బంధకారంబునుంబోలె స్వీచ్ఛాక్షిణత్యంబునకలసుగుణంబుల
నణంచుచుండు. మతియు, వృత్రశత్రూ! శత్రుసీవాదార్భా
గ్యంబుమాకత్యంతదుస్సహంబైనవేదననాపాదింపుచుండు. పరం
బైనభూతింబొందియానందించినమేమిప్పుడు పరాభూతింబొంది,
కుండిచున్నవారము. మహామహా! యిప్పుడేకైనను పేక్షనుజ్జగించి
ద్విషజ్జనంబునిజ్జించి, యీనిర్జరులుగాపాడనోపవయేని, మేమ
వశ్యంబుశత్రువ్యాపాద్యమానులమాటతథ్యంబునుమ్మి!" యని
సుక్రకుచు, వక్కాణించుచు, దీనదృక్కులందన్నంజూచుచున్న
యజ్ఞభుక్కులకక్కుభృద్విభేత్తరూశ్వాసపూర్వకంబుగా,
సవిశ్వాసంబుగా, నిట్లనియె ||

21

అ|| "ఎఱుకలేనివాడనే? సురలార! పా
ల్నాలి, మిమ్ము విడుతునే? లఘుత్వ
శాలినే? జగానశాలీనులే, భవి
తవ్యతనుమఱిల్పడలంచువారు? ||

22

అ|| ఎచట, నెప్పు, నెట్టులేభవితవ్యత
నియతినియమితంబొ, నిజమునుండి !
యచట, నప్పు, నెట్టులాభవితవ్యత
తప్పబోదు; వేఱుసెప్పగాదు ||

23

అ|| జానుమండలాభిధానుడుగృతపంబొ
నర్చి, బ్రహ్మగూర్చి, యర్చిరాది
మార్గగాములైనమహానీయులనుగూడ
బట్టి, వాడుబిల్వరట్టుసేయు ||

24

అ॥ వరముఁబడసినలువవలన, నయ్యసుర మా
తెండులేక, తనకు, నెల్లలోక
ములకుఁగఁగూర్చు; మురహరహరులేమి
సేయలేరువాఁడజేయుఁడౌట ॥ 25

అ॥ కర్తృగలఁడశక్యకార్యంబునకశక్య
మైనదానిఁజేయలేనివాని
కుప్పతిల్లఁబోదుకుప్పతెప్పలుగాఁగ
దుర్యశంబమర్త్యవర్జులార ! ॥ 26

అ॥ జానుమండలాభిధానునేసంహరిం
పఁగవలంతిఁగాను; బ్రహ్మవల్ల
నయ్యెఁగాన, నసురయంతవాఁడిప్పుడం
దఱిమొనర్తమజునిదర్శనంబు ॥ 27

అ॥ అఱిఁడెమనకుశరణమాతంజెసంభద్ర
సంవిధాతయెల్లస్వర్గివర్గ
ములకు; సందియంబువలదింక; సత్యబో
కమునకేఁగి, బ్రహ్మఁగాఁచి, మణియు ॥ 28

అ॥ అతనిదరణయుగళికర్కలిమొక్కి, ప్రా
ర్థించి, సత్కృపారసాంచితంబు
తత్కటాక్షమంగళోత్కృష్టవీక్షణో
త్కరముఁగరముఁబడయుడము; పొడఁడు ” ॥ 29

అ॥ అనుచు, వారిఁదేర్చి, యమరవిభుండు సు
స్థిరయు, సిద్ధసేవ్యమురుశుభప్ర
దంబు, దీప్తిమప్రతర్క్యమనాలోక్య
మైనసత్యబోకమట్టెచేరి ॥ 30

- ఆ|| సురలతోడ, మానివరులతోడనుగూడి
వజ్రపాణిభక్తిబ్రహ్మగౌరి
మొక్కి, వేడి, తమ్మురక్కసుండేడ్డల
బెట్టుబాధలెల్లవినిచెనిట్లు || 31
- ఆ|| “దేవ! జానుమంతుడీవేల్పులకు, మాను
లకు, ద్రిలోకవాసులకువృథావ్య
థానితాంతహానిదాఁజేయుచున్నాఁడు
వానినెల్లఁజెప్పవశముగాదు || 32
- ఆ|| ఎఱుంగవొక్కొ! నీవుసరసిజవీర ! స
ర్వజ్ఞమణివిగావె, ప్రాజ్ఞతేజ !
యెఱుంగనట్టిలుంటయిదిచిద్విలాసమా
దేవ! నీకు, మమ్ముఁబ్రోపుమయ్య ! || 33
- ఆ|| జానుమండలాభిధానుడౌరాక్షసుం
డేచ్చెలోకముల, సహీనమైన
త్వత్ప్రసాదిలబ్ధవరగర్వమునఁజేసి
వాడజయ్యుడయ్యేనేడుజయ్య ! || 34
- ఆ|| వాగధీశ యిష్టుత్వన్ములకంబై స
మాభయంబుఁదీర్ప, వమ్ముఁడేర్ప
నీవశేర్తు; వన్యలేవారుశేర్తు ?
దేవ ! కావరావె, నివ్యతేజ ! || 35
- ఆ|| స్వభోగులైనసర్వగీర్వాణుల
ప్రభునిపంచపాళినిపుససాల
గుడుచుచుండివెతిలుపగిగాపుగంబడి
తొలఁగునొక్కొ! యివ్వితొలఁగవొక్కొ ! ” || 36

|| అనుచు, మనవిసేయునమరాధిపునిజూచి
బొమ్మవల్కెఁదానజిహ్మమధుర
మధురఫణితి, ముదిరమంద్రస్వరాధ్యమా
వచనరచనమెఱయఁ, బ్రచురకరుణ ||

|| “శతమఖముఖనిఖిలబద్ధిర్మృఖప్రముఖులారా! వినుండు. వానికి
నేన, వాంఛితార్థప్రదానంబున జేసివాఁడ. వాఁడునావల్ల నేగదా
ప్రాప్తోదయమై నవాఁడు! నేనువానినాశంబునకుంగారకుండఁచు
గారాదుగదా! తెలిసి తెలియములతికమకలందెమలక, విషకలుషి
తంబును, గంటకసంకటంబువైనవృక్షంబునుబెంచి, పెద్దసేసి,
చేతలందలంద్రుంచుటంగలందలంచుతైననెవ్వనికేనింజెల్లునే?
యద్దానపుండ్రుడుండై, యభ్యుత్థానంబునొంది, భవభృష్ట
యంబునకున్ నిరోధకుండై, దాష్ట్యసాధకుండై, ధూమకేతువు
బోలెందోచుటేబాకోయని, యాలోచించియున్, హేతువేమియు
గోచరంబుగాకన్నయది. ఇయ్యదినాదోషంబుగాదునుండి !
దారుణంబైనతత్తపోవిశేషంబుమాకు“ముంగలిబందెమై”, వాని
కోరిక మేరకంగీకారంబుఁడెల్పుటయలంఘనీయంబయ్యెఁ, గడచిన
శుభాశుభంబులకేమి—గాని, ప్రస్తుతకర్తవ్యంబాలోచింపవలె
గదా! “గతజలసేతుబంధనంబునం”గలిసిదికాసంతగాని, వచ్చు
నదికాసంతగాని, సుంతగానిపించునే? ఐనను, మీకొక్కమాటఁ
జెప్పెదం; బరాకులేక, యాలకింపుఁడు||

38

|| యాతుధారుఁజంప, లాతులెవ్వరు వలం
తులు? సుధామంధులారా! యావికంత
నాధుఁడొక్కరుండెగాఘాన్యవిక)మో
ద్యముఁడకుండచక్రిఁడతఁడెగాక ||

39

- ఆ॥ జక్కడంచిచక్రిపెక్కుర, దుష్టరా
క్షసులఁ, నొల్లిదేవగణముఁబ్రోచె
శ్రీశుప్రాపుఁగాంచి, శ్రేయముల్ వొందని
వాఁడెవండు? వాఁడేవండయేని ॥ 40
- ఆ॥ ఆదిదేవుఁడతఁడు, వేదవేదాంగసం
స్తుత్యమహిముఁడతఁడు, సుప్రసన్నుఁ
డయ్యెనేని, మనకునభయమిచ్చెనయేనిఁ
దక్కువేమి? దైత్యలెక్కయేని? ॥ 41
- ఆ॥ సర్వరక్షకుఁడు, సర్వభవోద్భవుం
డైనశ్రీశువల్లనభయమంద్
నేగులెల్లఁజెప్పి, “నాగేశశాయి! మ
మ్మేలుకొమ్మనంగ.” మేలుకల్లు ॥ 42
- ఆ॥ అని, శచీశుఁబల్కి, యావాగ్వధూటీశుఁ
డెల్లవారిసురమునీంద్రపాలి
వంటఁజెట్టుకొనియె; వేవేగనేగెన
కుంఠమహిమమగువీకుంఠమునకు ॥ 43
- మ॥ కనియెన్దప్పులవాగ్వధూధవుఁడు, న్యక్కారాస్తమానూతనై
జనిగూఢోరుమహత్వభాక్కులగుయజ్ఞస్వత్వభుక్కుల్, నితాం
తనిరీహుల్దినవెంటరాఁ, బ్రచురమాన్యప్రాభవుండైన శ్రీ
శునివాసంబు, వికుంఠపట్టణము, నక్షుద్రప్రభావాధ్యమున్ ॥ 44
- చ॥ కనుఁగొనెవాగ్వధూధపుఁడఖండమహోమహితంబుఁ, బ్రిస్ఫుర
త్కనకకవాటశోభితసుధాధవశోన్నతరమ్యహర్మ్యమున్
మణిమయభూషణోత్కరకనద్వపురుజ్జ్వలవేషధారిస
జ్జననివహోనుభూతసహజస్థిరముక్తివధూపగూహమున్ ॥ 45

శా|| కాంచనగంధనగర్భఃకుంభకతః సాక్షాత్కారముంజీరి, య
భ్యంచద్భక్తిసమృద్ధినీష్క్రియారమోపాగ్రేణేపాదాజ్ఞానీ
శ్చాంచల్యప్రేయః జగజ్జనురదృష్టస్ఫార రేఖామయూ
ఖాంచచ్చక్రమవక్రవిక్రమని, నిత్యశ్రీగృహ[లస] ద్వీక్షునిన్

శ్|| కాంచనగర్భః కుంభకతః సాక్షాత్కారముంజీరి, య
భ్యంచద్భక్తిసమృద్ధినీష్క్రియారమోపాగ్రేణేపాదాజ్ఞానీ
శ్చాంచల్యప్రేయః జగజ్జనురదృష్టస్ఫార రేఖామయూ
ఖాంచచ్చక్రమవక్రవిక్రమని, నిత్యశ్రీగృహ[లస] ద్వీక్షునిన్
[మనోహరున్] 47

|| అట్లుగాంచి, కాంచనగర్భాదులుగాంచనాంబరుం, బరాత్పరుం
బునోపునశ్రీసణామనామసంకీర్తనాదులసాదరామోదమేదురాం
తరంగుంగాంచి, యిఁచుకసంభాళించుకొవి, విచయవినమిత
తనులయి, తనుతరవచనరచనంద్రోచతురపరిమితాక్షరంబులాప్ప
నిట్లనిపిన్నవించిరి. “దేవా! మావిన్నవించుమాటలనొక్కించుక
సావధానంబుగానవధరింపవేడకొనుచున్నారము. రమేశా!
జానుచున్నామకుండైనమానవాశేనుండొక్కరుండుమమ్మెల్లరం
జిల్లిగవ్వకుంగొఱగాఁగనుంగొనక, కనుంగొనలంగనలగ్గలంబై,
కనకనమనునగ్గియుంబోలె, సెగలుమియువడుపుననెట్టిజీఅలు
జీతాఁడనీయక, మాతెందులేక, యేమునీవారమనుగౌరవంబు
సీనారళూకాగ్రమాత్రంబేనిఁగనక, వీఁకమైనద్రేకంబువేకం
బుగా, నాకులమైనమాకునాకులపాటుఁగావించుచు; నాకులచాటు
పిందె, వంటిమాయెంటరిజీవితంబులుబయటఁబడె, బడలియడలు
మమ్ముమామ్మురమ్ముగఁబట్టిపల్లార్చుచు, సోకోర్చుకొన్న
కొలందియుఁ ద్రొక్కిననుదలయెత్తనిబుఱదపాములుగామమ్ము

నెమ్మనమ్మ నందెంచుచున్నవాడు. వాడేనాడేమిగానున్న
 వాడో - కాని, నేడుసూతులుగానునేయనోడకుండును, నేడు
 గడయుండియు, లేనివారమై, వానిబారింబడిపాటిపోవనులేకున్న
 వారము. వానివల్లవైన యారాటంబును సైరింపనునేరకన్న
 వారము, పారావారశాయీ ! యీశానాదులెవ్వరుంగానివాని
 డాకనుకీకొనువారు లేరు. భవచ్చగణనలినయుగశభజనానితరసులభ
 నిగంతరనితాంతసాధనాంతరులమై, దీనతాఽధీనాంతరులపైన
 మమ్మెట్టులుధరించెదవో, యుద్ధవాగ్రజ! భుజాంజిగాగ్రిచ్చకగ్రి
 ధార విదారితక్రివ్యాచ్చక్రి!" యని, పార్థింపుచున్నవారిదీన
 వాక్కులకక్కమలామనోహరుండుకరంబునికరంబయినకనికరంబు
 మెరియ, సురమునికరంబువిన, సరసిరుహసంభవునితోనిట్లనియె

సీ॥ “వినవయ్య! హంసవాహన! సురజ్యేష్ఠ! నా
 కౌకసులార! మహర్షులార!
 విమండయ్య! రాక్షసపీరునిమారణో
 పాయంబు; మఱి, వాడజేయుండెను
 మీకును, నాకును; లోకేశ్వరత్రహా
 వరమనజేసిదర్పంబుముదిరె
 సృష్టపూర్వులుసర్వసేనాఽఽఘ్యులైనని
 ర్జరులును, యక్షిణీన్నరులు, గుహ్య

సీ॥ కాదులే-కాదు; నేనైన, నాబలాఘ్య
 జానుమండలుంబోరిగోఁజంపలేము
 తపమొపర్చుటంజేసినత్ఫలమునొండె
 గావున, నసాధ్యుండయ్యెరిక్షికి ప్రిభుండు ॥

ఉ॥ ఐన, వచించువాడఁ; నప్పుతాంధరులార! వచోలవలబు;దా
పై నదివానినాశము; మన్మథునిహవై నన్ముహేశునంశజు
డౌ ననాథుచేత నభిరూతి యవశ్యము నాశమొందు; నే
దీనిని యోగసంజనితకృష్టిగనుంగొనినాడఁ; నమ్ముచి! ॥ 50

ఉ॥ కావున, మీరలంపలు "నెకాయెకి" నారజతాద్రికే, గౌ
రీవరు, లోకశంకరుని, నృత్యులీశేత, గిరిసు, నీసు, నో
దేవతలార! చాలగనుకొన, నకేదేసి, తదియసత్కృపన్
మీ వెతల్లెబాఁపి కొన మేకొనుడయ్యఁజగచ్చ భంబగున్ ॥ 51

చ॥ పగమశివుండకారణకృప భరితాంతరుడంతకాంతకుం
డునుతరగౌరమువరమగోమహితుండు. హిమూచిపుత్రికా
వరుండు, మహాత్ముడీశ్వరుడవశ్యమువశ్యతఁగాంచుమీకు; నే
నెఱుంగుదుఁడత్ప్రభావము; మహిమృతదుత్తమసత్స్వభావమున్ ॥

చ॥ చనుడుసురలో! మునులో! చనుడు; చయ్యననేభవదగ్గిగామికౌ
దును; బరమేశ్వరుండవిదితుండే? మహాత్ములు, బ్రహ్మ వేత్తలౌ
ఘనులకు? సప్త, భర్తయు, బ్రగాభమహత్త్వండు మేళుడవ్యయుం
డనుపమితాదరాన్వితమనోబ్జుండు, మీకుఁబ్రసన్నుడయ్యెడున్"

వ॥ అని, పలుకుచున్నశ్రీమన్నారాయణుని మేయోపాయసూచకంబు
లైన వాక్యరబులకెంతయు సంతసించి, సురలును, మునులును
హరిని, హిరణ్యగర్భునింబురస్కరించుకొని, వోష్వమచూర్గంబున
నిర్గమించి, యమితద్యుతియు, నుత్తంగశృంగభూయిష్టంబును,
రత్నకందరసుందరంబును, నామేఖలసవిలాసవిశారసలాసవిద్యా
ధరద్వంద్వసంచారాచితంబును, భస్మరూపితాదూపితసర్వాం
గీణులు, నానందమాందనందోహకుండి మానసావిదులును,
శంకరకింకరత్వనిర్వహకులునైన ప్రముఖగణబులచేతంబిగీర్తన
బాగు. మానాశ్వుకాశంబును, గోటిచూడగ్రభాప్రభాస
మాంబును, కర్మంతివర్జిత సమన్వితంబును, సంతుష్టు

సర్వస్వ ర్వే శ్వాపశ్యనిత్యజ్యోత్యాన్ని విహరింబును, దివ్యాషఢి
 పృథావభావితంబును, శ్రవణ సుభగవిరుతయుతకలకంఠకల
 కలకలబధిరిత దిశదిశాఽవకాశంబులును, దప్తకార్తస్వర
 భాస్వరత్వద్వర్చసియంబులును, విస్తారసమస్తవిటప్రచ్ఛాయం
 బులునైన కల్పవృక్షంబులచే సమాక్షీర్ణంబును, ఘటితఘటి
 సమాటాపాటికవశన స్సనతకృతాధసూస్పర్తులును, సంపూర్ణ
 ఘార్మిమాచంద్రిమూరుంబును, సముత్తరంగశృంగసాధంబులు
 నైనకామదోగ్ధీనధీనయూథంబులచేబరితోవ్యాకీర్ణంబును
 బ్రహ్మప్రస్థసుస్థిస్థితపరమహర్షి సుహర్షిపవిత్రితంబును, బుణ్యాగణ్యుహ
 మహిమమహితపరమశివగాఢాగాయన్గంధర్వకిన్నరబృందంబును
 శ్రీషడ్గోరీపాదాలక్ష్మకచిహ్నతసానుకంబును, శతాధకశివాయతన
 సోపానోఽశోభితంబును, దివ్యోద్యానసముద్యోజితంబును,
 బుష్కులదివ్యపుష్పసుగంధగంధిలంబును, భవ్యస్తంభః హసాధ్య
 నివ్యభరన్మంజుషమండితంబును, దివ్యరత్న పృథాఽఽ
 కీర్ణంబును, దివ్యకుట్టిమసముట్టంకితంబును, దివ్యకీరశారికా
 వారోద్గీ “తేశానస్సర్వవిద్యానామిత్యాదీశానగాఢానైకోద్గీఢ
 సాధుగాననాదమేదురంబును, సంతతబహిరంతస్తమస్తంతాన
 నాశంకరంబునుశంకరవాహశాక్కరరాజారభ్యోత్థాతకేళీవైచిత్రీ
 వ్యాఖ్యానపృఖ్యాపనసానుభాగభోగాభోగంబును రాశీభూతామండా
 నందక్షిరవారాశియుంబోలియున్నశైలాసశైలంబును సందర్శించి
 వాసవాదులైనకూడితేయులందఱువందనంబులూచరించి, మంద
 మందగమనంబులతోనయ్యదిగజంబునారోహించి, చక్షురక్షు
 ద్రోత్సవసంధాయకంబులునుజిత్రీవిచిత్రీధాతురాగధారాధాత
 పృకటకటకశిఖరబహుముఖవిరాజితంబును, సప్తర్షిగణసేవితంబు
 వైసయీశ్వరస్థానంబుగాంచిరరంబును॥

సీ॥ రత్న విష్కంభసంక్రాంతకాంతివిశేష
 రూపితాశాముఖాశేషశోభి
 సంతతానంతపుష్పలతావితాననం
 వ్యాప్తాంతరిక్షకళ్యాణకాయ
 మానమానితము, చిత్రానూనసింహాస
 నాసీనపారిషద్యాభితప
 యస్కృతాంతరమును, బుష్కలపుణ్యాభ్య
 రంజనశ్రేణిసంసజ్జితంబు

గీ॥ ~~పర్వతమూణికకృత్తిమాభ్యర్థరత్న~~
~~రమ్యసోపానపంక్తి, విచిత్రంభసంభ్ర~~
~~మభ్రమదభ్రత్యవర్గభాసమాన~~
 మై, యనన్యసామాన్యవిఖ్యాతినొప్పు॥

55

వ॥ అందు॥

56

మ॥ దళదిండివరమింద్రసింహము సముద్యవైజదేహప్రభాఽఽ
 వళికెంతేనియునప్పులన్ మునుఁగ, దూర్వాజగ్గిసంతాసమొం
 ద, లసన్మూర్తినెసంగుకాళి, నిజకాంతన్, గాంతదేహార్థమం
 దెలమిన్ దాల్చినదేవదేవుని, శివున్, మృత్యుంజయుంజిన్నయున్

క॥ స్కంధుఁడు, ద్వైమాతురుఁడును,
 నందియు, భృంగియును, తండునాముండునుభ
 క్తిండద్దయునేవింశ, న
 మందకృపందన్ని, వారిమన్నించువిభున్॥

58

అ॥ చంద్రపాళి, సీశు, జాజాలిముఖ్యహా
 సింద్రపాళిచెవులకింపునిఁపు
 వచనరచనముదముఁబ్రచురంబుగాఁగొల్పు
 దేశికాగ్రణ్యు, దేవదేవు॥

59

ఆ॥ పుణ్యమూర్తిఁ బంచముఖు, మూడుకన్నుల
వేల్పు, వేల్పు పేలు పెరియుజడల
యడవిమిగులనిండునడనండుకొనబోని
శిరముగల్గుగువిభుని, శివుని, భవుని ॥

60

క॥ కనుఁగొని, వెన్నుఁడు పాస్త్రాం
గనిపాతముగాఁగఁమొక్క, గౌరీనాథుం
డును, హస్తగాఁగఁహముగాఁ
గనుదనప్రియమిత్రుఁడనైగాడాదృతిమైన ॥

61

ఆ॥ కన్ను సన్నజేసి, వెన్నుండునాదితే
యులనువిశ్రమింపఁదెలిసి, తాను
వ్రావృషేణ్యవారివాహగంభీరగ
ర్జానుకారికంతుడై, నుతించె ॥

62

నీ॥ ఈశాన! సర్వజ్ఞ! యీశ్వ! గౌరీసాణ
నాథ! భక్తాఘోషునాశ! వోయమ
కేశ! కంఠేకాల! కృత్తివాససన్నజ్ఞ!
ఫాలాక్ష! పంచాస్య! శూలహస్త!
పాణ్యపూర్ణ! పద్విద్యణాహుకార
మార్జనచణభుశఖిర్జు! దుర్జ
నాగోఽసహస్యతేజోఽభిశోవ్యాపిత
విశ్వవిశ్వా! మహోక్షాశ్వయాయ !

గీ॥ పంచకృత్యస్వకృత్య! యకించనత్వ
బాహ్యరూపనిరూప్య! యనూహ్యదివ్య
కృత్య! కృతకృత్యలీలవద్భూత్యలెల్ల
నీదుపయ పేర్చినిప్పుడనాదినిధన ! ॥

63

సీ॥ ఏమూర్తి చూడ్యమాస్మష్టి, యేమూర్తి వ
హించుచూవ్యము, హోత్రియేది, యేవి
రెండుమూర్తులును గల్పించునహోరాత్ర
ములను, శబ్దాశ్రయంబునఁబ్రసిద్ధ
మెయ్యది, ప్రకృతియాయెల్లబీజభూతములకు
నేది, యెద్దానదేహివ్రజంబు
ప్రాణవత్స్వముఁగాంచు, బార్వతీనాథ! యా
యష్టమూర్తులఁజేసి, నష్టివర్జి

గీ॥ తముగనర్వాత్మనాజగద్ధారణంబొ
~~మృత్యు~~ నీవుమహేశ! యనాథనాథ!
సార్థకమునీకునీశ్వరహృదయముదేవ!
యీశనంబునఁజేసి, యహీనభావ! ॥

64

వ॥ దేవా! నీవునిఖిలసుఖప్రాప్తకుండవౌటంజేసి, శంకరుండవు. సకల
శుభకరంబులయిననిశ్చయంబులొప్పుటంజేసి శంభుండవౌదువు
నీవియైన గూళివశంభుశబ్దములునిత్యపాపరహితమానంబులైనీవియుం
బోలిపరితృప్తిసముదయమునకు సతతవిభూతింబ్రభూతంబుగాఁ
గల్పించు; మృత్యుభీతింబాటదోలు; బాధలంబావు. జైజ్ఞానికు
లును, యోగనిరూపాత్ములునైనవారు నిన్నే శరణంబునొందు
చుందురు. నీచారిత్రంబులునీచారిత్రంబులుగాక, సర్వాశ్చర్య
చర్యంబులు, సర్వాగణ్యంబులునొనుగాదె! యెట్లన-నీప్రశ్న శాస
సంవాసివయ్యు, మహర్షులపరమహర్ష పరిపుత్రహృదయగు హాకుమా
రంబున గాని, రజతశిఖరిశిఖరంబులంగ నిహరించుచుండు
పంచాస్యమూర్తివిగదా! ఆదిభిక్షుసమాఖ్యాసమాఖ్యాతుండునై
బుభుక్షులేకయేయిపుభిక్షుఁడటనుబులీలామాత్రంబుగా నీవీక

రించియు, యక్షాధ్యక్షసహస్రాక్షులకసదృక్షంబుగామై శ్వర్గ
 నుహసౌఖ్యప్రదానంబుగా జేయుచు డుటబ్రహ్మనంబుగాంగల్గి
 యుందువుగావె! మహోత్సవ స్థాప్తీకుధాఽఽనీనుండవై, కొండ
 వీటిమిండజంగంబవై, నడయాడుచుండువాండవయ్య, నైరావణ
 వాహుడై నగూదితేయ. లండతిచేతినువండినంబులనెందుకొనుచు
 గ్రందుకొనునమందానండింబునొందుచుందువుగదా! యనియనుం
 గాక ॥ 65

చం॥ అవనిరథంబు, పుష్పవనస్థశివేగరథాంగయుగ్మమున్
 సవిషఫలాత్తమత్తనువిశంకటమార్గణమున్, జటస్మృతుల్
 జవయుతరధ్యముల్, సరిసిజప్రభవుండునుసూత్రుడనె, సుమే
 రుపుధనువభిత్తూణముగ్రహోల్లాసుమూఁటినిగూల్చిఃపగా॥ 66

సీ॥ లోకముల్ పదు గాల్గుకోకచిచ్చైశ్చ కాల్చు
 కాలకూటమామ్రాంగంజులనెవండు
 మృత్యుదేవతనోటిమెఱుంగునోఁటలుడల్చి
 ముంసుతుబ్రతికించురోడయెవండు
 తారకాసురుధాటిండ్లజిల్లుజగంబు
 గావ, మణ్ముఖుబుత్తుఁగాంచునెవండు
 విశ్వనాథుండునా, నీశ్వరుండనగ, సా
 ధకనామధేయవిభాజియెవండు

గీ॥ నీవుగాక; యేవంవిధానావదాన
 మాతానూననానాఽఽగమపిసిద్ధ
 శుద్ధసత్యయశోవ్యాప్తిశోభిదశది
 శాఽవకాశుండెవ్వండు? దేవాదేవ!! ” ॥ 67

వ॥ అని, సబహుమానంబుగా, బహువిధంబులన్ దన్నుస్తుతియించు
 చున్న శ్రీమన్నారాయణదేవునకన్నీలగీపుండ్రునివాక్కుచెప్ప

ఆ॥ “నీకు, నాకు భేదనే కొంచెమునులేదు; నీవెవ్వని; నేనెవ్వనిన్న
స్థితిగూర్చి గొంతలుద్ధి నూహించుచుమా! శ్రీ: మాంధి నాథ! సాధుబోధ!!

ఆ॥ వేళులేదనునకుగోరంతయేని; దే
హములువేళుగాని-దూత్యయొకడె
నీకుభక్తులైన, నాకునుభక్తులౌ
దురని, నీవెయెఱుంగదువును.రారి! ॥ 70

ఆ॥ ఇట్లులేలవచ్చితేటింగింపు; నీకోర్కె
దేమి? గోకములకుహింసలాచ
రించుదుష్టవైత్యులందైనంగింపుచు
నానందెల్లురే?నారో! చెప్పుము !! ॥ 71

ఆ॥ సురలకయిన, నవనిసురలకునయిన
గుమతులెవరుగాని, కుచ్చితమున
జెట్టినయ సాహసిత్వంబుజూపిరో!
తెల్పితేని, వాండ్రీతిండమణతు ॥ 72

ఆ॥ ఏమికారణంబు? దాముబృందారకుల
లేరుతోంటియట్ల; పీటైన
దీనభావమునకు, కీనభావమునకు
గాంబబదేమి? శ్రీ: మేశ ! ॥ 73

ఆ॥ వజ్రపాణిహస్తభావుండుగాదోచు
నేల? దుఃఖతుండువోలెదోచు
వహ్ని గూర్జ్యగంధవాసితుండుగలేడ
దేలనిష్ప్రభత్వమితడునూనె? ॥ 74

ఆ॥ తెలుపుమితడుయముడె? దీప్తదండభిమం
డితుడిదేల మున్నునిష్ప్రతాపు
పట్లతోచు? మొగమునట్టెదిగాలుగా
వంచయిండె; నేలవ్రాయుచుండె॥ 75

- ఆ॥ ధనముగొద్దవోవ, వనటంగుండెడుగేస్తు
వోలెవరుఁగిడిపుడుమునుపటివలె
లేడదేల? చెపుమ ! శ్రీరమానాయకా !
రత్నరాసులంజెలంగువాఁడు ॥ 76
- ఆ॥ నిధులుతోమిచ్చిసెంటికధిపుడయ్యను, బరా
ధీనుఁడైనవానితెఱంగుదోషం
జేయుచుండెయక్షనాయకుండిదియేమి?
కలతెఱంగుఁజెప్పు; గరుడగమన! [కమలనయన!] ॥ 77
- ఆ॥ దేవతల్సమస్తదివ్యాస్త్రవేత్తలే
వీరలెల్లనిందుఁజేరిరేల?
విన్నడనముఁజూడ, విషచుదశామగ్ను
లైనకీర్తిదోచు; నాన? కాద? ॥ ” 78
- వ॥ అని, యశినత్రిణయరునకుంగమలనయచుండిట్లుచెప్పందొడంగె
- క॥ “ఈవృత్తాంతంబద్భుత
హా; వృషభధ్వజ! యొకండు; హరిహరుముఖులొ
దేవశ్లే “గుండెగల” మ
నావియ్యతాభియూతి, యాతువరుండిలక ॥ 80
- క॥ సురకంటకాఖ్యహాని
పురపరిముననధివసించి, మునివృత్తి నతం
డువిందసూతి, బ్రహ్మను
గుఱిచిమహానిష్ఠఁడపము, ఘోరమొనర్చెన్ ॥ 81
- క॥ తత్ఫలితంబుగ, నోప
శ్యత్ఫల! విరించి, వరములసురకొనఁగెదా
నుత్పల్లహృదబుండయి
యత్ఫణిఁగియ్యెనది, పయోదాసమటుల్ ॥ 82

క॥ తద్గర్వంబున, నా కృ
వ్యాసానాయకఁడు, జాతివైరంబున, భూ
భృద్భూహమేధీ! బహుదివి
షడ్గణములతోయుఁజూపె! సహ్యేతరుఁడై॥ 83

ఆ॥ బ్రహ్మకారణంబువానియాధ్యత్వంబు
నకుగిరిశ! యమరులకనసాధ్యుఁ
డయ్యెరక్కసుండజయ్యుండు; దుర్వృత్త
మాచరించుఁడుని శాచరుండు॥ 84

ఆ॥ అసుర బలిమి మెసవనకట! యాగచ్ఛాగ
ములను; శుద్ధసత్త్వమూర్తులైన
వృద్ధమునుల, యోగిబృందంబుఁబీడించు;
నార! తెలియువానిదైనతెగువ॥ 85

ఆ॥ అంత, స్వర్గి వర్గమజ్జోధృప్తంజేరి,
సెప్పుకొనిరియసురచెట్టలెల్ల;
మాటుసేయలేక, మత్సమీపమునకు
వారిఁదెచ్చెధాతపార్వతీశ!॥ 86

ఆ॥ గిరిశ! దివిజులసురగెలువనేరరు లోక
పాలురేనుఁజాలవానిగెల్వ;
దాపుగంబదేల? యోపురారి! సురారి
సంహరింపనీవసాలుదయ్య!॥ 87

ఆ॥ జానుమంతు, చైత్యుఁజంపక, లేదు క్షే
మంబులోకములకుమాసహాయ!
హంయిగూర్చుమయ్య! యంతకాంతక! యంత
మొండఁజేయుమసుర యుక్కిపుండు॥ 88

వ॥ అని, యిట్లు విషమంబయిన విషయంబును విషమమునును
విశదంబుగావించి, హరివిరమించినంత విరించి యుజలించి, లేచి
సద్గ్రీచీనంబుగాఁగఁగ్రేష్టజానికిట్లని విన్నవించె॥ 89

గీ॥ “దేవదేవ! త్రికాలజ్ఞ! త్రిపురదహన!
త్రిణయన! మురారి తెల్పినరీతి, జను
మండలుండసాధ్యపండి మోద్దండవిక్ర
మకముండజయ్యుండెట్లుతన్ననమాణంతో? 90

ఆ॥ “వరముఁగొనఁగివానియురుతపోవహ్నిని
ర్తగములునుగాక, రక్షణబొ
నప్పుణోకమఁల”ననంగ, బృందారకుల్,
మకానులిప్తసిద్ధులైనొసఁగితి॥ 91

ఆ॥ ఇంతకంటెచూర్గమేదియులేక, చే
యంగరానినేమైనజేసి,
“యసురయుదులుకొంతయణఁగుఁగా”కనుచు, దా
త్కాలికమగుమేలుండలఁచినాఁడ॥ 92

ఉ॥ శ్రీహరిఁగుప్పుడన్నటులే సేయుదుదారుణమారణంబు, దా
నోహరిసాహరింజెలఁగుచుండు; సురారిసురాళిదోలి, ఘో
రహవమందమందగతినడ్డుదలంపక, నిత్యనూతనో
త్సాహమునంబ్రవర్తిలు; వశంపదులిప్పుడువానికందఁబున్॥ 93

చ॥ గిరితననూమనఃప్రియ! శిఖిద్విసరాజదినేశదృక్ప్రియా!
పరిమక్తపాఞ్జలపాల! విభవప్రగదివ్యశివత్వసంస్థలా!!
చుణసరోరుహశ్శితలసద్యఉపాత్తమహత్త్వప్యూణ్యభా
గ్వరులనొనర్పునేర్పుమెయిగప్తములన్దొలఁగించితంకరా!”94

మ॥ అని, ప్రార్థించి, పితామహుండుదనదానవ్యాజకారుణ్యమున్
దనుజేనుండుజగత్త్రినాత్యయపరత్వప్రప్తబంహిష్టసా
ధనమున్ గా, ధనదార్ద్రయప్రవణుండు ద్యక్షిణ, లోలాత్మశక్
జనునట్లేచినతీరువిన్నెట్లులుత్పాహంబనహ్యంబుగన్॥ 95

ప॥ అంత, నిందుండును, బ్రహ్మ వాక్యంబుననువదించుచు, నాజాను
మంజులారోద్యోగంబును, దత్పూర్వవృత్తాంతంబును, బున
రుక్తంబుగాఁగించె; సంత, సంతకాంతకుండు చండోద్దండక్రోధో
దేకంబున సంత క్తనేత్రాంతకాంతికల్పితాకాండసాంధ్యర గా
కాంతదిగంటుండును, సద్యస్సంభూతప్రభూత స్థూలముక్తా
ఫలోపమానస్వేదబిందూపబృంహితగాతుండునయ్యె; సంత ॥

మ॥ షణ్ణి కేయూవిభూషితంబు, దనుజప్రభుబృందారబృం
దనితాంతప్రభుతాతదీయపిభవోద్యన్నిత్యశోభాపునః
పునరంతస్మరణకుర్యాదుణిత, ముద్భూతప్రభూతశశిమాం
బునికాయూన్వితమొప్పెశంకరుభుజంబున్ జూడచుద్దండమై 97

ఆ॥ వ్యాసుచర్మచారి, కీఘ్రింబుగన్వబాహు
దండమందొకానొకఁడువుండు
నట్లొనర్చెరాక్షసాంతకుఁ, గృష్ణాజి
నోపవీతకుండలోపశోభి॥ 98

ఆ॥ కోటిసూర్యతేజఁ, కోధదూరు, జితేంద్రి
యునిఁ, ద్రిపుండ్రధారి, నున్నతాంగుఁ,
గాంచనాభు, శాంతుఁ, బంచాక్షరీపరా
యణుని, సింహసంహనుని, బవిత్రు॥ 99

ఆ॥ విపులవక్షుఁ, జంద్రబింబాస్త్రి, శశులీ
శ్రీశ్రవన్, యుగోరువృత్తదోర్జ్య
గాఘ్రియ, గంబుకంతహరి, శ్రీరుద్రాక్ష
మాలికాభిశోభి[సనాధు], మానినాధు॥ 100

- ఆ|| పాబ్ర్యసన్నహత్త్వ, రాజ్నలక్షణో
 పేతుస్పష్టే జేసేభూతనాథుఁ;
 షతనిజూచిమునులు, నమరులుఁ, దత్రీత్య
 లతులకుతుకమందిరద్భుతంబు|| 101
- వ|| అని, తెలిసిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామానివాణీ
 జానినడుగుచును|| 102
- ఆ|| సిరిమగండు, నలువ, సుగపతి, క్రతుభుజాల్
 కొలువఁగొలుపుఁదీరి, చెలువమమరు
 గరిమనీకెటగుర; కపిలమల్లేశ! గౌ
 రీశ! నరసపురవరేశ! యీశ!|| 103

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు,
 మూక్తికమాన్యవిర్భావమను
 పంచమాధ్యాయము.

శ్రీమ

ఆంధ్రీకృతము క్రీశ్వరోపాఖ్యానము

షష్ఠాధ్యాయము

- ఆ|| సిరులువొలయునోడలగరగరిబూదిపూఁ
 తయును, జడఁ నమరతటిని, సామి
 డేహమఁదుభూధృదీహితఫలము, శ్రీ
 గౌరిఁబలయుడేవ! కపిలమల్ల!!

ఆ॥ అవధరింపుమ వలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె “నిల్లు బలియుండయిన
ముక్తమానిచరితమునువినంగనునాకుఁ
గౌతుకంబువృద్ధిఁగాంచుదేవ!॥

2

అ॥ విస్తరింపుతత్ప్రశస్తినినాకు; ము
క్తర్షి యేమిసేసె? హర్షమునను;
దత్ప్రభావమద్భుతంబు; మహాదేవు
మహిమనాకుఁగూర్చె బహుకుతుకము”॥

3

వ॥ అని, సవినయంబుగా, సకుతుకంబుగాఁ బ్రతివచనంబుఁగోరి యడి
గిన నిజజనుతునకు శతధృతి యిట్లనియె॥

4

ఆ॥ “వినుము; వత్స! ముక్తమునిచరిత్రముమహా
ద్భుతము, మహితమహిమయుతము; సతము
హరునిబాహుగండముందుద్భవించి, ము
క్తర్షి మౌక్తిశివునక మర్మమువిన ॥

5

ఆ॥ అనియెవినయవినమితాననుండయి, యుమా
ప్రియునకధిక హర్షహృదయునకును;
మృత్యుమృత్యునకును, మేఘగంభీరభా
షణుండు, ముక్తమాని, సాధుమూర్తి ॥

6

కం॥ “తీరియన! తిరిపురాంతక! స
జ్జనహితమహితావదాన! శైలసుతాస
త్ప్రణయధన! ప్రణవసదనా!
నినుండెలియంగలేరుదేవ! నిర్జరులు, మునుల్ ॥

7

- అ॥ ఈచరాచరంబుదెల్లనీయందెని
క్షిప్తమాను; బీజగుప్తమైన
మఱిమాడ్కి; దేవ! మఱియూర్ణనాభకా
నాయమట్లసృష్టి, నష్టి నూనాను ॥ 8
- అ॥ స్యండమానమైనసరిదుత్కరము సము
ద్రిమునఁజొచ్చునట్లుత్పత్తిలీన
మానుభూతజాతమంతయు; బ్రహ్మవి
ష్ణాదులెల్లనీదునంశభవులె ॥ 9
- అ॥ సర్గరక్షణములు, సంహారమునోనర్తు
వీవెయప్తమూర్తులెసఁగ, దేవ!
నీవులేక, యేవిలేవ; చరాచరా
వళులు, సర్వలోకములునులేవ ॥ 10
- అ॥ కపలివెడలునలలవడువున, దినకరు
కీణసముదయములకరణి, జనులు
నీదుదేహమందునీలకంధర! నము
త్పాదితులునుగారె? పార్వతీశ! ॥ 11
- అ॥ ఏఫలంబుఁగోరి, యీభూతజాతంబు
సృష్టిజేయుచుందువప్తమూర్తి!
నీవెఁగక, యెఱుంగరేవారుఁగాని, స
ర్వజ్ఞసంజ్ఞనీకెవఱుఁగాన ॥ 12
- అ॥ సర్వభూతములకు సార్వకాలికముఁ, గా
రోపకారకంబు, యుక్తియుక్త,
మైనప్రజ్ఞాత్ముడైన; దదూతముల్
పాంకరించుదాన, శంకలేక ॥ 13

ఆ॥ దేవ! త్వత్ప్రసన్నస్వక్రృపారములేక
కదలజాలదయ్య! గడ్డిపోచ
యైన; నీవొసంగుదళిబిజీవులకుదే
జంబు, ధృతియు, బలమునైలచాప! ॥ 14

ఆ॥ ఆటకాండబొమ్మలాడించునట్టులీ
వీచరాచరాళినెల్లగర్మ
సూత్రవశతనుంచి, సారిచియాడింతువీ
వీశ! పాపనాశ! కృత్తివాస !! ॥ 15

అ॥ ఇప్పుడేలనన్ను సృష్టించితీశ! నే
సేమిసేయవాడ? వ్యోమకేశ!
బ్రహ్మవిష్ణులోకపాలాదులకవశ్య
మైనదాని, దేనినానుదీర్ప?" ॥ 16

చ॥ అన, విని, శంకరుండుకరుణాంతరుండలునాలకింప, ని
ట్లనియె "మహానుభావుండగుణాఘ్నండము క్తమహమ్నీచంద్రుడ
త్యనుపమసత్త్వక్షీతండు, మదాత్మజుడార్యసృపాగ్గిగబ్యుడీ
తనినిసహాయుగాఁబనిచెదన్ భవదాపదపాయకాంక్షినై ॥ 17

ఆ॥ ఇంద్రితల్పవీర్యుడితడగ్ని తల్పతే
జస్కుండనిలబలుచహస్కరప్ర
తాపుడదిధైర్యుడై, పాటదోలుసా
మాత్యమిత్రపుత్త్ర, మాసవాదు ॥ 18

అ॥ లోఁటియట్లమీరలుంటకు, స్వగ్గలం
టాకు, దైత్యునొంచుటకును ముక్త
మానివలఁతియెంతయేనియుఁజుండి! యీ
నాదుమాటకల్లగాదునుండి!" ॥ 19

అ॥ అనఁగ, సనఘమూర్తి, యార్యాసహాయుడ
 దిశ్యులున్, మహర్షులత్తుదాత్త
 ఫణితఁ బ్రణతఁ జేసి, ప్రణుతియఁ గావించి
 యించుకంతచింతయెఱుంగకుండో ॥ 20

వ॥ ఇటులనిటలనయనునియ సునయవ వనముగ మగవరులు హృద
 యములనుగుదురుపఱచుకొని, తమతమనెఱవ్రుకుఁజనిరి. పినప,
 హిమగిరిదుహితృపరిబృథుఁడను, గరతలపరిమృదితస్పృహతర
 నిజభుజజనితమునివరకరతలుఁడగుచు, సతనికిట్లనియె॥ 21

ఉ॥ “ఓయి, కుమార! నీదగుమృదూక్తి సుధాసృవదుత్తనుస్తుతి
 ప్రియశుభంయుభావపరిపాకమనోహరవాక్యనైపుణిన్
 నాయెడతుష్టి జెందె, గరుణావరలాంఛనమున్, బహుకృతిం
 జేయఁదలంచి, యిచ్చెద; నజేయపరాకృమ! స్వీకరింపుమా!”

అ॥ మదినిగనకమయంబును
 మణిమయంబునయినసుకుటమొకటి
 కోటిసూర్యకాంతి, పాటవాభేద్యమా
 కవచమొకటియొసఁగెళివుండతనికి ॥ 23

అ॥ మత్రీయఁ, బాతుపతముఁ, గరుణించెనానాశ్రు
 శస్త్రముల్, భుగగ్రసంభవునకు
 భద్రదాత్రినిచ్చెరుద్రియగాయాత్రి
 మాక్తికాఖ్యమునికుమాపియుండు ॥ 24

అ॥ ఇటుగొనంగి, యన్ని, నిబలాక్షుఁడనియెని
 ట్లొకమా! నాదువాకుండుము;
 త్రిభువనావనార్థస్పృహంబువీవు
 చేత; నీవుదానిఁజేయవలయు ॥ 25

ఆ॥ ఈయశేద్యకవచ, మీకికీటంబు, నీ
పాశుపతమహాస్త్రమీశుభప్ర
దాదాయై రుద్రగాయత్రీమంత్రంబొ
సంగినాఁడనీక సాయపడఁగ ॥ 26

ఆ॥ జానుమంత్రుడనెడుదానవుండొక్కఁడుగ్గి
తపమొనర్చి, యవ్విధాతవల్ల
నన్యదుర్లభంబులొపరంబులఁగాంచి
తీవరించెఁ గండకావరమున ॥ 27

ఆ॥ ఆవరించివానినాతేజమెల్లెన
నెండవోలె రిషిరీక్ష్యమై, దు
రంతచింతఁగూర్చునంతాపకారియై
లోకములకుపాత్రశోకములకు ॥ 28

ఆ॥ యీగకర్తలకు, ననాగసులగుయోగు
లకు, మునీంద్రవర్యులకు, నమర్త్యు
లకును, భూసురేంద్రులకును, స్త్రీలకు, గోవు
లకునుగీడొనర్చురక్కసుండు ॥ 29

ఆ॥ శోకచుక్కవోలె, లోకములకువాఁడ
రిష్టదాఱు సూచుఁ, గష్టములకు
గ్రించు, రక్కసుండుకించిత్కృపానృప్తి
లేక, తెచ్చిపెట్టున్లేశకారి ॥ 30

ఆ॥ కూశ, రక్కసుండుకూరిత్యమునయన్జ
నాశమాచరింప, నాశుమార్గ
గామివోచు, రుద్రగాయత్రీపుష్టపా
శుపతశక్తివానినపనయింపు ॥ 31

- అ॥ యోగరక్షణంబునాచరించువరస
హాసినఁఖ్యునెప్పుడసగిపాయె
సైన్యముల్ భజించుజానుమంహలు; పాఠ
వమ్యుడనృశత్రువర్గములకు ॥ 32
- అ॥ భద్రదాత్రిసుమ్మ! రుద్రగాయత్రి త
జ్జివమొనర్చువారికెపుడు; దీని
సాటిమంత్రమేది? చాటిచెప్పెద లేద
టంచు, నుద్భుజుండునై; కమార ! ॥ 33
- అ॥ భద్రదాత్రిపుత్రి ! రుద్రగాయత్రి; స
ర్వార్థసాధనము; జయప్రదంబు
సత్యమూర్ధ్వబాహుశాఖుండునై, చెప్పఁ
గలను; జయముహస్తగతముచీన ॥ 34
- అ॥ ఎపుడ భక్తిదీనిపియించునెవ్వఁ, డా
తనికిమొక్కుదేవతాగణంబు
సంభవించుజూపె, సంభద్రమతనికి
సర్వతోముఖంబురవ్వశుభము ॥ 35
- అ॥ ఓయి, మహాని! రుద్రగాయత్రిదీని జ
పించుచోటనుండుపెట్టివ్యాధు
లెట్టిక్షామములును, గట్టిడిచోరబా
ధలు, మడీతులున్ ధుతంబులొను ॥ 36
- అ॥ వనమునన్, రణంబునను, శత్రుజలవహ్ని
మధ్యముననుగాని, మహాక్షీకర్షి !
భద్రదాత్రియకానురుద్రగాయత్రిజం
జప్యమానమైనఁజాలుంబుత్రి ! 37

ఆ॥ త్రాణమిచ్చు గాత్ర నిర్మలాదుమం
త్రంబు; గాన, దీనికింబవిత్ర
మై, యెసంగుచుంజ్ఞ గాయత్రినా; మంత్ర
మవగ, నర్థకే మొ, వినుము-పుత్త్ర ! ॥

38

ఆ॥ మననశీలి "మంత్ర"య నజనుఁ, ద్రాణంబు
మంతకిచ్చుఁ; గాన, మంత్రమయ్యె
నిర్మలాత్మ! వేదనిశ్చప్రచంబు, దే
వర్షి భావితంబు, హర్షనంబు ॥

39

ఆ॥ దాహనంబుసేయు; మోహనంబునుజేయు
శోషణమునుజేయు; ద్వేషి వర్గ
మునకు; బాశుపతమునుచనుబొనర్చిన
మాత్రాఁగాఁబ్రీతిశత్రుసేన ॥

40

ఆ॥ తొల్లినాదుభక్తులుల్లసిల్లిరిగృహ్య
నై నదీఁగొంది, మాని! రుద్ర
దేవతాకమంత్రాదివ్యశక్తినిచర్చ
తోజయంబుఁగాఁచికిఁ గాన ॥

41

కం॥ గుహ్యంబగుమంత్రంబిది
గుహ్యంబగునస్త్రమిదియు; గుహ్యతమంబుల్
గుహ్యభిగమ్యములుకా
గుహ్యకములుకునునియగోచరములెయా

42

వ॥ నీవునాకభక్తుడవును, నాభుజాగ్రంబునందుద్భూతండువును గానన
నేనవీనికనుగ్రహించినాఁడ; నీవువీనింబరిగ్రహించినవాఁడవై
యాజ్ఞనుమండలు, నాజ్ఞనచండతాపిచండిలు, లీలామాత్రంబునం
బాఁడద్రోలి, శాలీనతాశీనతాఽదీనదీనతాశాలునయూ

నిలిపులకింపునింపి, తెంపరిదై, సాంపైనకీర్తిమల్లికామత్తల్లికా
మాలికాజాలికావాసనావాసితదశదిశాZZభోగశోభాయమాన
త్వంబుసంపాదింపుము!!

43

అ|| ఈవుగాక, వానినెవ్వరుగఁహరిం
పఁగనశక్తులొద్దురగజితోరు
సత్త్వ! నీవు వాని, జానుమండలునిజం
పఁగవలంతివయ్య! పరమభయ్య !! ||

44

అ|| ఇందువల్లనిన్ను సృష్టించినాడనే
నిదుగిహృహేతువేమిలేదు
గాన, నీవుదైత్యు, జానుమండలునిజంపఁ
జాలునయ్య! లేదునదియంబు ||

45

అ|| సర్వలోకము, నుశ్లాఘ్యుండుచైతవ
నన్యసాధ్యమైనయట్టికృత్య
మే; యశస్కరింబునృగణంబునకువత్స!
యేగుమయ్య! వేగమే, కమార ! ||

46

అ|| కాశికాశ్రమంబుఁగాంచి, యచ్చటఁగూతు
పతమహావ్రతంబువత్స! సల్పు
మయ్య! యందుఁగొనికర్మ, ఋత్విజునిఁగా
నీర్వకరించి, మఖముఁజేయుమయ్య ! ||

47

అ|| “విష్ణుమాయ”నాఁగ, విశ్వవిశ్రుత, “నిమి
షాZZఖ్య”, దేవి, త్వత్సహాయధాను
జగములకునుజనని, శక్తి, యోవత్స! సం
కల్పసిద్ధియోనుగాక, నీకు ! ” ||

48

ఆ|| మహాతమహిముఁడగునుమానాధువాక్య మా
లిఁచి. మాక్షిక స్నియించువేష్ట
న్నివల్లె-మొక్కి, యాశునిఁ, గైలాస
వాసుఁ, గృత్తివాసు, భక్తిగల్గి ||

49

ఆ|| “వామదేవ! నాదువైయాత్యమునుక్తిమిం
పును; పురారి! నీప్రభూతహర్ష
ముననుబొమ్ముదాని; ననభు! కర్తయుఁ, గార
యితయునెవెగాననెల్లకృత్యంబు ||

50

ఆ|| జానునుండులాభిధానుఁడగుప్రగరాకు
భారి వేమి? దానవచ్చుకీర్తి
యేమి? నియతివశముమైమరణింప, వాఁ
డెట్టిఫలితముల్ ఘటిల్లునాకు ? ||

51

ఆ|| స్వామి! నాదుపంశనామంబదేమి? కీ
ఙ్కశులుదానసంభవించురో, భ
విష్యమన్ననియతివిహితంబుగాదె; గా
రీశ! భక్తపాపనాక! యాశ!! ” ||

52

కం|| అని, పలికినయామాక్షిక
ముంగిని, త్రిపురాంతకుండుభూరికృపాశూ
ర్తి, నిబుల్ వచియింపఁగొడం
గెనుచ్చుడు మధురంబుగాఁగ, నిశ్చప్రచమున్ ||

53

కం|| “అర్చిక్షుత్రియనామక
మార్కటాత్మార్థమామహాపంశముగా
మర్యాదఁగొంచు; ధారం
ధుర్బుజుఁడేయునుర్విధర్మాచనమున్ ||

54

- అ॥ మౌక్తికర్షి! వారుమద్యాహుజాతులౌ
కారణమునఁజేసి, గౌరవంబుఁ
బడయఁగలరుపుడమిబాహుజక్షత్త్రిగూ
హ్వయము, విస్మయాఢ్యమస్మయలయి॥ 55
- అ॥ వేదపుణ్యమార్గచోదితంబగుధర్మ
మే, విధియమానమై, విశిష్ట
త్రైసిదీపంశుశ్చాక్షత్రియలకెల్ల
గతునుగా, హృహానుబ్రకటితముగ॥ 56
- అ॥ విశ్వవిశ్రుతులయి, వేదోక్తమార్గాను
యాయులౌచు, జాతమాదికర్మ
జాతమెల్ల వేదసరణియథాయోగ్య
కాలమాచరింపఁగలరువారు॥ 57
- అ॥ జిహ్వాసృత్తివేక, బ్రాహ్మణదేవతల్
గాఁగలారు; ధర్మగాములౌచు;
శుభ్రవిశిష్టమార్గసుప్రవిష్టులు, విశి
ష్టులుఁజతుర్వ్యన్ విశుద్ధులౌచు॥ 58
- అ॥ వేదమార్గచరులు, వేదశాస్త్రైకని
రతులు, దేవపితృనిరంతరార్చ
నాదికములఁ, దర్పణాదికములఋషీ
శ్వరులఁదన్పచుందుత్పత్కుఁజాలు ॥ 59
- అ॥ హరిహరాహ్వాయద్వయూద్యైతసద్భావు
లై, భవచ్ఛుభావ్యయప్రసిద్ధ
లెల్ల, సజ్జనుల్ సముల్లసధర్మత
త్పరులు, మఱియు శ్లాఘ్యవర్తనులును ॥ 60

అ॥ బ్రాహ్మణుండునీదువంశీయులకు దైవ
మానుగాక! కర్మవ్యర్థమాను;
బ్రాహ్మణుండులేక, ప్రతిపాదితంబైన
యద్దియెల్ల మాక్తికాఖ్యమాని॥

61

అ॥ నైదికములకెల్లవేదాక్షరాళికి
వక్తః, పేరకుండు బ్రాహ్మణుండు
నాడుసృష్టిహామ్రాక్షతియిలు, నైశ్య
శూద్రునినఁగ, వారుక్షోణీయందు ॥

62

అ॥ అస్మిమానునైదికాచారిమాద్యత్ర
యంబునకునుమాక్తికాఖ్యమాని!
శూద్ర, నైశ్యబాహుజులు, బ్రాహ్మణులునుత్త
రోత్తరులవరీయులాత్తపుణ్య!!

63

వ॥ బ్రాహ్మణునబూజించియే, సుమీ - నైదికవృత్తంబులుపక్రమింపం
జెల్లు; విప్రలంఘిల కీర్తనంబును, వాక్పరుష్యంబును
బ్రహ్మంపంబోలదు; పురోహితాతిరంఘింపరాదు; త్రిశంకు
నకుంబువత్వంబుపాపి, చుటపురోహితునతిక్రమించినదోషంబు
చేతనేగదా! యశక్తుండను, రిక్తుండను, విద్యాశూన్యుండను,
గలిజేందియుండునైనను, బ్రాహ్మణునవమానింపరాదు.
బ్రాహ్మణుండుప్రామాదికంబగుధర్మభంశంబునకుంబూను
కొన్నను, ధర్మభంశంబునకులకుద్ధాటనీయంబుగాదుసుమీ
యట్టులుద్ధాటించువాఁడుధర్మచ్యుతుండుగాఁగలండు॥

64

అ॥ వత్స! ధర్మమిద్యోవ్యంశులకుసనా
తనచూసూ! పురోహితపదిష్ట
మార్గముననుగృత్యవర్గంబునాచరిం
చుటమహామహా! విరుద్ధసత్త్వ!!

65

వ॥ మతియు, గరాభాధానంబును, నీమంతోన్నయనంబును, బుంస
[సు]నంబును, సన్నప్రాశనంబును, బాళించునుగా య త్రిగ్రహ
ణంబును, బ్రాజాపత్యసామ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవాఖ్యంబులైన
వేదవ్రతంబులు నాల్గునున్నా నంబు, నుద్వాహంబు, నార్థవైహి
కంబుననునీశాకికసంస్కారంబులు శుశ్రోషప్రతి సమ్మితంబులై,
త్వద్వంశీయుల కెల్లరకును శ్రితియగుటకు ప్రకారంబుననే
యాచరణీయంబులొను వైదికకృత్యంబులు బుపిగోత్రాంక
పూర్వకంబుగాఁజేయందగు సోత్రకర్తలైన పరాశరుండును
శాంఘిల్యుండును గౌతముండును శౌండిల్యుండును గుత్తుండును
భార్గవాదులును ద్వత్కులంబునకుంబుకోపితాదులు 66

అ॥ శ్రిత్యైమెల్లఁగొల్లిచంద్రసూర్యసమున్న
పంబు; ధర్మప్రణామ; తత్ప్ర
వృత్తి యుర్వియ లైవృథావద్భుజోద్భూత
మార్గసంజ్ఞ, శ్రిత్యైవహానుమాని॥

67

అ॥ సాధుశీల! యద్వివైధమాచారసం
శుద్ధరూచు, ధర్మబద్ధరూచు
వఱలు మండునుర్విద్యంశ కూన్నత్య
మొందునెల్ల కాలమోమహాత్మ॥

68

అ॥ శస్త్రధారణంబు, సజ్జనావనదుర్జ
సప్రణాశవిరళణములు, యజన
దానధర్మములు, శ్రుతంబుగ వ్యవస్థంశమం
దెఘ్నిలున్చు నోమునీంద్ర! నిజము॥

69

అ॥ ఎపుడుగలుగకుండున్మృదులకుమానసం
త్యాగభై క్ష్యజీవనంబులుర్వి
శౌర్యమునను, బాహువీర్యంబునను శ్రితి
యులకు జీవనంబుగలుగుగౌత॥

70

ఆ॥ శిల్పములను, వివిధచిత్రంబులరచించి,
ధరణీధన్వలమెప్పుడద్దఁగాంచి,
గౌరవాన్వితై, యపారసౌఖ్యంబులొం
దుదురు; నిజము, పెక్కునుడువులేల?॥ 71

ఆ॥ మత్ప్రసాదజనితముత్ప్రకర్షాభ్యమా
ర్యావనీశ్వరాన్వయంబు, సర్వ
రాజగోకముందిరస్కరించుమహత్త;
నుత్తమోత్తమంబు, సూపపదము॥ 72

ఆ॥ సూర్యచంద్రచంశ్యసుక్ష్మత్తియులుపైత
మాత్మరాజ్యదూరులై, కల్పిప
భావమునను, ధర్మబాహ్యులై, యూహించే
రునునశింపనుండిరనుటయెల్లు?॥ 73

ఆ॥ ద్వద్వదూర! యీభవద్వంశ్యులుపురోహి
తానుఁజూయులై, మహానుభావు
లౌచు, జాతకర్మలందు నిష్ఠితులై, వి
పత్తులందు నైనఁబాయరెందు॥ 74

ఆ॥ వేదవిహితకర్మకాదటఁజేయుచు,
వతిలుచుందుదియవరమునీకుఁ
జిత్రకర్మలందు, శిల్పంబులందున్వ
ద్వంశ్యులధిక్రతుల్ సదా, జగాన॥ 75

ఆ॥ పొంఁగలరువారుపూజ్యత్వమవరజా
తిలను; యష్టశాలికలంజపాల
కాద్యుపాఖిలాదియజ్ఞోపకరణంబు
లెల్లఁజేయుచున్, మనన్బ్రధితులు॥ 76

ఆ॥ వారోగర్చు విగ్రహరాధ్యుడైల్చి
 దేవతల్ ప్రసన్నతావిభూతిఁ
 బొల్తు, రెంతయేనిము కర్షి ! త్వద్వంశ్య
 లెల్ల మా క్తికాఖ్యులేయగుదురు॥ 77

ఆ॥ మద్భుజాగ్రజాగ్రదుద్భూతిఁగాంచి, యా
 ర్యాఖ్యుడైనక్షత్రియాన్వవాయు
 లెల్లచిత్రకర్మనుల్లసిల్లుటఁజిత్ర
 కారుతాదురోవికారదూర!॥ 78

ప॥ వారెల్లరును, వేదోక్తాచారాదురులును, బ్రాహ్మణభక్తి
 యుక్తులును, ఋషిగోత్రప్రవర్తకులును, సౌందర్యనిర్జితకందర్పులునై
 ప్రవర్తిల్లుదురు. నీవును, మత్ప్రసాదాసాదిత పాశుపతదీక్షాదక్షుం
 డవైపాశుతాఖ్యుఁడైనదివ్యాస్త్రాంగునుబొంది, తన్మహాశక్తింబి
 జానుమఁతునఁతఁమొందించి, తన్మూలకంబైనయశోవైభవంబున
 స్లాఘనీయుండునాచి వ్రు మనయురువునఁవాదంబియ్యదియైహికా
 ముష్మికఫలప్రసంబు శ్రీధాళురై, దీనివిన్నవారుసంభ్రంతుంబు
 నొంది, సర్వాభీష్టలాభంబులుగాఁతురు. మద్వచనము నమ్మ
 మని, పరమశివుఁడనతిచ్చిన॥ 79

చం॥ నిజహృదయమృనందితఁడనిందితవర్తనఁచైనమాత్రికా
 ఖ్యజపిత్రిముఖ్యుఁడంతయున హృద్ముఁబొంది, స్వకీయాపుణ్యకం
 శజాలభవిష్య భృదయసంశ్రేణమృనభక్తిమైవృష
 ధ్వజనకుంబాంధ్రోహృదయవర్తికొనరెచ్చనమస్సహస్రముల్॥80

ప॥ అని, తెలివిన, విని మప్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామానివాణి
 జానినడగుటయును.

ఆ|| సిరులుమించుమేన నరులు పెగ్గాలిమే
 షరులు, బూదిపూతవటలునంగ
 రాగమెన్న, తాఁగ నూగంగసిగదండ
 కరమునమరుసేకుఁగపిలమల్ల!!

32

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు, నూత్తికకుల
 ధర్మనిరూణంబనుషష్ఠాధ్యాయము.

శ్రీమస్తు

ఆంధ్రీకృతము క్తిశ్వరోపాఖ్యానము

సప్తమాధ్యాయము

ఆ|| సిరులకునికీయును నరసాపురమున
 వెలసి, లసికే భవములనుబడసి,
 బలసికొలుచుభక్త షరుకోర్కెలుచీర్చు
 కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!!

1

ఆ|| అడధరింపుమనలిగుకథ సురముని
 నలువకనియె “వినగఁగవలెతు; విస్త
 రంబుగాఁగ, స్వముంబురుహాసనా
 నీన! యీకథావిశేషమేను॥

2

కం|| సెలవీయవెయని, నారదుఁ
 డె మినడుగఁ, బలుకఁగొఱుఁగెనీకీతినజుం
 “డలఘుమహిమాన్వితంబును,
 లలితఁబిది; వినిన, బహుఫలప్రద”మనుచున్

3

ప|| అత్తైతిగుననమ్ముక్తర్నిముక్తంజూచి, యిట్లనియె—“దేవా!
తావకీనపేవకుండ్లనైననాకుంగర్తవ్యంబు సర్వంబునాజాపింపుము
సర్వకార్యంబుల, సర్వమార్గంబులను సమ్యక్సిద్ధిగాంచువాడ;
నేనుజక్కండేయంగల దేవతాకార్యంబెద్దియో సెలవీయవే”
యని, యడిగిన, సతనికిన్ముడానీవల్లభుండిట్లనియె॥ 4

అ|| “ముక్తహాని! సర్వముక్తంబుకర్తవ్య
మీపుధ్యానశక్తి భావితత్వ
మెల్లనెఱిగితిప్పుడెల్లహాసీందుగిల
తోనహోవనస్థితుండవోచు॥

అ|| వత్స! సత్యవాది, బ్రహ్మైర్నికౌశికుం
డాచరించివట్టులాచరింపు
వ్రతమునిష్ఠుడంబుఁబాశుపతాభిధా
నంబు; దాననే జయంబునీకు॥ 6

అ|| నిగమనిగదితంబయగువిధిఁగౌశిక
మతము, నవ్వసిష్ఠమతముఁదప్ప
కగ్నిహోత్రమందుహవ్యముల్ వేల్పు, ను
దుద్భవించువత్స! యదుభతముగ॥ 7

అ|| తప్తకాంచనాభము పురత్నంబునన్యం
దనము మేలుతుల్యమన, నభేద్య
కవచమొండొరత్న కాంతికాంతము, శ్వేత
వాహముల్, నునోజవంబులార్య!॥ 8

అ|| దృఢముధనువుఁడివి, దీగ్ధతగల్గి, య
క్షయ్యబాణతూణాశస్త్రరాజ
సై నపాశుపతము, నన్యాయధంబులు
ఁబయ్యములును, శత్రుభయఁడిమును॥ 9

ఆ॥ వత్స! నీవ్వికరించితత్సాధనమ్ముల
నీవుజనుమంతుఁజావమోది,
యుద్ధభూమిసర్వసిద్ధులన్ బొందెద
వరుగుమఱఘ! కాశికాశ్రమంబు॥”

10

వ॥ అనిన, మృడునకు మునిపతి వినయవినమితుండయి, యిట్లనియె-
“దేవా! నీవుచాజనకుండవు; కారణకారణుండవైన నీవునన్నుం గౌళి
కాశ్రమంబున కేగుపొంటె నకారణంబుగాఁ బుట్టుదుచనియెల్లు
భావించుఁ? దత్సానంబునకుమత్రప్రస్థానవిభానంబునుమత్కర్తవ్యం
బునునాకుబోధింపవే”యని, మఱియు, “నాకుఁబ్రభూ! భవత్సం
కల్పమాత్రంబునం జేసియే, కృత్సింబైనయసాధ్యకృత్యంబుసాధ్యంబు
గావె! యట్టిచో, నగ్నికార్యంబేనేలతీర్పఁగావలయుఁ? ఉత్త్వ
జ్ఞానసూనుండవైన యీనాపృజల్పితంబునకుమన్నించియజ్ఞుండవైన
నన్నుంగృతార్థుగాఁ జేయఁగారుణికత్వంబునం జేసి, నాకుఁబ్రతి
వచనంబనుగ్రహింపవే”యని ప్రార్థించుటయునిటలనయనుండును
క్షణంబుభ్యాసనిశ్చలుండైముక్తమునీంద్రునితో సవిమర్శంబుగా
నిల్లనియె ॥

11

ఆ॥ “వత్స! తెల్పువాడఁడత్సర్వమును గోప్య
మైనదానితత్త్వమేననుగ్ర
హింపసర్వసిద్ధులిట్టెనంకల్పమా
త్రానఁగల్గు; సత్యమైనఁ గాని॥

12

ఆ॥ కల్పనమ్మొనర్తుఁగార్యకారణబంధ
మేన; దాహశక్తియెల్లనగ్ని
యందు; వృక్షజన్మమల్లబీజమునన్; యు
ధాఽపనుత్తియన్నమందు; దూప ॥

13

- ఆ॥ అడఁగునుదకమునను; బుడుతలుబుడమిపైఁ
బడుదురయ్య! యచ్చు ప్రిభవకరణ
మిలను; బంటవానవలనఁ; గాలలఁజేయుల
ల్లాడుచుండుఁ; గారణాళియిట్లె ॥ 14
- ఆ॥ సర్వకార్యముఁకుసంకల్పమస్సదీ
యమ్ముముఖ్యకారణమ్మవత్స
యదియుఁగానరాక, యంతయుఁ జేయు;నిం
తైనఁ, దెలియఁడహహ! యజ్ఞుఁడిది॥ 15
- ఆ॥ నీదుపుట్టువునకునాదుసంకల్పమే
కారణంబు వత్స! కాఁడాకరఁడు;
శీఘ్రగామివై, విచిత్రంబుగాసాధు
కార్యమాచరించి, క్రమస్థిరంగ॥ 16
- ఆ॥ దీతిజవరునిజంపదివ్యాస్త్రలాభంబు,
నాంది, నీపుత్రిజశులోహాయనగఁ
బొగడఁగనగ, నార్యభూమిశవంశక
ర్తృత్వలభభాగ్యరేఖఁగాంచు ॥ 17
- ఆ॥ కాదు-కాదు; వత్స! నాదుజ్ఞానకన్య
భాత్వసిద్ధిగోరుతలఁచుగాదు
“దుష్టశిక్షణంబు, శిష్టరక్షణము నె
ట్లైనా” యంచు, నెంతునేనుమదిని ॥ 18
- వ॥ నిన్ను తొడిపక, నేనయ్యానుమండలాభిధానయీతుధాను
సంహరించితి నేని, లోకంబునంగి ర్తినీకుంబ్రాపించుటెట్లు? మత్సం
కల్పసంభవఁబైనవారితంబునాకర్ణించి, యెల్లరుదుఃఖిసంతా
రణంబుఁగాంచి, నీవత్స! తానెంబునొందుదురు. సూక్ష్మక్షేక

గల్గినమనోదృఢత్వశాలులకుంగాని, యీపరమరహస్యంబు
గోచరంబుగాదు. మదాజ్ఞావర్తివైవహర్షీ! నీవుశీఘ్రంబుగాంబోయి
మదాగేశం. ఏర్పర్తిపు"మనినవిని మామాక్తికమానీశ్వరుండును

౮॥ "ధన్వంతరీసేనన్నదావకాదేశ" మం
చతులనుతులనలనాచరించి,
యరిగెఁగొలికాశ్రీ భోగమశ్రమం
బుననువ్యక్తి, ముక్తమౌని॥ 20

శా॥ ఏకజాతిలవంగపూగమరిచాహీనాంబరౌదుంబర
శ్రీగాలిత్యముహుర్విజృంభిమధుల్లిబృందోరుగానంబు, తాం
బూలీపాట నాగకేశరలసత్పున్నాగసౌభాగ్యవీ
లాలాస్యాభ్యము, నిత్యశోభనము, ఘేబ్జేచరీసేవ్యమున్॥ 21

శా॥ శుంభన్దత్తమతంగజప్రకటితస్ఫుర్జ్జత్నముత్సాహమున్,
జృంభారంభవిశాలస్పృక్వయుగసందృష్టోగ్రిదంష్ట్రాఽంకుశో
త్తగభత్తివ్రసఖాగ్రినిర్దళితవేసంఙ్గోరుకుంభస్థవీ
గంభీరోత్పతనోద్యమానుభవదీక్షాదూరహర్యక్షమున్॥ 22

మ॥ పవమానస్థవమానమానితదర్శురాంభఃక్షాళితానోకహ
ప్రవిశుద్ధద్రుమమూలశోభితము, విభాజన్నదీమాత్మక
త్వవిశాలాఖిలసస్యశస్యధరణీధారేయతాఽఽరాధితం
బవిశంకప్రతిభాప్రభావము, నపేతాతంకనిష్పంకమున్॥ 23

మ॥ సవధూమావళిసంవృతదుగ్రిమమహాశాఖోపశాఖంబు, మా
నివరేణ్యాచరితాఖిలోపచరణాంతేవాసిపాపత్యమా
నవిగాయేతంసామసంశ్రవణసానందాగతాగంతుకం
బవిసోఢాదిహవిర్విరుద్ధహువస్వాభీలతాశూన్యమున్॥ 24

అ॥ సన్నికృష్టశుభము, భిన్నదర్భాంకుర
 స్థానసంచరత్సుతర్ణకంబు;
 నతిశతబుగ్గీసమానీనమానరా
 ఙ్గపతపోవిశేషవిపులతరము ॥

25

ప॥ మతీయును, గుశాసనపరిక్షిప్తనైకతాంతజలాశయమును, పవనశ్చ
 ద్భర్తృశుశ్రూపాసజ్జన్మానిపురంధ్రికంబును, బశ్యజ్జనపర్యతో
 ముఖహృచ్చాంతిసంధాయకంబును ఋణ్యాగణ్యమాహాత్మ్యంబును
 నశుభశమనంబును, నగునరూపశ్రీమంబును నిర్మించి, యహ్మా
 క్తికమానీంద్రుండు వెండియుండనకంటవసిష్ఠవా దేవకాండిన్య
 శాండిల్యులవభృగుకశ్యపజైమినిధరద్వాజాత్రిధామ్యగమ్యక
 రోనుశకణ్వాగౌతమకపిలసుదమశ్రుతకీర్తిశ్రుతిధరబౌమశిగ్యవన
 భార్గవవిశ్వామిత్రకణానకలవికపరాశరగాఢామౌగ్ధ్యాశ్రీమ
 శ్రీవత్సప్రభాతధరతదితకపులస్త్యగస్త్యమార్కండేయసుత్రశుసుప్త
 మాగధిబకదాల్భ్యకుత్సనారదమాండవ్యపింగళకపిలశుభ్రకీర్తి
 సుమందసుధర్మరూముండకిందమప్రిస్కణ్యఋశ్యశృంగపారా
 శర్యవాలఖిల్యచిహ్వగ్రసేనజాబాలియాజ్ఞవల్క్యమండూచరజీవన
 గోపకగోషగోకులాదులైనమానీంద్రులు, వేదవేదాంగవేత్తలును
 సత్కర్మకర్మకులును, సత్యవ్రతపరాయణులును, బ్రహ్మజ్ఞులును
 బ్రాహ్మణపృజ్ఞులును జపతపోఽనుష్ఠాననిస్థాగరిష్ఠులునైనవారెంద
 తెందతేనబలసికొలువందదాశ్రమంబునశ్రమంబునంబ్రవేశించి॥

అ॥ యోగివన్యూడంత, యాగదీక్షాదక్షుఁ
 డౌచు, విశ్వకర్మనంతరంగ
 మందుఁడలఁచుకొన్న, నాతఁడుసాక్షాత్క
 రించి, యంతివిన్నవించెట్లు ॥

27

కం॥ “ఓ నఘ! ననునీవుదలచిన

క్షణమునభవదీయవివృతన్నిధిన్ బె

ల్లనల్చినవాడ; మహా

మునిపర! నీవల్లలోకములు మేలొందున్ ॥

28

కం॥ నిను నెఱుంగుదు; మునుగౌరీ

శునిభుజమునఁబొడమి, రక్కసులనులుమాడం

గను, ఘనయశమునుగనుదని,

యనిమిషూనుదనిపి, తనియుదనిముమహత్మా ! ॥

29

అ॥ కర్ణయ్య! పున్నేది నేకేయగల్గున

కార్యమార్య మౌనివర్య” యంచు

విక్రమకర్మవిన్నవింప, ముక్తక్షిరియి

ట్లనియెనాపరమునతనితోడ ॥

30

వ॥ మహాభాగా! నీకు స్వాగతంబు. మేమీశానుశాసనంబునన్

దత్ప్రితికైశానుపతవ్రతంబొపరించుచున్నవారము. వ్రతానుత

రంబు నందత్సాధ్యుడౌర్థంబగునొక్కజన్మంబొనర్పఁగావలయుం;

గావున, నీవుగంగాప్రాతొత్తరంబునందొక్కయౌగశాలను

రమ్యాత్మిరమ్యుజైనదానివేల్కిడినిచ్చి, యీవలయు. వేద

వేదాంగపారంగతులైన మాసిందులందీవ్రతదీక్షంబూర్తిగా

నిర్వర్తింతు” ననివినిని యనంతరంబు ।

31

మ॥ పరమార్థజ్ఞుడు, విశ్వకర్మయు, మహాప్రాజ్ఞుండు, స్వర్గపగాఢం

తరపు శ్యాస్థలియౌగశాలచుపనూత్నంబున్, మణిస్తంభగో

పురవేదీశుభహేమభిత్తికలితంబున్, రత్నసంస్థితమం

దిం గౌతమతతోరణాన్వితము, విస్తృతంబునిర్మించినన్ ॥ 32

చ॥ అదియును, రత్నకంబళతాంచితమున్, గమనీయపద్మరా
గదివనకల్పితాపతిమగాఢరుచిప్రతిప్రకీర్ణశుం
భద్రమలహోమకుండలసమానము, ముక్తవహర్నిహర్ష సం
పదవధిగాఁగనంబడెనుభవద్రమై, సుమనఃప్రియంబునై ॥ 33

అ॥ అల్లువిశ్వకర్మయాగమలదిగము ని
ర్మించి, ప్రశ్రయంబుమించి, యించు
వేడునిట్లువిన్నవించెముక్తర్షికి
రంజలించి, భక్తిసమనశిల్పి ॥ 34

అ॥ “యాగశాలలోన వేగఁబ్రవేశించి
యాచరింపుమార్య! యాగతంత్ర
మహాహ! లోకపూతఘాతానై, నీజన్మ!
సీదుకృత్యమల్లెనీప్రవృత్తి ॥ 35

ప॥ మహామహా! సీవులోకక్షేమార్థంబత్కర్తవ్రత్యుండవైసంతనే,
మాబోంట్లాచరించుమయ్యైకార్యంబులుకూడ, లోకకళ్యాణభాజ
నంబులొనుగానె! మహాత్మా! యీమందిరంబునకీదిగూవర
ణంబు. ఇదికుండ్రంబు. ఇదిగూఢానమండపంబు. ఇదిప్రస. ఇది
హోమస్థానంబు. సర్వసంభారసంపత్తుపాదనశు భద్రారభ
సంభాసమానంబై, యసమానంబై, యసమానంబై నదీనన్ బ్రవే
శింపు” మనుచు, సమర్పించిన, సతండునుదాసనట్టెస్వీకరించె;
సంత, విశ్వకర్మయు, “నార్యా! నేనింకనునేమిసేయంగలవాడ?
నాకానతీయవే” యనునాతనిరూతీయసేవకులొనువెనుదీయక
యామాళిక వహాసీండుండమ్మహాశిల్పికిట్లనియె - “నార్యా!
యియ్యాగమందిరంబత్కర్తమనోహరంబును, సర్వకృత్యాను
కూలంబునొను; నీవిద్వానర్థక్షణమాత్రంబుననిర్మిచియుచ్చుట

యనన్యసామాన్యంబు; సికేయయ్యదిసెల్లె. దీనిజూచిన
యెవ్వనికేనిగానినీయీనిర్మాణకర్తత్వచమత్కారంబులు
మెచ్చుఁగూర్చుకుండునే? యేనత్యంతసంతృప్తాంతరంగుడనైతి.
మెఱమెచ్చుకయియొచ్చుకంబుఁ చ్చి కబుచ్చికంబుచరించితి నను
కొంటివో! యింకనాకేమియువఁదు. నీవింకయథేచ్ఛంజను”
మన, నమ్మ ఎరుసకవిశ్వకర్మ యిట్లునియె ॥ 36

మ॥ “మహితాత్మా! విను; లేదు లేశమయినన్, మత్కోశలంబిందుధూ
ర్వహమయ్యెన్ భవదాజ్ఞయున్, గిరివరాపత్యప్రభూత్థప్రభూ
తహితాపాదికటాక్షవీక్షణమహత్వప్రాప్తియున్, దీని
ర్వహణంబున్ బహుభంగులంగడపెశుంధచ్ఛంభుభక్తున్నతా!”

క॥ - నిలికి, విశ్వకర్మయుఁ ననునికీకజేఁ;ము క్లతపతాంవరుండా
తనినినివిని మజ్జియంబునుస భారోత్తరంబుమునిముచ్చరించెన్ ॥

క॥ తాచినతటియజ్ఞేయంబులుసంభారంబూంత, ముక్తక్షీకిముం
గలరాశీభూతములై, కలిగించెముదంబు పారికాంక్షికిమిపు, న్ ॥ 39

వ॥ అప్పుసప్పుడమినచ్యుతనికరణకలిమి గోక్షీరధేనుదధ్యాజ్ఞాది
కంబులత్యధికంబులు, విమలతమంబులు, సుగంధగంధిలంబులునై
యూహ్యదంబుఁగూర్చయవక్రియంగుశ్చామాకితిలసర్వపముద్గాది
ధాన్యంబులుపోవులై, మేలుసూప, బదనీఁససామ్రామనారికేళ
ఖర్జూరకోవిచారాది బహువిధఫలంబులతండగబుడంబువిడంబింపఁ
గుంకిమహరిద్రీచూర్ణాదికంబులైన శోభననగివ్యూ, లయమంగళ
సూచకంబులుగాఁగ, సుక్రకువాదిపాత్రంబులునేత్రీషర్వంబులై
యొప్ప, రసాలనారికేళాదిప్రత్యగ్విజాగ్రిత్వల్లవజాలంబులుల్లం
బులకుల్లుసంబుడల్లవింపఁజేయ, నయ్యోగిందునియూగమంది
రంబుశోభాభాసమాన బై, యసమానంబై, సర్వసుపర్వసంతోష
సంధాయకంబయ్యె - నయ్యెడ ॥ 40

చం॥ ఒకక్షణమాత్ర, యజ్ఞకరణోత్కరమైయ్యనఁ నుపింప, మా
క్షీకమునిముఖ్యుఁడనీమునుబుద్ధుఁడగునెక్కసమైనవాని జూ
చి, “కడుమహాద్భుతం” బనుచు, స్మరముఖాంబు నైననఁతవా
రికినిజదర్శనంబొసఁగెఁబృథ్విజరించుచు, “వామదేవుఁడ౯”

కం॥ పుణ్యక్షేత్రదిదృశ్యఁగణ్యమహత్త్వాతిలోకశౌరవభాక్త్యా
తత్త్వోక్తస్తవపస్యరణ్యథాగుప్రపమవై జగ్రాహ్మ్యముఁగొప్పన్

ఉ॥ వచ్చినవామదేవుఁడను, బర్యటనంబునఁబుణ్యభూములం
దిచ్చనిక్షేత్రముచు, మహిమలయ్యఁబునలంకరించు వి
ద్వచ్చయమునభవాద్భుతలదర్శనభాగ్యముఁబొందుచుండి, తా
నిచ్చటికేగుడెంచినటులేఁజెప్పెనుమాక్షీకర్షితోన్ ॥ 43

ఆ॥ “నిన్నుఁజూడఁగంఁగి నిన్ను శ్లఘఁ; గృతార్థుఁ
డను; మహత్త్వ సీవుననుఁబిరిగూతి
ధిత్వమిచ్చి, లెస్సత్వపుఁగావించితే
సప్తమెచ్చవచ్చునయ్య ! నిన్ను ॥ 44

కం॥ పర్యటనకార్యముననాకార్యా! యీన్నా శ్లఘంఁడియభ్యవహరం
బారోఁచితమ! పాప్యమునిర్భత్యే! విశేషార్జితసూర్యా! 45

కం॥ అన్నంబువాకిడంగా, నిన్ను నుతించుచును, ధారుణీపర్యటనం
బున్నతీమఁగావించె; సన్నతహానన్నదానఁబుత్పణ్యంబు ॥ 46

ఆ॥ స్వర్గరత్నవస్త్రసర్వసాన్యసిదాన ప్రిభూతపుణ్యదీప్తిమైన
క్షీర్తికంఠహెచ్చుక్షీర్తిపావించునీ; కన్ననాతకెన్నహానిలేదు ॥ 47

ఆ॥ అన్నిదానములకుసన్నదానముపెద్ద, యన్నిదానమొచ్చియన్నదాన
మెన్నఁజేయుమన్న! యన్నము క్షర్తిగూగంతువామదేవుఁగొవించి ॥

ఆ॥ క్షణములోనస్వాదుసాధుదధ్యాజ్యముగ్లాన్నముసాన్నమన్నగౌళ
మన్నసూపశాకకోన్నతరాసులుసృష్టిసేసిముక్తబుష్పివరుఁడు ॥ 48

ఆ|| “వామదేవ! తులితవామదేవ! మహాత్మా!

యారగింపు మీశ్వరాత్మములను
భక్షభోజ్యలేహ్యపానీయచోష్యంబు
లైనయీమహాపదార్థములను||

౯౦

అ|| స్వచ్ఛమనస్సంతృప్తియు

క్షుచ్ఛాంతియకాదు; శంభుశుంభత్కారు
ణ్యచ్ఛవివిచ్ఛాయైన
స్తుచ్ఛోత్సేకంబుగల్గుజూ! భక్షింపన్||”

51

వ|| అని, సవినయంబుగా విన్నవించునముక్తనామక మౌనీంద్రునివాక్యం
బులకన్గించి, యవ్వామదేవమానిమాళియు, నాపదార్థంబు
లన్నియునాపోవ, నాపోశనంబెత్తుటెయాలస్యంబుగా నాహ
రించి, సంప్రీతచేతస్కుండై, యిట్లనియె||

52

కం|| “మునికులతిలకా! సంతృ

ప్తినిజెందెమనంబు; నీవ త్రిభువనసంర
క్షణమొనరింపవలంతివి;
ఘనతపహించితివిసూ! జగంబులమిగులన్||”

53

ఆ|| అనగ, మానియుత్తరాపోశనంబిచ్చి,

వామదేవునకును బాణిపాద
శౌచవారిఁగూర్చి; స్వయముగానంతనా
చాంతుండై నఁజూచి, శాంతిశాలి||

54

వ|| ఉన్నతార్హాసనాసీనుంగావించి, కోమలంబులైనపూగఫలంబులతో
మెత్తమెత్తనితెలనాకుమడుపులు, మంచిముత్యైంబులనన్నసున్నం
బుఁగూర్చి, యందీయ; నాసందీసుబోపవిష్టుండైనవామదేవుండు
తొంబూలచర్మణంబుఁగావించి, యిష్టగోష్ఠీసల్లాసంబులన్ గొంత
పోద్దువుచ్చి; ముక్తర్షిచేననుజ్ఞాతుండై, యధేచ్ఛన్ జనియె|| 55

మ॥ ఇటులాచూనిసనంగ, మాక్తికమహస్వింద్రాదరశీల,ది
క్రటులందెల్లగువామాదేవువలెనన్ ఊమాస్థమైవిన్నుచు, సా
జటివద్యుల్ సకుటుంబులై, జనఘనాశ్చర్యంబునావచ్చి, ము
చ్చటమీఱన్ గుములైభుజించిరియ భేచ్చాభోగులై, యచ్చటన్.

ఆ॥ భక్తియుక్తుడౌచు, ముక్తినితన్మనం
తర్పణముల, దీప్త్యహర్పతులను
యతులనెందతేనిగుతుకాన్వితులఁజేయ,
సంతసించి, వారుసాగిరిచ్చ ॥

57

ఉ॥ సోయనపోకలంగుళికపుత్తనిమాశ్రమసీమఁజేరి, స
ద్దేయులు, మానిప్రంగపుటదీర్ఘసమంతతలతపాపితక్రియల్,
గాయనభూమగానములు, " ఖాదత-మోదత! " యన్ వచోవిశే
షాయతకంఠమిశ్రచతురాగమపాఠములున్ విసంబడన్ ॥ 58

శా॥ గాఢేయాశ్రమసీమ, మానుటస్వమార్గశాంతివాయంగ, నెం
తే, భృత్యన్నతిఁబొంది; రంతట, మహస్విందుండు, గాఢేయుఁడున్
గాఢాన్యాంతరుఁడాత్తదీక్షుఁడయి, యజ్ఞంబొండుగావించి, ని
త్యైధుండై, సమాధర్మచారిణియుఁబార్వ్యసీనయైయుండగన్

ఉ॥ ఐదవనాఁడుతాగుతలయంటుక, కాశికుండున్, స్వపత్ని య
య్యైదువరాలునూతనశుభాంబరముల్ ధరియించి, యర్థచం
ద్రోదయశోభఁగేరునిటలోపరి, గంధయుతాక్షతాళితా
రాజదరణియదీక్షితినిహోవళిఁదాల్చి, మనోముదంబునన్ ॥ 60

మ॥ మణిభిత్తిప్రచురంబు; స్వర్ణమయరమ్యస్తంభభా[సం]భాసురం
బును, రత్నజ్వలమంషపాంతరమునన్ ముగ్ధుల్ విచిత్రంబుడై,
కనరా, గోమయగోముఖంబులను, రంగత్పంచవర్ణాంబితా
భినుతాప్తచ్చదపద్మశోభితముఁసంప్రీతాత్ములై, [లా]యాల్యుగల్

ఆ॥ హోమకుండములనునొప్పుగాఁబల్చి ము
భాగమందుకత్తు భాసరంబు
హోమపీఠమొండఁ శ్రీమీఁటల్పి నూ
త్నంబుశుభవస్త్రమింబుఁగూర్ప ॥ 62

ఆ॥ ఆస్తరించి, యుత్తరాగ్రింబుగాఁగ, సా
ష్టాంగమెఱఁగివినుతులూచరించి,
సంసదాస్థితర్పి జనమునకంత, వా
రానతీయఁ, గౌళికాఖ్యమాని॥ 63

ఆ॥ శ్రోభముఁగోరుచుండిదుభయపార్శ్వస్థులై,
మునులుకాశ్వపాదీవుణ్యనాము;
లట్టిబ్రహ్మ వాదులంగీకరింపఁబు
ణ్యాహూతచరించెనామహర్పి ॥ 64

ఉ॥ అంత, నకుంధతీసతి, యహల్యయువహులఁడేర్కఁగౌళికుం
డెంతయుసంతసంబునగ్రహించి, తదగ్నులుప్రజ్వలంపఁ, గుం
డాంతరభూమిఁజేర్చి, సకుశాస్త్రణాప్తదిగుజ్వలంబుగాఁ
బొంతలస్రుగ్జుహూపజహువుల్, సుప్రవముల్, ప్రణిధుల్ విరాజి ॥

వ॥ వసిష్ఠోపదిష్టవిధానంబుసంతుష్టెంగూర్చుచుండ, విశ్వామిత్రుండు
సపత్నీకుండై, యభీష్టసిద్ధిఁగోరి, యగ్నిసంస్కారంబులు, గుండ
సంస్కారంబులుంగావించి, సంస్కృతకుండంబులందు శ్రోత్రి
యాగారాసీతంబులైనసంస్కృతాగ్నులంబ్రతిష్ఠాపించి, పాగిగు
త్తరాగ్రింబులుగాబర్హి; పరిస్థింబులుచతుశ్చతుర్దర్శలాదీర్చి
యగ్న్యత్తరంబునంబ్రాగంతంబుగాఁబ్రణిధ్యాజ్వచరుష్ఠాలీ
ప్రోక్షణీశరావదర్శిస్రువజహూపజహ్వాదులన్ ద్వంద్వంబులుగా
నూపించి, ప్రోక్షణావోక్షణాభ్యుక్షణంబులుయథాసంభవం
బుగానూచరించి, యుత్పవనాభిమంత్రణోత్తానీకరణపాతాదాన
ప్రోక్షణసంస్కరణాపూర్వణాక్షతాధానకుశాచ్ఛాదనోత్తరస్థాపనం

బులుగావించి, వసిష్ఠుండుబుద్ధిజుండుగా నగునలకువక్షిణమున
 దర్భాననాసీనుండైయుండ, నాబ్రహ్మన్నినిసర్వోపచారంబులం
 బూజించి, ప్రార్థించి, యంతట, నాప్యవిలాపనసంవిత్రితత్వ
 తనిర్వపనోదగంగాధాశ్రయణజ్వలత్ప్రణవ-దర్శనతీఃపర్యం
 విరానోదగుద్వాసనాంగరప్రత్యూహజ్యోత్స్వవనగ్రంథివిళింగ నాప
 ఉపస్పర్శనకుశద్వయ, సహరణస్మవాద్యోతానవర్భమాన్వన
 పునస్తాపనపరిధిపరిధానా ఘోసమిద్ధానేశ్చ చుధ్యపరీక్షేచనాలం
 కరణావ్యాఘానాగ్నిప్రతిష్ఠాభిధానాగ్నిముఖకృత్యంబులు
 నిర్వర్తించి, వసిష్ఠానుజ్ఞాతుండై, “మాక్షికమానీందుగ్నినిమిత్రం
 బుగాఁబాశుపతహోమంబునాచరించువాడ”నని, సంకల్పించి,
 దృఢమనస్కుండై. విశ్వామిత్రుండు సుస్వరాక్షరభాన్వరం
 బుగారుద్రగాయత్రినుచ్చరింపుచు, నిత్యశుద్ధుండై, వేదోక్త
 మార్గంబునహోమంబుసేయనుద్యోగించి, వెండియు॥ 66

కం॥ కుశిక సుతుండును ముని యౌ

ర్వశేయుండునశక్యమెఱిగి, వక్కాణింప

బశుపతిభుజజనిముని ము

క్రశుభాఖ్యాశోభితుండు తద్దయు దీప్తిన్॥

67

ఆ॥ ప్రతముపాశుపతముదతశుభఫలదాయురూచరించెత్తేమమర్థిగోరి

జానుమండలాభిధానదానవజైత్రీకాక్షజేసిపారికాంక్షిమాళి॥ 69

వ॥ అని, తెలిసినవినియవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదనివీణామౌనివాణీజాని
 నడుగుటయు॥ 69

క॥ సిరులిరవొండెడనరసాపురముననివసిచుధక్తముబుద్ధులకున్ ని

త్యమావైభవముల్ మోక్షరసానందమునుగూర్చుకపిలమహేశా

ఇది, ఆంధ్రీకృతము క్షీశ్వరోపాఖ్యానంబునందుఁబాశుపత

వ్రతారంభవర్ణనమను సప్తమాధ్యాయము.

శ్రీమద్

ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

అష్టమాధ్యాయము

ఆ॥ సిరులుమించు మేనసరులు పెన్ గొలిమే
పరులుబూదిపూతవతిలునంగ
రాగ; మెన్నతాంగయాగంగసిగదండ
యమరలింగ! నీకవిమతభంగ !! 1

ఆ॥ అవధరింపు; మవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె— “వినగవలతువిస్త
రంబుగాఁగసర్వమంబురుహసనా
నీన! యీకథావిశేషమేను ॥ 2

మ॥ అమరా రాతియెఱుంగనేయెఱుంగఁడా? యమ్మాక్తికర్తిపని
ధమహదీక్ష, దృఢవ్రతాచరణవృత్తాంతంబు, దీనిన; మహా
త్మం! మరొద్దిక్కుడు, జనుమండలుడు; శుభదాక్షిణీకవి
కృమముమాక్తికమానియెట్లడఁచె? విఘ్నధ్వంసమెట్లయ్యెనో!”

కం॥ అని, యడిగినతనతనయని;
ముని, నారదుఁజూచి,తమ్మిప్పువువుపొలివో
వని నరునర “సవత్త”
మని, వినిచెఁగథావిధానమవ్వలిదిట్టుల్ ॥ 4

మ॥ మునిముఖ్యుండగుమాక్తికాబుడవ్రతంబుల్ గౌశికర్యశ్రమం
బునమైత్రావరుణిపదిష్టపథవిస్ఫుర్తింబ్రవర్తింపఁజే
సినవృత్తాంతముజనుమండలునివిన్నెన్ దుర్నిమిత్తాళి; వాఁ
డును, డిల్లంపడి, తేటి, పంపెజరుదోడ్దోశుక్రపింపఁగన్ ॥

చం॥ ఇనివిని, దూతవేగఁజని, భార్గవునాశ్రమసీమఁజేరి, శు
కునిఁగని, మోకరిల్లి, సుముఖుండగుటన్ మదిగురైతింగి, యే
లినదొరకప్పుడేర్పడినక్షేత్రములేశముగామి, “సుంతదె
ల్పిన, నపచారమేమొ”యని, విన్నదనంబునమిన్నకుండినన్ ॥ 6

కం॥ శుచియుఁ, ద్రికాలజ్ఞుండును,
బ్రచురతగతపఃప్రభావథావితభావ
ప్రచయగమనుండు, శుకుం
డుచితఫణితి, దూతఁజూచి, యూర్జూనుక్మపతోన్ ॥ 7

ఆ॥ సంభృతాస్థ, నాత్తగాంభీర్యుడై, శుకుం
డంత, మందహాసహరిహార
ణీప్రశాంతసూక్తిదీపాస్త్వఁడౌచుఁ, ద
త్ప్రేమ్యుఁజూచి, పల్కెఁబీతినిల్లు ॥ 8

కం॥ “దైత్యకులాధ్యక్షుండు, సా
మాత్యాత్మజభృత్యమిత్రమండలబంధుం
డాత్యక్తపడితౌగ్ధ
త్యాత్యయుండెకద! యనామయంబేకదగా! ॥ 9

చం॥ మముఁడలపోయినేమదిని? మాప్రియశిష్యుండు, జానుమండలుం
డమరవిరోధి, స్వీయవిభవాతిశయంబునఁదానుమూఁడులో
కనులనజయుడై, మెలఁగి, కామితముల్ మితముల్, హితంబులై
తమినడంబ్రభుండఁనిజధర్మమునిత్యమునిల్పుచుండునే? ॥ 10

కం॥ నీవెఱుంగుదునే; గేపనిమావల్లనతండుదీర్పమడినూహించెన్?
లేవేమియుఁగోర్తులురక్షోవీరున” కనుడువాఁడుగింకుచుననియెన్

ఆ॥ “బుద్ధి-బుద్ధి; సామి! బుద్ధులుస్వామివి; యేనెఱుంగనేరనింతయైన
మిమ్ముఁడొడితేరమేలైనయానయొక్కటియుండక, తక్కుతలెఱుంగ

కం॥ సే వాసగినబోయెద; మి

మ్ములరమ్మనినాడుతేడు; మునివర! మీచా

పలుకులెఱిగింపనొరకును

సెలవిడువియేమొ, దేవ! చెచ్చెరనాకున్ ॥ ” 13

మ॥ అనినన్, దానవదేశికోత్తముఁడు, శుక్రాచార్యుడాదూతకి

ట్లనె-“నోరీ, నను పెంచుచుంటిమనుమాదామాటమితేనితో

డునులెస్సన్ వినిపింపఁబా”మృతగ, వేడ్కన్ వాడునుఁబోయి, వి

స్సెనుశుక్రానుమతంబు, దైత్యుడును, బ్రహ్మతాత్ముఁడయ్యెన్ గడున్ ॥

వ॥ అసురగురుండును, సచ్చాత్ముండై, జానుమండలునిరాజధానిన్

జేరె; నంత, నక్కడ ॥ 15

ఉ॥ అంతకుమున్ను చారుఁడురహస్యములన్ గ్రహించుచుపొంటెదే

వాంతకుపంపునంజనినగాతఁడువచ్చి, నిజాధినాథుడి

వ్యాంతిక సీమఁజేరి, వినయంబునదోసిలియొగ్గిల్పి, నా

గంతుకు, వానిజూచి, సురఘాతుకు డిట్లనురాచకోటితోన్ ॥ 16

వ॥ “ ఓరోరీ ! నీవెచ్చుటెచ్చటంగుచ్చివచ్చితివి? నీవేమేమి

చోద్యంబులుచూచితివిరా ? నీచూచినచోటులనెవ్వరుఁగాని,

మారాచటికంబుమన్నింపక నన్ను మన్నినిగానెన్ననివారులేరుగా!

లోకపాలురై నంగాని, మాడాకకుంజీకాకుఁజెందుచుందురేకదా!

నరసురకిన్నరగరుడోరగయక్షక్షోబృందంబండలునందందతొంది

తులై, నక్తందివంబుమాయాజ్ఞామీతక, మా కిష్టంబులైన

కార్యంబులేమీచరింపుచున్నవారే? ఎస్సటెచ్చటివీరాధిపీరులున్

వీరోచితాత్రక్రత్యాపదానంబులుతదేకతానంబగా, గానం

బులుసేయిపుచున్నవారొకో! ఇంక, మునిముచ్చులైనమునులు

మునుకలు-గినుకలువిడిచి, మనసులుకుదురుపఱచుకొని, తప

స్సమాసాదితంబై నమావైభవంబుంబ్రస్తుతించుచుండుటమానరుగాక
మానరుగా! సకలచరాచరసముడయంబులు మాశౌర్యవీర్య
ప్రాభవవైభవాదికంబునధికంబుగనభిసందించుచు, మాయను
గ్రహంబునకుంబాత్రంబుగాఁగోరుచుందురే? యేదీ నీనైపుశిం
జాచెడముగాక; నీవారసివచ్చి నలోకవృత్తంబంతయుమావీనుల
విందుసేయును నపుడు, వతిప్రచుగువాఁడును, గృతాంజలియై,
యిట్లనియె || 17

ఉ|| “భృత్యులుజీతబత్తెములుతేండ్లొసఁగన్, సుఖజీవులొచ్చుచు, దా
మత్యయమేమిలేక, కడుహాయిగనుందురు; వాండ్లుతేండ్లకున్
బ్రత్యయఘాతుకత్వమునవర్తిలరాదుగదా!” పృథుల్భువిన్
నిత్యముచారచక్షులని” నీతివిదుల్వచియింపరే? దొరా! || 18

మ|| భవదాజ్ఞం “దలపూవుగా”నిలిపి, శుంభదృక్తి, యుత్సాహమొ
ప్ప, వడిన్ నేభువనత్రయాటనరహోవ్యాపారమేపారఁ, బో
యి, విశేషంబులునూచివచ్చుటయకా; దెన్నోరహస్యంబులు
వివరింపఁడియున్నవన్నిటినిమన్నిఁడా! వినంగోరెదన్ || 19

ఉ|| అన్నియువిన్నవించెద, యథార్థములయ్యవి; నమ్ముడయ్య! నేఁ
జన్నప్రదేశముల్ భవదసాధ్యమహత్త్వమహస్త్యభాగ్యకీ
ర్తున్నఁగా, నపూర్వములు, నూర్జితహస్తవిశాలముల్, పృథా
వోన్నయనప్రకాశములునొచ్చెములేనివనప్రమత్తోఽఽథ్యముల్ ||

ఉ|| జైజనసంజ్ఞికంబులును, దామససంజ్ఞికముల్ జగంబులే
నోజంజరించుచుచితి; మహోన్నతముల్ గద, మీయశోమహా
శ్రీజయముల్ మనోనయనహృద్యములయ్యెడలంపమీదమా
శ్రీజయముల్, కటాక్షములరేఖలుగోరుదురెల్లరున్ దొరా! || 21

చం॥ నినునెదిరింపనేరక; వినిశ్చయచిత్తత దేవతత్వమహేం
దు)ననునూ 'మాతిపోయంగ' నినుగొనినూడు భయంబుదక్కి; త
క్కినజనిమత్సమూహముగాగిన్ బ్రభు! "కుక్కినపేనులే" గదా!
[పేలేలు) గారాకో!]
వినుమొకమాట; నన్ను బిలువీరులబెట్టె; త్నమింపవేడెన్ ॥

సు॥ భవదీయోగ్రపరాక్రమక్రమము నిర్వక్రింబుగా, వహ్నియై,
భుననశ్శ్రేణిదహింప, భోరుననునల్ "మొట్టో; మముంబోస్త" మం
చు, విరి చిన్ "శరణన్న; " వేదజడంబుచో వానినూతూర్చి యె
య్యవికంబున్ దరిసింపదెచ్చుడును, మాయాశీలి యాకూళియన్

చం॥ ఎటుంగనియెల్లు "గంపసిరియెత్తును" మీమమహేశ్వరుండం
బు!" యని, నూయలాండతిపటుపక్తికటోత్తులబల్కి, వానిన
దత్తిజతాద్రికీన్ గడుమునంబునదోడ్కొని గోయి, "బోధశం
కరు" దరిసింపె మెచ్చుగలుగంగ, త్నకాథమునన్ బ్రగన్నుండై ॥

ఉ॥ వాని పగ్గిన్నతాతిత్తి[శ్శి]యరర్తనమేమనిచెప్పజేయ! మీ
గూనిరుండి; యకొక్కనటనాపయతాపక్తికటోరుభావమే
నూచు; ని నాపరవ్యభుగ్గాపతుల్యభుజాగ్రజాగ్రద
న్యూనమాహత్వగుంభపు, మహోఽధికునొక్కనింజూపియిల్లెనెన్

చం॥ "అనన్యుండితండు" మాక్తికమహస్వ" నాదీయభుజోచ్చపుండ; సం
తపనమకట్టితెంపు మెయింజంపునువై త్త్యని, జానుచుండలున్
మనసాకు, బోకపాలుకక, మూడుజగంబులకన్ ముదంబుగూ
ర్చును, బుయిలోటంబుక్కుండిక; శుంభుండొ, వీడ నిశుంభుండో! కనన్

కం॥ అని, వదరెడునవ్వానిన్ విని, "నాకరికాలిమంట నెత్తికెన్ కెన్",
బస; బమ్మను. నెన్నుని, పరినినా నిక చక్కడంప, వృద్ధగారినుచున్

శా|| ఉద్యోగించియు, దేవర్కగనక, నేనొక్కమ్మడిందొండన్
సద్యోజ్యంభణమాచరించుటదికర్జంబొనొ, కాదోయటం
“చాద్యావాప్రధిపీనుహోంతరమునందామందులెందున్నదా
ముద్యత్సహసులొచ్చుగోడప్పాతు’రంచూపించి, నేనాగితిన్

చం|| అదియటులుండనిమొగ్గయడ!యటుమీడటముక్తమాని’గు
భ్యుదయముఁగూర్చి దేవతల,మూఁడుజగంబుల,మాఁముఖ్యున్
జదురునఁబోతునే” ననుచు, శక్తినిఁకెతగడించుపొంతుఁద
గదలెనుగౌశికాశ్రమముఁగాంచి, తదాజ్ఞహవంబొనర్పఁగన్||
తదాజ్ఞను యజ్ఞకర్తగాన్|| [పా]

శా|| విశ్వామిత్రుఁడుమాక్తికాఖ్యుఁగని, సంప్రీన్ శుభాశీర్వచ
శ్వశ్వద్వైభవశోభితాస్యఁడయి, దీక్షాయుక్తుఁగావించి, య
జ్ఞశ్వశ్రేయసభాజిజేయుటకునై సన్నాహముల్ దీర్పఁగా,
విశ్వాస్యంబనివార్యమా; దితిసుతున్ బీడించునంచునఱున్||

ఉ|| నెమ్మదిసమ్మయిండిరి; గణింపరుమిమ్మేకిమీఁడ! కౌశికం
“గిమ్మన”కుండఁజేయుటయు, గ్రించు:దసమ్మనమించుమాక్తికా
ఖ్యమ్మనిముచ్చుగొచ్చుటయు, నొక్కతటింబచరింపఁగావలెన్
జమ్మి!వసిష్ఠుఁడొక్కఁడఁఘనుండఁట!యజ్ఞమునిర్వహింపఁగన్

కం|| ఇదిపాశుపత్రవ్రతమట!
విదితమహాదీక్షయఁట’ పేల్పులు,మునులున్
“గుదిబండాగా” దలంపరు;
సదవడఁజేయంగమనము, చాకుఁదురొక్కో!||

22

కం|| ఏమైసంగానిండ్లో ధీమద్వర! మాక్తికర్షి, దేవతలున్,దా
మామానులుగుంపై,విశ్వామిత్రాశ్రమమునందుశ్లాఘింతురొగిన్

కం॥ ఆశ్లాఘావాక్కులునాక శ్రీలంబులుగఁదోచినంతకా, ధీస
త్వ శ్లథతకగుతీయయిమదిసుశ్లోకా! యిష్టనిన్ను జూడన్ దేతెన్॥

ప॥ ఇదియ, నేఁబోయినూచివచ్చిన వృత్తాంతంబు. దీన్ విన్న
మీదట దేవచిత్త బునకువచ్చినతెఱంగునమీఁదికర్ణంబునిర్లయింపం
జను. బలయొకమనవి. నాయన్నమాటలయందోయన్న!
యేదేసికానిదిమీచీనున్ జేరినట్లైన, దానింగానినుందానిలోనిభావంబు
గాని నాఁగాభావింపఁగానిమాటిమాటికీ లెంకవిన్నవించు
కొనుచున్నవాఁడని" చెప్పి, యూరకుండె; నంతనజ్ఞాన మంతుండను
జ్ఞానవంతుండఁగాఁడు గవున; దుష్టోధాంధకారంబునన్ గన్నులు
చిమ్మచీకట్లుగ్రమ్మ దండుతాడితోరగంబుతెఱంగున, నున్నచోట
నున్నట్లుండి, యువ్వెత్తుగలేచి, పండ్లుపటపటుగొలుకుచు,
నుదిగ్గిక్తుండు, నుత్పిక్తుండునై, పెండియు॥ 310

మ॥ అరే! హక్తికమానియెవ్వఁడుర? క్రవాద్యోధులారా! కఠే
బరమున్ వానిది ప్రాతరాశముగ సంపాదించి తెఱచోరి! యు
ద్ధరులై; వాఁడొకవేళనింగెగున్, దున్ముఁడు; ష్రోణీధ్రకం
దంబీనుండగుడున్, వధింపుఁడు; దిగంతంబుల్ వడిన్ జేనన్

ఉ॥ వారిధిలోనడఁగిన, సవారితవేగమునన్ వధింపుఁడా
శౌరిని, వారిజాతగవు, శంకరుఁజేరినఁగాని, కొంకులే
కారసి, పట్టిచంపుఁడు; నయంబునవానిక దుష్టరక్తమున్
బోరనఁద్రావిత్రేన్చుండికఁబొండు; జయంబునుగొండురక్కసుల్!॥

ఉ॥ దండిమగండ, వాఁడకట! దానవనాయకు, నన్నుఁబూరికిం
గొండికసేసి, నొంచునఁటె! కూశలు, వేల్పులునన్నుఁజంప, ము
క్తుండొకఁడుండెమాకనుచు, ధూర్తతఁబొంగుచునుండి; నేనకా
బుండనువానిపాలికని, లోకమెఱుంగునె సుంతయేనియుకా?॥ 311

అ|| వాడుచావుఁగోరి, “వస్తామగఁ” బుట్టెఁ;
 “బుట్టనిండు; వానిఁ” బొట్టఁవట్టు
 కోఁ”గఁగఁడఁపల్లెఁడొకో! గంఁ మీఱి మీ
 రొక్కరొక్కరెసఁగఁ” విరాస”||

19

చ|| అనుచు, గజానుచుండలు జనుపకెప్పుడుండను, గోధితామ్రా
 ఘ్నంకను, రూపానుచుండలు. నృపొద్దండునునై, గొంఁపెత్తి
 గూర్చుచు, “నోరోక! నీక్షోఁడభ్యుదయారా! మహాబిరుద్ధి
 జంఘరగూర్చుకొంచ నీవహర్పదంతమర్పా సవరాహస్యస్వస్వ
 రోమనుచురోమవిచ్చుటో! నాభిరంగిరబకంతవక్రకంతకరాశ
 ముగదుర్బుధుమాక్షితామ్రాక్షవిరూపానరాతకనాములరా!
 మిగిలెఁ బూర్వముడినక్క పటజాతిగుగు నుశితతనయుని
 త్రో! న బ నఘవతరతపోదీప్తిచన్నయ నృపొద్ద గుండగుహక్తిక
 మౌనిఁజంపిరఁడు. నెటల నయనునయ నవి గఁలు రంఁనినాయుట్టి
 జగఁజెట్టితోడనొ, గూనటలపటుగింక నెటలబలునటలబలింబు
 లగునటలగుటలను, విపటలబు గుమిటకలి భుదా! నా కెంతిగుం
 గూర్చుమిత్రంబైన వాసరాన రుంబరిగ్గఁగఁచి కొ మఱిగొ డు
 మీరందఁడబోయి, గూడుట్టచెట్టంబైన వా కిష్టమఁష్టింపదుని
 శాలభిరంబులమిమియిన్దానుసారంబుగా, గూడనభుంబి
 రంబు. వాఁడొకమోనయట! దీక్షాఁకతంబునననన్న వాఁడు
 క్కడంచునట! వానికొదోడా “చూకోవ” కొత్తొదొడొకడను
 బుత్తిజంపట! తెచ్చికోలునెయ్యంబ సుదయ్యంబనంబుచూపి
 తొల్లింటికయ్యంబులకప్పిపుచ్చుకోన్నురా బ్రచ్చికోడపసిస్థం
 డాదేప్తయట! యారా, యేమివారియశ్వముభీసంబైనకల్పు
 గోల్తనము! విన్నారగా! మన్నియొగంబునబోయి మీరు
 వారియడ్డ శాలనంతయుమూత్రపురీషాదులచేగశ్మలంబుంగావిం
 పు. . హోమనంబులంబులంబులయోగోగోమానంబులయోగో

కంఠంపుడు. “మొట్టొ”యన్నను, మానక, మాచుబందలంగళా
తంబులందాడించి, పీడింపుచుజయముఁగొనిమరలిరండు.
రికలు” విడిచి, హెచ్చుగ హెచ్చరికలుగలిగి మెలఁగుఁడు
జే!”యనియొజ్ఞాపింప, నాజానజ్ఞానశూన్యులైనవైత్యనాయకు
రఱును భూమికంపింపబాదాఘాతంబులుపేయుచు, నిశిత
అంశంబులుజలిపించుచు, మహోత్సాహంబుతోకహకహట్ట
కంబులొక్కపెట్టన్ జేయుచు, బోవువారై, తేనితోనొక్క
గ్గరిట్లువక్కాణింపనారంభించిరండు ॥ 40

కెమహోమరుకనడివాఁడెకిమీ హ! యిదేవిరుండు; నా
కుం; నానమిపయి; భవద్వచనంబులంగప్పకన్నియున్
మెద; బ్రాహ్మకాథములఁజంపెర; బర్పిడుచున్నబట్ట, నే
మెనల్లులట్టులక్షణంబుననచ్చటి దుఃఖగిండుగిరన్” 41

విని, యనంతగంబ దీర్ఘఙంఘుండిట్లనియె
కుమిరంపుడు; మాక్తికాథమమునిన్ జక్కాడుఁటేగాఁ, త
కున్రుదుగ్నిగుద్దుగు; దైవఁబ్రకంసదైత్యపైస్యంబులె
స“సేగా”సరుచున్, విలాసయుతలీలాలాస్యముల్ సేయుచున్
చారా, మీసను మీచులెకఁగని, చచ్చున్ మన్ననలసేయ రే”
న, వికాంఠచక్రీవుండిట్లనియె॥ 44

క్షోభధృష్ట! విపక్షశిక్ష! కడుఁగ్రోర్యంబూని, మీరొజ్ఞయే
నాసూక్తిగర్వకరించి, దనుకక్షేచుకరప్రక్రియ
క్షింతంబున్ మునిముచ్చు, మాక్తికుని; సేవామద్వికానంబుల
క్షంబాటకుమిరెమెచ్చెదరుగా! యాలస్యమేల, యింకన్” ॥

న, విని, శూర్పదంతండు నిజాధిపుబెంగట నేలనాని, లే
, నిలిచి, “లోకభీకర! ప్రసిద్ధనిజాభిధ! దైత్యనాథ! నన్
చువుఁడు; మింగివైచెదనుబ్రహ్మను, రుదుగ్ని, మాక్తికాభిధున్;
ణామునవచ్చినిల్చెదను; సత్యమునావచనమ్ము; నమ్ముఁడీ”

- వ॥ ఆనిన,విని, మిగిలినదరుజులు సహమహామికలు పృథికటిచుచు,
స్వాంభక్తి తత్పరులై, మహాత్మాహంబుజాపుచు జానుమండలుని
సంతుష్టచిత్తుంగా వింపుచుం, బ్రహ్మనోద్యోగంబుజాపుచుండిరంత॥
- మ॥ కనవచ్చెన్ బిరియశిష్యుశుక్రిడును, ద్రాక్షార్థబునోక్తసం
తనినూహించియు, “జానుమండలుని చిత్తంబు తలంబొందెనో!
యనిమిత్తంబుగ భృత్యునంపునె? యతండుం” చున్ విచారించి, తా
నసుమానించినయల్లె యయ్యెనిటదై త్యస్వామియుద్యోగమున్
- ఉ॥ వచ్చియు, రాకముందెతనపాదములంబడుజానుమండలున్
గ్రుచ్చికపుగిలిచుక, భృగుప్రవరుడుమృదూక్తిడన్ని “య
భ్యుచ్చయసిద్ధిరస్తనుచు” నుత్కులితోన్నతిదైత్యునందునా
సచ్చరితుండెఱుంగుచు, బ్రశాంతునిజేయుచు, నల్లనల్లః 47
- శా॥ “ఓయీ, దైత్యకులావతంస! సమరోద్యోగంబుగాఁదోచెడున్
నీయీవైభవమున్, భృత్వమునుమన్నించన్ సురలోధిక్కుతిన్
జేయరా! భువనంబులెప్పుడును నిశ్శేషంబుగా, నీకృపా
మేయాపారదృగంచలప్రసరకీమ్మిర[గంభీర]ప్రభాఽఽభ్యంబులే?
- ఉ॥ నీదునవక్రవిక్రమమనిద్యనిజక్రమమంచు, మాపయిన్
భేదములేనిభక్తియు, విసీతియులెక్కనెక్కుడంచు, స
మ్మోదముఁజెందియుందుము; మమంబిలువంబనియేమి? మేమెళి
ప్యాదరబద్ధబుద్ధిమెయి, నాతన్నెదలంతుమునిన్ గనుం”నన్ 51
- సీ॥ జానుమండల! దైత్యచక్రవర్తి! మదం
తేవాసులుండెల్లనీవమాకుఁ
గూర్చువాడవు; మనఃక్షోభంబునీకేల?
నీపిల్పుత్పిఁబొందించెమమ్ము;
సెప్పుమిప్పుడునెందుసేమంబెకద! నీకు
సప్తాంగసామ్రాజ్యచక్రమందు?
మంత్రీవర్గమును, సామంతరాజులు విధే
యులుగనుందురె? నిజోద్యోగమందు

పువర్తింపుచుందువే? సేవితంబె
ధర్మకామాన్ధవగ్గంబు? ద్వానశారి
మండలపరీక్షలెన్నె? భాండవృద్ధి,
సైన్యవృద్ధియుఁ జేయుదే? మాన్యశీల!!

కవి

తరుంగసైన్యంబుఁజతురుండవౌచు, సం
పాదనసేయుదే? మంత్రవేత్త

రాగురూత్తముల, నిష్ఠాగరిష్ఠులఁగుల
కృమమునవచ్చువారఁ భజింతె?

వస్త్రనిర్ణేజకుల్, పాచకుల్, శిల్పులు,
శయ్యాధికారులు, శాలలందు

ధిక్రతుల్ యోగ్యులే? విధినిర్వహణవక్ష
శీలురే? శుద్ధవంశీయులే క

! మదంతికశుశ్రూషచేమహిష్ట
అభములునీకుఁజేకూరునే? భవిష్య
ఁజిత్రిగివర్తింతె? యెందుఁదొందఱయులేక,
అనుమరణల! రాక్షసచక్రవర్తి!!

కవి

నరప్పించిన పేతువేమి? దితిపుణ్యప్రస్థ! నిష్ఠాగరి
! నినుంబొందెడుఁజమ్మి! దిగ్విజయదీక్షాలక్ష్మీ; రక్షససము
అనితాంతస్థిగళోభ, నీరగుప్రభుజ్ఞైకాప్తి శ్రీరామర
ను"గాంచుంజమి! వేలుగాదుక్షయసిష్యా! శంకలన్దక్షమా
రి, నూప్యాయనంబుగాఁజేతోమోదమేదురంబుగాఁ, గర్తవ్య
క్షాసంబ్రస్ఫుటంబుసేయుచుం. బల్కిననూచార్యునక వైరి
సృంజిట్లసియె||

- శా|| “సప్తాంగంబులయందుపల్లయెడలన్ స్వామీ! శివంబేనుఁజీ!
దీప్తోద్వోగమునకానిరంతరముఁబీజిన్ మీరుమాత్మమనం
ప్రాప్తింగోరుచునుండఁ, దద్విషయమైయన్యత్వమెట్లేర్పడక?
గ్లప్తప్రీతియరాజకృత్యములుషిర్పించున్ భవదోధమున్ || 56
- శా|| త్రైలోక్యాధిపతిత్వమెల్లపుడుహస్తప్రాప్త్యహానాకురీ
లాలాలిత్యము, సర్వదిగ్దయమహోల్లాసంబుమీఱన్, మదో
ద్వేలస్ఫూర్తిచమూసమూహముతోదీపింతునిన్నాఁడు; ది
క్పాలర్ ప్రహ్వశిరస్కులై, నలువ, నాకారుణ్యమున్ గోరుచున్
- ఉ|| ఐనను, దున్నమిత్తమొకఁడాత్మకలంచెను; గృత్యనిర్వహ
ధీనుఁడనై, యదీనతగతించినరాత్రి మెఱుంగుటోవరిన్
జానుగరాణివాసములచానలునన్నురింపఁ, జాలసె
పేనువినోదముల్ సలిపి యించుక పాన్పునమేనువ్రాల్చితిన్ 58
- వ|| అంత, నల్లనల్లననిద్రీకువశుండనై; పన్నుంటినేగాని; చిత్తంబవ్యా
లోచనాయత్తంబుకావుటయు || 59
- ఉ|| వెంగలి నొదునో, హృదయవీణకలంగఁగఁ; నత్పరీభావే
శం గనుఁగొంటిఁజగురె! కలక; గడ నద్భుతమయ్యె; నందుఁదోఁ
చెం గణినాత్మమాయుధవిశేషవహంబు భూవహంబునై.
బంగరువన్నెగల్గి, బహుభావములొప్పినరీ వారమున్ || 60
- ఉ|| వారలువీరులొ యెవరొ! భార్గవముఖ్య! యెఱుంగఁ; గాని, పీ
నోరుభుజోరువక్షులు, మహోగ్రశరీరులు జన్నిగల్గుణా
హ! రుదు సకలన్ గళమునదు, విభూతివిశరీరమంతటన్
దీక్షిచి యాయుధావళిలదీధితులున్ మిఱుమిల్లుగొల్పఁగన్ || 61
- ఉ|| రక్కసులక, మదీయులఁబరశ్వధశక్తిముఖాయుధంబులన్
సుకృతఁగఁజేసి రాచనగరుకపడిజొచ్చి చికాకొనర్చిన
ల్లిక్కులఁగానవచ్చుచు, బవించదిగార్తభవాహనంబులం
దెక్కి, యవాగ్నిశాఙ్గిముఖులేగిరి వేగఁబల యనఁబు 62

ఉ॥ అంతట, వారినాయకుఁడనాదటబట్టగళగ్రహంబునన్
 సుంతయుమానక పుడుననుఖరదంస్తుడవాద్విశకీడ్వజోచ్చెదాఁ
 గుంతనిశాతఖడ్గములగుచ్చుచు, బ్రేవులుదాల్చి, వల్లనా
 బొంతనుగట్టి, వాఁడుభృగుముఖ్యు!తలంప, భయబుఁగొల్పెడున్

శా॥ ఈశ్వశ్యంబులఁజూచి, మేల్కొన, హఠాదీక్షాసముమ్భాతత
 త్తాశ్వక్షాతిభయాద్భుతంబులుచుచిన్దబ్బిబ్బుగావించె; నా
 కీదుర్లక్షణసన్యసాఫలితమేయేరీతులన్, గాతీయల్,
 ఫేసంబుల్ గలిగించునోయని, మనఃక్లేశంబునన్నే రెచ్చెడున్॥ 64

చం॥ సవయచిత్ర! గురుచ్రవర! శాంతికపాష్టికముల్ సదామద
 భృదయముఁగోరి, పేముఁడు, ముహుర్ముహుర్మునదుద్ధరచ్చిష
 స్కదపరిహారివైజనమంగళకారిభుజప్రశాపసం
 పదభినుతుండ; నాకొకయచుంగళమే? హృదయానుతాపమే? ॥

వ॥ ఇవి తమకునుఁగాదే?"యని, మతియు, సంతలోననసంతననంత
 రంగంబు సంతరించుకొని, యాకించు పుయిలోడి, యల్లనల్లన
 నిట్లనియె 66

మ॥ “భుక్కుటికికరులై, సురాసురులు గారూషప్రణాపాగ్నియిం
 చుకసోకోర్వక, నేనుగోరకయె, నన్ను నమంచిగావించుకొం
 టకుడై బ్రోకవ్యనివాసులెల్లపును, ధాన్యవృక్షేమియునీతక, లె
 క్కకుఁదా మెక్కుడుకాన్కలంపుదురుమీ కారుణ్యపుణ్యంబునన్”

వ॥ అని, భయబును, వినయంబును, ననుమానంబును, నభిమా
 నంబునుననూనంబులుగా, భావశాబల్యంబు మీఱ, నాదేవ
 లోకవైరియీకితీంబల్కుచు, “దుస్స్వప్నదోషశాంత్యర్థంబు
 కర్తవ్యందాదేశింపుడని” పార్థించినంత, నాదేశికోత్తముపైన

శుక్రుండుని స్తరంగసముక్తింబు తెఱంగుననొక్క ముహూర్తంబు
నిశ్చలస్థానముద్రాముద్రితుండై, సాంద్రాదరనిస్తంద్రింబుగా
నిట్లనియుపదేశించె ॥ 63

మ॥ “విచుమోయీ, దనుజాధినాథ! విను; దోక్షీర్వ్యంబవార్వంబుగా
ననుమానంబుచు లేక, లోకములహాహాకారమొనర్పవ్వశే
సిననీదాప్యములకాభరింపగలయక్షీణ పతి పంబులే
క, నినున్ గెల్చుట కైపురల్, ముచులుబొకత్రాణపాకీనులై ॥ 69

ఉ॥ శంకరు, లోకశంకరు, వశంకరుభక్తికి, సర్వదుష్టనా
శంకరుఁడేరి, నీదయినచండిమఁజెప్పఁగ, నాలకించి, “యీ
సంకటమెల్లఁబోనడఁచు; జానుమదాశరుసంహరించు; నే
శంకలులేక, యుండుఁడని,” చయ్యన, ముక్తమహర్షినొక్కన్ ॥

ఉ॥ దక్షిణబాహుసంభవుని, దన్ముని, దైత్యోద్ధవార్థమై
యాక్షణమందెయ్యాజ్ఞనిడి, గూతురులైనసురస్వరిసంఘమున్
రక్షణసేయుమంచును, బురప్రవిగాళివచించి, వానిన్
రాక్షసునొంపఁగాఁబ్రహ్మణంబులు పెక్కులనుగ్రహించుచున్ ॥

అ॥ వానితోడఁ గూడపాశుపతాఖ్యది
వ్యాస్త్రమిచ్చి, యొకమహావ్రతంబు
పాశుపతమనంగ, నాశరనాశక
మ్మొచరింపుమనియెనాపురారి ॥ 72

అ॥ అపుడుమునులుమాక్తికాఖ్యునిసాహాయ్య
మొంది, పాశుపతమునాయ్యజేసి
యాగమొండు, సువ్రతాధ్యులై, పూర్తిగా
వించి, మించి, నిన్జయించుకొంక్ష ॥ 73

కం॥ యుద్ధము సేయుట కై : న్నద్ధునిఁగావారుముక్తసంజ్ఞనిసీపైఁ
గ్రుద్ధతఁగల్గించి, మహోద్వేగదైర్యముతోడఁబంపెదరుదైత్యేంద్రా!

కం॥ శివవీర్యసముష్భవు, గానవచయఁబంహారకారణప్రభవుని, నీ
పవిత్రధవిక్రమవిభవుని, సవసవగాఁజూచితే, విచారవిదూరా!॥75

శా॥ ఆర్కశక్తిత్రియసత్తమున్, దివిజవంశాన్నిప్రభిఘ్నముక్తన్విదో
వీర్యమైయు. భవద్విదానాశమునకైశ్రీకంఠఁజేపంపెఁగా!
ప్రార్థాధిక్యత్రమేరుమండరు, సముద్యత్ప్రాభవున్సీపయిన్,
గార్యాలోచనలేల? మాక్తికుఁడునిన్ఖండించుఁజుమ్మాజిలోన్॥

మ॥ అమరప్రభువఁడు, విష్ణుతుల్యుఁడగునార్యశక్తిత్రియండాతఁడున్
సమరోత్సాహమునకానినున్జనకఁగాసంరంభశుంభదృతిఁ
గమలప్రభృతఁడైచ్చునవ్వరిములున్నన్, లెక్కసేయండు; ని
న్నునుదాంధుండునియెంచి, నొంచుటయెసంతోషంబుసూ! హానికీన్

ఆ॥ ఇదియునెల్లనీకువిదితంబ; తిన్నిమి
త్తమునఁజేసికాదె, యమరమైరి!
స్వప్నదర్శనంబు; వలదన్యకార్యచిం
తనము, మాటుసేతయునుహుళేక్కి॥

78

౨॥ జరుగఁబోవుదానిగుఱిచిమూలోచింప
వ్యర్థమౌను; దప్పదదియు; నీశు
వ్యర్థయంబవండునేర్చుదప్పెడనట్లు,
నన్యథాకరించునట్లనర్ప ?

79

క॥ హానులగాసివెట్టి, యవమానముఁజేయుచు, యజ్ఞశాలల
న్యూనమహోఽగ్రహంబున, మదోద్ధతి, నాశముఁజేసిసాధ్యుల
మానినులన్బలాత్కరణమార్భమునన్పెతఁబెట్టి, కేరుచో
దానవనాథ! నీవుగురుదైవములకదలపెట్టినాఁడవే? ॥

80

అ|| పౌరుషమ్ముజూపఁగా, రహింతునులాభ
సంభవంబు; లాతినమ్మతంబు
గాదు; నీతిగాదు; కావునఁబౌరుష
మ్మునకుఁబూనుమయ్య! దనుజముఖ్య!! 87

అ|| ముక్తహౌని యజ్ఞమువకుభంగముఁగూర్చి
త్వస్త్రితంబుఁజెఱుపఁదలఁపునేయు'
మనుచుఁబలికి, శుక్రుఁడనుపమకారుణ్యుఁ
డేఁగెస్వాశ్రమమునకాగురుండు" 88

ఉ|| శుక్రునిసాగనంపి, దనుజుండిటులన్ దలపోయుచుండెని
ర్వక్రీపరాక్రమక్రముడపారమనశ్శ్రీమితన్, గురూపది
ష్టక్రీమమంతయున్ శుక్రిపుటంబులనిండినవాఁడుగాన, "నే
నీక్రియనింతవాఁడనగుటీగురుసత్కృపగాదె, చూడఁగె"!! 89

ఉ|| ఈమహానీయుబోధముననేగద, నేడపమాచరించి, పై
తామహాశక్తిమర్వరతతప్రథఁగాంచి, యవక్రీవిక్రమో
ద్దామత, మూఁడులోకములదాటునఁగైవసముల్ పొనర్చి, సు
శ్రీమహితుండనై, యిపుడు "రిత్తగురూక్తి" యనంగలాఁడనే!!

చం|| అపశకునంబులెన్నోహృదయంబుఁగలంపఁదొడంగుచుండె; దా
నపలపనంబులుండునె, మహాత్ములయందెపుడైనఁగాని? నా
కిపుడిదె, సవ్యబాహువిదియేలోకొకంపమునొందుచుండెన
న్నపహసనంబొనర్చునటులక్షియుసవ్యముస్పందితంబగున్. 91

చ|| మత్రియును, గాక ఘూకకంకగృధ్రాదిపక్షిసంఘమ్ముబొళ్లున్నుడి
వికృతరుతంబులు వినిపించుచు, నన్ను వెఱపించుచు, గర్జ
వ్యంబు మఱపించుచున్నయవి షేరవారవంబులకు మేరయేలేక,
సకలదిశలవినంబడుచుండు. హృదయమదిమదీయంబెదలకొ

అ॥ అనుచు, జూనుమండలామ్యుండుతనై న్య
నాయకుల్ మహాగ్రీహయతులయి,
మనవివర్ధమానహృదయులై, యుల్లు వ
చించిరందటంతఁగించులొచు॥

96

ఉ॥ “దేవకసెప్పఁగావలెనె? తివ్రతరాస్మదపారపారుష
శ్రీవొగడ్డొందదే? మునువిరిచివరప్రవరప్రసాద! యే
మీవఱకైననోరునగీనపరాక్రమమొప్పఁబాల్గొనన్
దేవచమూసమూహములు “చిక్కును, మొక్కునులేక” పాటవే?

మ॥ సెలవిండోయొడయండ! యేమిపుడునిస్సీమప్రతాపంబులన్
సెలవిండ్లన్, జుఱకత్తున్ గొనుచు, నిస్సీ! వేల్పులుజెండమో!
కులశైలంబులఁబిండిసేయుదుమొ! సంక్షోభంబుఁగల్పింతుమో,
జలధిశ్రేణికి! వజ్రమున్ విటిచి, సక్షత్రంబులన్ డుల్తుమో!॥ 98

ఉ॥ మాక్కికుఱొక్కమానియఁటె, మాకొకలెక్కయె? వానిజంపిత
ద్రక్తముజుట్టితేన్పెదము; తత్కృతువున్ నశియింపఁజేసి, న
వ్యక్తదుపాశ్చర్యదైవముల, నాతనియాశ్రితులన్ హఠాద్గ్రహ
వ్యక్తముగాక, వ్యక్తమునునొనఱులన్ గడతేర్తుమిప్పుడే॥ 99

ప॥ అని, యసురులువీరాలాపంబులాడుచు, శస్త్రపాణులై, వీర
వారంబుతోఁగూడి యత్యంతప్రశాంతంబై సమాక్తికమానీం
ద్రునియాశ్రమంబుఁబ్రవేశించిరదియును.

100

సీ॥ మునిగణాంచితము, నిర్ముక్తవిరోధనా
నాపక్షిజంతుసంతానకీర్ణ
మశాంతవేదఘోషశాస్త్రవ్యలోకశాం
త్యర్థపుణ్యాత్మక్రియాన్వితంబు
హూయమానాన్నికంబుత్తమబ్రహ్మవే
త్రిగోసరాశాంతమాత్తపుణ్య

మిథాజ్యచరుసమిచ్చధాళుశిష్యసం

భృతజహూస్సుక్తువాన్వితము, శంఖ

గీ॥ దారుతామ్రసువర్ణపాత్రీయుతము, కుశ

పల్లవోల్లాసి, పావనమల్లనల్ల

నల్లద్రావుడుమూఁకలుగోళ్లుఱుకుచు,

భయము, భక్తియులేక, సంభ్రమముతోడ ॥

101

ఉ॥ ముక్కిరికరికృసుల్మునుల, ముక్తమహర్షినిగానివెట్టుచు

నృక్కృతయజ్ఞకృత్తులయి, యచ్చటిపైనసమస్తవస్తువుల్

గొక్కిరిసలాటలోనలగఁగొక్కి, పవిత్రతరాగ్నికుండముల్

గ్రక్కనరక్తమాంసములరాసులుజేసిరికూర్చులక్కటా! ॥

102

శా॥ కోపాటోపమునసేనరాశనలు, హుంకుర్వొలుతై, మౌనుల

బాపాత్ముల్ప్రహరించి, కొంచక, కడున్ బాధించి, వేధించి, దూ

రాపాస్తస్వమహత్త్వభాక్కులుగనొయ్యంజేయఁగా. హవ్యభు

గ్వ్యపాగఁబులుమాని, బెగ్గడిలి, కింకర్తవ్యతామూఘులై ॥

103

గీ॥ జానుమండలదుర్ధర్మపైనికాళి

స్వామిగూఢ్ఘనుబాటించి, చండవృత్తి

మాక్తికాదులబాధింప, మాఱుసేత

చేతిగాక. మునుల్ కాందిశీకులైరి ॥

104

వ॥ అని తెలిసిన, వినియవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, చీఱామోసవాణి

జానదుగుటయను

105

ఆ॥ సికనుబందరేఖ. వికటంబుఁ గుమూఁడు

కన్నులందునొకటఁగానుపింప

కత్తకీర్తి, మేననగజాతయొప్పు శ్రీ

కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల !! ॥

106

ఇది, ఆంధ్రీకృతము శ్రీశర్వరోపాఖ్యానంబునందుఁ శాశుపతవ్రతభంజన

వర్ణనమను నష్టమాధ్యాయము.

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

నవమాధ్యాయము

- కం॥ సిరులిరవొందెడు సరసా
పురముననివసించుభక్తముఖ్యులకున్ ని
త్యమాపైభవముల్, మో
క్షరసానందమునుగూర్చుకపిలనుహేళా ! 1
- ఆ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె-“వినఁగవలతు; విస్త
గంబుగాఁగ, సర్వముబురుహసనా
సీన! యీకథావిశేషమేను ॥ 2
- వ॥ అట్లు యీగభంగప్రవృత్తులు, నున్మత్తులు, మత్తులునైన యీ
రాక్షసయోధులుపీరావేశంబునవిజృంభింపనమ్మాక్తికుడును,
దత్తహచరులగుమునిపరులుకునత్ప్రతీకారం బెట్లుగావింపఁగల్గి
రని,” సురమునియడుగుడు, శతధృతియిట్లు సెప్పఁగొడంగె॥ 3
- మ॥ అటులాదైత్యులుసశక్తికర్మికృతయజ్ఞాఖండనద్వైభవో
త్కటశోభన్ జెఱుపంగఁ, “దత్ప్రకటభంగంబనన్యదుర్వారము
క్కట! నూఱున్నా, నీని”కంచు, మునిసగఘంజెంతయున్ వంతసం
కటపడ్డన్, గుళికాత్రైగంభవుడముక్తిశ్వరోబ్రబోధించుచుక॥ 4
- వ॥ రక్షస్తోమసంహారోపాయంబుఁజింతించుచున్న యాతనికిట్లనియె
- గీ॥ శంభుదక్షిణబాహుసంజాత! మాక్తి
కర్షివర్య! నీవిట్లుదుర్ధర్షదైత్య
దాష్ట్యములనాఁగ, యజ్ఞవైశిష్ట్యమొప్ప,
హర్షమొడవించునాదువాక్యమునిన్ను ! ॥ 6

శా|| అత్యదిత్యమహాప్రభావ! మునివర్యా! వేగసేవింపుమా !
 దైత్యధ్వంసిని, విష్ణుమాయ; విభునిద్రా యోగముద్రాఽఽత్మికన్
 నుత్యాత్మీయమహానుభావ, శివవిష్ణుగ్రహసాహ్యాన్, శివన్
 గృత్యజ్ఞత్వమునకవచించితిని; బార్ధిఁ పంగదే, నూయుమన్ || 7

గీ|| ఆదిశక్తిమహాకాళీయర్థసాధ
 నప్రయత్నకృతాఖండప్రశక్తి
 దైత్యసంరంభమడచి, యుగ్యవృత్త
 మాత్తమంబిదిరక్షింపనుత్సహించు || 8

శా|| మున్నొక్కపురమాధినాథుఁడుదధిక్ భోగింద్రశయ్యన్ మిన్
 బన్నుండన్ మధుకైటభుల్ వొడమి చూబ్రహ్మన్ బ్రతారించి, తా
 మున్నట్టుల్ చతురాగ మాపహరణోద్యోగంబునన్ మించ నా
 పన్నుండై పరమేశ్వోకజననిన్ బార్ధిఁచెస్వాఁడంబునక || 9

గీ|| ధ్యానమాత్రప్రసన్న, యయాదిశక్తి
 విష్ణుసంయుక్తయైవచ్చి, వేగ, దైత్య
 సోదరులఁజంపి, బ్రహ్మకువేదరాశి
 యిచ్చి, తత్త్వేశమావలఁబుచ్చి, తన్నె || 10

ఉ|| అంత, రమాధినాథుఁడు, హయాననుడన్నవతారమొప్పఁదా
 నెంతయుసంతసంబునమహిష్మకృపన్ నిగమోపదేశమున్
 సంతనఁజేసి, వేదవచనంబులభూతప్రపంచనంబు, త
 త్సంతతనామరూపములు, శాశ్వతముల్ త్రిదశాదిసంజ్ఞలున్ ||

ఆ|| మున్నొక్కవృత్తేనుభూరితపోనిష్ఠ
 మండరాద్రినుండ, మంత్రమొకఁడు
 బ్రహ్మయిచ్చె; దానిగ్రహియింపుమిచ్చెద;
 నన్న, మాత్రికర్షియంతఁదాను || 12

మ॥ అదియన్, ధృష్టనిశాటనాశకముగాతండుసెప్పంగ, నె
మ్మచినుత్సాహమొరప్పగైకొనియెనమ్మంతంబుగాధేయుఁడీ
య,దురూహంబులక్షియసూమహిమ; సత్యంబంచు,మున్నరీయ
భృదదూకాంక్షజపించె రాక్షసవధోద్యోగంబుముఖ్యంబుగన్॥

ప॥ జపంబుసాధకకర్మంబుగాంచుటకై రూపాక్షికమానీంద్రుండౌ విష్ణు
మాయనిట్లని, వార్ధింపందొడంగె॥ 14

సీ॥ “ఆదిశక్తినిదేవినఖిలలొకైకమా
తన్నదయామయిదేవతలకుదేవ
తామూర్తిదేవవంద్యనుబరాత్పతర
ప్రతిసిద్ధబద్ధాక్షిబద్ధబ్రహ్మ
వాదనిబ్రహ్మణ్యనాదదేవినిజంద్ర
ముఖజంద్రశీతలభూతధాతి
భువనేశ్వరినివిశ్వభువనవంద్యనుభూతి
మయిభాస్కరప్రఖ్యజయవిధాతి

గీ॥ భాస్వరను, భాస్కరిని, శశిప్రభను, జంద్ర
సూర్యవహిఁత్రితేత్రను, శుద్ధిమత్త
రను, నసామాన్యగర్వాపహను, శివప్రీ
యను, శివంకరి, విశ్వోదయనుదలంతు ॥ 15

సీ॥ భూతిప్రదను, విధ్య, భూవ్యోమభాసిని
భూతేశ్వరిని, శివస్ఫూర్తి, హృద్య
విద్యాఽతిగను, వేదవేద్య, విధింద్రాద్య
శర్వాణి శర్మద, సర్వదేవ
వంద్య, విశ్వోదయ, బద్ధనాభానుజ
బద్ధిని, శాంతను, భవ్యరూప

విశ్వభర్తరిని, స్ఫూర్తివిశ్వేశ్వరిని, విశ్వ
నాథానుగను, మహానయ, గుణోద

గీ॥ యను, మహాకాళి, మహితమహాస్వినీ, బర
పుష్కనీశానిబుష్టబ్రహ్మ, భద్ర
మూర్తి, గన్ధాకుమారిని బుద్ధగణ్య
బద్ధగంధి, భద్రప్రద, భద్రనెంతు ॥

1౦

గీ॥ భద్రదంతికరసా ప్సభద్రభృత్వి
యను, సుభద్రను, బుష్పాంగి, హైమవతి శు
భాంగి, శ్రీమతి, శ్రీకరి, నంబ, చివ్య
ధర్మధర్మసంవర్ధిని, ధాత్రిణ్ణు ॥

1౧

గీ॥ శ్రీవివర్ధని శ్రీదను శ్రీయసి శివ
సిద్ధి సమ్మాన్యను, బ్రహ్మ శ్రీధ భద్ర
కాళి హేమాంగి మంగళాకార; హేమ
శైలవాసినిభావించుసంతతింబు ॥

1౪

ప॥ ఇట్లు పార్థింప నప్పరమేశ్వరియు సమ్మాక్షికమానీంద్రునికాత్మ
రూపంబుబ్రత్యక్షీకరించె నెట్లన॥

19

నీ॥ సంపూర్ణపూర్ణమాచంద్రబింబమునవ్వు
నవ్వుమోమును, దేంట్లనవ్వలఁజనఁ
దఱుముముంగురులుఁ గొమ్మెఱుఁగారుమణిదర్ప
ణమ్మలన్ గేరుగండద్వయంబు
పక్వబింబఫలంబుఁబరియాచకంబాడు
తొగరువాతెఱయు, సంపగినిబోని
చారునాసికయు, శ్రీకారమ్మలనఁబోలు
శ్రోత్రీగ్వయంబుఁజక్షుః ప్రేయంబు

గీ॥ కంబునుష్టాననూఁదుకంఠంబు, కమ్ర
వృత్తపీఠస్తనద్వయమాత్తరత్న
భూషణవిభూషణాంగంబు, ముష్టివేయ
మధ్యమును, జక్రజఘనంబు మంగళంబు॥

20

సి॥ అనటిబోదెబబీదలనిపించుపెంగోడలో,
 గిలుకుటండెల్లుమోయుకులుకునడలు,
 కటకకేయూరాదిపటుమంజుమంజీర
 శింజునసౌభాగ్యమంజుళంబు.
 కన్దాంతవిశ్రాంతఘూర్ణమానాక్షులు
 లలితసౌవర్ణలాలాటికాతి
 కాంతికాంతలలాటకంబు, రత్నకీరీట
 సంశోభిమ సకసంయుతంబు,

గీ॥ కర్ణికాకాంతిభూయిష్టకలిత మహావ
నాతిశయకవ్యకాఽకార, యాక్షణంబ
విష్ణుమాయ, యశస్వినీ, భీమ, గౌరి,
సూర్యధారిణి, భైరవినూడనయ్యె॥

వ॥ మఱియును॥

22

కం॥ హస్తంబులనాడేవిప్ర
శస్తంబుల సుప్రశస్తస్త్రాస్త్రంబుల్
ధ్యస్తాచరరిపుబహుపై
స్యస్తాచంబులుతథుక్కురనిమెఱయంగన్॥

23

కం॥ పృథ్వీక్షంబయ్యెనునాతత్వమహోగ్నిస్వయాపహోవాదో
న్నచక్షుఃశ్రవణసమాసాగితత్వయోగః సర్వభూతలక్షణానామ్ - ౩

- సీ॥ శల్యకరవాలశరజాలశత్రుకోటి
భయదతోమరగదాపరశ్శధనుసజ్జ [జ్య]
చాపమలఁదాల్చి, నేత్రీత్రయోపగూఢ
రక్తరేఖలుజీతాడ, మోక్షమందు ॥ 25
- వ॥ భయవినయభక్తి సుధ)మసంతోషంబులు దన్నుక్కిరిబిక్కిరి
సేయ, నొక్కిరితసేపునిశ్చలనిర్మలాంతరంగుండై, తేజుకొని,
యవ్విషమాయనిట్లు నిస్తాత్రంబుసేయనారంభించె ॥ 26
- కం॥ “దేవాదిదేవదయితా! సేవకసేవధి! సుసేశి! శ్రీచేరి! శివా
భావాతీతాత్మమహత్త్వావిరూపైథైతా ॥ గాయద్భవనా! ॥
- కం॥ ధన్యాత్మయోగిహృత్పద్యస్తస్యానుభావ! త్రైగుణ్యాతీ
తా! న్యక్కుతరిక్షోవర సైన్యోధత్యాతిశయ! యనామాన్యయశా
- కం॥ ఇంద్రాదిదేవవంశ్యా! సాంద్రకృపారసనుభావిసారికటాక్షా!
చంద్రాగ్నిసూర్యనేత్రా! మంద్రస్వస్వరవిభీతమానూవ్యసురా!
- కం॥ పందారుబృందవాంఛితమందారలతా! నితాంతమానితలోకా!
బృందారకనాథోపగతామందయశోహేతుభూతమహితకృపాఽఽఽఽ
- కం॥ వేదాంతవేద్యనిజమహి
మా! దుర్గా! ప్రాణితసన్మహత్త్వ! మహామా
వయా! దారుణదుర్దారి
ధ్యాదిమహాదోషదూరతోపాకరణా! ॥ 31
- కం॥ త్రిభువనభవనవినిర్మాతీ! తవమహేంద్రాదిసర్వదేవాభయ
తీ! ధయపలాయన మాత్రప్రభవిష్ణుసురారిముష్కరప్రస్కన్నా
- కం॥ నారాయణకృతసౌద
ర్యారాత్రేమార్హ! సత్కృపామృతపూర్ణా!
యారాధకహృదయధ్యా
నారూఢాయాత! యాయతాయతిదాతీ! ॥

కం॥ శర్వాణీమానూ కింకుర్యాణేంద్రాదిదేవణోటిరక్షా!

పార్వణశశధరోచిరుహవనప్రభా!విరూపాక్షనసీ! సీ

కం॥ బ్రహ్మాంబభాండభారాజహ్నభరవతిస్థసత్త్వ!చేటిభూ

బ్రహ్మాంద్రాద్యణిలామజహ్నగవరగరుడనీలచిరురామానూ

కం॥ కన్యాకుమారి!దు!మాన్యభవనస్రీహేమదైవియమా

మాన్యమే?ధన్యుల్,తతసాజన్యుల్ మతినిన్ను నెలియఁగలు

మహాత్మ్యుల్॥

ప॥ నారాయణీ!సూన్యనంద్రాగ్నులు సినేత్రిత్రయంబు. సీ

పాశం గాకాశంబుదిక్కులు సినేత్రిత్రయంబులు బ్రహ్మాదులు.

సీఖత్తులి. భూమండలంబునీపాదంబు మేరురోహణాద్రిలు. ధు

సీసావర్తమాంకభూషణమజ్జాపికలువృక్షంబులు సీరోమ

లక్ష్మీగురస్వతి లిద్దలును సీకుంగూర్చు నెచ్చెల్లిని దైలుసకలభు వనం

సీవనసే ప్రభవించుచు, వృద్ధిగాంచుచు, విలయంబున

చున్నయవి. దుర్దాంబులును, దుష్టకులుచైన దైత్యవీ

నిర్జించిదేవకార్యంబున మగ్ధింపచుపొందె వీసాహయ్యంబున

చున్న వాడన నెల్లుర్ధరించెదోయంబు! చాలముంచి

సీటముంచినను, నీయదియభారంబు సీవనాకుశరణ్యపు. సీపు

జ్ఞాపుగదా!యైనను, నాయుద్యమంబు సీకుంబునరుక్తంబు

నానోరచాపలంబుమన్నించి, వినంగోరెద. నాయుద్ధదు

జెట్టికెన॥

కం॥ పు మేష్ఠియు, మతియూశంకరుడునునాకానబెట్టకర్తవ్యము

ప్పిరిపాశుపతప్రతమును,గుటితప్పక ఫేయుమనుచు,గురువులువా

ఉ॥ ఏనును, వారిగూనతిమెయిన్ ప్రతదీక్షనుబూనియుండగా,

దానపులిట్టెవచ్చి, పితప్రసరాస్పృగనేకభాండముల్,

పీనుగుహ్నిగులున్ విసరి, పేర్చియు, వార్చియు, జానుమండ

ధీనులుమమ్ము, మాప్రతివిధిక్షణభంగము జేసిరంబున॥

- అ॥ ఇంక నూగమేమి? యీ పాశుపతదీక్షయేమి? దైవతముల కేనుసాయ పడటయేమి? దేవి! వడివడినిపుకా నాడకున్న లింగబండినున్న" ॥
- ప॥ అనుచు, పనుజులనుగనుగొని, మునియిలులను - "నోరోక్రి! వీరం మన్యులారా! యాగుఁ డాగుఁడు. ఇయ్యేక వీర, మిమ్మేక వారంబున నీలోకంబునకు దూరులం శేయకమానదోరి! మీకుం గ్రాణంబులపై నాశయేపాటియున్నను, నాటిపొండు. లేకన్నఁ, గీనాశులారా! మీకునాశంబుదప్ప" దనియెన్నరించుచు, యథా పరికారంబుగ, నహ్మక్తికమానీందునిగుఱగవీక్షానమునై, క్రీడకన్యత్యంబులునిర్వర్తించి, కృతకృత్యత గాంచూరంభించె నుతి, నవ్విప్పుచూయుయు ॥ 41
- కి॥ రక్షపక్షక్షోభచు
పేక్షించి, మహన్నజ్జూచి, యిట్లను - "వత్సా!
యీక్షణదాఽబలద్రుంచెద
నీక్షణమాత్రమునఁ; జూడుమీ! క్షణమాత్రీన్ ॥ 42
- ఉ॥ నీప్రథయంపవన్ వలదు; నీనియమంబులుమానవద్దు; రక్షోవరులెందుఁజోగలరు? క్రూరమదీక్షణపంక్తినుండివీ రేవిధిదాఁటిపోగలరు? హీనుల, దీనులనుక్కడంతుఁజ మీృవటకేనులేనయితి; నిల్లగచాట్లానఁగూర్చి రెండఱున్ ॥ 43
- మ॥ అనునాపల్కమృతంపుజల్లయి, మహాహర్షంబుఁగూర్పంగ, నమ్మనిదేవింబ్రణమిల్లి, "యీక్రతువుసంపూర్ణంబుగా, దీనికె ట్టి సరోధంబులులేక, పీమమయదృష్టింజూచి, కాపాడి, యీ దీనుజోద్దండులనుక్కడంపఁగదె, భద్రంబున్ బ్రసాదెంపవే! ॥ 44
- చ॥ సకలచరాచరాత్మకము, క్షయ్యముఁజేయఁ, బ్రపంచమున్ బలా ధింపఁగుజూచుచుండలుఁడు తిండ్రముఁజూపుచు, స్వీయపైనిక పికిరముంబంపి, లోకములభాధలిముంపఁగఁజేయుచుండు, నే నొకపిలిముక్కగింతాత్మచుమునుగ్రీత పాశుపతింబుఁడనిన

వీనికెత్తున, నిర్విఘ్నమౌ నటుల్ స
 పూర్వీకగూర్చించి, రక్షింపుమౌ! లోక
 కంటకుల, వీండ్రినొకకంటకగనుచు, శాంతి
 సుధావర్షింపుభువిని రక్షోనిహంత్రి! 46

ప|| అని, పార్థివీ, కొంతదైర్యంబవలంబించి, యమ్మా క్షైకమానీ
 ద్రుండు విశ్వామిత్రోచ్చారిత కృతూపయోగిమంత్రంబులా
 కర్పించుచున్, దదుక్తప్రకారంబున; బాశుపతవ్రతంబాచరిం
 చుచుండునంత|| 47

ఉ|| అప్పుడురాక్షసుల్ శరనిగంతరవగ్న ముంబర్వజేయఁదా
 ముప్పరీవీదినుండికరకోత్కరముల్ గురియన్; క్షణంబునం
 దిప్పరమేళి శోషణమహాస్త్రముచే వడగండ్లమాన్వఁగా,
 నప్పిళితాశనుల్ వెఱఁగు, వేదురునొంది, గతాశుతైరొగిన్ 48

ఉ|| అంతట, దైత్యమంత్రీమహాపానురుఁడున్, నిమిషాంబుమీఁదదు
 ర్ధాంతమొకండు వైలశిఖరంబునుదాఁగుటవెట్టివేసెలదే
 వాంతకులంపలున్ గహకహర్భటులన్, జెలఁగన్, మహామహా
 నంతపరశ్వధాసివివిధాయుధముల్ ధరియించి, మించుచున్ || 49

శా|| సింహవ్యాఘ్రవిరాహవాహులును. సక్తీణప్రభోత్సాహులున్
 రంహస్సుస్ఫుర్తిమదంతరుల్, మదభరపాగ్భారధిక్కారఘో
 రాఁహారూపులు నిష్ఠుమాయపయివీ రావేశముల్ వ్రానుచున్,
 “హంహా! గండర గండలుద్దవిడిసంహారాన్ధ్రమైరండురా” || 50

సం|| ఇదియొక వీరవారియటయిందఱఁ దీవరకక్షైయై, పెనం
 గి, దురమునందు గూల్చునట! కీడికమూఁడెనిబంబుదీని; క
 ధ్వజయముగల్లుతేనికిని; హుంకృతినువ్వాదిదీనినూఁదివే
 ముదముగ్రహీంతముత్తమబహుకృతలన్ దొరమెచ్చి యీయఁగన్

అ॥ అనుచు, నొకరినొకట ననుచుఁగోల్కలఁజెప్పు
కోనుచుఁ బిలుచుకొనుచుఁ, గూఁగింశస్త్రు
పాణులై, విజృంభమాణులై, యాదేవిఁ
జుట్టిముట్టికార! పట్టవగలు॥

52

వ॥ అంత॥

53

శా॥ ఆమాయామయియు నోదదీమమగుఁ జ్ఞాన్ధత్వము జూచి, యు
ద్ధామంబొపలుహుంకృతినబఱపి, కోధంబగ్గలఁబై, బహు
వ్యామిశ్రంబుగఁగన్నులందలము, సింహశ్రేష్ఠవాహుస్థయై,
భీమాటోపముననోనిశాఁబలుల పయిన బిట్టుత్సహించెనవడిన్॥

అ॥ అక్షిగోళములనున్న నివర్ణించి యానిమేషికాంబ, తానిమేష
మాత్రముననొనర్చె మహిషప్రయుక్తహృదైశృంగమంతశకలములగ

అ॥ మహిషుడపుడసహమానుఁడై, శృంగధం
గమునకంతఁచూటిగజవిభుఁడుగఁ
దలసువిసిరికొనుచుఁ, దాఁకెనాదేవిహఱర
కారమాత్రమాయ, వారిసొందె॥

56

కం॥ దశదిశలకుఁబాఱిన యా

పిశితాశులునుఁజలివచ్చి, విష్ణునిమాయకొ
నశరీరనిరోధించిరి;

మశకములుకఁదేనిపుషంకాయాఁగినమూడ్కిన్॥

57

మ॥ నేపగొండన్ బురుడించునాకృతినిగొండలోదండెడిన్ బెట్టున
వృద్ధిసోనేనుఁగుడూపురక్కసుఁడడు దావ్యరోగవేగంబున
గడిమిన్ మించి, పయించియంబడఁగ, హుంకారంబునక విష్ణుమా
యడిగందోచెదదీయదుర్మదమునొయ్య న్దొండమున్ ముగింపుచున్॥

- ఉ॥ వాడు, యథాపురాన కృతినీ, హాహతిపుపృథితానుధర్మముక
బోడిమిదాల్చి, శ్లోగములూటులనొవ్వగఁజేయుచేష్టలన్
వాడిమగంటిమన్నదారుడ్యవిశిష్టకటుడై యెసరేగియెవ్వసేన్
వేడిమిసూపి, హింసలనుబెట్టి పలాయితుఁజేయనేడ్రజన్. 59
- ఉ॥ శిలలను, వైలశృంగముల, శృంగముకాగిరవాటుపెట్టుచు
బృలియఁడులోకమంతయు నహంతవృత్తిభద్రాకులంబుగన్
జలుపుచునుండఁ, శ్రోధవివశత్వమునన్గని, విష్ణుమాయ, క
న్నులనుచ్చులింగముగ గుతీసెముత్తమహత్త్వనిఁజేయుపూనిమ్మై॥
- క॥ సూలముఁగొనివైచుచు, నాభీలాగ్ని జ్వాలలకునువిష్టములునాం
దోళనమొందుచుకీర్త్యుద్వేలముపై, దద్దరిల్లఁజెంపేదితగన్॥ 61
- క॥ తచ్చూలాహతిచేనాతుచ్చుఁడుమహిషస్వరూపదూరుంపై, య-
త్సూచానభుజసహస్రావిచ్చిన్నమహాయుధచ్చవిన్విలసిల్లెక॥
- ఉ॥ బాహుసహస్రమందుబహుసాశపరశ్వధశల్యచక్రఘో
రాహవచీమశక్తి ముసలాసిగదాపరిఘావిసాధన
వ్యూహముఁదాల్చి, దానవుఁడుపోరఁగడంగ, క్షణార్థమాత్రమం
దోహంసాహతన్ గెడపెనుద్దతువానినివిష్ణుమాయయున్॥ 63
- కా॥ వైత్యవ్యూహముఁజేఁచిల్చి, కడునుత్సాహంబునకాచాఘనో
ద్ధత్యంబొప్పఁగ, నాయుధావళిఁబ్రస్తుక్తంబానిమేమాంబపై
సత్యత్కామహంబొనర్ప, బహుహాసాస్యస్యయూమెయుక
బ్రత్యాభీధపదఘయై, గెడపెనారక్షోధమోద్యోగమున్॥ 64
- క॥ కుష్ట రుయిహానుయయ్యత్కుద్దతువిష్వస్సులింగకోత్తరమలచం
రుద్ధోద్వేగబొనర్చిసమైధ్యముఁబోసడఁపమిన్నకవాడుక
కా॥ ఉన్నుండి, సహస్రబాహువులదానాక్కువృత్తిన్వేసవే
లున్నిద్రాముధముల్వడిఁబహుయిన్ హంకౌపూర్వోగతా
చ్చన్నాత్మత్సహనుబుసన్మతియుని, ప్రియముపొంగుచున్
దన్నున్మెచ్చుకొనన్సహస్రభుజుఁడవ్యజ్జేజముంజూపినన్॥ 65

ఉ॥ మాయయు, నుగ్రమూర్తియు, మాహిషరూపసహస్రబాహుః, తా
శ్రీయుతుడై ద్విశూలము మత్సన్ గడియన్ గుటివెట్టివైవ, నా
యూయుధమాసురారినిభయంపడఁజేసె; శనంతరంబ, "యా
మాయమహాప్రభావయని," మానసమందుఁదలంచి, వెండియన్

క॥ అసురయపుడు మృగరూపం
బసదృశబలయుతిముఁదాల్చి, యానెమిహంబన్
గసిమనఁగఁదలచి, విసవిస
వసహ్యహావిక్రమంబునాదటఁజూపెన్ ॥ 68

కో॥ జగదంబికయును, దైత్యుని
సగర్వుఁడ, దక్షైనికులసుక్షణమునఁదానా
శృంగజాలములన్ గప్పెను;
గగనపరిక్షిపుజేసెఁగ్రీవాదధమున్ ॥ 69

క॥ ఆశరజాలాచ్చన్నము,
సాశరపాశసముదయునదవదఁజేయ
భూశయితుల్ గొందఱు, మూ
రాచ్చాశాంతులుగొందఱైరిక్షిణమునదైత్యుల్ ॥ 70

మ॥ శరసందోహముకాటువానయయి, రక్షపక్షహాసావళిన్
విరజిమ్మవ్ వాసియించుచున్, మునివరుల్ విశ్వాసముంగల్గి, సా
చరులై విద్యుదుదారగౌరతనుకాంతన్, మాయఁగొండాడుచుం
డిరి; మున్నుండినతీలుమాఱి, నిజవ్యాన్నీ రేజముల్ వొంగఁగన్ ॥

ఉ॥ "అంబ! మహేశి! బ్రాహ్మి! సకలాగమవాఙ్ముత! విష్ణుమాయ! ది
వ్యాంబునిభూషణాయుధనిరంతరశోభిత! రాక్షసాధమా
హంబునిరంతరింప, నికటప్రకటానుపమాదరంబునీ
నుం బరితోఁజరుణంబులుకనుల్ బహుకోకనదోద్యుతిద్యుతిల్ ॥ 72

గీ॥ భాగ్యవశమున నీ కృపాభరమునను, జ
గంబు జేమంబుఁ గాంచెను గతికుట సురు
లందఱుఁ బలాయనం బొందిగంబ ! యైన
వీరినిప్పుడ కడతేర్చవే మహేశి ! 73

కం॥ దనుజులనూత్తితులై, యో
జననీ ! మమ్మిట్ట మృత్యుసాత్మతులం జే
సి, నశించినఁగాని, త్యజిం
పని చలమున వ్యవహరింతు; పాపులు వీరల్. 74

చం॥ జయ; జయ; విష్ణుమాయ ! త్రిదశ ప్రకరస్వభయ ప్రదాయినీ!
జయ; జయ; బ్రాహ్మి ! భక్త చయసంతత భావుకవర్షినీ! రమా!!
జయ; జయ; వేదశీర్ష బహుశః ప్రతిపాదితనై జ నై భవా!
జయ; జయ; ధర్మవర్ధని ! విశంకటదానవలోకమగ్దనీ!! 75

ప॥ అని, ప్రార్థించుచుండు నమ్మహర్షులన్ జూచి, యమ్మ హేశాని
సాదరంబుగా నిట్లనియె. 76

ఆ॥ విప్రులార ! భయము వీడుండు ! మీకు భ
ద్రంబుగల్గు; మాని తల్ల జుండు,
శంకరాత్మ జుండు శంకావిహీనుడై,
క్రతుఫలంబుఁ బడయుఁ గుతుకమునను. 77

ప॥ అనుచు, నిమిషాంబ గగనంబున విహరించుచుండఁ, దత్క్షణంబు.

కం॥ క్షణదాచరముమృదులున్
బునరుత్థితులై, క్రుధాసముత్పిక్తత గ
ర్జనములఁ, దర్జనముల ముని
జనముల భయపెట్టి, దీనిఁ జంపుదుమనుచున్. 79

ఉ॥ కొందఱు కొండలన్ గొనుచు, గొందఱు శస్త్రములస్త్రముల్, మఱిం
గొందఱు ముష్టిఘాతములఁ గొందఱు, కొందఱు పాశపాణులై,
కొందఱు వక్రదృష్టులను గొందఱు హుంకృతులన్ బ్రగల్భతన్
గొందఱు చండధిక్రతులఁ గొందఱునై, యమరారులందఱున్॥80

కం॥ సంఘీభవించివారలు
సంఘృష్టాస్ఫలితులును, సంహృష్టులునై,
లంఘితమర్బాదులునై,
సంఘటిత క్రూరశస్త్రజాలోధురులై॥ 81

వ॥ సావప్తంభంబుగా, సంరోధించిరంత నామెయు. 82

ఉ॥ కొందఱు బాణపాతములఁ, గొందఱు ముద్గరతోమరాదులన్,
గొందలమందఁ జేయకయ, క్రోధపరీతముఖారుణత్వమా
ధ్యందిన భానుబింబ మహితా సహతేజముఁ బర్వజేసి, వా
రిం దిలకింప, భీతివిపరీతపరీత తిరోగతిన్ రిపుల్॥ 83
(విపరీతపరీతపురీతదుల్లసిన) (పాశాంతరము)

కం॥ వెనుదిరిగి చూడఁజాలక,
యని మొసదిగ విడిచి, వెడలు నాత్మీయులఁ జూ
చి, నరాదుని మంత్రులు, “చీ”
యని సైనికులను వెనుకకు నాదటఁ బిల్వన్॥ 84

కం॥ సమకట్టి సర్ప బాహ్వ
దిమనుష్యాదుల, బలా! విదితమకదా, ధ
ర్మము; శుక్రాచార్యు ప్రబో
ధమునేడిటు పొల్ల వోయె; దాయలునగరే? 85

సీ॥ దేవగంధర్వ విద్యాధివావళీ మ
హా హవములందు జయమిట్టై నూచికొన్న
మీకునేటి యాయల్పు సమీకమొక్క
లెక్కయే ? వీరశేఖరుల్ ! లెండు ! రండు !! 86

కం॥ బలియు రెవరెందుఁగానీ,
యలబలమునఁ బాటుటొప్పరదిగాక, యశం
బు లభించు రిపులఁ జంపఁగఁ; '
గలనన్ మరణింప, స్వర్గగాములె యాదుర్ ॥ 87

సీ॥ మాంస మస్త్రమ్మ బూయిష్ట మంగళేత
రము కళేబరమీ యది; ప్రాణభీతిఁ
బాటిపోయిన, నశియింపదా ? రహస్య
మొక్కఁడిడ్డాననే యబ్బునురు యశంబు॥" 88

మ॥ అని, యుత్సాహముఁగొల్పి పల్కఁగ, హఠాదాకృష్టులై, సర్పబా
హు నరాదాదులుతెచ్చికోలు సమరోద్యోగంబునన్ వచ్చి, ఖ
డ్గనిశాతోగ్రశరాదిసాధనములన్ గైకొంచుఁ, దీండ్రించి, ని
ల్చి, నితాంతాశభటిన్, మహాగ్రహమతిన్, లేలివ్యామానాష్టులై॥ 89

చం॥ కడఁగిరిపోర భీకరముఖ ప్రకట ప్రచుర ప్రతాపమొ
క్కెడఁబటు భేరికాఁఁది రవమేచిన శంఖనాదమే దుర
త్విడురుతరాతి భీష్మణ పతిష్ఠు శరాసిముఖాయుధ ధ్వనుల్,
కడుకొను సింహనాదములు, లాతులబెండువడంగఁ జేయుచున్ ॥ 90

మ॥ చతురంగ ధ్వజినీ సమేతులయి, రక్షః పక్షగుల్ హస్తీబృం
హితముల్, సైంధవ హేషితంబులు, తథాహీనోచ్చలన్మంద్ర ఘో
షితముల్, వీనులప్రిల్పి, విశ్వమది నిశ్చేష్టంబుగా, నట్టహా
స తతాశాకుహరావకాశులయి, పెల్చన్దాఁకిరామెన్ వడిన్ ॥ 91

చం॥ మహిష మహాసురుండు, సుషమా కలితాయుధపాణీయై, మహి
మహిధరముల్ చలింపఁ, బరమంబగు పౌరుషమొప్పుఁ, బోరఁగాఁ
గహకహనాదముల్ దెసలఁగ్రమ్మఁగఁ దా నిమిషాంబ, దాఁకెన
య్యహి, నకులిన్ గణింపక, యహంకృతిమై, నెదిరించుచాడునన్॥ 92

ఉ॥ వాని విజృంభణంబుఁ గని, వాఁడిన మోములఁ దెల్పి దోఁపఁగా,
దానవవీరులుద్దవిడిఁ దాఁకిరి చావఁగఁ గోరియేమొ! తా
మానిమిషాంబ; నామెయు, శ్రవోఽంతరఘాత దృగంతరోమజా
జానమహామహోఽనల విశంకట కోటిగణా నిర్మిక్ష్ణయై॥ 93

ఉ॥ పెల్చునఁ దద్గణంబును సువీక్షణ నామక నాయకాత్తమై,
నిల్చి, జగద్భయంకరుననన్ మహిషాసురుఁ, దద్వరూఢినిన్
జీల్చి, జయంబుఁ గైకొని, విజృంభణమైంబునరాగతిన్ ననున్
గొల్చిన మెత్తుఁ; బొండని యకుంతని జాజ్ఞఁ జరింపఁబంపినన్॥ 94

చం॥ బహురణ సాధనోగ్రులయి, వారుఁబయింబడి కాసరాసురా
ద్యహితగణంబుఁగూల్చి, ననహయ మహోద్యమ వీరమూర్తులై
యహహ! జయేందిరాపరిణయత్వరమాణ మనోవినోదులై,
కుహకులుగాక, పౌరుషనుకుంతముగాఁ బ్రకటించిరొయ్యసన్॥ 95

వ॥ సురాసురులకున్ బ్రవర్తిల్లిన ద్వంద్వ యుద్ధంబనిరుద్ధంబై,
శస్త్రాశస్త్రీయుఁ, జక్రాచక్రీయు, గదాగదియు, దండాదండియు, ముష్టా
ముష్టియు, శేషాశేషియు, బాహూబాహవియు, నూరూరవియునై,
హస్తీనిహస్తీయు, వాజినివాజియు, రథినిరథియు, బదాతినిబదాతియున్
దాఁకి, నిర్విరామంబై, యన్నిశ్చేహాన్యతర జయాపజయంబై, సింహం
బును సింహంబును, వ్యాఘ్రంబును వ్యాఘ్రంబును, వరాహంబును
వరాహంబును, బర్హతంబును బర్హతంబును నొండొంటిని డీకొనిచేయు
చాడునన్ బెద్దకాలము ప్రవర్తిల్లె - సంత.

శా॥ ఘోరాకారుడు, కాసరాసురుడు దాఁగ్రూరాత్ముఁడై, మించి, వి
స్మేరాగ్నిప్రభు, నాసువీక్షణు మహర్షిష్మత్త్వ విద్యోతిత
స్సారాత్మ్యత్కట బాణపాతమున నొంపన్ జూచుడున్, నవ్వి, య-
వ్వీరశ్రేష్ఠుఁడు నమ్మొనరెచ్చెదనుజావేలప్రయత్నంబొగిన్॥ 97

6. ఇట్లోక్కవాఁడి యమ్ముకనమ్మ హేషదనుజునణంచి, రథరథ్య
సూతుల ననేకసాయకనికాయంబులన్ జేసి మహామేఘంబు
నిరాఘాటధారాఽఽ సారంబున మహేధగంబును ముంచెత్తు నబ్బం
గిని గప్పి, సువీక్షణుండు వేటొక్కనిశాత బాణపాతంబుననైరి
భాసురుభాసుర కార్ముకంబును ఖండించి, యార్చిన- 98

॥ వాఁడు మటొక్కవింట వసివాడని పౌరుషమొప్ప, వ్రేల్చిడిన్
వాఁడి శరావళిన్ బఱపి, వ్రచ్చెసువీక్షణు, వీరశేఖరున్;
నేఁడువిరోధి యీల్గుటది నిక్కము నిక్కమటంచు బొంగుచున్,
బోఁడిమిసూపి, చూపఱుదనుంబొగడన్, క్షణమాత్రతుష్టియై 99

॥ అమ్మహా వీరయోధ దానంతఁ దేటి,
యమ్మహిష్మతైత్యుపై సముదత్ప్రతాప
రూపితౌధత్యమునమించి, త్రుంచెవాని
దీర్ఘశృంగద్వయంబు నుద్దీపితుఁడయి. 100

॥ అంతటనాగక 101

॥ తనదృఢ దీర్ఘశృంగముల దారితదేహునిఁజేయఁగా, సువీ
క్షణుఁడు, క్షణక్షణంబున నిశాతశతాధిక సాయకప్రయో
గ నిపుణతన్లులాయ ముఖుఁగ్రక్కునఁగుత్తుక నుత్తరించి, యా
ర్చిన, నమరారి వీరులవిచేష్టత మ్రాన్పడినిచ్చి చూడఁగన్. 102

॥ నిమిషాంబాఽలిక నేత్రరోమ జనితుల్, నిర్ణిద్రతేజోఽధికుల్,
క్రమశోవ్యాప్త దిశాఽవకాశులు, నవక్రక్రూర శౌర్యక్రముల్,
గుములై, యేఁడై అఁజైఁబయిం బడుచు, రక్షోవర్గవారాశికా
ర్వములై, సాయుధపాణులై, గెడపి, దర్పంబేర్పడన్ మించినన్.

ఉ॥ ఆమెనెదిర్చి మద్గిరిరణాంగణమందు ఘనోదరాదులు
ద్వామపరాక్రమక్రములు, తద్దయుఁ గూర్చునమాత్యుఁడటన్
ఆమునఁబేర్చిపోరియ, సురారి సహాయులు; దేవి యల్లి, కెం
దామరతేకులన్ నగు క్రుధాకలితారుణ దృష్టజూడఁగన్. 104

ఉ॥ ఆ నిమిషాంబయట్టులు మహాగణ వీరసహాయయై, రణ
క్షోణి నిశాటపై న్యములఁ జూర్ణముఁజేసి, జయంబుఁగూర్చ, గీ
ర్వాణులు పుష్పవర్షములవారిత మోదముతోడ, దుండుభి
ధ్వనములన్ వెల్లార్చిరి దివంబున నప్పరల్ నటంపఁగన్. 105

చ॥ మునులు, సురల్ మనోముదమువొంది నుతించిరి; ముక్తమానియున్
మును, ముని, గాఢిసూనునినినూతన యాజ్ఞికతన్ గ్రతూత్తమం
బును నియతాత్ముడై, వితతమున్ బొనరించు పవిత్రదీక్షనుం
డి, నుతులఁజేసి, యంజలి ఘటించె నిమేషమహాంబకామెకున్ ॥106॥

వ. అని, తెలిపిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామానివాణీ
జాని నడుగుటయును. 107

కం. సీరిమగఁడు ములికిగా, బం
గరుగట్టదిగట్టివిల్లుగాఁ, దిగప్రోళ్ళ
బుర్రముగఁ గూల్చిన యోగం
డరగండఁడ! కపిలవల్ల! సరసపురేశా!! 108

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందుఁ
గాసరాసురసంహారంబను నవమాధ్యాయము.

శ్రీ:

ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానము

మంగళాచరణాదికము

♦ దేవతాస్తుతి ♦

శ్రీరాధా హృదయాధి నాయకుని, సౌఖ్యిన్యాది సల్లక్షణ
శ్రీరుక్మిణ్యాధినాథు, నూర్జిత మనస్విత్యాభిరూప్యాభిజా
త్యాపూర్ణాతిశయాశయాధ్యయగు సత్యాదేవికిన్ జోడు, వం,
శీరమ్యున్, నరసాపురేశుఁ గొలుతున్ శ్రీరాజగోపాలునిన్ || 1

ఉ. శ్రీమహిళా మహీసతులు క్రేవల సేవలొనర్చుచుండ, నా
నామహితావతార కథన ప్రవణత్వచూఱల్, బుధాగ్రణుల్
వేమఱుపన్యసించుటలు విన్నును, మెచ్చెడు నాదికేశవ
స్వామిని, భక్తిగొల్తునరసాపురపాలుని, భక్తలోలునిన్ || 2

చం॥ శిరమున బర్హమున్, జలిదిచిక్కము మూఁపునఁదాల్చి, గోపబా
లురకును గూర్చు నేస్తమయి, లోలత నెంగిలి, యంటులేక, మ
చ్చరము నెఱుంగ కాఘమెయిఁ జల్లులుమెక్కి, త్రిభంగికస్థితన్
మరళినినూఁదు శ్రీమదనమోహను, గోపవిభున్ భజించెదన్ || 3

మ॥ గ్రహముల్ తొమ్మిది ప్రాంగణాగ్రమునఁ జేరన్ వచ్చు భక్తాళికిన్
మహిమన్ దెల్పుచునుండ, గర్భగృహసన్మధ్యంబు నందీవు దే
వి హిమాద్రిప్రియపుత్రితో విహరణప్రీతిన్, ముహూర్దోలికా
ల హరిన్ గ్రీడలు సల్పుదో కపిలమల్లా! నీకు జోహారువుల్ || 4

మ॥ తవణింతున్ బ్రణతుల్ శుభాస్పద వసిస్తా పశ్చిమాశాతటీ
స్థవిశాలా వసథ స్థిరోత్తమగృహస్థ శ్రీకి, గౌరీ సహ
యవరఖ్యాతునకాశ్రితావనునకంహోఽరణ్యదావాగిషై
క్షవచాపస్మయహరికాయమరలింగస్వామికిన్ వేమఱున్ || 5

శా|| జ్ఞానానందమయున్, దయాహృదయు, సాక్షాద్విష్ణురూపున్ శ్రితా
 ధీనున్, దీనజనావనున్, హృదయ వీధీమధ్య సంస్థాను, నా
 జానా పావన మౌనిదుర్లభు, హఠాస్యస్వామి, లక్ష్మీనిభున్,
 ధ్యానింతున్, సిత పుండరీకమణిపీఠావాసు, విద్యాఽధిపున్ || 6

సీ|| ఏమహామహుఁడు శ్రీరామాదులకు ముమ్మై
 దలి వాఁడనంగ సద్యశముఁగాంచు,
 నే దేవుఁగొల్చి మహిన్ రోగపీడితు
 లారోగ్యభాగ్యంబు నందుచు(కొ)ందు,
 రే ప్రభుండని నీల్లునెల్ల పోటరిగమి
 కయనమై, ముక్తికాంతాఽఽప్తిఁగూర్చు,
 నే జాణపద్మినీహృదయ పద్మోద్బోధ
 కృతసహస్రోససు శ్రీవిలాసుఁ,

గీ|| డట్టి మహిమాధికునిఁ గొల్తు హర్ష మునను
 గాఢతమతమః పాంథతస్కరుని, భక్త
 జనతతియశస్కరుని, నహస్కరుని రథాంగ
 యుగమనస్కరు, భాస్కరునుల్ల మందు ||

సీ|| మౌక్తికనీలహేమప్రవాళశ్చేత
 దీప్తి సందీప్తత్రిదృగ్యుతాస్య
 పంచకాన్వితమిందుబద్ధ రత్న కిరీట
 శోభితం బబ్బయుగ్మా భయవర
 శంఖచక్రగదాకళా కపాలాంకుశ
 భరణ దక్షకరాబ్జ భాసురంబు,
 ప్రమదాశ్రమధులలద్ధౌణ చంపకచల
 ద్రుమరక భ్రమర విభ్రాజితంబు,

ఆంధ్రీకృత ము క్తీశ్వరోపాఖ్యానము

3

గీ॥ నశ్రుతాదృష్టపూర్వమత్యంతదుర్ని
రీక్ష్యతేజో విశేష సంలక్ష్యమారి
రాధయిషు భద్రదాతృకృపై ధమాన
దివ్యగాయ త్ర)దూపంబుఁ, దెలిసి కొలుతు॥

8

మ॥ నలువొందన్ బ్రణమిల్లుదున్ మివులఁగొండాలమ్మ, నయ్యప్ప, శ్రీ
లలితాంబన్, వనులమ్మ, రామవిభుఁ, జల్లాలమ్మ, దుర్గమ్మ, మ్రొ
క్కి, లసద్భక్తివి, వేంకటేశ్వరులకున్ గేలోర్మి డ్దు, భక్తాంజనే
యుల, గంట్లమ్మను, రాధఁ, గృష్ణుఁ, నరసింహున్, సాయి
షిగీడ్డ ప్రభున్॥

9

క॥ ధ్యేయాంఘ్రిద్వయు, నద్వయు,
శ్రీయుతమా సత్యసాయి సేవాసమితిన్
బాయని దైవముఁ గొల్తును
సాయీశున్ భుక్తిముక్తి నద్భక్తులిడన్॥

10

క॥ ఉడయవరులకును మనమున
“నడియేన్ దాసోఽహ”మంచు, ననవరతంబున్
బడిబడి మ్రొక్కెద; నేఁగే
రడములుపచరింపన్గొల్ల, రామానుజులన్॥

11

♦ గురుస్మరణము ♦

క॥ సుకళోపాఖ్యానాం
ధృకృతిగ్రథన ప్రశంసిత ప్రజ్ఞఁ, జికి
త్సకతా ధన్వంతరిఁ దం
డికిఁదండ్రిని, వేంకటార్యునిన్, మదిఁదలఁతున్॥

12

మ॥ గణితాంభోనిధి కుంభసంభవుని, ద్రిస్కంధ ప్రవీణున్, మదిన్
 మనుషేమాద్రి పరాశరాది వచనాంతర్మర్మ ధర్మజ్ఞునిన్,
 బణినాపత్యకణాద జైమినివచో వ్యాసోక్తి పేత్తన్, జనా
 ర్దన కవ్యగ్రణి, దండికన్నుల, దలఁతున్ రమ్యావధా నోద్ధరున్ 13

శా॥ శ్రీ తస్మిన్ విభుపాదపద్మయుగ సంసేవా మహాసేవధిన్,
 శ్రౌతస్మార్తవిధిజ్ఞ, హళారికమణిన్, గావ్యప్రణేత్రగ్రణిన్,
 జేతోమోదమునన్ మహాగురువరున్, సేవించున శ్రాంతమున్
 సీతాంబాహృదయాధినాథు, జనకున్, శ్రీ వేంకటాచార్యునిన్ 14

గీ॥ అపరవిఖనసు, వై ద్యవిద్యానవద్యు,
 గలమధురగాన నైపుణీకలితుఁ శేష
 వార్యుఁ, బినతండ్రిఁ, గవనచాతుర్యధుర్యు
 భక్తితాత్పర్య యుక్తిమైఁబ్రస్తుతింతు॥ 15

కం॥ దర వికసన్నశిన దళాం
 తరుదితమధు మధురపదయుత ప్రథితకవి
 త్వరసు, మదగ్రజుఁ గరుణాంబు
 కరుఁగొలుతుజనార్దనార్యకవిధాంతిన్॥ 16

శా॥ శ్రీమద్భర్గవ గోత్రు, సర్పపురవర్తిన్, భావరాయణ
 స్వామిశ్రీ పదపద్మ సేవకుని, విద్వత్తానియత్తాంభు, వి
 ద్యా మర్మంబుల నీడవోవకయ ఛాత్రవాతమున్ దన్ను స
 త్రేష్ఠమస్తేము, గురున్, భజించెదనెదన్ జెద్దింట్య సంతార్కునిన్ 17

మ॥ విఖనస్సూత్రగురున్, సుదర్శన మహావిఖ్యాత వంశ్యున్, భిష
 క్త్వఖనిన్, గొల్చెద జోగయార్య విబుధున్, వాల్మభ్యులభ్యశ్రియ
 సుఖపాదార్చన భాగ్యవైభవుని సాక్షాద్దేవమస్మధితో

న్ముఖు, నాత్రేయపవిత్రగోత్రుని, మహాత్మున్ యాజ్ఞికోత్తంసునిన్

కం॥ హయ వదన మంత్రదేశికు,

నయత్నిసులభ ప్రసాదు, సంతర్వేది

ప్రియనిలయుని, సరసింహ

హ్వయుఁ, బెద్దింట్యన్వయున్, మహామహాదలఁతున్.

19

♦ బంధుసంస్తవము ♦

మ॥ చిరభక్తిన్ బ్రణమిల్లుదున్ సతతమున్, శ్రీమానినీ మానసాం

బురుహంతశ్చల చంచరీక చరణాంభోజాత నిత్యార్చనా

స్తరమాఽఽరామనిరామయత్వసుత విద్యాధోరణీ ధాటికిన్

గరుణాఽఽద్యర్హ గుణాళిపేటికిని, వేడ్కన్, బంధుసత్కృటికిన్॥20

♦ ఉభయకవిస్తవము ♦

మ॥ సరసాళి ప్రమద ప్రదాయిపద పుష్పవ్రాత సారభ్య(గంధ్య)వి

స్ఫురితానేక సువృత్తరత్న గుణసంస్యాతాఃఖలేలాతలే

శ్వరమూర్ధోపరిసేవ్యభవ్యతర కావ్యస్రగ్వనిర్మాణకృ

త్సరభాషాఽఽంధ్రకవీశ్వరప్రవరులన్ స్తోత్రంబుఁగావించెదన్.21

♦ కుకవి నిరసనము ♦

గీ॥ పూర్వకవిరాజ విరచితా పూర్వసత్ప్ర

బంధములఁ దప్పులెన్నుచు, సంధుపతిత

దర్దురములట్ల తమకవిత్వంబునందె

కొట్టుమిట్టాడు కుకవులఁదిట్టనేల?

22

ప. అని, యిట్లు విశిష్టేష్ట దేవతా క్షేత్రపాలక నమస్కరణంబును,

గురువరచరణనళినయుగళపరిచరణంబును, బంధువర్గ బంధురపురస్కరణం

బును, ఉభయగోపికవి వరవిసర సంస్మరణంబును, అపగతకవి కవన

ధర్మమర్మ గౌరవులగుకుకవి కౌరవులుపేక్షా మాత్రదంష్యుతాటసూరి

సూర్యుల సూటిమాటగాఁ దత్తిరస్కరణంబును, బ్రూరిప్పితమహాంధ్ర

ప్రబంధ నిబంధన నిష్ప్రత్యాహవ్యాహ పరిసమాప్తి ప్రచయ గమనావిచ్ఛేద సంప్రదాయాధిపై, యత్యర్థంబ వ్యర్థంబు గావించి, మంగళాచరణ రూపమంగళాభరణ పరిష్కరణానంతరమ్మునఁ గృతి యువతి ముఖకళ్యాణ తిలకాయమానంబుగా, నాత్మీయాభిజాత్యకాయ మానంబు సంతరించి, సుస్థిరస్థాపన సుస్థితంబొనర్చెద-నెట్లన. 23

♦ వంశ ప్రశంస ♦

మ॥ అలరెన్, శ్రీలలనాఽధినాథు హృదయాఖ్యంబైన కుండంబునం దల ఘూర్జస్వలమై, జనించి, విఖనాఖ్యన్ గాంచుబ్రహ్మంబనా విలపకా సూత్రమనన్య సాహ్యము, జగద్విఖ్యాతమున్ గూర్చి, ని స్తులవిస్తారయశోఽభిశోభితము, సంస్తుత్యంబు, నిత్యంబునై ॥ 24

వ. విఖన విఖనో విఖనసవై ఖానసాఖే యైకాయన శాఖీయాది వైష్ణవగర్భ వైష్ణవ విప్రనారాయణ పంచకాయ పరాయణ పరమై కాంతి ప్రభృత్యాఖ్యాఖ్యాతంబైన తద్విప్ర వర్ణంబున గోత్రంబు లెన్నెనియు, నెన్నికఁగాంచె; నందు- త్రిపంచ సప్తాక్షేయ ప్రవరాన్వి తంబైన కాశ్యప గోత్రత్రయంబునన్ గశ్యపావత్సారనై ధ్రువత్రాన్వి త్తేయధ్రువంబానన్మద్వ శంబునందుఁ గొందఱు గృహస్థుల త్తిల్యుప నామవ్యవహారంబుఁ గల్గియుండిరి. వారి యందెందఱెందఱు వంశ విస్తారకులై, యెందెందెంత ప్రఖ్యాతిఁగాంచిరో, యేయే ప్రదేశంబు లందెట్టి ప్రసిద్ధి నొందిరో-కాని, యేతత్కుటుంబుల త్తిలి యనుగ్రామం బునందెప్పుడో యుండెడివా రేమీ! గ్రామనామంబులేయుపనామంబు లుగాఁ గల్గియుండుట తెలుఁగునాఁట నేనాఁటినుండియో నేఁటిజాఁక వచ్చుచుండిన యాచారంబు. కావున, నత్తిలి వారిట్టియ నూచాన మైనయా ప్రాచీనాచారంబుచేతనే, ఖ్యాతిఁగాంచి యుందురునుట వక్త వ్యాంశంబు. అతులితమతి యయిన యత్తిలి పంతులనువ్యక్తి కోరు కొండ గ్రామమ్మునన్ గరణమ్ముగా నుండినట్లు కొన్ని యాధారమ్ము

లుండె. పిమ్మట, రామాచార్యుని పేరు ముమ్మొదట వినబడియె; నీమహామహుని కుమాడుండు కృష్ణచార్యుండు. ఈయనకు-రామాచార్యుండు, పెదవేంకటాచార్యుండు, చినవేంకటాచార్యుండుననుపుత్రిత్రయంబు గల్గె; నీ మువ్వరియందగ్రజుండె వంశకర్తయై, వేంకటాచార్యుండను నొక్కకుమారుంగాంచె; నామహాత్ముండు నరసమాంబయందు వేంకటాచార్య తిర్మలాచార్య రామాచార్య లక్ష్మణాచార్యులునా నల్వరుకుమారులన్ గాంచె. వారియందగ్రజుండు ధర్మపత్నియైన రామాంబయందు మువ్వరు కుమారులను, అయిదుగురు కుమార్తెలన్ గాంచె. తిర్మలాచార్యుండు పుట్టుగుడ్డియు, దీర్ఘరోగియు, బ్రహ్మచారియునై, బ్రహ్మంబుఁజేరె. రామలక్ష్మణాచార్యులిర్వరును, (కవలలయి యుందురేమో!) ఒకరి వెనుక నొకరు మండపేట గౌతములై న వింజరపువారికి దత్తులైరందు లక్ష్మణాచార్యుండె వంశకర్తయై, మువ్వరు కూతుండను భార్యాద్వయంబునన్ గాంచె. అందగ్రజకొక్క కుమారుండును, ద్వితీయ కొక్కకుమారుండును, దృతీయ కొక్కకూతురున్ గల్గిరి. ఇంక రామాంబావేంకటాచార్యపుణ్యదంపతులకు- నరసమాంబ, విజయవేంకట జనార్దనాచార్యులు, వేంకటాచార్యులు, కేశవమ్మ, పెదరామమ్మ, కేశవాచార్యులు, కవలలగు చిన రామమ్మ-లచ్చమ్మ యను నెన్మండ్రు సంతానంబైరి. అందు- నరసమాంబ భర్గవ పెద్దింటి బృంహావనోప నామక రాఘవాచార్యుల కర్థాంగియై, పుత్రిత్రయంబును, బుత్రికా ద్వయంబునుగాంచె. విజయవేంకట జనార్దనాచార్యుండు నిజనివాసంబైన జయగురు పురంబున (జేగురుపాడున) సిద్ధాంత విజ్ఞానరత్న ప్రదీపజ్యోతిరామక సంస్థాసంస్థాపకుండై, చలివేంద్రోప నామక సూర్యనారాయణశాస్త్రి వర్యాంశేవాసియై, యెంతేవాసింశెంది, పంచాంగకర్తృత్వ సర్వశాస్త్రవేత్తృత్వ సంస్కృతాంధభాషా కార్యకర్తృత్వాప్తాపధాన విద్యావైశారద్యంబులం దారితేరి, దారద్వయంబున చొక్కకుండును,

దారకత్రయంబునుగాంచి, ముప్పరెండేళ్ల కే నూతేండ్లు నిండినవాఁడయ్యె. వేంకటాచార్యులు - బృందావనోపకామకలక్ష్మాంబాగోపాలాచార్యులు పుత్రికయు, భ్రాతృచతుష్టయ సోదరీత్రయాలలిత్యలాలితయునైన సీతామహిసాధ్వని సహధర్మచారిణిగాఁ బరిగ్రహించి, పుత్రికాసప్తకంబును, పుత్రిసప్తకమ్మునుగాంచియు, దుహితృత్రయయు, తనుజత్రయంబునుశిష్టసంతానంబుగా, సంతుష్టిగాంచె. తిర్మలాంబయు, సత్యవతియు, రామమాంబయు, విజయ వేంకటజనార్దనాచార్యులు, ప్రకృతకృతి రచయిత యయిన గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, సుందరాపరనామధేయుండైన వేంకటరమణమూర్తియను మేమూర్వరముగాక, యామహామహునకు స్వీయకావ్యసంతానంబెంతేని నిండుఁదనంబుఁ గూర్చె; నందాంధ్రగర్గ సహిత, వీరసేనచరిత్ర, విఘ్నేశ్వరచరిత్ర, కేశవజనార్దన రాజగోపాలశతకంబులు, ఆంధ్రభగవద్గీత, రామాయణ రత్నపాంచాలికా పార్వతీ పరిణయ నాటకాంధ్రీకరణంబులును సుప్రసిద్ధంబులు. వీరిజ్యేష్ఠా పత్యంబైన తిర్మలాంబ పెదపూడి వారికోడలై, మేలుఁగాంచె. రెండవయూమె సుదర్శన వంశీయుల యిల్లుమెట్టి, సర్వసాఖ్యార్హయ్యె. మూడవయూమె-అంగరవారత్తనారుగా, సకల భోగభాగ్యంబుల ననుభవించుచుండె. పెదతండ్రి పేర్వీట్టిన విజయ వేంకట జనార్దనాచార్యులు-కవియు, సిద్ధాంతియునై, వీను మిగిలి, పేరునిలిపి, పంచాంగగణనము నలుబదియేండ్లు సాగించి, మదనగోపాల-వేంకటేశ్వర-పితృసంస్మృతి శతకంబులు, సత్యనారాయణవ్రత కథ, కలభాషిణీనాటకము, కార్తిక మాహాత్మ్యాంధ్రానువాదము వ్రాసి, వానిఁగాంచె; నీమహామహుని పుత్రిరత్నము మాకండఱకు బాహ్యప్రాణము - మాకు గర్వకారణమునైన వేంకటరమణ-సుకవియు, విమర్శకుఁడు, వక్తయు, అన్నింటిని మించి సాయిసచ్చిదానంద భక్తియుత్తుడునై, నూజిపీడున శ్రీధర్మాస్వరాయ కళాశాలయందు రసాయనశాస్త్రోపన్యాసకుండుగా

నుండె. నేనో“ చెట్టుపేరుచెప్పి, కాయలమ్ముకొను వాండ్రలో లెక్కకు
వచ్చువాడనయ్య, నిందించుక విద్యనార్జించి, గాఢాస్థ్యంబుగాంచి,
యర్థాంగీయగు సుభద్రాయం దైదుగురు కూతుండ్రను, నొక కొడు
కును బడసితి. మాతమ్ముడు వేంకట రమణమూర్తి వైద్య విద్య
యందు దిట్టయై, యుద్యోగ విరమణానంతరము, స్వగ్రామమైన కేస
వరమునందేయుండి, కేశవదేవపాద పద్మారాధకుండై, పవిత్ర జీవ
నము సాగించుచుండె. మా పినతండ్రియైన కేశవాచార్యుండును,
కేశవదేవ చరణనళినయుగళ భ్రమద్రభమరాయమాణమానసుడై,
యశరవిఖనసుండుగా, వైవికశారీరక యాజ్ఞాకోత్తముండై, సంగీత
శాస్త్ర విత్తముండై, కవిత్వతత్వ పేత్తయనై, వైద్యవిద్యా వైశ
ద్యంబుగల్గి, ద్వితీయాద్వితయి యందొక్కొక్కపుత్త్రిని, నొక్కొక్క
పుత్త్రిన్ గాంచె. వీరందఱును సంతానవంతులు, సంతతతంతనృమానా
నూనా సామాన్యమాన్యాతిమాన్య విద్యోద్యోగ యోగ్యభోగభాగ్య
విద్యోతమానులునై, హాంఘ్రాంచుచున్నవారు. మన్మాత్ప్రపంచీయులం
దఱును సుప్రసిద్ధులే. ఉభయవంశములవారలు వంశకర్తలై, మహా
మహులై, ప్రఖ్యాతి గాంచుచున్నవారు. తక్కుంగల మాకుటుంబ
వ్యక్తులన్ గూర్చి నవిశేషంబులెన్నోయున్నవి. వానిన్ జెప్పఁబూనినన్,
జాల గ్రంథంబగున్; గాన, నొక్కటి వక్కాణించి, విరమించెద. హరి
హరాభేదవాదంబుచేతోమోదంబుగూర్పుడు, నేనీవై వేతిహాసంబును
మహాతాపహ మానసోల్లాసంబునొప్పఁ గల్పంబుగాఁగూర్చి, జన్మ
సాఫల్యంబు గోరినవాడనై, మదీయైతత్కృతి కథిపతియైన యద్దేవ
దేవుండు ద్వైరూప్య సంజ్ఞాద్వయీ శోభితుండై, నరసాపురంబున
స్థిరపరిపాలన తత్పరుండైన యప్పరమశివుండ యాటంజేసి॥ 25

(ప్రప్యంతములు)

కం॥ శశిశేఖరునకు, దితిసుత

మశకార్థప్రచుర సూమమాలాజ్వాలా

భృశశబల జూటధరునకు,
విశిష్ట భిల్లునకు, శ్రీకపిలమల్లునకున్॥ 26

కం॥ శతమఖముఖ బర్హిర్ముఖ
నుతనిజచరితునకు, సన్మనోనిత్యనివా
సతతానందాన్నితునకు,
ధృతశరణాగతున కమరలింగేశునకున్॥ 27

కం॥ విపులకృపామృతవర్షికి,
సపులకగిరిజార్ధవర్ష సమహర్షునకున్
ద్రిపురామర్షికి, హిమగిరి
తపోవనస్థిర మహర్షి తా తర్షునకున్॥ 28

కం॥ కాశీముఖపుణ్యస్థల
రాశీభూతోరు పుణ్యరమ్యావిరాభ
వాశాంతర విశద యశ
శ్చిశాంతాకృతికి, శాంకరీసాదృశికిన్॥ 29

కం॥ పేరెములువారు తత్తడి
గోరాటల గబ్బిగిబ్బ, కులుకుఁ చొడపుల
య్యారజపువిసముదాల్పరు
తైరహిఁ జెన్నొందు కొండలయ్యకు బత్తెన్॥ 30

వ॥ నమస్సహస్రపూర్వక సమర్పణంబుగా, నా నిర్మింపంబూనిన
యియ్యాంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునకున్ గఢోప
క్రమక్రమం బెట్టిదనిన॥ 31

అంధ్రీకృతముక్తిశ్వురోపాఖ్యానము దశమాధ్యాయము

అ॥ అమరలింగ! హిమనగాధీశజానంగ!
ధూతపాప! భక్తిపోతసాధ
నైకగమ్యరూప! యలకాపురీతుల్య
నరనపురనివాస! యరినిరాస!!॥ 1

అ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె - “వినఁగవలతు; విస్త
రంబుగాఁగ, సర్వమంబురుహాననా
సీన! యీకథావిశేషమేను॥ 2

ఉ॥ అంతట, ముక్తమోని, యజనాంతమహాఫలమేమిహందెనో!
యంతఁ, గ్రుధాకదుష్టనయనాంతనిపాతనిపీతవైరిపీ
రాంతరచ (దై)ర్య, యార్జ్య, నిమిషాంబ యొనర్చినదేమి
యొక్కొ! దు
ర్దాంతగణప్రవృత్తి, విశదంబుగ నే వినఁగోరుదున్ బ్రభూ! 3

గీ॥ ఓమహామహా! జనక! పితామహా! జగ
దుదయకారణ! నీముఖాభ్యుదితకథయు
వినినవారల హృదయంబులను ముదంబు
నింపకుండునె? సర్వనిలింపవంద్య!” 4

చ॥ అని, యడిగిన కొడుకునకు శతధృతి సువిశదంబుగా
నిట్లు సెప్పం దొడంగె॥ 5

కం॥ “విను; నారద! మౌక్తికన
స్మృనిచరితము, శ్రవణమాత్రమున నానంద
మ్మునుగూర్చు; దురితనికర
మ్మును నేర్చు; వెలార్చు శ్రీలు ముహూరములుగాన్॥ 6

మ॥ ఇటులన్ దుష్టనిశాటరూపములఁ బ్రహ్మభూతనైజాంగజో
దృఢసాహాయ్యమునన్ రణాంగణమునన్ భంజించి,
యాదేవి, ది

క్రతుపూర్ణోజ్జ్వలకాయకాంతికలితాత్మశ్లాఘ్యలావణ్యము
త్కటమై, వెక్కనమై, విలోకయితృదృష్టాలాతివేలంబుగన్॥ 7

కం॥ మిఱుమిట్లుగా, ననభ్రజ
మిరమ్మదోత్కరముఁబర్వ, నిటులానిమిషాం
బ, రయంబున ముక్తమునీ
శ్వరునకు దర్శనమొసంగి, శాంతాకృతియై॥ 8

ఉ॥ నిర్మలమందహాసముఁబనిస్తులమంగళమూర్తి, దైత్యులన్
బేర్చివధించి, చూర్తకమునిప్రవరున్గని, “వత్స! దానపుల్
నిర్మథితుల్; క్రతూత్తమమనిందితదీక్ష వహించి, చేయమో
భర్మగిరింద్రచాపసుత! భద్రము నీకగు నిశ్చయఁబుగన్॥ 9

గీ॥ జయముజగములకగును; సందియమువలదు;
సురనరమహర్షులకు మనఃక్షోభదీటుఁ;
గ్రతువులుపవిత్రదీక్షవిస్తృతములగును;
భవదనుత్తమచర్యయుస్తవముఁబడయు॥ 10

కం॥ అంగజవైరియుమెచ్చు; న
భంగుర భవదీయభక్తివై భవమునకం
చుం,” గడునగ్గింపఁగ, ను
ప్పొంగుచు, సాష్టాంగమెఱుంగమున్తు శుండ॥ 11

ఆ॥ అట్లు ప్రహ్వశీర్షుడై, ముక్తచూని సా
ష్టాంగముగఁ బ్రణామమాచరించి,
లేచి, పూజలెన్నెయేచినభక్తిఁదా
జేసి, యంజలించి, చేరినిల్చె॥ 12

ఆంధ్రీకృతము క్రిశ్వలోపాఖ్యానము

కం॥ తక్కుంగలమౌనులు స

మృక్కల్పితభక్తిభావమదిప్రకటముగా

గ్రక్కుననానిమిషాంబకు

మొక్కిరి; ప్రార్థించెనిట్లు ముక్తే శుండున్॥

13

దండకమ్॥ “జయ; జనని! నిజానిశస్త్రోత్ర పాతైశ్చిక కారుణ్య
 పీయాషభాండాయితస్వీయ హృద్భావరంగత్తరంగాదృతి శ్రీమహా
 భాగ్య భాగ్యక్ష గంధర్వ సిద్ధోర గామర్త్య విద్యాధరానేకమర్త్య ప్రక
 ల్ప్యగృహనార్హ ప్రపుల్లీరుమల్లిమతల్లి సగంతర్వి నిర్యన్త ధూళీ
 సధూళీ ప్రపాతాతికిమ్మిరి తాంఘ్రద్వయాంభోజ సంసేవనాసక్త
 భక్తావనా మోదయగ్ధృద్విరేపావళివ్యాప్త సవ్యాపనవ్యోభయప్రాంత
 తంతన్య మానేంద్ర నీలాయితాంగ ప్రభాఽత్యుజ్జ్వలే! కోమలే!
 శ్యామలే! లోకమాత, ర్ధృతిస్తవం; మతిస్తవం; శ్రుతిస్తవం; స్మృతి
 స్తవంహి; నీతిస్సవధాత్వం; సుధాత్వం; పరాఖ్యాకవిద్యాత్వమేవాసి;
 దేవి! త్రిలోకీపవిత్రే! నవిత్రే! త్రయీరూపిణీ! త్వం జగజ్జన్మహేతు
 స్తవమాద్యంతశూన్యే! మహేంద్రాదిమాన్యే! త్వమధ్యాత్మవిద్యాఽసి;
 కోఽప్యంబ! మాయాంతవదీయాం నజానాతి; యఃకోఽపి, దేవి! త్వ
 దాలోక సంపాత సంపత్సమృద్ధింవినా, స్తోతుమిషన్నపర్యేతి వాస్తో
 ష్పతేస్తుల్యలామియివా (నాకొక ఆహారసారాయితాపారవాక్సారణీ
 మియివా) నప్యహా! త్వాంజనో; మామకం జన్మధన్యం; కృతార్థో
 ఽస్మి; దేవి! స్మితాస్కేందుబింబంభవత్కావిలోక్యాహముత్సాహపూర్ణాం
 తరంగోఽస్మి; నహ్యస్తిమత్తోఽన్య తదృజ్జుహాభాగ్యయోగ్యో; యత
 స్త్వంసమక్షంమమాగత్య, మాంలాలయంతీస్థితా; దేవి! చంద్రేరుచిశ్రీ
 రవౌతాపశక్తిర్గర్జితర్జుంతుసంతానఆర్యే! త్వమేవాసివిద్వత్సువిద్యా; జగ
 ధ్ధాత్రి! వాగ్దేవతాకావ్యనిర్మాతృమత్వంనిమేషాంబికే! భాసి; పద్మోద్భవ
 స్సృష్టికార్యం, స్థితింవిష్ణురీశోలయంకర్తుమిశాభవత్పుణ్య కారుణ్య

భాజోద్రువం; దేవి! దేవోహరోఘోరకాకోలతైక్షణ్యద్రరక్షాంబ! లోకాన్
 భవత్సాహ్యమాలంబ్య; శక్రకన్తవాపాంగవీక్షాఽఽత్తశక్త్యా దివం
 పాతి; సూర్యస్తపత్యేవమేవానిలోవాతి; వర్షత్యజస్రంసపర్జన్యవీవచ,
 ఖూతానిపంచాపి పుష్పంతి గంధాదికానింద్రియ గ్రామనుగ్రాహదీవ్య
 ద్గుణాన్ భూతతాహేతుభూతాన్; సదాఽస్యంబ! ధర్మవ్యవస్థాపనం,
 దుష్టశిక్షాం, తథా-శిష్టరక్షాంచ కర్తుంహరేత్త్వంసహాయా; జగత్కర్త్రి!
 శుంభం, నిశుంభం, జలాయాసురంచావధీరేవి! దివ్యప్రభావా, త్వమే
 వాంబ! మద్వాక్యవిన్యాససిద్ధానశేషాంశ్చ దోషాన్క్షమస్వాంబికే! దౌష్ట్య
 భాగైత్యసంహారలీలాఽతిశుంభన్ముఖప్రీతిలాసే! ఽలసాలోక నిర్యత్న
 నిర్యత్నపాఽప్రహసనిర్వాజహాసే! కృపాక్రోధభావద్వయాయాగ
 పద్యంప్రపద్యాంఘ్రిభక్తావనే, క్రూర శతృపరిహారే సమంశోభసే!
 శోభనే! త్వద్గుణాధిక్యముట్టుంకితుంపంకజాతానసాసీనఆర్యే ఽసమర్థో;
 న శక్రోఽపి శక్నోతి; కల్యాణి! తుల్యేతరానన్యసామాన్యమాన్యాతి
 మానోఽదుకారుణ్య సాద్గుణ్య పాద్గుణ్య సాద్గుణ్యగణ్యే! శరణ్యే! వరణ్యే!
 త్వమప్టాదశస్త్రంబ! పీఠేమ పూతేష్వధిష్ఠాయ, సంపూజ్యసే; వ్యజ్యసే
 సచ్చిదానందమూర్తిః, కళానాదబిందుస్వరూపే! హణ్డాద్ధూతపాపే! ఽ
 నివార్యప్రతాపే! ఽనురూపేశ్రితానాం! దురాపేతిపాపాత్మనాం!
 దేవి. తుభ్యంనమోఽస్త్ర్యంబ! పుష్పాంజలింస్వీకురుత్వత్పదాబ్జార్పితం
 భక్తిభావేన; నిత్యంనమస్తే; నమస్తే పునస్తే, పునస్తే నమః॥” 14

మ॥ అని, ప్రార్థించి, మహర్షిహక్తికుడు సాష్టాంగప్రణామంబుజే
 సిన, నాదేవి కరిమపరిసన్నయి, నిస్సీమప్రభావపరియ
 త్వనిరూఢాశయయై, శయాబ్జమునమూర్ధస్పర్శింపించి, యి
 ట్లనియెన్ - “వత్స! వరంబొసంగెదనసాధ్యంబున్

చం॥ హరిహరపద్మసంభవులహార్యమహత్త్వమునొంది, యిందిగా
వరతను, భక్త పోషిత, నపాతచరాచరసృష్టికర్తృతన్
నఱిరిరినాకృపాభరమునన్; మహిషాదులునాతలంపునన్
మరణమునొందిరాహవమునన్; మునిముఖ్య!

యథార్థమింతయున్॥ 16

ఉ॥ నీయతిలోకపావనత, నీదృఢదీక్ష, తపస్సమాధి “చూ
చాయగ” నైన, నేనెవరిచాయనుజూచినదానఁగాను; వ
త్సా! యిటువంటిభక్తుఁడునిజంబుగలేడికనుండఁబోఁడు; నే
నీయెడఁజాలఁబ్రీతిమెఱునెల్చితనీయెడుటన్; మునీశ్వరా!” 17

చం॥ అన, విని, యంత, హృక్తికమహర్షియు, హర్షము, తర్హమున్ మన
ముననుబెనంగొనంగఁ, గరముల్ముకుళించి, వినముఁడై,
“జగ

జనని! భవత్కృపాప్రపయుసంస్మృతిత్పస్సనణంపదే? సనా
తని! యదిపిచ్చుకుంటిపయిఁదద్దయుఁబాటువియత్సరిత్తుగా! 18

కం॥ స్వస్త్వయనంకురునిత్యం;
నాస్త్వంబ! భవత్కృపాసుధాఽఽస్వాదేఽస్మిన్
నస్త్యానంనః శేయో;
హస్త్యారోహణికంకుతోఽనాద్యంతే? 19

కం॥ ననుఁగఁగఁచితిగావున;
జనయిత్రీ! వరమువేడఁ, జనవౌదవెఁ; గృపా
ధుని! మద్వంశ్యులవశ్యం
బును ద్వద్భక్తిన్, బ్రపత్తిఁబొల్తురుజగతిన్॥ 20

కం॥ త్వత్సత్యపరాయణులును,
సత్సంగులు, సర్వశాస్త్రసారజ్ఞులు, వి
ద్వత్సన్నుతులున్, గురుపూ
జితృకులును, విప్రసేవనోత్సాహయుతుల్॥ 21

కం॥ అస్తి క్యశోభితాంతరు
 లస్త మితాజ్ఞానులుజ్వలాధ్యాత్మరహ
 స్యస్తోమైకధనుల్, బహు
 శస్తవిశుద్ధప్రవృత్తిసౌజన్యఘనుత్॥ 22

కం॥ ఆర్థమనస్కులు, విప్రా
 శీర్షాక్రౌంచాప్తాభిలేష్టసిద్ధినమృద్ధుల్,
 స్వర్థుమధికక్రౌంచైజము
 హుర్దాఘిష్టోరుదాత్మతోన్నిద్రమతుల్॥ 23

కం॥ ఉదూభతులై, తులైకైఁ
 ద్రదోభిగిత్వప్రభావరాజితులౌదుర్;
 తదూభరినత్వతేజ
 శ్చ్యుద్భద్రద్రప్రాప్తిలోకమూర్జితమగుతన్!॥ 24

వ॥ అని, వరములడుగుటయకాక, యాహృక్తికమాసీంద్రుండునిమే
 షాంబనాలోకించి, కించిద్దైర్యోదంచితంబైన చిత్తవృత్తిగల్గి,
 “తల్లీ! విజ్ఞాప్యంబన్యంబొందుండె. నేనుసీయాజ్ఞకున్బద్ధుండఁ
 గాని; నిరుద్ధుండఁగాను. నేనాజానునుండలాభిధానయాతు
 ధానురణాంగణంబుననుక్కడంచుటనిక్కునంబు. మహేశానీ!
 మహేశానుండునాపైఁబ్రసాదమేదురంబైన దృక్ప్రసారా
 సారంబువాపారింపంజేయుటెట్లట్లనుగ్రహింపవే! నానేరమి
 యేదేనింగల్గుచో, వల్లత్కృపాదృష్టిమైక్షమింపఁబ్రార్థింతు”నని,
 సవినయంబుగాఁబల్కె - నంత॥ 25

కం॥ నిమిషాంబయుఁ, బ్రేముడి ము
 క్తమహర్షింజూచి, “వత్స! దయనొనఁగితిసియి
 ష్టములన్నియుఁదీటువరం
 బమలమతీ! నీదువంశ్యులౌదురుభస్మల్॥ 26

ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్వురోపాఖ్యానము

కం॥ నీవంశ్యులుగుడుభక్తులు

గా, విప్రారాధకులుగ, గౌరవభాజుల్

గా, వృద్ధింగాంచుచు, నా

గ్లావృక్షైర్కాబ్ధిపృథ్విగా, నుందురుగా॥

27

ఉ॥ నీవునునిర్వహింతువుమునిప్రవరా; పురవై తిశాసనం;

బీవునమానులందుగడియింతువనుత్తమకీర్తి; యాగదీ

క్షావిధియుం బ్రహ్మార్ణమయి, నత్సలదాయయగున్; జయంబునం

భావితసిద్ధులిచ్చు తను; బాశుపతప్రతమున్సమగ్రమై॥

28

ఉ॥ ఈగణముల్ రణాంగణమహిష్టమహంబునసాహ్యకారులై,

“దాగుడుమూఁతలాడుగతి” దానవనీరులబిట్టుబట్టి, యెం

దేగినరూపుమాపెదరహినపరాక్రమమొప్ప, వత్స! నా

నాగతులన్ నిరాగసులనాశముఁజేసినపాపకారులన్॥

29

ఆ॥ స్మరణమాత్రవచ్చి, సాహాయ్యమొనరింప

నిల్తుగివీరుమాని; నీదుప్రమోల;

జానుమండలుండుఁజచ్చునీచేతిలోఁ,

గల్గగాదు; దీనఁబొల్లలేదు॥

30

ఉ॥ శ్రీరమణుండువోలెజయసిద్ధినిబొందెదునీవునున్మహా

నీరపదాంకితుండవయి; పేర్మివహించిరితొల్లిదేవతల్,

పేరుగలట్టిరాజులునుబెల్లుగనన్నెభజించిమించి, వి

స్తారజయంబుఁగాంచి, విశదస్తవనీయయశోభిశోభితుల్॥” 31

చం॥ అని, నిమిషాంబమౌక్తికమహామునితోమరలన్వచించె ని

ట్లు - “నియమిశేఖరా! వినుమలోలమతిన్; దృఢభక్తి నెట్టులై

నను, భజియింపమానకుమనారతమున్భవదన్వయోద్భవుల్

నను, శుభపుణ్యకార్యచయలంపటులయ్యు,

స్మరింపనౌఁజుమి!” 32

మ॥ చరియింపన్వలెవారుసంయమి | కులాచార్యాశిష్యానమే
దురదీక్షానియతిన్, ఘనాభిరతి, వ్యాధూతాన్యచింతన్, మహీ
సురసత్కారమహోత్సవంబరయఁగ్రించుల్వేరుశాలీనతో
ద్ధరులై, వీనినిమానుకొందురొ, దరిద్రుల్వారలొద్దుమీ! 33

కం॥ మరణించివారుపడుదురు
నరకమునను; మునివరేణ్య! నాచెప్పినచో
పురసేయక, తప్పకయా
చరింపుమీ; వంశమొందుశ్వశ్రేయసమున్॥ 34

ఆ॥ దైవకల్పితకులదేవతనేమీకు;
నీకులంబువారుప్రాకటముగ
నానమర్చనంబుఁజేసి, నావల్ల సం
పదలఁగాంతురంచుఁ, బల్కి, యంత॥ 35

వ॥ మాయామయియు, మహామాయయనైనయానిమేషాఁ బయఁత
సంతర్హితయయ్యె - నయ్యెడ, హతావశిష్టలైనదుష్టరష్టసాల
కటంకతేయకీటంబులకూటువలుసంద్రహృష్టలై, పఁడ్లుపటపటం
గీటుచుఁజేయునదిలేక, యేకాకియైయున్నతమయేలికఁజూచి,
యుద్ధవిశేషంబులతోపాటు, దైన్యంబుదోష, రక్షస్సైన్యంబు
నిశ్శేషంబైనవార్తయుఁ, దామింతకు మున్నెన్నండునుం
బడనిపాటునుం “బూ స గ్రుచ్చి న ట్లు” విన్నవించు
కొన్నంత॥ 36

కం॥ అజానునుండలుండును
నాజానక్రూరభావుఁడొడుగఁబచి, “యె
టాఁ జోదులు, మహిషాదులు
నాజిన్దెగటారిరే, కటా! మనుజుదుల్!!॥ 37

కం॥ ఇదియగునే, నమ్మందగి

నది? యాముక్తేశుఁజంపుటదియెట్టులొ! వాఁ

డు దృఢప్రతుఁడెట్లో! నే

నదియుఁదెలియువాఁడవేగమాచార్యునిచే॥”

38

వ॥ అని, యని ననిశ్చితనిజ పరాజయ పరాభవభావకంబైన నెమ్మ

నమ్ముననుమ్మలికమ్ముగ్రమ్ము, నమ్మనుజాశనుండాత్మనాశంబు

లేశంబైనగ్రహింపలేక, కేవలజిగ్గిషానిష్ఠితాహంతాదుష్టవనీషా

దూషితేషస్మాత్రవిజ్ఞానవిజ్ఞానదై, జానుమత్సంజ్ఞాశేషసంజ్ఞానదై,

ప్రజ్ఞావన్నిర్దిష్ట నిర్దుష్టపిష్టపేషణాయితనిరాయతీయుతాత్మల్ప

త్వస్థైర్యప్రజ్ఞానదై, మహామనీషియు, దానవశ్రేయోమాగ్గోపదేశ

సార్థకనైజదేశికవ్యపదేశచారుచర్యుండునైన శుక్రాచార్యుని

సందర్శించి, యిట్లనివిన్నవించె॥

39

ఉ॥ “ఎంతమహాద్భుతంబిది! యనేకులురాక్షసవీరులీర్గిర

త్యంతపరాక్రమక్రములహార్యసదైర్యులు; కాసరాసురుం

డెంతటివాఁడు! వాఁడుజగదేశభయంకరుఁడౌనుగాదె! దే

వాంతకుఁడున్, ఘనోదరుఁడహర్పతి, నౌర్వము

ప్రమింగిత్రేన్చరే?॥ 40

ఉ॥ చండతరప్రతాపుఁడవిచాల్యదృఢాద్రిసమానదేహుఁడా

గండరగండఁడీలైనఁట! ఖండితదేవబలుండు, సర్పబా

హుండును, వీరలందఱుమహోగ్రరణాగ్రవిహారనైపుణిం

బండితులే; మహామహిమమండితులే; యరి (రిపు)

నాశశౌండులే॥ 41

కా॥ ఆచార్య! మునుపెన్ని జన్మములుమాయంజేయలే; డెండఱన్

నీచాచారుల, జన్నిగట్టులనుదండింపంగలే; దెన్నిమా

గ్గో, చీకాకులువెట్టి, వేల్పుగమి “కుయ్యో” యన్న,

“మొత్తో” యనన్,

మాచేబడ్డబిడౌజుఁడోజచెడఁగా, మర్దింపమే? నొంపమే?॥ 42

కా॥ ఏరీ, వారలు? వారిభోగములు నేపి? యెల్లరున్ బండికా
తై, “రక్షింపు” డటంచు, మమ్ములను
సంప్రార్థింతురెల్లప్పుడున్;

వారిన్ మేముక్షమించినారముగదా: వాచంయమిందా! మహా
పీరుత్, మాధ్వజినీధవుల్ దురమునన్ బిర్వీకులన్ జెందుటా॥ 43

ఉ॥ మౌక్తికమౌనియెవ్వడొ, యమర్త్యులపక్షముఁజేరి, యుక్కునన్
దిక్కుముల్ ప్రతాపరసదిగ్ధములంబొనరించి, యామునన్
రక్తముబాఱిభీకరపరాక్రమాలౌమనవారలన్ దప
శృక్తిమెయిన్ బళిబళి! విచారవిదూరుఁడూరుపుమాపుటా॥ 44

క॥ అలముమతీ! గురువర! మీ
రలుకార్యజ్ఞులరు; దనుజరాజ్యరమాఽత్యు
జ్వలవైభవహేతుతపో
విలసనులరనాగతాదివిదులరుమివులన్॥ 45

క॥ కావున, రాక్షసరాజ్యం
జేవిధిమై “నేడుగాల” మిద్ధనమృద్ధం
బై, వెలయునొ; కర్తవ్యము
లేవో, యుపదేశమిండహీనగుణాధ్యా॥” 46

వ॥ అని, యడుగులంబడి, బుడుతనివడుపున నడలునుడువుల వెడ
వెడంబలుకుచున్న యాజానుమండలాభిధానయాతుధానునకు
శిష్యవత్సలుండైన శుకాచార్యుండు “వగచినట్లును, వాతవెట్టి
నట్లును” సోలుంతనపూర్వకంబుగానిట్లనియె॥ 47

మ॥ “వినుమోయీ, దనుజేంద్ర! చెప్పెదను; జీవిత్యేచ్ఛ, భోగేచ్ఛవ
ద్దనుమీ; ముక్తువదైకమార్గమిషడా! యాలోచ్యమానంబిసి!
వినలేదో, కనలేదో! సజ్జనులొప్పింపంగనొ దుష్టులం
బును; మూర్ఖా! యిపుడేమిసేయుదువురా? “మొత్తో”
యనంజెల్లునే? 48

చ०॥ “గతజలసేతుబంధనము” గాదె! యదోఽఫలితాపలాపమీ
వతులితగర్వమేర్పడ, దివౌకసులన్ బశుమారఘోరతన్,
మతిచెడెనో! మఱేమొకొ! విమర్శితులన్బొనరించి, కూళ! నీ
కతలుమహాఽపదానములుగా, జయగాధలుగాఁగఁబాడితే. 49

ఉ॥ పీ! సుజనోపపాతమున శ్రీయును, నాయువు, కీర్తి, సౌఖ్యముల్
మాసి, నశింపవో! తులువ! మాయెదుటన్ బిడియంబులేక, నీ
గాసియదృచ్చనిమ్మొయినిగల్గెనటంచును; బల్కెదెంతయున్;
నేసహియింపఁబొమ్మవల;నిన్గనినన్,దురితంబుమాకగున్॥ 50

ఉ॥ ఏలర, నీకుడాంబికములేలర? దౌష్ట్యము; సాధుబాధనం
బే, లసితప్రతాపమటె! యీయపథావితథసృష్టత్తి ని
ర్మూల మొనర్పదే, నిను? మమున్బుయిలోటవెట్టి, వా
చాలతఁజూపవచ్చితివె? చాఱర; చాలు! వినంగలేనికన్॥ 51

క०॥ నీవెక్కడ? యాశ్రీగౌ
రీవల్లభబాహుజుండు, దృఢసంకల్పుం
డై, వెలయుముక్తుడెక్కడ?
నీవిజయోపాయమెందునేఁగాననురా!॥ 52

మ॥ సరియే; యీయపలాపమేల? విను; నాశంబొనధర్మంబు; సు
స్థిరమై, యెచ్చట ధర్మముజ్వలతమైదీపించు, నచ్చోజయం
బు రహించున్ద్రువమై, నిశాచర! భవత్పూర్వాగ్నితంబొజయం
బరుదొసీదుతపఃఫలంబెనుమి! యత్తైనన్, నశించెన్గదా!॥ 53

క०॥ ఇక, ముక్తమౌనిచేద
ప్పకనీపిల్గుటద్రువంబు; పనిగట్టుకపూ
నికమై నీవామహితా
త్మకుతోవైరమువహింపఁదగునే? చెపుమా! 54

కం॥ తనబలము, నెదిరిబలమును,
గనలేనిమదాంధ్యముననుగడఁగితి; విను; నీ
దనుజబలము, గిరిజావరు
తనుజబలము మించునే? యధర్మవిచారా!॥ 55

అ॥ కీర్తికాంక్షగల్గి, క్రిందును, మీఁదును
గానలేనినీవు “కయ్యమునకుఁ
గాలుద్రవ్వు” దొర! కాలుప్రోలికినిన్నుఁ
బుచ్చఁడొక్కొక్క! బిట్టు ముక్తమౌని॥ 56

కం॥ ఎగిసెగిసిపడియెదేలర?
పొగరుడుగుము; నీతరంబె, ముక్తమునీందుగిన్
మొగ్గిగెలువ? తులువ! నీకిది
తగునే? యిది, “తగరు కొండఁదాఁకుటగాదే?”॥ 57

ఉ॥ ఇంతకువచ్చి, వెన్కెబడుతేమియునీతియుఁగాదు; గాన, దు
ర్దాంతవమూసమూహములఁదద్దయుఁదోడ్కొని, యాజికేఁగి, కా
లాంతకమూర్తిపై, కడఁగి, యాముననామునిఁజంపితో, యశ
స్వంతుఁడవౌదు; లాతియెడ స్వర్గమునీయఱచేతదేయగున్॥ 58

ఉ॥ చింతయొంకితలేక, మునిసేనలనుక్కడఁగించితేని, మే
లెంతయుఁగల్గు; మృత్యువునకేరునుడాగినవారులేరు; దే
వాంతకుఁడున్, ఘనోదరుఁడహోర్యసముండగుసర్పబాహుఁడున్
జెంతనులేకపోయిరనునెవ్వగమానుము; పూనుముద్ధతిన్॥ 59

గీ॥ బాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకములు
జన్మమృత్యుజరారుజల్సహజములగుఁ;
జక్రనేమిక్రమంబునఁజాగునంస
రణము; వీనిఁగాదనఁగ, నెవ్వనితరంబు? 60

కం॥ భవితవ్యత బలవతిసుమి!

యవశ్యమనుభవింపఫలయు స్వాచరితఫలం;

“బవినాశి” కర్మయనియెడు

సువచనమదివినవా! వినియు, జొరనీవొమదిన్॥

61

కం॥ పుట్టినప్రాణులుగిట్టవె?

గిట్టియు, మఱిపుట్టకున్నె? కేవల “ముట్టన్

గట్టుకొనియుఁగఁ” గోరుట

త్మత్తుకదొట్టనివిమూఢవృత్తియెసుమ్మి॥

62

ఉ॥ దానవనాథ! యాగములు, దానములున్, దపముల్,

ప్రతంబులున్,

ధ్యానములెన్నో ధర్మములుదప్పకచేసిననైన, నెల్లరన్

హానక, మృత్యుదేవతయనారతమున్గబళించుచుండునే;

కాని, యొకప్పుడున్ విడువఁగానకయుండును నిత్య

కృత్యమున్॥ 63

కం॥ అస్థిరమల్పంబును, మే

దోఁస్థివసావర్మనిర్మితానేకమలా

శిస్థానమైనమేన, న

సుస్థాస్సుస్వచ్ఛక్తిశోభయుఁగల్గున్॥

64

వ॥ అటు గనుక, ననిమొన నిలిచి, యరులతలలుదరిగి, తఱుగని

చిరయశమునుగడియింపు” మని, శుక్రకుండు వక్కాణించి,

మఱియు, నిట్లుపన్యసించె॥

65

ఆ॥ “ప్రాణభీతిచేతరణమొనర్చకయున్న

నీదుదైన్యవృత్తిచే దురూహ,

నాశమొందెదీవు; నామాటవినుముకీ;

నాశనాథ! పోరుటే శుభంబు॥

66

కం॥ నీచేత మును బరాజితు

లే చయ్యనఁజేవగల్గి, యీర్ష్యాకువులై,
పీచమడఁపఁబయిఁబడుదురు;

వాచాలతమాని, యరుగవలె రణమునకున్॥”

67

చం॥ అన, విని, జానుమండలుఁడహంకృతి, హంకృతిమీటి,

యొక్కపై

ట్టున రణమున్బొనర్పఁగ దృఢంబుగనిశ్చయభావభాసురుం
డును, గురుబోధపాటనవినూత్న మహోత్సుకతాఽతినమ్మదుల
డును, నయి; పొంగి, భీకరకఠోరతరాకృతి

మించి యార్చుచున్॥ 68

వ॥ మంత్రులతోనిట్లనియె॥

69

మ॥ “విదితంబుల్ గద! మీకు, రాక్షసచమూవిధ్వంసపై చిత్రముల్;
మదదంతుల్ హరులన్, వృషాళిపులులన్, మారాలజాలంబులన్
బదిపండ్రెండెలుకల్, మయూరములమిణ్ణగుల్ విజృంభించి,ద
ర్పదరిద్రంబులఁజేసి, నొంచుటయె; దైవంబిట్లువక్రించువే?70

గీ॥ అయినదానికొఁజింతింపనగునదేమి?

చాలు; కర్తవ్యమేమొ, విచారణంబొ

నర్పుఁడాముక్త నాముఁడునాశమొందు

తెట్టులనిమొనఁ? జెప్పుఁడూహించివేగ॥

71

కం॥ సామము, దానము, భేదము

నాముక్తునిపట్లఁజూప వ్యర్థంబులెయ్యొ;

నోమంత్రులార! దండమె

యేమూహించితిముపాయమిదియజయమగున్॥”

72

వ॥ అనిన, విని, యొడయనిమతంబుననుమతించుచు, దుర్మంత్రు
లైనమాయాసిద్ధమహామాయజయసిద్ధిసీతమంతులిట్లనిరి॥ 73

క॥ “దేవరతలంపుఁగాదని,

తా వచియింపంగలాడె, దైత్యగురుండున్?

భావింపఁగ సామాదులు

కావుప్రయోజ్యములు; వానిఁగడతేర్పవలెన్॥

74

క॥ దొరయౌనవెట్టినంతనె

దురమునముక్తిఁదొనిమి, త్రుటిమాత్రన, దే

వరఁగానఁగరాదే; గం

డరగండల, రక్కసులను గడఁగుముపనుపన్॥

75

ఉ॥ దుర్గభయంకరాఖ్యుడరిదుర్గముఁడొక్కఁడుసాలఁడే, పృథ్వా!

నిర్గళితాత్మదైర్యు, నిను, నిశ్చలరాక్షసరాజ్యదుర్గబా

హోర్గఁగఁగానొనర్పఁడె, క్షణార్థమునన్?

క్షణదౌటసాహ్యమున్

దుర్గతిపాలొనర్పచొక్కొ! దుర్మదు, ముక్తమునిన్ రణావనిన్॥ 76

వ॥ అదుర్గదైత్యుండు దినంబునకు మిక్కిలి బలిష్ఠంబులైనయేనెను

బోతులను, నూఱు గొఱ్ఱెలను, నిరువదేను వరాహంబులను

మృష్టాహారంబుగా నిష్ఠంబుమై మెక్కుచుండు. మహాశౌర్య

సంపన్నుండైనయమ్మహావీరు, నయతనాగబలోపేతునెవ్వఁడు

సంగ్రామరంగంబుననోర్వంగలండు? వానిచేతముక్తి ముక్తా

నుండొట తథ్యంబు. మఱియును॥

77

ఉ॥ ముక్తనుహర్షిపక్షమునుబూని, సుపర్వులు దివ్యశక్తిసం

యుక్తులు, యక్షకిన్నరమహోరగసిద్ధులుపెక్కురుండినన్,

దిక్పటవార్ధిమధ్యములదీనతదోపఁగ, దుర్గదైత్యస

మ్యక్తతశౌర్యవహ్ని తఱుమన్, ధఱుమన్, గతియేదివారికిన్? 78

మ॥ మనదుర్గంధరికంఠలుంఠనుఁడు; తన్నొనిన్, సురానీకమున్
దనివోవన్సమయించి, మించ దనుజాధ్యక్షా! త్రిలోకాధిప
త్యనిరూఢాత్మయశస్సమృద్ధమగురాజ్యంబేలుకో; “మేలుమే”
లని, యాత్మీయులుమెచ్చనిన్ను, శుభసౌఖ్యంబుల్ గడుం
బొందుచున్॥ 79

ఉ॥ సంతసమంది, శ్రేయములు, సౌఖ్యములున్గొనువేశనన్యమా
చింతయిదేల? ముక్తమునిజేడ్పడజేయుటనీకులెక్కయే?
సంతననేగజంపు; హరి సాహసశాలి, మృగాశిజంపుటల్
వింతలె?”యంచనన్, దనుజవీరుఁడుదుర్గునిచిల్వబంపగన్॥80

వ॥ వాఁడును, జెచ్చెరవచ్చి, వియచ్చరవైరికిన్ బ్రణామంబొనర్చి,
యచ్చేరువన్ సముచితంబగు నాసనంబున సుఖాసీనుండైన
యంత, దైత్యేంద్రుండు వానిని సమ్యగ్గౌరవాదులనాదరించి,
స్నేహపూర్వకంబుగా నిట్లనియె॥ 81

శా॥ “వీరాగ్రేసర! దుర్గ!! దుర్దమ! భుజావిస్ఫోటితాజుండ!! ని
న్నేరీ, మించగలారు? వింటివొకొ, యిష్టేష్యయ్యో!
దైత్యరా
జ్యారూఢాధికవైభవంబునకు దిష్టాంతంబు నేదిష్టమై,
“కారాకూరముసేయుచుండె” మనమున్;
గర్తవ్యమూహింపుమా!॥ 82

మ॥ ఇక, నీవే దనుజాధినాయకుఁడవై, యుక్కట్టు దీనిన్ “గణా
వికలై” పోవుతెఱంగొనర్చుము; జగద్భీతిప్రదప్రాధిమై
సకలోపాయసమర్థరాక్షసచమూసన్నాహమొప్పార, గౌ
శికమాన్యాశ్రమసీమ, ముక్తమునిగాసింబెట్టి, పోకార్చుమా! 83

కం॥ ముక్తునిఁబ్రాణవిముక్తునిఁ
ద్యక్తప్రాభవునొనర్ప, యత్నింపు; బలో
త్సిక్తాయుధనైపుణి, సు
వ్యక్తంబుగ, నీకసాధ్యమదియుంగలదే?॥ 84

కం॥ కుడిబుజమవునాకివును;
ద్విడుపవిమర్దనమునందుదీపింతువు; నా
కెడసేయక, ముక్తునిపి
డ డిగండ్రోయంగ, నీకటారియెచాలున్॥” 85

వ॥ అని, జానుమంతుండు తన్నగ్గించుచు, నాడినమాటలకాదుర్గ
నామకదైత్యయోధుండు దుర్గర్వావిష్కారపూర్వకంబుగాఁ,
దన్నేలినవానినెమ్ముగమ్మునన్జూడ్కినిల్పి, యిట్లువిన్న వించె॥

కం॥ “దేవరనాకిదిసెప్పం
గా వలెనె? మృగేంద్రమెలుక నమలువె? పుర్వున్
దా వేఁగియడంచునె? తా
ర్యవేగముదోమకేల? యమరవిఫాలా!॥ 87

ఉ॥ సేనలు-గీనలేల? ప్రభు! చెన్నటిముక్తునిజంప్తపొంటె? నా
హీనునణంచుటొక్కపనియే? మఱి, మీరువచించునర్థియెం
తేనిఁబ్రయత్న మయ్యెడియు, నేవము; హాస్యపదంబునొను; గౌ
పీనమునెల్కట్రతుంపమికిఁబిల్లిని, దానికి నాపుమేపుటౌ॥ 88

కం॥ జిహ్వాశయఁడగువాఁడొక
బ్రహ్మర్షి; ఘనుండొక్కో! దొరా! పిచ్చుకపై
బ్రహ్మస్రముసంధించుట
యౌ; హ్మలనమ్మేల? చాలనా, నేనొకఁడన్?॥ 89

ఆ॥ ముక్తుడెంత? వావిమూఁకలుఁదామెంత?

వానిశక్తియెంత? దానవేంద్ర!

అల్పకార్యమునకునధికయత్నమొనర్చు

నతఁడునధముఁడంద్రుక్షితితలమున॥

90

అ॥ “ముక్కుమూసికొనుచు, మూలనుగూర్చున్న”

ముక్తుడేమిసేయు? రిక్తుడెన్న;

భయము, సందియమ్ము వలదు; రాక్షసరాజ!”

యనఁగ, జానుమంతుఁడనియెనిట్లు॥

91

మ॥ “బళిరా! దుర్గ! హఠాన్నిరస్తదివిషద్వర్గా! క్షణార్థంబులో

పల నాముక్తు, మునిశయుక్తు ననిజంపంజాలుపర్యాప్తవీ

ర్యలసద్బాహుపరాక్రమక్రముఁడవౌరా! సత్యమే; సందియం

బు లవంబేనియులేదు; కాసరువధమ్మున్వింటివో,

లేదొకో!” 92

ఉ॥ అంతటికాసరాసురుఁడెయాహవమందునశించె; దుర్గ! దు

ర్దాంతుఁడవౌదువై నను, యథామతిఁబోక, మదాజ్ఞ పైన్యముల్

సంతనస్వీకరించి, రణసన్నహనఁబొనరించుటొప్పు; ని

శ్చింతగగెల్తువప్పుడు; వశీకృతవైరివెయ్యాదువాదటన్॥ 93

మ॥ ఇఁకనాకేమియుఁజెప్పకేబలికినల్లేపైన్యసాహాయ్యమొం

ది, కృతజ్ఞత్వముఁజూపి, మాయెడలభక్తిన్మానకత్యంతశౌ

ర్యకృతాటోపముతో, నహంకృతిమెయిన్బగ్గిస్తానముంజేసి, మౌ

క్తికునిన్, సర్విగణున్రణాంగణమునన్గిగ్గాడిఁద్రుంగింపుమా. 94

వ॥ అనిన, విని, వాఁడును.

95

- చం॥ “నరి! యటులే” యటంచు, దనుజప్రవరుల్జయవెట్ట,
దుర్గుడు
ద్ధురరణదుర్ధరుండుధృతితోఁబరితోబలుఁడౌచు, వేగఁ దా
నురురణరంగమందుఱుకునుద్ధతిదోఁపఁగఁబోవుచుండినన్,
బరుషశివారవంబులువినంబడె; గ్రద్దలు వ్రావెఁబైఁబయిన్॥ 96
- కం॥ దుశ్శకునంబులనెంచక,
దుశ్శకభుజబలయుతుండు, దుర్గుడునిజతే
జశ్శోచిష్కేశోరుమ
హశ్శమితోగ్రప్రతాపుడై, వెల్గొందెన్॥ 97
- అ॥ కఱకుటసుర, ముక్తుక్షణముననోడింప
నిశ్చయించుకొని, వినిద్రతేజ
మొప్పఁగొలికాశ్రమోపాంతమున సేన
నిలిపె; మునియు వినఁగఁ గలకలంబు॥ 98
- ఆ॥ దుర్గదైత్యపాశుదుండగినితనంబు
నాకళించుకొని, మహర్షిముక్తుఁ
డంతఁదెలిసి, తెలచెనానిమేషంబఁ; దా
నిలిచి హౌనిమ్రోలనిమిషమునకు॥ 99
- చం॥ శరణమొసంగి, మౌక్తికునిఁ జంపఁగవచ్చిన దుష్టు, దుర్గు సం
హరణమొనర్పఁదాబహుసహస్రముఖాక్షియునై, సహస్రబా
హురయవిసృష్టశస్త్రనిచయోగ్రనికృత్తతదీయపైనికో
త్కరకరపాదశీర్షయయి, లా నిమిషంబకడున్గడంగినన్॥ 100
- వ॥ ఒక్కసింహంబును వాహనంబుగా స్వీకరించి, యారోహించి,
యాదేవి సూర్యకోటిసమప్రభాసమాన ప్రభాసమానయై,
తోచినన్, జూచి, రాత్రించరపీరవారంబులు సంత్రాసంబు
నొంది, పంతంబులు సంతలఁబెట్టి, బెట్టిదంబులుమెట్టఁగొట్టి
పలాయనమంత్రపారాయణత్వంబవలంబించెనంత॥ 101

౩॥ పారిని హెచ్చరించి, తరవారిని దిప్పుచు, దుర్గుడంత, న
ప్వారిగ రోషభీషణరవంబుననార్చి, పటువృత్తాపదు
ర్వారుడనాడు, వారు తనవారనియెంచక, దుశ్శవంబుగాఁ
గాఁలుట్రేలుచున్, దివిజఘస్మరుఁడాజికిఁ

బోగిత్సహించుచున్॥ 102

ఉ॥ వానిభయంకరార్భటిదివంబును, బృథ్వినిబిండిసేసి, య
ర్ణోనిధులన్గలంచి, శిఖరుల్మొదకుల్గదలించి, మించి, యిం
దానినలసూరసూనుదనుజాప్పతివాయుకుబేరశర్ములన్
దీనత ముంచె; రక్కసుడనిన్ నిమిషాంబును వ్రేసెఁ

బెనదన్॥ 103

గీ॥ అట్లు ప్రహరింప, నిమిషాంబ యాగ్రహించి,
భీకరాకారయై, వినిర్భిన్నముగ నొ
శర్చిగదను, దనుజసేన నేర్చినంత,
దుర్గుడనుగ్రుద్ధుడై, యుద్ధధూర్వహుండు॥

104

కం॥ పరిఘాయుధముననిమిషాం
బ, రభసమొప్పంగఁ, దివిరిపగిహరించుడు, దు
ర్ధరతరమగుతత్సంరం
భరుపాఁడుఁడృగ్యుగపగిభన్గని, దనుజుఁ॥

105

ఆ॥ ఉద్యమించియందటుద్ధతిమించినా
నాఁడయుధోత్కరములనామెఘైఁబ్ర
యోగమొప్పజేయ, వేగ దుర్గుని, వాని
సేన ముంచె దేవి శితశరముల॥

106

మ॥ చతురంగధ్వజినిన్గజంబులు, రథాశ్వంబుల్పదాతుల్, శర
ప్రతతుల్ముంచినఁ, గాననేరక సురారాతుల్ నిమేషాంబకున్
జతనంబొప్పగనంతరిక్షమునఁబెల్చిన్నిల్చి, ఊయాపుత్రై,
చతురోపాయతనైక్షవక్షితిసమాచ్ఛన్నంబుగాఁజూపఁగన్॥ 107

కం॥ దేవియు, మాయామయియే

గావున; దుర్గాదిదైత్యకల్పితతన్మా

యావిచ్ఛిత్తిని ద్రుటిలోఁ

గావించెనిశాతసాయకప్రకరములన్॥

108

వ॥ ఇట్లు నిమేషాంబ, తన్మాయాభేదనంబొనర్చినంత, తదీయనానా
శస్త్రాస్త్రప్రహారంబులన్ విక్షతనాసికులును, వికృతహస్త
పాదులును, విత్రుటితవక్షస్కులును, విలూనజత్రులును, విశ్లేధ
సంధిబంధులునై, సంగ్రామభూమిని “జాపచుట్టుగఁ” బడి,
కొట్టుమిట్టాడన్ జొచ్చిరంత; దుర్గుండును, దుర్గర్వంబునకున్
దోడుదుప్రోధంబగ్గలంబుగా, హతావశిష్టులైనరాక్షసులతోడం
గూడి, చండవిక్రమోద్ధండయైనయద్దేవింగదిసికడున్, గినిసి, యసి
ముసల ప్రముఖ ప్రహరణంబులన్ బరంపరగాఁబ్రయోగించి,
యెత్తెనన్ గసిమసంగి, కసిఁదీర్చుకొనంగోరుచుండె; నా
దేవియు, రక్కసుల నాలోకించి॥

109

కం॥ నిమిషార్థంబున నామె, య

నిమిషారులఁదెల్ల నేసి, నిరుపమనిపుణ

త్వమహిష్ట విక్రమక్రమ

మమర, నమరగణ సమర్థులై, విలసిల్లెన్॥

110

ఆ॥ కుసుమ వృష్టి గురిసెఁగుళికసుతాశ్రమ

సీమ; దైత్యులుహతశేషులంతఁ,

“జెట్టుకొకఁడు, నొకఁడుపుట్టుకునై” “యఱ

చేతఁ బ్రాణములను బ్రాణిదాల్చి”॥

111

ఆ॥ అందుఁ గొందఱేగి, యాజానుమండలు

నకును విన్నదనము మొకములందుఁ

దోప, విన్నవించి, దుర్గుదుర్మరణంబు,

సైన్యనాశమాదిజన్యవార్త॥

112

- కం॥ విని, దనుజపతియు, మనమున
వనటబెరుగఁ, కృత్యమెఱుఁగువలఁతనములే
క, నితాంతతాంతుఁడయ్యెను
మునిపతియువృతస్థుఁడై, ప్రమోదంబందెన్॥ 113
- వ॥ అనితెలిసిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామౌని
వాణిజానినడుగుటయును॥ 114
- ఆ॥ సిరులుకనులకొనలఁగురియు శ్రీసర్వమం
గళకుమగఁడవగుటఁగానువీస
మేనిలేని నీదుమేనిబూదియె భూతి
నాశ్రితాశికొనఁగునమరలింగ!॥ 115
- ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు,
దుర్గాసుర సంహారమన్నది, దశమాధ్యాయము.

ఏ కా ద శా ధ్యాయము

- ఆ॥ సికను జంద్రరేఖ, వికటంబులగు మూఁడు
కన్నులందు నొకఁటఁగానుకింప
కత్తుకిత్తి, మేన నగజాతయొప్పు శ్రీ
కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!! 1
- ఆ॥ అవధరింపు మవలిదగుకథ; సురముని,
నలువకనియె “ముక్తనామువృత్త
ముత్తమంబు వినఁగ, నుత్సాహ కౌతూహ
లములు నొదవుమదిని సుమహితాత్మ!” 2
- ఉ॥ ఆ నిమిషాంబ యట్టులమహాబలగర్వితు, దుర్గుండ్రుంప, నా
జానుమదాహ్వానమునురుఁడసాధ్యుఁడు చేసినదేవి? ముక్తస
న్మానిక్రతూత్తమంబది సమంచితమెట్లు సమాప్తమయ్యె? న
ద్దాన నతండునొందిన పృథాఫలితంబులఁ దెల్పుమెట్టివో? 3

కం॥ అతికుతుకాన్వితుడయి, శత
ధృతితనయుడు తండ్రినడుగ, ఋషిచరితము, నా
దితినంతతివృత్తాంతము,
బితామహుడు సెప్పఁ దొడఁగెఁ బీతాత్ముండై ॥ 4

కం॥ “విను; నారద! శంభుభుజా
జనితుండౌ మౌక్తిక రిసద్గాధయు, దై
త్యుని గాధయుఁదెల్పెద; దు
ర్గునిమరణానంతరము నిగూఢముగాఁగన్ ॥ 5

ఆ॥ జానుమండలాభిధానదానవనాథుఁ
డంత, మంత్రవరులనామతించి,
మంతనములుసలుప, సంతనసమకట్టి,
యిట్టులనియెఁగృత్యమెంచిచూచి॥” 6

శా॥ “అముక్తున్ గడతేరుచ్చెట్టులతడత్యాశ్చర్య శర్యాపరిభా
వామేయోద్ధరమేదురాశయమహత్త్వాప్తైకమూలుండుగా
దే? మాతెందునులేనిజోదులముమేమేయన్న, మాధార్వ్య మే
దీ? “మూలంబడె;” దుర్గుడున్, మహిషుడున్దీండ్రించియున్,
మగ్నిందరే?” 7

శా॥ రక్షోపీరులరాతిభీకరులు, సంగ్రామాగ్రగాముల్, మహి
ష్టక్షోదక్షమనై జవిక్రమకళాఘ్నముల్, నిమేషాఖ్యచే
నక్షోభ్యుల్ గడతేర్పఁగాఁబడిరఁటే! హా; దైవదుశ్చేష్ట లి
ట్లేక్షోభంబు, నతర్కితోపనతమున్, హేయంబుఁగల్పించుఁగా!॥8

వ॥ వేగన్నులవానివేడబంబేపాటిది? వేడిమిఁజూపువేల్పుపోడిమి
నేఁబంపిన గడ్డిపోచనైనఁగాల్పునేర్చునే? వెట్టిమొట్టితీండ్రంబే
గాని - వేవెల్గుకుఱునేగన్నెఱుఱజేసినంతనే, యేదిక్కునుం

గానక, బిక్కుబిక్కుమనుచు, బిక్కమొగమ్మువైచుకొని, దక్కినంబునదక్కియుండెనుగదా! పొలనుఁదిండి మనకొలమువాఁడే గావున; నోరెత్తనేరఁడనుటనిక్కువంబు. అనఁడుఁబాము వోలెంబడియుండు పగ్గంబుదాల్చుకిగ్గాడివేల్పుసిగ్గటిబెగ్గడిల్లుచుండు. సోఁకువేలుపుమాతోఁటకాపరియై, పూలురాలుటనేజూచినంతనే, మ్రుచ్చిమిమిఁదఁబెట్టి, బెట్టిదంబులువలుకుదునోయని, పుల్కుపుల్కునంజూచుచున్, బలుకరించినను, బలుకకుండు. లిబ్బులున్నవన్నమిట్టి పాటొక్కఱుటెప్పుడో, యుండెనేమో - కాని, యాకాయకంటిబేహరికిక్కురుమనకుండ, గ్రుక్కిళ్ళమ్రుంగుచు, నున్నరొక్కమొక్కుమ్మడిమాకప్పనమ్ముగావించి, “గ్రుడ్లప్పగించి చూచుచు,” నేజూతునేమో - యని, “నేలచూపులతో,” గోరనునేలవాయుచుండుఁగాదె! మోమోటఁజెంది, మేఘాబోశశంకరునకుంగింకరులమై, రాచఱికంపుతీవిమానకయే, కొల్చియుంగొల్వనట్లుమెల్లగుచుండుట మాకుందప్పకుండె. ముదిమిమెయి మదిచెడిన మొదటివేలుపునకుమాజోలియేలేదు. వేసాలమారియు, దోనశారియునైనయాకఱ్ఱివేల్పు, “సోఁకుమూకల గొంగ”యని, పేర్వెట్టుకొన్నట్టువిన్నమాకొక్కింతవింతయొనుగాని; వాని యాపేరు “నేతిబీట” వంటిదై, బీరమునకేయని, యెప్పుడో తేటతెల్లంబయ్యె; నేలయన, నేనువానివేయంచులచుట్టుఁగైదువున్ జుట్టుఁజుట్టిచక్కిలంబువోలెగరకరననులివేయలేదె? అన్నలారా! యిన్నిచొక్కంపుటీరసంబులు లెక్కకుమిక్కిలియున్నను, ఉన్నట్టుండి-“ముక్కు, మొగమ్మెఱంగని”యెవ్వఁడో, ముక్తుండఁట! వాఁడొక్కఁడు “డొక్కలు మాడ్చుకొన్న” మానియఁట! విశ్వామిత్రనామకపారికాంక్షి,క్షత్రియపక్షతమహోద్యోగమదోద్భేగంబులకు “సొడ్డుపెట్టి” బ్రహ్మజ్ఞానమ్మునుసొమ్మునర్చుకొందునను పేరాసకు “బొమ్మగట్టి”,

‘యాజ్ఞికంబను పనికిమాలినకూలీపనికిఁబాలుపడి, డీలు పడకఁ
పీటపైఁగూర్చుండ, వాఁడొకయూరు-పేరు లేని యేదోజన్నం
బొనర్చుచుండెనట!వానికిఁదోడెవ్వతెయో-నిమేషాంబయఁట!
అదియొక పిరనారియై, దానవవీరులన్ జక్కాడెనట! ఈ
క్రొత్త మాటలు మాకుం “గర్జశూలంబులై”, యస్తిమితస్థితిని
గల్గించుచు, మావ్యక్తిత్వంబునకును, శక్తిమత్త్వంబునకును, అస్తి
వాస్తివికిచిత్వాకుత్వాహేతుభూతంబులై, యుత్సాహోత్సాద
కంబులొచున్నవిగా! మనవాండుగి హండ్రకుం “బ్రక్కలోని
బల్లెమ్ములై” యున్నట్లు వాండ్రఱంగరో! గోటమీటినంబోవు
వారైనను, వాండుగి చీటికి-మాటికిమనపైఁ “గయ్యంబునకుఁ
గాలుదగివ్వుట” యేలొకో! మదాశయంబుపలక్షించి, కించి
త్కూంచితధైర్యుండనైననాకున్ గర్తవ్యసూచనంబుఁగావించి,
మీ రాజభక్తిని బ్రదర్శించుకొనుఁడు-చూతముగాక ” యని,
మఱియును.

9

కం॥ “బిరుదు మగలు, దుర్గమహో
దరకానరసర్పజాహుదైవతరిపులీ
ల్గిరి; లేరికవాండ్రందఱు;
కరణీయంబేదిమనకు? ఘనమతులారా!”

10

అ॥ అనుడు, సచిపులిట్టులనిరి-“దైత్యేంద్ర! ని
ర్వేదమేలనీకు? బేదకట్టు
లుజ్జగించిదాని, సుత్సాహశక్తిమై,
ముక్తుఁజంపు; పిరమూర్తి వీవు”.

11

గీ॥ దుర్గమహిషఘనోదరాదులు, మఱెంద
తెందఱేని గతింపనీ; కొందలంబు
మాని, యీయున్న మొనగాండ్రతోననిమొన
శత్రువులఁజంపుమోదై త్యచక్రవర్తి!”

12

- ఉ॥ నీబలమున్, బ్రతాపముముని బ్రువుడెన్నటికైనఁబొందుటా
హా! బడబానలోజ్వలమహాఃప్రకరప్రకటప్రతాపవి
ద్యాబలమెన్నమిగ్గురులకబుట్టకాదె! తలంచి చూడ, "నే
లాబలవద్విరోధమని," యాముని మ్రుచ్చుదలంపఁడిప్పడున్॥' 3
- ఉ॥ దానవనాథ! మృత్యువది, తాదనయంతటరాదు; కాలమే
హానియు, వృద్ధియున్ జనులకబృంగజేయును; దుర్గముఖ్యులన్
మౌనియుఁగాని, యాపనికిహాలినజంత, నిమేషగాని, సుం
తైన, నణంపలేదిదియథార్థము; నమ్ముఁడునెమ్మనమ్మునన్ 14
- మ॥ ఒక్కొక్కప్పుడు పొిప్తకారణంబులై, కూర్చరకత్తులు కొన్ని
ప్రాప్తకాలురన్గాలుని ప్రోలికంపుచుండు; నపొిప్తకాలురుపులి
నోరంబడియును, బడలికయేలేక, బ్రతికిబయటంబడుదురు. ప్రాప్త
కాలుండై నపూరుషుండుపూలపాన్పుపైఁబన్నుండియు, గుళాగ్ర
మాత్రసంస్పృష్టుండై, తత్తణంబపంచత్వమొందు. జన్మించిన
ప్రతిప్రాణికిని మృత్యువభ్యాశసంచారంబుఁజేయుచుండుటతద
భ్యాసంబు. అంతియకాని; యయ్యదియమ్ముక్తమౌనిమాహా
త్మ్యంబు ముమ్మాటికింగాదనియే, మేమేకకంఠమ్మున ఘంటా
పథమ్ముగాఁజెప్పఁగలవారము. మఱియొక మనవినవధరింపుఁ
డది యెట్టులనిన. 15
- మ॥ ప్రతిపూర్ణి ప్రభలన్యుగాంతసమయౌర్వస్ఫారకీలాఽఽవళిన్
బ్రతిపిరుల్ రణరంగమందునినునోర్వన్లేక, కర్తవ్యము
మతికిన్రాక, విమూఢులై, దశదిశల్పొల్మాలి, చింతన్బలా
యితులొద్దగద! యట్టినివిపుడుమానిన్వానిమాయంపవే! 16
- ఉ॥ దేవభయంకరుండవుగదే! యభయంబొసఁగన్, జగంబులెం
తేవిశదంబునీయశమునెంచి, నుతించుచు, హాయిఁగాంచున
య్యావుమదిన్ భయాకులత, నీలువుకోల్పడి, యిట్టులుంట ర
క్షోవర! చుల్కనొదువు; విశుద్ధమతిన్ దలపోసిచూడుమా! 17

వ॥ అని, సచివులుమనవిసేసినన్, విని, దనుజుండు నిశ్చింతుండై,
కొంతకాలంబుండె-నంత, నక్కడ॥ 18

గీ॥ ఉత్తమశ్లోకుండమ్మానిసత్తముండు
నుత్తతముండభిలార్యసన్నతతముండు
నుత్తమౌజుండు, గుర్వాజ్ఞ, నాత్తదీక్షఁ
గ్రతువుమానక, కౌశికాశ్రమమునందు॥ 19

గీ॥ ఏశ్రమయులేక, దీక్షవహించి, మించి,
యంతరాయమెఱుంగక, యంతమౌని
పాశుపతమనునమ్మహావ్రతమొనర్చి,
యగులగువ్రేల్వ, నప్పుడత్యద్భుతముగ॥ 20

కం॥ రథగజతురగభటావళి
ప్రథనసమర్థంబువుట్టి, బహుశస్త్రిస్త్రీ
ప్రథిమప్రకటంబుగను, నవి
తథభువనాశాస్యసర్వతఃకాంతంబై॥ 21

గీ॥ అట్లె వ్రేల్వంగ వ్రేల్వంగ, నగ్నికుండ
మధ్యమునఁబుట్టి, కన్నట్టెమహితతేజఁ
దొక్కపురుషుండు; దివ్యదేహుండతఱుడు
మాక్తికర్షిసంకల్పసంపాదకుండు॥ 22

శా॥ విద్యుత్ప్లింగళలోచనత్రితయుఁడావిర్భూతపూర్నుండు, భ
స్మోద్యద్ధూళనసర్వదేహుఁడు, సమాంశోద్భూతచంద్రస్ఫుర
న్మాద్యజ్జుటకిరీటశోభితుఁడు, సంవ్యాప్తోరగాస్వర్ణర
త్నద్యోత్యాభరణుండు, స్త్ర్యాదృతనిజార్థసూర్తిమస్తూర్తియున్23

సీ॥ గజచర్మచేలంబు, కఱకౌత్రిశూలంబు
కటితటంబునఁ, గరాగ్రమునఁగ్రాల,

స్ఫటికప్రతీకాశచారుహాసాకాశ
 ములు మొగమ్మున, శిరమ్ముననెసంగఁ;
 జంద్రసూర్యాగులచ్చస్వాత్మవగులు
 కనులను, శుభపదాగ్రములఁజెలఁగఁ,
 గాలకూటంబు, శాక్కరకృతాటనము కం
 రమున, నిజోపకంఠముననొప్పు,

గీ॥ వామవామాఽన్వీతుండు, గంగామహాప్ర
 వాహవేగావరోధదీవ్యజ్జటాక
 లాపుడహివల్లభకలాపుడాపవిత్ర
 దీక్షనున్నమానికిని బ్రత్యక్షమౌచు॥

24

గీ॥ దివ్యము, మహాప్రభావసంభావ్యమధిక
 భవ్యమౌపాశువతీమునస్తగ్నివ్యతీకర
 మహితమహిమంబుఁజూపి, యహ్మక్తికాభి
 ధానమాసింద్రమాశితోదానిటులనె॥

25

వ॥ “వత్సా! నంతుష్టస్వాంతుండనైతి. నీవ్రతనుకృతంబులనితర
 పరిచితపరిచరితేతరంబులు. పాశుపతాభిధానంబైన యమ్మహా
 స్తంభును సహాయంబుగా స్వీకరించి, పురాకల్పంబున
 భవాదృశులైన మహాత్ములుకొందఱు సంగరరంగంబున శత్రు
 పులనుబెక్కిండను భంగపాటొందించి, దశదిశావిశదయశో
 విరాజితులైరి. ఏతన్తాహాత్మ్యంబునగ్గింప, బ్రహ్మాదులకైనశక్యంబు
 గాదు. దివ్యాస్తంభియ్యదియన్యదుష్పరిపంబు. జైత్రం
 బైనయీ పాశుపతాస్త్రంబున్నచోట జయక్తిగ్గిశ్రీసమృద్ధులు
 నుసంపన్నంబులౌనుగాదె! నీవు నావల్ల దీనిని స్వీకరించి, శత్రు

సంహారంబుగావింపుము. యోధయాధంబులునిన్నుంగన్నెత్తి
యైనంజూడజాలవనుట నిక్కువంబు. ఇంక, జానుమండలుం
డెంత?" యని, పొగిల్లనస్తానసోత్సాహుండై, యుపదేశించి
నంత, నమ్మాక్తికమాసిందుగిండును, పూర్వునివల్లనప్పాశు
పతాశ్రంబునుబొంది, యమ్మహాత్మునిట్లనిస్తుతియింపందొడంగె॥

సీ॥ దేవదేవుని, మహాదేవుని, దివ్యప్ర
భావుని, నిన్ను బ్రహ్మవిభావ్య
మాహాత్ముఁ, దాదాత్ముమంజుళప్రహ్వభా
వాపూర్ణభక్తవంద్యానుభావు,
హార్యహార్యకుమారికాంతకాంతవామార్ధ
దేహు, నిరీహు, ధుతాఘమోహుఁ,
గాలకాలుని, బీతకాకోలసంప్రాప్త
నీలకంఠత్వనిర్ణద్రక్తిర్నిఁ,

గీ॥ ద్రిణయనునిఁ, బ్రమథాధిపుఁ, ద్రిపురహరుని,
హరు, నిరాకారు, నిర్గుణుఁ, బరమపురుషు,
సచ్చిదానందమూర్తిని, శాంతభావు,
నిత్యముక్తునిఁగొల్తు వినిర్మలాత్మ!॥

27

సీ॥ అష్టమూర్తులతోడ నఖిలవిశ్వావలం
బకుండవై, పొల్చు త్ర్యంబకుండవీవ;
సర్వసాక్షివినీవ; సర్వరక్షివినీవ;
జగదాత్మకుండవీవ; జగమునీవ;
వహ్నివినీవ; హవ్యమునీవ; హోతయు
నీవ; యజ్ఞము, ఫలమీవ; దేవ!
వాచానుగోచరప్రాభవవైభవుం
డవు నీవ; మాయకునవలనీవ;

- గీ॥ భాగ్యంతమూఢాత్మకులు పృథక్త్వంబునీకుఁ
జెప్పుదురు; మనోఽతీతు, సచ్చిత్స్వభావు,
దేవదేవుని, సురమునుల్ దెలియలేరు
నిన్ను; శరణాగతశరణ్యు, నిత్యు, మున్ను॥ 28
- క॥ ఏ నేడ? యాగమేడ? ని
శానాథార్కాగ్ని నేత్ర! శాక్కరపతాళి!
మానియనిపించుకొంటుకు
నేనీప్రోపాసపడియె, యెసఁగితిదేవా!!॥ 29
- క॥ క్రతువిధి, మఱిపాశుపత
ప్రతము భవత్కరుణవలన వాసింగాంచెన్;
సతతము ప్రసన్న భావా
న్వితముగ ననుజూచి, వీపులవిజయముసఁగుమా!॥ 30
- వ॥ అని, బహుప్రకారబులన్ బాగ్ధిందుచున్న యహాక్తికమానీం
దుగినిం జూచి, యత్కంతసంతుష్టాంతరంగుండై, పరమో
దారుండైనయప్పరమపురుషుండిట్లనియె॥ 31
- ఉ॥ “ప్రీతుడనైతినిస్తుతికరిందము! నీకగుభద్రమెల్లెడన్;
నీతిపరుండవౌదువు; ముని ప్రపరా! సమరోత్సుకుండవై,
యాతతశక్తినిర్జరగణాధ్యుడవై, “సురకంటకంబు”
(భేదన బు) ని
ర్భీతినిముట్టడించి, రిపుభేదనమున్బొనరింపుమా! వడిన్॥ 32
- ఉ॥ అంతియెకాదువత్స! సమరాంగణమందమరారినొంచి, దు
ర్దాంతుని, జానుమంతు, వితథప్రతిభున్బొనరించి, మంత్రసా
మంతచమూసమూహ మచిరంబునఁగాలుని పోలికంపుమా!
సంతసమందులోకములసాధ్యుఁడుసాధితుఁడయ్యెనఁచొగిన్॥”

మ॥ అని, సాశీర్వచనంబుగా, బహుళతేజోఽనహ్యుఁడాపూరుషుండును, ముక్తర్విననుగ్రహించి, గుణగణ్యున్, జూచుచుండంగఁ, జయ్యన, నంతర్వితుఁడయ్యెమౌనులనమస్యల్, తన్న మస్తారముల్ గొనుచున్, బావనపీక్షణంబులఁగృపాఽకూపారమేపారఁగన్॥౩4

వ॥ అంత, నష్టాక్తికమాసిందుగిండును, మహిష్ఠనిష్ఠమెయిన్ గ్రతు సమాప్తింగావించి, విధివదాచరితావభృథుండై, విజయోదయ విషయంబున విగతశంకాఽఽతంకుండై, కవచియు, నిషంగియు, ధన్వియు, మణిఘచితకశకమకుటవరవిరాజమానుండును, రథారూఢుండునై, రూఢంబై, రాశీభూతంబై, మూర్తీభవించిన పౌరుషంబోయనఁజొక్కంబైన సూతన రూపంబునఁ జూపఱుచూడ్కికి మిక్కిలివేక్కసంబై, కన్పట్టె-నప్పుడు॥ ౩5

మ॥ పరివారించి, విరించితుల్గులు, తపస్వాధ్యాయసంపన్నులెందఱోమాసింద్రులు, బ్రహ్మపాదులు, నితాంతప్రాభవోపేతులీ శ్వరబాహోప్రభవున్, రణోద్యతుని, శశ్వత్సాధువాదంబులన్, గరమర్థిన్ “సురకంటకంబునకు” దగ్ధానంబునన్ వచ్చినన్॥౩6

చం॥ మునివరులన్, సహోగ్నులఁబ్రమోదభరంబున ముక్తమానియున్ వినయవినముగిఁడౌచును, టునఃపునరాచరితప్రణాముఁడౌచు, నతులొనర్చి, హార్దపరిశోభితభాషణభూషణుండునౌచును, గమనశ్రమన్మఱచి, సుస్థిరుండై, పయనించి, యంతటన్॥

చం॥ శుభశకునంబులన్గని, విశుద్ధచరితుగిండు ముక్తమాని దానిభరథవాజిపత్తిచయమేడైఱదానపురాజధానిఁజేర, భయవికంపితుల్, చరులు రాజసతామసమూర్తి, జానుమద్విభుదరిసించి, కొదఱునవిస్తరమున్వినుపింప, దైత్యుఁడున్॥౩8

కం॥ కటములవరంగఁ, దానం

తట నువ్వెత్తుగనులేచి, దర్పముమై, “నె

ట్టెటు? మునిముగిచ్చు లదాటునఁ

గటకమునే చేరిరా? యిఁగన్ జచ్చిరిలే!”॥

29

మ॥ అనుచున్, గన్నులుజేపురింపఁ, గనలాహరించి, తీండ్రించి, యా
దనుజుండున్ ఘనుఁడై, చమూయుతుఁడుదగ్ధాత్రిన్ మహోత్సాహియై,
మునిసేవ్యుండయి, యున్న యున్న తబలున్ ముక్త రిసిక్షించి, వెం
టనె, వింటన్ శరజాలము త్పయి, బయిన్ వర్షింప, నొక్తు మ్మడిన్॥ 40

మ॥ అసురుల్ ముష్కరులౌచుఁ, దామశనికల్పానల్పపాషాణవ
ర్షసముద్వేగులునౌచు, మౌక్తికునిఁ, దత్తైస్యంబుఁజీకాకొన
ర్ప, సమంచత్పమదారేతికమున దర్పంబేర్పడన్, మౌని యే
ర్చె సురారాతులఁ, దామౌనునులు మహార్పిష్టచ్చరాగ్నిచ్చటన్॥

ఉ॥ విస్మయమున్, భయంబున్ బిరుపికులునెమ్మదులంగలంప, నిం
ద్రస్మరఘస్మరాద్యమరనాయకులందఱు భాగింతిజెంది, కా
ర్యస్మృతిలేకయుండిరి; మహాగిరులున్ జలియించె; నిమ్నగల్
భస్మములయ్యె; దైత్యమునివల్లభులెక్కటిపోరొనర్పఁగన్॥ 42

ఉ॥ ఎప్పుడు మౌక్తికర్షిస్మరియించెనో నిర్మలమానసాబ్జమం
దప్పరమాద్భుతోదయ, మహామహిమాన్విత, నింద్రదండధా
ర్యస్మృతిరాజరాజవినుతాంఘ్రియుగన్, నిమిషాంబ, భక్తిమై,
నప్పుడెనెక్కొనెన్ రథగజాశ్వపదాతిచయంబసంఖ్యమై॥ 43

మ॥ పదులున్, వందలు, వేలు, లక్షలు గజాశ్వస్యందనారూఢులు
ద్యుదుదీర్ణద్యుతిమద్భహుప్రహరణాహంకారహుంకారుల
భ్యుదితుల్, రత్న కిరీటుకుండలులు, విస్ఫూర్ణత్రుతనుతాఞ్జిలా
త్తదృఢాంగోన్నతులెల్లడన్ నిలిచిరంతన్ మౌక్తికస్వీకృతుల్॥ 44

వ॥ వారిలోననుపీక్షణుండును, సుబాహుండును, సుబలుండును, సులక్షణుండును, సులోచనుండును, బ్రహ్మవంతుండును, విచక్షణుండును, విద్యానిధియు, వీర్యధరుండును, ధర్మబంధనుండునను పదువురును మహాభిజ్ఞత్వమహాబలత్వమహాధీరత్వాద్యుత్తమలక్షణలక్షితులు,నవక్రవిక్రమోద్ధాములు నై, సేనాధినాయకత్వనిర్వాహకులై, మౌక్తికమౌన్సింధ్రునిపక్షంబవలంబించి, జానుమండలాభిధానయాతుధానుని, దదనుయాయులై న సాలకటంకజేయులను మార్కొన్నయంత, మునిజనదనుజనీచయములకు మహాఘోరంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె - నయ్యెడ, జోదుల సింహనాదంబులు మేదురంబులయ్యెఃఃరుల శింజినీధ్వానంబులుభూనభోంతరాళంబునిండె. హయసముదయహేషితంబులును, వారణవారఘ్రింకారంబులును, సైనికనికాయంబుల కోలాహలంబులును మున్నురంబులై, “సురకంటక” పుటభేదనంబునన్గార్భిణబ్రూణభేదనంబుగల్గింప, నావిర్భవించె - మఱియును॥ 45

చం॥ హయఖురమట్టనోద్ధతశతాంగరయోత్థితధూళిపాళియున్
వియదనులేపనంబయి, నవీనధరాతలమై, యెసంగ, భూమియు,మదవారణంబులయమేయతనుద్యుతి, వ్యోమమైతగన్,
రయవిచలదృఢోద్భటనినాదములుప్పతలెన్ బ్రచండతన్॥46

కా॥ రక్షోమౌక్తికమౌనినాథకృతసంగ్రామంబువర్తిల్లె న
త్యక్షోహిణ్యుభయోరుసైన్యము జగద్వ్యాప్తప్రతాపపరితీ
పక్షైణ్యంబు, రజోవ్రజోర్వరితశుంభద్యోధయూథావగా
హ్యక్తుద్రేతరవైరిపీరరచితాన్యోన్యోగ్రహుంకారమై॥ 47

వ॥ ఇట్లా దారుణమారణహోమాయమానఁబై నమౌనిదానచాయో
ధనమహానాటకంబు, మౌక్తిక సైనికనికాయపరియుక్తప్రధన

సాధనసంతానసంపాతానుభూయమానయాతనాయతయాతా
 యతియాతాయాతప్రాణయాతుధానయోధయాధంబును,
 యూధవిచ్చేదనవిచ్చాయామేయమౌక్తికప్రత్యగ్రప్రత్యుప్త
 సంగరరంగమధ్యోత్థానద్వైధీభావమాద్యద్దంతావళదానధారా
 సమ్మిత్రశాస్త్రక్రొత్సతస్సమూహోవిలంబును, విలంబాసహిష్ణు
 వేగవత్సాగరోత్తుంగతరంగభ్రాంతికృత్తురంగదేహసందోహ
 దోహలంబును, హలహలికాహతాదాకర్ణనోదీర్ఘతీర్ఘపృతిజ్ఞా
 ౭౭రాదాయాయుభిముఖవిరధీకృతప్రతిరధికవితథప్రథన
 ప్రయతననిరవధికపరిపతితరధికనికరంబును, నికరంబగు
 కనికరంబు కరంబులేక, కరకీలితకవాలాదిచాలనమాత్ర
 వ్యజ్యమానప్రాణతాప్రిణితసహయోద్ధృష్టాఘ్యసంగ్రామ
 సన్నాహసముత్సాహసాహసోపేతపాదాతంబునై, వీరరౌద్ర
 బీభత్సకరుణభయానకరసవినరప్రసరణసంక్లిర్ణకబై,
 పర్యవసన్నాద్భుతంబయ్యె - నయ్యెడ॥ 48

మ॥ ఇంక నీరక్కనునుక్కడంపవలెఁ; గాకీజానుమన్నామకున్
 బ్రకటకౌర్యవిబాధితత్రిభువనున్, మాయావినంచున్, నిరూ
 పకులౌఠెచరులబ్బురంపడఁ, బ్రభావస్ఫుర్తి మస్ఫుర్తి, మౌ
 క్తికుఁడా పాశుపతాస్త్రమున్బటపెదై తేయల్భయంబందఁగన్॥

మ॥ మునిశార్దూలురు, తత్సహాయదనుజవ్యూహంబుపైఁగూరశ
 స్త్రనికాయంబుల వర్షముల్ గుఱియ, నాదైత్యుల్చలంబేది, ప
 ట్టణమార్గంబును బట్టిరంతటను స్పష్టస్వావలంబుల్, మహా
 మునులున్దత్సురకంటకంబునుమహాత్ముల్ముక్తమౌన్యాఘ్యలై॥

చం॥ అరిగిరి తత్పురంబునకహంప్రథమత్వయుతానుభావవి
 స్ఫురితులు, రత్నరంజితము, సుందరమందరమేరుశోభిసా
 ధరుచిరమున్, శతఘ్నుల శతంబులచేఁ బరిరక్షితంబు, యం
 త్గిరచితవిచిత్రచర్యము, మనఃప్రమదప్రదవృక్షీరుదు

త్కరసుమనః ప్రవాళభరితప్రమదావనరాజిరాజితో
 ద్ధురశుకశారికాపికమధుప్రతనిస్వనసుశ్రవంబు, బం
 ధురమధుసారణీచరదనూనసుమప్రకరప్లవంబు, మే
 దురసుమరేణుగౌరము, మృదుశ్వసనసప్తహణీయమున్
 మునుల్॥ 51

వ॥ విశాలరాజమార్గసంతతసమంతతస్సంచందసంఖ్యజనశమ్మర్దం
 బును, నిరవద్యనిషద్యాప్రసారితమౌక్తికరత్నాద్యనర్హ వస్తు
 విస్తారతిరస్కారభావశోభాదూరరత్నాకరమాహాత్మ్యంబును,
 యంత్రపాంచాలికాగణాంచితంబును, నగునప్పురంబుఁబొడఁ
 గని, మునిజనసముదయంబునవిస్మయంబుగాఁన్న గరపురః
 పశ్చిమభాగంబులనిల్చెనంతట, సర్వసన్నద్ధులైన యమ్మహా
 ర్షులన్జూచి, రాక్షసనాయకులు మహాశ్చర్యచర్యులును, శౌర్య
 వీర్య సమేతులునైరి; తదనంతరంబ॥ 52

క॥ ఆపట్టణమునఁగలకల
 మేపారె; మహాద్భుతంబులెన్నేని సము
 ద్దీపించెమహార్భటి; ను
 ల్కా పాతంబడరెఁబుష్కలంబుగఁజూడన్॥ 53

ఆ॥ తోఁచెఁబెక్కులైన దుశ్శకునంబులు;
 రక్తవర్షపాతసిక్తమయ్యె
 నేల; చూడఁజూడనిర్జరారులు భీత
 భీతులైరి; దీప్త్యపేతులైరి॥ 54

క॥ సందిహ్యమానులై, వా
 రందఱు నొకరొకరిఁబిల్వనరిగిరటునిటున్;
 డెందములు కుదురుపడఁగా,
 సందడిఁగైకొనిరిసమగసన్నాహంబున్॥ 55

కం॥ “ఒడయఁడుతమకెపుడేమని,
యిడునొముదల” యనుచు, లెంకలెదురుగనుచు, బో
విడిచితమజీవితాశలు,
కడిఁదియసురప్రదులపుడుకడఁగికలనికిన్॥ 56

ఆ॥ ముక్త మౌనియాజ్ఞమునినికాయముపై ని
కులుగజాశ్వరథములెలమినెక్కి,
జానుమండలాభిధానునిరాజధా
నిని నిమేషమాత్రముననె నిండి॥ 57

గీ॥ సర్వసన్నద్ధులై, యుద్ధధూర్వహులయి,
సర్వశస్త్రాస్త్రపాణులై, జానుమండ
లాభిధానునిఁబట్టిపల్లారుచ్చ తెపు
డెప్పుడోయని, యుత్సాహమినుమడింప॥ 58

వ॥ బహుళభటకోలాహలహలహలికానముత్కలికాబలాత్కలిత
హఠాత్కృతహయహేషితకరిబృంహితభేరిభాంకారశంఖకాహళ
నాదంబులదేతను, యాతాయాతకర్తవ్యార్థనిర్ణయమంత్ర
పరాయణమేధావివర్గవాదోపవాదంబులదేతను, దత్తాననందర్శ
నాభిలాషకాగంతుకజనంబులకతివేలఁబైన విస్మయంబుఁ
గల్పించుచుండునాసంగ్రామరంగంబున॥ 59

కం॥ దృఢధిషణుండగుమునిపరి
వృథుఁడాముక్తర్షిదనుజబృందనితాంత
ద్రఢిమభిదాచణనిజపై
న్యథమామికలెనకమెసఁగ, నాయితమయ్యెన్॥ 60

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబెట్టిదని, పిదామౌనివాణీజాని
నడుగుటయును॥ 61

ఆ|| సిరిగలాఁడు దొల్లిచేసాచె; సిరిలేని
 నీవుచేయి సాచుచువృత్తివాఁడ
 వై న, నీవులాప్పు మీ నెయ్యురిద్దరు,
 నరసపురమునేలు దొరలు; బలిర!

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
 సురకంటక పురోపరోధంబనుసేకాదశాధ్యాయము

ద్వాదశాధ్యాయము

ఆ|| సిరులకిరపు, హరువుమురువులమనికియా
 నరసపురమునేలు దొరతనమ్మె
 బిరుదుగాఁగలాఁడ! వరద! శ్రీకపిలము
 స్తోత్ర! ఘోరపాపనాశ! యీశ!!

1

ఆ|| అవధరింపుమువలి దగుకథ; సురముని
 నలువకనియె— “ముక్తనామువృత్త
 ముత్తమంబు! వినఁగనుత్సాహకౌతూహ
 లములువొడముమదిని; సుమహితాత్మ!”

2

మ|| అభితోన్యాస్తము, ముక్తమున్యమితపై న్యవ్రాతమున్ జూచి, యం
 త, భయభ్రాంతత, జానుమండలుఁడు మంత్రప్రజ్ఞఁడారీతి, వై
 త్యభటాళిన్ దనపెంటఁ బెట్టుకొని, మిథ్యాశౌర్యమొప్పర, సం
 క్షుభితాంతః కరణుండుజేరుకొని, యక్షుద్రప్రభావంబునన్.

3

చ॥ తొలుతఁ బలాయితుండయి, సుదుస్సహ ముక్తవిముక్త సాయకం
బులువడిఁబైఁబయిన్ బడియమోఘములై, శతకోటులై, తనున్
నలుగుఁడువుచ్చ, తిచ్చవడి, నమ్మినబంటుఁ బిల్వఁబంచి, వా
రలుఁగని, జానుమండలుఁడు రాఁచితీకంబును, తీవియేర్పడన్. 4

మ॥ "బలిరా! చారవరేణ్యులార! మదిలోభావింప, నత్యద్భుతం
బలముత్తుండను మానిమాత్రుండనురవ్యాపాదనా హంక్రియా
కలితస్వాంతతనైన్య సంగ్రహణముఖ్య ప్రష్ణఁడెట్లయ్యె? న
బ్బలియుండెట్లు పదామడల్ కెరలిభూభాగంబునన్ జొచ్చెరా? 5

మ॥ అరరే! యేమిది? కావిదాల్పు మునిముచ్చాకప్తముప్తింపచుం
డరదంబుల్, ద్విరదంబులున్, దురగముల్, "యంబ్రహ్మతా"
బంటుకొం

దఱుదన్నున్ భజియింప నెమ్మొయిదనుత్రాణాదులన్ దాల్చి, చుం
డరణోత్సాహముమైఁ బయింబడుటవిన్నన్, గన్న, నాశ్చర్యమా. 6

క॥ మీరున్ విన్నారుగ! క
నారన్గనార్గుగా! రహస్యజ్ఞులు! హ
ర్యారోహులు, హస్తీపకుల్
చేరుటయెట్లోమునిన్! విచిత్రముగాదే? 7

క॥ మునిజనమట! బహుశస్త్రా)
స్త్రనికాయాపయికమార్గ తత్పరమట! యా
తనికి సమరసన్నాహం
బుననేర్పెట్లబ్బెనో, యఘోర్వంశాఁగా!" 8

ప. అనియడిగినతమయొడయనికిఁ బ్రతినిధులిట్లనిరి. 9

"మ॥ వినుమయా! యేకిమీడ! ముక్తముని దోర్వీర్యంబపార్యంబు; శం
భునివల్లన్ జనియించి, యాతఁడు జగమున్ బ్రోచుపొంతున్ మహే
శునిచేబాశుపతాస్త్రమున్ బడసి, విస్ఫుర్జత్ప్రతాప ప్రభా
వనిరూఢుండయి, చీరికింగొనఁడుడేవా! మిమ్ము, మీదర్పమున్ 10

- కం॥ అగ్నిముఖానంతరమ
త్యగ్నిప్రభవేలుంగు రథము, నక్షయతూణా
భగ్నిప్రతాపదీప్తో
ద్విగాన్యమునీశ సై న్యవిస్తృతిఁబడసెన్॥ 11
- కం॥ ముక్తర్వికి. సర్వక్రతు
భుక్తతినుత, మహిమమహిత, భూమహితకృపా
యుక్త, నిమేషాంబ, మహా
శక్తిఁబ్రసాదించెదేవ! సత్యమునుండి! 12
- కం॥ ఇటుపై దేవరచిత్తము;
పటుతరకార్యానుకూల్య భావనకై, మీరు
త్కటమంత్రబోధమతిల
పటులగు సచివులను బిలువఁబనిచి, తదుక్తిన్ 13
- కం॥ కర్తవ్యమెఱిగి, రిపుగళ
కర్తనమొనరించు పనికిఁగడఁగుట, మేలా
వర్తనమని, మా బుద్ధికి
మాత్రికమూర్తికినిదోచె; మమ్మేలుదొరా!" 14
- కం॥ అని, చారులుఘోషింభా
వనితాంతస్థితినిగనుచు, బ్రక్కకొదిగిరం
త, నిశాఽటాఘీశ్వరుఁడును,
దశసచివులనడిగెగార్యతాత్పర్యముమైన॥ 15
- ఉ॥ వారక, జానుమండలుని పల్కులలోని నిగూఢభావమున్,
గారణకార్య భావమునుగన్గొని, ధీచతురత్వ మేర్పడన్
వారిటువిన్నవించిరి, "వినములుదేవ! చరుల్; యథార్థమే
యేరుపడంగఁబేర్కొనిరి; యేలిక! షక్తీకుండంతనాఁడెయ్యో. 16

ఉ॥ ఐనను, దేవ! నీవును భయంకర మూరణరంగమందు న
 వ్యానినిజంపఁగాఁగలవు; వజ్రధరుండో, యముండో, వాఁడు వై
 శ్వానరుడో, యపాంపతియొ, జక్కులతేడొకొ, చూతుధానుడో!
 మానిదివొకసుల్ భవదమంద పరాక్రమమోర్వఁజాలిరే? 17

శా॥ దేవా! దేవరతున్ నవీనమె? సురల్, దిక్పాలకుల్ నిత్యమున్
 భావతోన్నతసత్కృపాఽతిశయమున్ వాంఛించి, యెల్లపున్వఁ
 త్సేవాసేవధిక్తై యహం ప్రథమికాఽఽఽ ధీనుల్ గదా! మృత్యువున్
 నీవన్నన్, బ్రపలాయితంబగు; హతాన్నీతంబు, భీతంబునై. 18

క॥ కనులఁ, బ్రభూ! నిమిషార్థం
 బునఁబగతురఁజంపుదీవు; ముక్తుఁడు గిక్తుం
 డును నొకలెక్కయొకో, నీ
 కును? యత్నమొనర్చుమనికీ గుతుకమెలర్పన్.” 19

చ॥ అని, సచివుల్ వచింప, విని, యాజగజ్జెట్టియు జానుమండలుం
 డనికీసముత్సుకుండయి, జయాభిరజిన్ బ్రకటించిమించెఁబే
 ర్చినరుష దావపావకముచెల్వున నేర్చెడు శత్రువంశముల్
 గనఁబడెనేని” యంచును, “గకావికతైరి” దిదృక్షుతజ్జనుల్. 20

ప. తదనంతరంబ, తదంతఃపుర మందిరాంతర్భాగంబున 21

మ॥ అమరారాతియ కాండతాండవము విన్నంతన్, దదర్శంగి, ఔం
 దమునందున్ గడుసందియంబున నమందప్రజ్ఞయొక్కింతమం
 దముగా, మందమనోజ్ఞయూన, నయతత్త్వజ్ఞాత్రి, గూలోచనా
 భిముఖస్వాంత, “సుశోభితాంగి” యనుసాధ్వీరత్నమాయ స్తయై. 22

మ॥ జనఘోషంబు, భటాట్టహాసము, విమూర్ఛచ్ఛంఖనాదంబు, శిం
 జనికాటంకృతులున్, గజాశ్వరథసన్నిహితముల్, భేరికా
 నినదంబుల్ విని, యూడిగంపుఁజెలువన్ బిల్పించి, “ప్రజ్ఞావతిన్”
 వినయోపేతనుజూచి, పల్కెనిటులుద్యేగంబు “చూచాయగన్” 23

ఉ॥ వింటివె, నెచ్చెలీ! వివిధవీరకృతంబులు శంఖనాదముల్
మింటనునిండె; వింటివె, మెండుగ విండులనాంధ్రటంకృతుల్,
పెంటనె గోముఖానక బలిష్ఠనినాదములన్ రణధ్వనిన్
మంటినిరేపు విక్రమజన ప్రకరంబుల సింహనాదముల్? 24

చ॥ హృదయవిచారణంబగుజుమీ! వినినంతనె, సింహనాదముల్;
సదయతమాని, దక్షిణభుజంబు, దృగబ్జము మాటిమాటికి
ట్లదరుచునుండె; పెండియశుభావహముల్ శకునంబులెన్నెతో
చి, దిటపడంగఁజేయుమది; జెప్పవె, వీనినిమిత్తమేమియో! 25

వ॥ అని, యడిగిన శోభితాంగినిన్ గనుంగొని, కనుంగొనల భయ
భ్రమ సంభ్రమ విభ్రమ విస్మయ సూచకంబులైన చాయలు
దోపఁ బ్రజ్ఞావతి యిట్లనియె॥ 26

శా॥ “రక్షోఽధ్యక్షుఁడునీమగండు, వరగర్వ ప్రస్ఫురచ్ఛార్వపీ
ర్యాక్షాంతి ప్రవిమోహితుండగుచు, దేజోఽసహ్యుడై, యాసహ
ప్రాక్షాది త్రిదశుల్, జగత్త్రయజనుల్ స్వావాసముల్ వీడి, ని
త్యక్షోభంబునుబొందికుండ, బహుబాధల్ వెట్టఁడే, యుద్ధతిన్? 27

మ॥ అతుతాద్ధత్యముఁజూపి, నీమగండు దాయజ్ఞంబులెన్నెని వి
ఘ్నితముల్ సేసి, మహానుభావులగు యోగిశ్రేష్ఠులన్, మానులన్,
ప్రతులన్ డీలుపడంగఁజేసి, యమృతాంధ శ్రేణి బాధించి, త
త్సతులన్ బాశవిక ప్రవృత్తి మెయిహింసల్ శాటి, రోధింపఁడే? 28

ఆ. ఎంత శక్తియున్న, నెంత సామర్థ్యంబు
గల్గియున్న, నంతకావరంబు?
యేవరంబకానికావచ్చుఁ గాకంత
తీవరంబు తగునె? దేవి! చెపుమ! 29

ఆ॥ “పడ్డవారలెప్పు చెడ్డవారలుగారు”
వారలెప్పుడేనవార్లుతాట;

“పడ్డగోడులై పడ్డట్టులుండవన్”

సుద్దిదెల్పుఁగాదె ! శోభితాంగి !!

30

ఉ॥ తేనియవక్రవిక్రమమెఱింగి, సురలో శరణార్థులై, మహే
శాను, శ్రితాశ్వధీను, గిరిజావరు, శంకరు, లోకశంకరున్
దీనతవేడి, సీమగని తీండ్రములెల్లను విన్నవింప, నీ
శానుఁడు మా క్రికర్షి స్వభుజప్రభవున్ సృజియింప, నాతఁడున్॥ 31

ఉ॥ పాశుపతాభిధానముఁ, బ్రభావమహిష్ఠము, సద్రవ్వుతంబుఁదాఁ
గొళికునాశ్రమంబునఁ బ్రకామజయంబును గోరిసేయు; మా
న్యాశయముల్ ఫలింపఁగ, శతాంగిఁ పంగధనుశ్చరాదులీ
యాశరలోక భీకరములాదటఁ బుట్టెహతాశకీలలన్॥ 32

చ॥ అదియునుగాక, దేని, నిమిషాంబ ప్రసన్నతఁజూపి, మోక్షిన్
గదనములోనఁ దోడుపడి, కాసరదుర్గమహోదరాదులన్
జదిపి, జయంబుఁగూర్చె; మనసై న్యమురాక్షసరాజధానిపైఁ
గదలి, పదామహల్ కెరలి; క్రవ్యభుజుల్ భయమంది; మ్రందఁగన్॥ 33

మ॥ పలు దోళ్ళ క్రి ప్రపంచితంబగునటుల్ వారల్ విజృంభించి, యు
త్కుటులై, తోడుగరాఁగ, ముక్తముని తాగంధర్వుఁడున్, యక్షుఁడు
ద్భుటవిద్యాధరమాళిగాకయు, వివస్వత్తేజుడై, తేనిఁ జం
పుటతధ్యంబని, దేవతాప్రభృతులు దూభితాసందులై రందఱున్॥ 34

మ॥ పనితారత్నమ! వింటివేగద! మహాధ్వానంబదేయాను; లే
దనుమానంబిసుమంతయే సనుచు, విన్నంతన్ సఖివాక్యమ
ద్దనుజాధీశ్వరుపత్ని వర్ష వరుఁడంతన్ వెంటరా, జాగ్రమం
తునిఁ జేరంజని శోభితాంగి భయభక్తుల్ మిఱి సేవించుచున్॥ 35

చ॥ వినయవినమ్రయై, దనుజవీరునిఁజేరి, “ప్రభూ! మదుక్తమున్
వినుఁడు; భవత్సమాదరమువెక్కసమై, పలికింపజేసెన
న్ననఘ! భయమొప్పు, భక్తియొ, యనర్థవిచారమొ, మోహమో, సతీ
జనసహజావివేకమొ, యసాధువొ, సాధువొ; మర్షణీయమా॥ 36

మ॥ ఎవరేమన్ననుగాని, యత్తములు వై శ్రేయోదా! ప్రభుల్ స్వీకరిం
త్రువచోలేశము; స్వీకరించుచును, దోష్టోడన్ విచారించి, యం
దవిరుద్ధంబగునర్థమునఁజెలిసి, క్రొవ్యంబేది, క్రోధంబులే
క,విపశ్చిద్వరులున్ గుణాదరతఁజిల్లల్ వల్ల! మొచ్చొందరే? 37

చ॥ ఎఱుఁగుదునిన్నుఁ బ్రాణపతి! యెక్కటిపీరుఁడవౌదమర్త్యులం
దఱకు భయంకరుండవయి, వై త్యవిభుత్వధుంధరుండవై,
తఱుగని భోగభాగ్యమూఁదన్నుచు స్వీయుఁ, దన్నుఁగాంచుచున్,
గఱటులతెక్కసేయని యఖండ యశస్వీవి సాటివారిలోన్. 38

వ. ప్రాణేశ్వరా! తైలోక్తైకనాథుండవైన నీకున్బాద
దాసివై, యేనెన్నని యిష్టోపభోగంబులు యధేష్టంబుగాఁ బొందఁ
గల్గితి; నాకంటె వేతెవ్వతె, పాలోమీపాణిపద్మానీ తంబులైన కల్పక
పుష్పగుచ్ఛంబులచేఁగల్పితధమ్మిల్ల బంధయై, చెన్నొందె? నన్నుం
గాదని,యయ్యార్యశినిజకరకీసలయోపార్జితంబులైనస్వర్ణదీప్యన్తదీప్ర
పద్మంబులను వింజామరమ్ములుగా విచ్చిపుచ్చుకొని, మఱియెవతెకు
వీచుచుండు? నేనుగాక, వేతెకాంత, యేకాంతకాంతప్రదేశంబున సర్వ
సుపర్వస్త్రీణాం సంస్పృష్ట పదపల్లవయై, మెత్తమెత్తన నొత్తంబడుచు,
“మొగమ్ముమొత్తి” యంతంత సంతనవితవితలయొయ్యారంపుఁబాద
విన్యాసంబులొప్ప, సమందహాసంబుగా మందనూనంబున సంచరించు
చుండు? హవ్యవాహనుని యధాంగలక్ష్మియైన స్వాహాదేవి, స్వయం
పరివేషణంబు గావించుడు, భోజ్యోష్ణ సాధుస్వాదుభక్త్యోపయుక్తపంచ
భక్ష్యపదార్థంబులు నేనుగాక, యింకెవ్వతెయభ్యవహారవ్యవహారం
బుననాప్యాయనంబుగా స్వీకరించు? నాకుంకాక, యెవ్వతెకైన,
గంధర్వరాజకన్యకా జనోపకల్పితకల్పక పల్లవమహాఽర్హ శయన
తలంబున మృదుల మృదులంబుగా శయనించి, కబరీ భరపరిలు లిత
లలితకుసుమవిసరదళలవ పరిమృదిత మృణాళనాళాతి కోమలాంగ
భంగయై, నీతోడంగూడి క్రీడించి, కేడెంబులు వాఱునాడెంబై సప్తేనక

పోడిమివేడబంబునకై నఁ దోడెంబుగానేని, ప్రాపణీయంబానాకో! నిఖిల భువన శాసనచణుండవై న నిన్నుంబ్రాణనాయకుంగాఁ బొంది, నేనేడు గాలంబునిట్లే నాజీవితంబు “మూఁడుపూవులాటుకాయలుగా” వెల్పింప నోపుదాననని, యుష్పొంగియుండ, నున్నట్టుండి, యిప్పుడు. 39

కం॥ కర్ణాకర్ణికగా, నా

కర్ణించితి నమ్మహర్షిగాధ; నదియునా

కర్ణోరాశిగదుఃఖము

నిర్ణదమాధ్యోర్వమై, సునిష్ఠంబా.

40

ఉ॥ మాక్తిక మాని నాయకుఁడుమాపతిదక్షిణ బాహుబండుబం

డుక్తవచోలవం బది ముహూర్ముహూర్తుటరీఢఁగొల్పు; న

మృక్త తపారుషోన్నతుల రౌదురుగాని; యొకింతదుస్త్యజో

ద్రక్తతమాని, మానితమతిన్ బరికించి చూడఁడ!

41

ప. పరమేష్ఠి సృష్టించిన యీశరాచర సచేతనాచేతన వ్యక్తి వస్తుజాతంబులువేనిచే నై నంగాని, ప్రాణహాని సంభవింపకుండ, మీరు వరంబును బొందినయమంద మేధాసంపత్సంశోభితులరే యకాదురు. కాని, మిమ్మెఱైనన్బట్టి పల్లార్చుట పొంతుఁగంటను విషముగల్గి. కంటక ప్రాయులై న యాదితేయులు శంభుభుజ స్తంభోజ్జృంభితుండై న యహ్మాక్తికమానీంద్రుని ప్రాపునమీకై పాపంబనక, “కత్తిగట్టి” యుద్ధోద్ధతినిద్ధోద్యుక్తులై, యుద్రిక్తులునై, యుక్కివంబున నుక్కునూపుచు, బెక్కురొక్కుమ్మడి మనరాజధానియైన సురకంటకంబుపై దండెత్తి వచ్చిరన్న మాటవినంబడియె; నిప్పటికి నాచెప్పినచోప్పు నొప్పరికింపక, ధార్షణ్యంబుమాని, యహ్మానీంద్రుని శరణువేడుకొంట

యొక్కటియెచక్కని మార్గంబనియు, నట్లొనర్చి, సౌఖ్యంబును, జీవితంబును, మీరాక్షసరాజ్యంబును, బుత్త్రమిత్ర కళత్రామాత్యాదులను రక్షించుకొనుటయే మేలై న రాజనీతి”యనియు, వక్కాణించి మఱియు, నక్కాంత కాంతున కిట్లనియె॥

42

మ॥ అమితాజయ్య పరాక్రమమమర్త్యశ్రేణీకింగుండగా

లముగా, సర్ధిమేషమాత్రమున నెల్లన్లోకముల్ గెల్చి, రా
జ్యము నిష్కంటకముం బొనర్చియు, జగీషాశేముషింజేసి ద్వే
షముధాఁడవేళములుజ్జగింపమి విశేషంబే? ప్రభూ! దోషహా॥ 43

ఉ॥ ఐహిక భోగముల్ విడుచుయత్నముచేతె? ప్రభూ! ప్రభూతశౌ
ర్యాహిత లక్షణుల్, శుభయశోఽధికు లెచ్చటనైన మెత్తురే?
సౌహృదమొప్ప, ముక్తమునిచంద్రుని దర్శనభాగ్యమంద, మే
తా; హితమార్గమియ్యది; మహామహిమాన్వితుండమ్మ

హర్షియున్॥ 44

చ॥ పతిపదపద్మ దర్శనము, భర్తృ సపర్యయు దూరమైన యా
సతి సతియే? తదీయ సహజస్థిరభాగ్యము, భర్తృనిత్య సం
గతి; గతియాతఁడేసతికిఁ ; గావున, రాక్షసరాజ! సాధు స
మృతమతిమత్స్వమున్ గలిగి; మన్ననసేయుముమత్ప్రియోక్తులన్॥

క॥ పతిరహితయగుచు, బ్రతికెడు

సతి జీవన్మృతయు, దివసచంద్రకళయునా;

సతతము దానపతి జగు

ప్సిత జీవితమెట్టులో విశీర్ణంబాఁగా॥

చ॥ అనుమరణంబునొంది, భవదత్తయవేళ నశింప, నేను, మ
త్తనయున కెవ్వ రేడుగడ? త్యాగృతుఁ దండ్రుగఁబొందియుండియు
న్ననదయుఁబోలే, వీఁడెటులనాయతి, నాయువు, శ్రీయునొందెడున్?
గనికరమింతగల్గి, గడకన్ గడకన్నులనన్ గనన్ గడే! 47

చ॥ కటకట! ప్రాణనాయక! యఖండయశోధన! యెట్టికష్టము
త్కటమయి, దాపురించినది! వై న్యమునెంచక, వై త్యనాథ! ని
స్ఫుటఘటిన్ నుతించి, ముని, ముక్త శుభాభిధునాశ్రయంబుఁగం
కటముగఁబొంది, యందఱిని గావుము మామకబుద్ధిపద్ధతిన్. 48

కం॥ శితికంతుభుజోద్భవుడఁట!

యతఁడు కృపామూర్తి యంట! యభయమొసఁగునా

కృతలక్షణుండు ద్వాపర

మతిగాఁడఁట! నాథ! నాదుమనవిఁచినుమా!”

40

మ॥ అని, శోభావతి పల్కుపల్కులవి నైత్యాధీశుచేతోఁతరం

బును గోర్వెచ్చగఁజేయ, ధిక్క్రతి యొనర్చెన్; సూర్యపాదావపా

తనమాత్రాన, జ్వలత్స్వభావమినకాంతంబున్ దలంపించుచున్;

వినమే, పౌరుషశాలు లాజనుల వన్నెల్, చిన్నె లెట్లుండునో! 50

ప. చండిమోద్దండతాఁడఁడంబరంబుగండ మండలంబులన్ దాండవింప,

నా జానుమండలుండు మాధ్యందినమార్తాండుని చందంబున మండి

పడుచు, ముకుపుటంబు లెగురుటలను, గనుబొమల విలుపులను,

నయనయుగళవలితలలితంబులగుమిటకరింపులను, గనలుటనలంపు

బొగలెగయ, హృదయప్రియయగుశోభావతితోనిట్లనియె. 51

ఉ॥ “చాలును-జాలు బల్కులవి; జానుమదాహ్వాయుడన్న “గుండెలో

గాఁము” గాదె, యెవ్వరికీ! గాంతరొ! నాకునుభార్యవయ్యునీ

బేలవతనంబదేబ? మదిభీతిలమేల? తపస్వినిన్, నినున్

జాలిమెయిన్ క్షమించితి; మనఃప్రియపాటఁ దలంచి, యిత్తఱిన్. 52

శా॥ ఆము కర్ణికి, నాకు మైత్రియెటులాహ! సింహమెందేనియున్

దా మాధ్యంబున లేడిపిల్లను మదిన్ బార్ధించి, జీవించునే?

నేమత్తేభమనాదు; దోమయగు మాని భ్రష్టుఁ డాలించితే?

నేమార్తాండుడ; మానియున్ మిగులగురా; నేభోక్తఁ; దాభోజ్యమా॥ 53

మ॥ శివవీర్యోద్భవుడన్ బిభీషికలనిస్సీ! మేటి వాటించునే?

శివున్ వేలకొలంది, లక్షల మహర్షి శ్రేష్ఠులన్ ముక్తనా

మవృధాభిఖ్యులఁజీరికిన్ గొనక, చంపన్ జాలుదున్ దత్తణం

బవలీలన్ దరవారిఁ దాలిచి కరంబందున్ రణాగ్రంబునన్॥ 54

ప॥ వజ్రపాణియు, నైరావణ నారణరాజవాహనుండునైన
దేవేంద్రుండు కుంతి బాహువీర్యుండై, నా దర్శనానుగ్రహంబులు
సంపాదింపఁగోరి, నారాజమందిరద్వారంబునొద్దఁ బడిగావులుగాయు
చున్, బడియుండు; నిధుల కధిపతియుఁ, బినాక పాణికిన్ బ్రాణ
మిత్రుండునైన యక్షాధ్యక్షుండు పుష్పకంబును లాంచనంబుగా,
గన్నులఁగప్పకొని, నాకటాక్షపాతంబునకున్ బాత్రిహ్మటతప్పిపోవునో
యని, కేకరాక్షంబుల నీక్షించుచుండి, మించినవేడ్కచూపకయే,
నన్ను సేవించుచు, నామేదురాదరంబు “నాదరబాదరగా” నందుకొను
చుండు; నగ్న్యంతకానిలాపాంపత్యర్కాబ్జులును, విశ్వేశ్వరవస్వప్తక
నాసత్యయక్షతాక్ష్యోరగ గంధర్వ విద్యాధరాపుర సిద్ధసాధ్యాదు
లైన సర్వబృందారక బృందంబులు నమందమద్వీర్యవ్రావకులై,
రేయుంబవల్ల నన్నున్ బర్చుపాసించుచుందురు. అనన్యభాజనంబైన
త్రైలోక్యవీర్యాలంకార శబ్దంబును నేనొక్కరుండన కల్గియున్నవాఁడ;
నట్టి నాకా మ్రొక్కడిము క్తర్నివల్ల భీతియెట్లు గల్గునని భావించితివి?
మతిచెడి, తలకొఱవడినతులువయెవఁడో బిడియము విడిచి, నీకీ పిటికి
మందును బోసియుండు. వాఁడెవ్వఁడో చెప్పితివేని, నాపాణికృపాణి
నాప్రాణి ప్రాణంబులు వావుదు”నని, మఱియును॥ 55

చ॥ పిటికి తనంబుమాని, విను; ప్రేయసి! యీశ్వరసృష్టమీచరా
చరమగు విశ్వ; మట్టియెడ సంస్తుతఁడెట్లగుముక్తమౌని? శం
కరుఁడగతాసుఁ జేయుటకుఁగానను, ముక్తుస్సజించెనేని, స
త్వరము గఁజంపుఁగాక; భవితవ్యతకెందును భంగమున్నదే? 56

ఉ॥ మాదృశులౌ మహామహులు మాయురై! ప్రాణచిత్రాత్తవిత్తగే
హాదివినాశమెంతై? దురాసవిశాలయశోభిశోభితుల్,
గాదె? మలీమసంబయినకాయమువోయిన, లెక్కసేయనెం
తే దృఢచిత్తతన్ ధృతి విహీనులగాక, ప్రసిద్ధిగాంచరే! 57

కం॥ పలు పలుకులేల ? లలనా
 లలామ ! వినుమొకటి; నిశ్చలంబుగరణదో
 హలదృఢ కుతూహలంబునఁ
 బలుమార్తురఁదోలి, జయముఁ బడయుదునిపుడే॥ 58

కం॥ మాన ప్రాణంబులలో
 మానమనూనమ్ము సుమ్ము ! మానిని ! ప్రాణం
 బేను దృఢప్రాయముగా
 నేనాఁడోయెంచి, త్రిభువనేశుఁడనై తిన్॥ 59

కం॥ జీవన్ముత్తుఁడౌనుగదా !
 దేవి, మానానపేక్షి ! ధృతిమైమానసం
 బేనాఁడొప్పరికింపఁడో!
 జీవించినవాఁడెవాఁడు; చెలి! మృతుఁడయినన్॥ 60

ఉ॥ ఓషికవాణి! నాభుజయుగోర్జ తశక్తి యెఱుంగవాక్కొ! దు
 ప్రాప్తపముతా వరంబులు కృపన్ బరమేష్ఠి యొసంగలేదె? నే
 వా పరివేష్టితుండనయి, నాకులనాకులపాటువుచ్చి, సు
 స్థాపిత వై త్యరాజ్యపరితః పరితోషయశంబులొందనే? 61

చం॥ ఒకమునిమాత్రుఁడన్న, భయమొంది, తదాశ్రయ మెట్లుగోరుదున్?
 వికలులుగారె, మున్ను బిఱువీకులఁ బెట్టఁగనేను; వేల్పులున్
 దికమకఁజెందరే? మునులు, దేవి! యొడఁగ్గ క్షుభాదిపూతలున్
 సికలు శిరంబులన్, మెడలఁ, జేతులఁబూసలపేరులేగదా!॥ 62

మ॥ మునుపేనెక్కటి బల్మి మైమెఱియ, సంభూతత్రపాభీతిసం
 జనితాస్వాస్థ్యహరీతులై, సురలు పెల్చున్ జూచి, యిడ్డెంతయో
 ననునవ్వన్, శరణంబుఁగోరుదునె, తన్నొనన్? నినున్ వీరప
 త్నిని నేనేమనువాఁడ? నీవరయుదేనిన్, “సిగ్గుచేట” గదా!॥ 63

చం॥ సడివడుకంటె; మానధని చావుననేమదిసమ్మతించుఁగా!
 ద్విడురు రుషాకమాయితముదీర్ఘమహోఽధిక పౌరుషంబుని

బృహిగనుబొంది, ముబ్బడిగ భంగపడంగఁ దలంపఁజోటు! సం
దడిమెయిదందఱించుటె మనఃప్రియ! నాకుమనఃప్రియంబగున్ || 64

చం॥ ఇపుడె విరోధియాధము పయింబడివచ్చిన, సస్త్రశస్త్రముల్
విపులముగాఁగ వ్రేసిన, గళేగ్రహివ్యూఢము శత్రుసైన్యమే
చి, పగనుబూని, అంపములఁజీల్చిన, మెచ్చెదఁ; గాని, దేవి! పం
దపగిది వేడుకొందునె? పదంపడి వెంగలినై, రణంబునన్? || 65

మ॥ అవమానంబుమాత్రమునన్ గనక, నేఁబ్రాణంబులంబాయుటె
యవధుల్ లేని మహత్త్వముంగనుటగాదా! మానవన్ముఖ్యులెం
దవసీరాజ్యభరంబుకంటె, బహుసౌఖ్య ప్రాప్తికంటెన్, దురా
పశుశుద్ధాధిక పుణ్యకీర్తి శుభలాభంబున్ గణింతుర్లదా! || 66

కం॥ సురకంటకనగరీశుండ;
సురకంటక శౌర్యరాశి శోభితుండను; ము
ష్కరు, ముక్త ర్నిని శరణన,
సరయంగనవమానమేకదా! యండఱిన్ || 67

కం॥ నేహూని శరణు వేడుట
సామంతులు విన్నయంత, సడిచప్పడులే
కాముని యెమహత్తరుండని,
నామానము మంటఁగలిపి, నగరేనన్నున్? || 68

అ॥ ఒకరి వెనుకనొకరువికసన్ముఖమనోబ్జు
లగుచు, ముక్తహూని నాశ్రయించి,
నన్ను నేవగింతురన్నులమిన్న ! యీ
నీతి, జాతిలేని లాతియెల్ల . || 69

ఉ॥ గౌరవహీనుడై, బ్రతుకుకంటెను, జచ్చుటెమేలుగాదె! యో
భీరు! మదంతమందయిన, విన్నదనంబును బొందకీవు దు
ర్వార మహోన్మితున్, సుతు, సపారయశః ప్రతిభాప్రభావితున్,
మారునిఁ గేరువాని, సుగుణంబులపోవునుబ్రోవుమా! ప్రియా! 70

శా॥ నాకై శోకము మానుమీ ! రణమృతిననాకంబుఁగైకొందుఁ; బెన్
 జోకన్ శత్రుచమూ సమూహములు విజ్ఞోడై, యపారాస్మదీ
 యూకుంఠోరు పరాక్రమక్రమ మసహ్యంబై, సమీకంబువన్
 వ్రేకంబై, తఱుమన్, జిరోజ్జ్వలయశశ్రీగించి, మింతున్ భువిన్॥”

ప॥ - అని, బహుప్రకారంబుల నికారప్రతీకార బలవద్విరోధి
 ధిక్కారాత్మ శౌరవ పురస్కార పద్వ్యహారంబులపూర్వంబుగా
 నుపన్యసించి, యంచితధైర్యుండై, యా పూర్వ గీర్వాణశేఖరుండైన
 జానుమండలుండు నిష్క్రమించినంతఁ, దత్కాంతయైన శోభావతియు,
 దుర్దాంతచింతాఽఽక్రాంతయై, స్వీయభాగ్యంబులు నిందించుకొనుచు,
 మనశ్శాంతిని బొందకుండ; ననంతరంబ.

72

క॥ ఆ మాత్రాక్షిక మౌనియు, నిజ
 సామీచీన్యమును, బ్రకృతిజప్రథితత రో
 ద్దామా మేయమహోమహి
 తామోఘోత్సాహా శౌరవాదృతులొప్పన్॥

73

మ॥ మునిసంఘములతోడ నుంతనము సంపూర్ణంబుఁ గావించి, త-
 త్త్వనిరూఢార్థ విదగ్రణుల్ దెలుపఁగ ర్తవ్యంబు నూహించి, వా
 గ్మి; నఖండ ప్రతిభాప్రభావితుని, విస్మేరాగ్ని శేజోఽన్వితున్,
 దనుజాధీశుడయొద్ద కంపెనొక దూతన్, సామభూమోదయున్॥

చ॥ అతఁడును, మౌని యానతి సురారి సభాస్థలిఁజేరి, యచ్చుటన్
 దితిసుతవేష్టితుండును, విసీల శరీరుండు, రత్నపీఠ సం
 స్థితుండును, గుంకుమోజ్జ్వల విశేషకచుంబి విశాలఘాల శో
 భితుండకుతోభయుండు, సతిభీకరుండౌ దనుజేంద్రుఁజూచుచు॥న్

ప॥ ఉద్ధృత దక్షిణ బాహుండై, యా జానుమండలునితో విస్పృష్టం
 బుగా నిట్లనెయె-

76

శా॥ “నేనా మాక్తికమానియానతి మెయిన్ సీశ్రేయమున్ గోరి,వి
నానింబై, శ్రవణీయమై, శుభదమై, నల్వాందుసందేశమొం
డీ నీకున్ దెలుపంగవచ్చితిని; దై త్యేంద్రా! వినంగోరెదన్;
నా, నాజానుమదాహ్వాయుండనుమతిన్ దానిచ్చెనాదూతకున్॥ 77

ఉ॥ దై త్యుండ సమ్మతింప, బహుధా పరితోష పరీవృతుండునై,
దూత్యము నిర్వహింపఁబరితోఁబివృతా భరణాత్మ గౌరవ
స్తుత్య చరిత్రుఁడిట్లనె; విశుద్ధయశోనిధి ! జానుమండలా
ఖ్యా! త్యజనీయమానుమి ! దురంతభవద్వ్యవసాయమి త్తటిన్॥ 78

మ॥ రమణీయంబు, హితంబునావచనమున్ రక్షోఁబధినాథా! పరా
క్రమభూషా ! విను; నేను శంభుని భుజాగ్రంబందు జన్మించి, యా
ప్రమథాధీశు నియోగమున్ బడసి, సంగ్రామంబునన్ నిన్ను దు
ర్దమదోర్దండ సముత్థచండిమ మెలర్పన్ నొంటు ముమ్మాటికిన్॥ 79

ఉ॥ శంకరునాజ్ఞ నేను శిరసావహియించి, జయింప వచ్చితిన్;
శంకయొకింతలేక, నిను; సత్యమునుమ్మిది జానుమండలా !
వంకలువెట్టఁబోక, బలవంతుఁడవైతివ యేని, శౌర్యమే
యుంకువఁజేసి, రాఁగఁదె, రణోర్వికేనాపయి; నట్లుగానిచోన్॥ 80

శా॥ నాతోఁజాలవ యేని, పోరితము విన్నాణంబుగాఁజేయ, నో
పై తే యాగ్రణి! యన్య (వక్ర) పద్ధతులకాస్థన్మాని, వేగంబి, వి
ఖ్యాతా నుత్తమ విజ్ఞ మార్గమునఁ జక్కన్ వేడఁగా శంకరున్,
ప్రబాతే? నీకు శరణ్యుఁడోఁజుమి! వృధావాదంబు లేలా, యికన్?॥81

ఉ॥ నీవతినీచతన్ బహుముని ప్రవరామరులన్ నితాంతబా
ధావిలవృత్తిఁ గీడ్పఱచి, యజ్ఞములన్బొలివోవఁజేసి, వి
ద్యావిమలాత్ములన్, శ్రుతిరహస్యవిదగ్రణులన్ నిషీడనే
చ్చావిహృతిన్ వినష్టుల, విచారవిదూరత నొంచితే, కటా!॥ 82

మ॥ నిను మన్నించును శంకరుండు కరుణన్ నీచాష్ట్యమున్ సైచి, చ
య్యన, శంభున్ శరణంబు వేడుకొనుమన్నా! యట్లుకాదేని, నిన్
రణరంగంబున సంహరించు పనినేఁ గ్రార్యంబునన్ మించుటల్
దనుజాధీశ! శివాజ్ఞ తప్పదిది; తథ్యమ్మను ముమ్మాటికిన్॥ 83

చం॥ ఉదధినిడాగినన్, దిశల, నుగ్రవసంబులఁ బొచ్చినన్, మహా
ద్రుదదుల దూతినన్, ఖగగతిన్ గగనంబునఁ బాతినన్, బయో
దదృఢతరోదరంబుననదాటునలీనతఁ బొందినన్, నినున్
బొదివి, వధింతుఁ; గన్మోరఁగిపోవఁగ, నీతరమా? సరాశనా!॥” 84

కం॥ “ఇది, మాక్తికమౌసీంద్రుండు
విదితంబుగఁ దెల్పుమన్నవిధ; మింక, నీవున్
మది, లెస్స విచారించియు,
బదులువలుకు; మేనుడానివ్రతికిఁ దెలుపుదున్॥” 85

మ॥ అని, యామౌక్తికు దూతవల్కి నఁ, గ్రుధావ్యాపారమేపారఁగా,
దనుజుండాజ్యవివృథ వహ్నిక్రియ, నుద్యదేహుండై, దంతపీ
డన మొప్పన్, గనులెట్టివాఁడగు, రుష్టకీర్ణదస్తేష్టుండై,
ఘనసంరంభముతోఁపనిట్లయి వాక్పారుష్యభాష్ట్యభూండు॥ 86

మ॥ “అరలే! మూర్ఖ! కియత్ప్రభావుఁడర, ముక్తానుభూండు?
నాముందు శం

కరుఁడేపాటి ఘనండురా? నిశిత మత్థగ్ధ ప్రహారంబు, త
చ్చిరముల్ బంతుల యట్టులిట్టెయగురన్ జిమ్మున్ జూమి! ప్రేలితో
పరఁగన్ జీల్తును నీదునాల్కఁ; దులువా! వాచాలతన్ మానురా!”

చం॥ అనుచును, దుండగీని తనమప్పటికెచ్చుఁగ, జానుమండలుం
డును, గరవాల సంగ్రహణ తత్క్షణ సంగ్రహము చంక్రమంబుగా
వినిచి, యమాత్యులిట్లు - “ప్రతివీర శిరోదళనై కక్షేళి! “దూ
తను వధింపరా”దనెడు ధర్మ మెఱుంగవె”యంచు, మాన్చినన్॥ 88

శా. అంతర్నిశ్వ సనంబుఁగఁగములై, మావేగముద్రచేక మొక్కింతన్ శాంతములైన నాక్షణమునన్ గీనాశబ్దకేసుఁడా శాంతంబుల్ గనుచుండ, దూతయునుడాయంబోయి, ముక్తర్షికిన్ సాంతంబున్ వినిపించెదూత్యమును నొయ్యన్ గార్యసంసిద్ధికిన్॥

ఉ॥ అంతట, జానుమండలుఁడహార్యవినిశ్చలఁడై ర్యధుర్యుఁడే కాంతమునన్ సమీక సమయాచరణీయమహిష్ట గోష్ఠిమై మంతనముండి, తెల్విగలమంత్రులఁగూడి, రిపుప్రణాశ దుర్దాంతరుషాకషాయ వితథక్షణప్రియ వాక్కులిట్లనున్॥ 90

ఉ॥ “లోకములెల్ల గెల్చి, యతిలోక పరాక్రమశాలినైన నన్నే, కృమికంఠఁ గీసయగుహీనుఁడు, ముక్తమహర్షి, ముక్తలజ్ఞాకుఁడె దిర్చినిల్చునఁట! చావఁగనెంచెనొ, యేమొ! వాఁడు జల్పాకుఁడెయకానుగాక! యపలాపమొ, వానికి బుద్ధిలోపమో!॥

చం॥ పితృవనమేనివాసమఁట! భిక్షుకవృత్తినిమానఁడంట! కుచ్చితవుగ జాజినంబహహ! చేలచెఱంగఁట! కాలకూట సంగతి గళనీలిమంబఁట! జగామొనగాఁడె, దిగంబరుండు; పోరితమున వాని సాహ్యవిపరీతపురీతినిగోరె మానియున్॥ 92

మ॥ అమరెన్ “దొందును దొందె” యన్నటులు; వహ్వ! వీరిదానేస్తమెన్న, మతిభ్రష్టులు, నప్త పౌరుష రుషాఽఽంధ్యమ్మొక్కటే మిక్కుటము; మునిన్ ముక్తుని; దత్సహాయుఁడగు శంభున్ శుంభదస్మత్పరాక్రమ చండాతపమిట్టైమిట్టిపడుమిత్రద్వంద్వమున్ నొంపడే?॥ 93

ఆ॥ మాంసభోజనంబుమాటే యెఱుంగఁడా
“బక్కపేగు” మాని; పిక్కబల్మిఁ

జూపువాఁడెయనాను; శూలియు నావంకఁ

జూడనై నఁ జూడలేఁడు పోర॥

94

చ॥ కనుక, వజీరులార ! తమకంబున వైరులఁజీరి, పోరిలో

ఘననిజయంబుఁగైకొని, యఖండ యశోవిభవంబుఁ గాంచి, చ
య్యననగరంబుఁ జొచ్చి, విజయ ప్రకటాధిక సంభ్రమోత్సవం
బునుజరుపన్ వలెన్ మనచమూసముదాయముఁ బ్రోత్సహింపుఁడీ !

ఉ॥ ఊహకుమించు నాహవ మహోత్సవ దోహల దోహదక్రియల్
ప్రూహ చమత్కృతుల్ బహువిధోజ్జ్వల సాధనముల్,

రథాశ్వము

ఘోహితవాహనంబులు మహీస్థలినిండి, ప్రచండ వేగముల్
గా, హుడుకల్ హళాహళి జెంగఁగఁ జిందముఁబూదఁ జేయుచున్॥

క॥ రథ గజ తురగపదాతులు

ప్రథిత ప్రథనోత్సవంబు బహురూపముగా

వృథపఱుప, వైరి వీరుల

వృధా బహూత్సాహ మంతరింపనడువనౌ॥

97

మ॥ రణకోలాహలమేహళాహలముగాఁ దైలోక్యమున్ భీత భీ
తనికామాత్త విహృత్యమై, దశదిశల్ తారాఁడ బెన్ రాయిడిన్
దనకే “దిక్కును-మొక్కులే” కునికి ముక్త భగ్నిష్టహాని ప్రభుం
డును, బీరంబు, హళాహళిన్ విడిచి, “చెట్టున్-బుట్టన్” దాఁజేరఁడే?”

మ॥ అని, యాజానుమదాహ్వాయుండు, సచివా యత్తుండు

గాకుండియున్,

దన మేల్ గోరెడు మంత్రులందఱకుఁ గర్తవ్యంబు సూచించి, తా
ను నధిష్ఠించెను, వీరవేషమునఁ “గన్నున్ మిన్నుఁగన్గోక” శం
భుని, ముక్తర్షినెదుర్చు పూనిక, రథమ్మున్ సర్వసన్నద్ధమున్॥ 99

చ॥ కవచ కిరీటముల్, ధనురఖండశరాశ్శిఖరాసి తూణముల్,
వివిధ మహాస్త్రముల్, వివిధ భీతికరమ్ములు చాల్చి, బై త్యుఁ డా
హవ జయశీలురౌ నిజసహాయులు సాయుధులై, బిరానవెన్
దనిలి, తనున్ భజింపఁగ, ముదంబునఁబెండిలి కేగు చాడ్చున్॥

చ॥ వెఁ లెఁజఘాసఘాహము సువిస్తృత మిర్వదియైదు యోజనం
బుల నెడలేక, పొంగుచు, బ్రమోదము, నాహవకేళికై కుతూ
హలము ముహూర్ముహూర్నవ నవాభ్యుదయమ్మును గూర్చి,
జాను మం
డలుఁడరాఁడె దాఁద్రది భువనంబులకొక్కఁడె నాయకుండనన్॥

చ॥ రథ గజ వాజపత్తి నికరంబుల ఘట్టనమాటిమాటికిన్
బృథివిచలించి, యోద్ధృ విపరీత నినాదము మెండుగాఁ బర
శ్వధశరకుంత ముద్గరకృపాణమరీచులు ద్రప్తు దృష్టులన్
శిథిలతనొందఁజేయఁ బయనించె సురారీచఘా సఘాహముల్॥

మ॥ జయకాంక్షల్ మదిఁగడ, పైత్యులు రణోత్సాహంబు
వ్యక్తంబుగాఁ
బయనింపన్, రిపులున్న శాపునకుఁ, బైపై రాలెనుల్కల్; మరు
ద్రయమల్లారెచ్చె; నసృక్కుణంబులురలెన్; రాబందులున్, గ్రద్దలున్
గుయిపెట్టెన్; బిడుగుల్ వడెన్ వడిగరత్నోనాశపేతూత్థముల్॥ 103

ఉ॥ ఐనను, లెక్కనేయక; మనోబుద్ధి వికాసముతోడ, నాశరుల్
మానిని, దత్సహాయుఁ, న లంఘ్యబలాధ్యుఁ జూచి, యంత, నా
జానుమదుగ్రసైనికనిశాచరులొక్కమొగిన్ మహాఽఽర్భటిన్
బూనికమై రణక్రియ వినోదముగాఁగఁ దలంచిరాత్మలన్॥ 104

శా॥ అత్యుత్సాహముతో బహు ప్రహరణ వ్యాపారవేత్త్ర గ్రణుల్
పైత్యుల్ వచ్చుట జూచి, ముక్తముని కర్తివ్యజ్ఞుఁడై, స్వీయపై

న్యాయైజ్యజ్ఞ్యల్యమునౌర్వదీప్తులు మియన్ ద్యావాపనుల్

నిండఁ గా

“నిత్యోర్జ్వల్యమున్ బొనర్పుఁ”డని మన్నిలన్ ప్రబోధించుడున్॥

చ॥ అపుడు సువీక్షణాదుల, సహాయులఁగన్గొని మాని మౌళియున్

విపులవచః ప్రకారములవిన్నెనిటుల్ - “కనుగొంటిరే” ఁథ

ద్విప హయపత్తి యుక్తుడయి, బీరములాడుచు, జానుమండల

సృపుఁడు, మహాస్త్రశస్త్ర చతురత్వముఁ జూపగవచ్చెఁ జెచ్చెరన్

నీ॥ “మేరుమందరములా, తేరుల తీరులా”

యనువిచికిత్సయుర్యాలూఁప,

“నడగొండలా, మహాన్నత మదగజములా”

యనుసనుమాన మొయ్యన జనింప,

“రంగదుత్తుంగ తరంగంబులా, తురం

గంబులా” యను సందియంబు దోఁప,

“నీళ్ల త్రుళ్ళింతలా, కేక్రిళ్లు వాతెడుభటా

టనములా” యను శంక మనము నింప,

గీ॥ జానుమండలు చతురంగ సైన్యమిదియుఁ

గదియమనలను ధరణిగ్రక్కదలఁజదలఁ

బ్రాకుకెంధూళి వింత యెఱ్ఱితమోవి

తానమన్ భ్రాంతి లోకులందఱును బొంద॥ 107

మ॥ మనపైవచ్చు భయంకరాసురుల సమ్మర్దంబు, జేవాంశ సం

జనితుల్, మీరలణంపఁగావలె; రహస్యజ్ఞుల్, రణోద్యోగ నై

పుణముల్ నేర్చిన దిట్టతాదురుగదా! పుణ్యాత్మలారా! మహే

శుని యాజ్ఞన్ దునుమందగున్ దనుజ, దుష్టున్,

జానుమన్నామకున్॥ 108

శ్లో॥ అగ్నిమిపాంబ, సంగరమునందు సహాయయగున్; ధ్రువంబు; త
జ్ఞాను మదాహ్వానమునురువి శంకటపారుషు, లోకకంటకున్
నేను వధింతుఁ; జూడుఁడు ముని ప్రవరుల్ ! భవదీయసాహ్యమున్
న్యూనముగాఁ దలంపను; మహోద్యమ మీయది మీయదేనుఁడీ!

శ్లో॥ ఇంతకుమించి చెప్పఁబనియేమి ? పరాక్రమభూషణుల్, రణా
త్యంతవిహార సంభ్రమ మహాకుతుకానితరాత్త సాహసుల్,
వంతునవచ్చు రాయగరువంబికఁజెల్ల గరాడు; వాఁడుదు
ర్దాంత దురంతయాతనల, "అంపపుఁగోత" జగానజెట్టఁజే!॥ 110

ప॥ అనుమునివరు నెచ్చరికమెయి, మెయివొంగనింగికి జంగ
సాచునట్టు లువ్వెత్తునలేచి, సేనానులందఱు శంఖభేరి గోముఖమర్దశ
మడ్డక కాహళజయఘంటాఁఁది మహావాద్యంబుల ఘోషంబులు
బూన భోంతరాళంబునిండించుచు, దిగ్గజంబులు జెగ్గడిల్ల, లోకపాలురు
తల్లడిల్ల, బ్రహ్మాండబు భేదిల్ల, గులాదలంబులు మొగ్గతిల్ల, గ్రహ
నక్షత్ర తారాగణంబులెల్లడుల్ల. వీరవిహారంబులన్ విజృంభింపుచు,
నిలింపులకింపుసంపాదింప, వారును, గోరికలీరికతెత్త, నియత్తలంబునన్
విమాన యానంబులవచ్చి, బారులు దీర్చిల్చి, మాత్తక మూని
మాళికి జయంబుగల్గుపొంటె స్వస్తివాచనంబులు గావింపుచుంఁ
రప్పుడు.

111

నీ॥ జానుమంతుఁడు, ముక్త హానియు విజగీష

భూషగాఁ గల్గి, యా స్ఫోటనముల,

నిస్సూర్జిత పరాక్రమస్ఫూర్తులు జెలంగ

స్పర్ధాశులై, పరస్పరము దాఁకి,

తృప్తులుగాక, సందీపులై, దృపులై

యుద్ధరోధతి బహు వ్యూహమును

రచియించి, రణరంగ రంగస్మహోత్సాహ

సాహసోపేతులై, మోహరించి,

న్యాయజ్యోతిషమునార్యదీప్తులు మియన్ ద్యావాపసుల్

నిండ గా

“నిత్యోర్జ్వస్వలమున్ బొనర్పు”డని మన్నీలన్ ప్రబోధించుడున్॥

చ॥ అపుడు సువీక్షణాదుల, సహాయులఁగన్గొని మాని మాళియున్

విపులవచః ప్రకారములవిన్నెనిటుల్ - “కనుగొంటిరే” ఓధ

ద్విప హయపత్తి యుక్తుడయి, బీరములాడుచు, జానుమండల

సృపుడు, మహాస్త్రశస్త్ర చతురత్వముఁ జూపగవచ్చెఁ జెచ్చెరన్

సీ॥ “మేరుమందరములా, కేరుల తీరులా”

యనువిచికిత్సయుర్యాలలాఁప,

“నడగొండలా, మహాన్నత మదగజములా”

యనుసనుమాన మొయ్యన జనింప,

“రంగదుత్తుంగ తరంగంబులా, తురం

గంబులా” యను సందియంబు దోఁప,

“నీళ్ల త్రుళ్ళింతలా, కేళ్ళు వాతెడుభటా

టనములా” యను శంక మనము నింప,

సీ॥ జానుమండలు చతురంగ సైన్యమిదియుఁ

గదియుమనలను ధరణిక్రక్కదలఁజదలఁ

బ్రాకుకెంధూళి వింత యెఱ్ఱ తమోవి

తానమన్ భాగింతి లోకులందఱును బొంద॥ 107

మ॥ మనపైవచ్చు భయంకరాసురుల సమ్మర్దంబు, దేవాంశ సం

జనితుల్, మీరలణంపఁగావలె; రహస్యజ్ఞుల్, రణోద్యోగ నై

పుణముల్ నేర్చిన దిట్టతాదురుగదా! పుణ్యాత్ములారా! మహే

శుని యాజ్ఞన్ దునుమందగున్ దనుజు, దుష్టున్,

జానుమన్నామకున్॥ 108

ఉ॥ అమిషాంబ, సంగరమునందు సహాయయగున్; ధ్రువంబు; త
జ్జాను మదాహ్వయాసురువి శంకటపారుషు, లోకకంటకున్
నేను వధింతుఁ; జూడుఁడు ముని ప్రవరుల్ ! భవదీయసాహ్యమున్
న్యూనముగాఁ దలంపను; మహోద్యమ మీయది మీయదేసుఁడీ!

ఉ॥ ఇంతకుమించి చెప్పఁబనియేమి ? పరాక్రమభూషణుల్, రణా
త్యంతవిహార సంభ్రమ మహాకుతుకానితరాత్త సాహసుల్,
వంతునవచ్చు రాయగరువంబికఁజెల్లగరాదు; వాఁడుదు
ర్దాంత దురంతయాతనల, “అంపపుఁగోత” జగానబెట్టఁజే! 110

ప॥ అనుమునివరు నెచ్చరికమెయి, మెయివొంగనింగికి జంగ
సాచునట్టు లువ్వెత్తునశేచి, సేనానులందఱు శంఖభేరి గోముఖమర్దశ
మడ్డక కాహళజయఘంటాఽఽది మహావాద్యంబుల ఘోషంబులు
జూన భోంతరాళంబునిండించుచు, దిగ్గజంబులు బెగ్గడిల్ల, లోకపాలురు
తల్లడిల్ల, బ్రహ్మాండబు భేదిల్ల, గులాహంబులు మొగ్గతిల్ల, గ్రహ
నక్షత్ర తారాగణంబులెల్లడుల్ల, వీరవిహారంబులన్ విజృంభింపుచు,
నిలింపుఁకింపుసంపాదింప, వారును, గోరికలీరికలెత్త, నియత్రలంబునన్
విమాన యానంబులవచ్చి, బారులు దీర్చిల్చి, మాత్తక మాని
మాళికి జయంబుగల్గుపొంటె స్వస్తివాచనంబులు గావింపుచుంఁ
రప్పుడు.

111

సీ॥ జానుమంతుఁడు, ముక్త హానియు విజగీష

భూషగాఁ గల్గి, యా సోఫటనముల,
నిసూర్జిత పరాక్రమస్ఫూర్తులు జెలంగ
స్పర్ధాశులై, పరస్పరము దాఁకి,
తృప్తులుగాక, సందీప్తులై, దృప్తులై
యుద్ధరోద్ధతి బహు వ్యూహములను
రచియించి, రణరంగ రంగస్మహోత్సాహ
సాహసోపేతులై, మోహరించి,

గీ॥ యంచితాత్మ ప్రతాపదీవ్యత్ప్రభావ
భావితౌన్నత్య సాతత్య భవ్యరవ్య
నలతిరస్కారకారి సోష్ఠ్యల సదాయు
ధ ప్రయోగ సనైపుణీదీప్తులైరి॥

1 2

చం. తదుభయనై న్యముల్ బహువిధంబులఁజిత్రవిచిత్ర చంక్రమో
ద్యదురుశరాసితోమర ముఖాయుధపాతములనభివీరవా
ర దృఢతరప్రయుక్త ముఖరప్రఖరాఖి శస్త్రఖండన
ప్రదరములున్ శౌలంగ, సమరంబొనరించె భయంకరంబుగన్॥ 113

ప. అట్టి బెట్టిదంపుధట్టనంబున నిరువాగునన్ గల జగజ్జెట్టులనోన్యన
శస్త్ర సంపాతశాతితులై, వుష్పితాశోకంబులును, బుష్పత్కింశు
కంబులునుబోలె, రక్త సిక్తాంగులై, వీరావేశంబులులేశంబైనమానక,
తురంగంబులను నిర్భిన్నాంగంబులను, శతాంగంబులను శతాధికాంగ
భంగంబులను గావించుచుండిరప్పుడు సర్పరోమనామకాసుర వీరుండు
సువీక్షణుని, ఖడ్గరోముండు సుబాహుని, జయబుద్ధినిలోచనున్,
మాయామేయో పాయుండైన మహాకాయుండు మహాబలుని, గరాళ
నాముండు మహాజనునిన్ దాఁకి, వీ (యీ) డవోపని పౌరుషంబున
ద్వంద్వయుద్ధ సన్నద్ధులైరి. తదనంతరంబ॥

114

ఉ॥ చండ పరాక్రమక్రముండనాధ్యుడరుధ్య శరప్రయోగ ద
క్షుండ తిరూక్షతన్ గదిసి, క్రోధము మిక్కిలి హెచ్చు, సర్ప రో
ముండు సువీక్షణున్ శరసమూహానిమగున్ బొనర్చి, సారథిన్
గండడఁగించి, గుట్టములగానిలఁజేసెలఘుత్వ మేర్పడన్॥

115

ఉ॥ అంత సువీక్షణుండును, మహామహిముండు, తదా శరున్ శరా
త్యంతనిదాఘతైశ్శ్యము సహస్రముఖంబుల భూనభోఽంతరం
బంతయునిండ, బెండువడ, నాహవదోహలతావ్యపేతు, భీ
తాంతరు, లజ్జితాశయు, క్షణార్థము నెవ్వగముంచె; ముంచినన్॥

ఉ॥ వాఁడునునీడవోవక, యవక్రపరాక్రమ మొప్పునెన్నియే
వాఁడి శరౌఘముల్ బఱిపి, వై రిపయిన్ జయకాంక్షమించినన్,
బోఁడిమివీస మేఁబొలివోని సువీక్షణుఁడోహటించి, కి
గ్గాడి సురారికార్ముక ముఖండితమున్ బొనరించె ప్పేల్మిడిన్॥ 117

ఉ॥ వెంటనె సర్పరోముఁడును వేఱొక వింటిని గేఁదాల్చి, “ని
ష్కంటకుఁడయ్యెడున్; బ్రభువఖండ జయంబును బొందుగాక; యీ
తుంటిరి యెందుఁబోగలఁడు? దోమకు నేన్దులు బెగ్గడిల్లునే?
రెంటెము దాల్చు ముక్తమువి మృత్యువుదంష్ట్రలఁ జిక్కినట్టలే!”

క॥ అని, యిటుఁగన్ దనఁగోఁదా
ననుకొనుచున్, సర్పరోముడాఁ సజ్జధనుం
ర్ధ్వననుండయి, నిశితశర
ప్రణిపాతంబులను రిపుల వడిముంచెత్తెన్॥ 119

శా॥ ఆగ్నేయాస్త్రము వింటఁదొడ్గి, దనుజుండా సర్పరోమాఖ్యుఁడున్
భగ్గు ప్రజ్ఞఁడుగామి నెంతయుమదిన్ గాటఁబుగాఁమ్మి, యు
ద్విగుండోచు, సువీక్షణున్ జఱచుఱిన్ వీక్షించి, “తఱ్ఱేన భీ
భుగ్నంబై, నశియించుఁగాత”మని, విస్ఫూర్తిన్ బ్రయోగించినన్॥

శా॥ దానిన్ మానుపఁగా, సువీక్షణు నాఘన్ వారుచాస్త్రంబు, న
న్యూనాసహ్య మహత్త్వజిత్వరరిపుహ్రాసఁగి భీతి ప్రదుం
డై, వైష్ణవ్య మహిష్ఠనిష్ఠమెయి, బ్రత్యాలీఢపాదస్థుడై,
సేనల్, మాత్తీక మౌనియున్ బొగడ, నేసెన్ నిక్రమావక్రుడై॥

వ॥ మఱియును, సువీక్షణుండు విపక్ష దుర్నిరీక్ష్యుండై, సర్ప
రోముని రథ్యంబులనేడేసియు, సారథిపై నేడును, సంధిబంధములను
బడేసియు, ముఖమున నాటును నారాచరంబులు గాడనేసియు,
నొక్క వాలమ్మున వానిచేతి చాపంబును, నొక్కని శాతశిలీముఖం
బునఁ డెక్కింబును నేఁగూల్చిన, సర్పరోముండునుర క్తసిక్తాంగుండై,
క్రోధవిహ్వలుండై, సువీక్షణుని గదాఽఽఘాతశాతెతుంజేసె-నంత॥

మ॥ నెఱజోదాగదఁదీక్ష నాయకము నే భిన్నంబుఁగావించి, నాఁ
డరికంతచ్చిదకుంత కుంతశరశక్త్యాద్యాముధంబుల్ పరం
పరగాఁ బర్వఁగఁజేయ, మానియును శుంభదృక్తియుక్తాత్ముడై,
స్మరియించెన్ నిమిసాంబ, చానవజిఘాంసా

శ్చయోగ్లా (ద్భి) సియై॥ 123

మ॥ నిమిసాంబా కరుణాకటాక్ష నిబిడానింద్య ప్రభావాస్త శ
క్తి మహాశక్తి మదాయుధ ప్రవరమున్ దీండ్రించి, వక్షోంతర
ప్రమథోద్యుత్ప్రఖర (పహారిముగఁ దీవ్ర) ప్రక్రియన్ మించి, వై
వ, మృతేంద్రయ్యైంద్రదీయఘ తమున నవ్వాఁడున్ శూణార్థంబునన్॥

ఉ॥ జానుమదా శరుంజవనిచండిమ, తన్ గెలిపించునంచు, నెం
దాన, దృఢంబుగా, యదవదాననిశేషములెంచి, సమ్మచున్,
దా, సముచిద్విడాదిని బుధప్రకరంబు, బహుప్రకార వై
నోన్యత సత్త్వహాననుచు, నువ్విఘటించునుఁ డొచ్చులన్॥ 125

గీ॥ అట్టి జగఁజెట్టి, సర్వగోసూభిధాన
యా తుధానాధముఁడు నిమిసాంబచే, ను
వీక్షణుపరాక్రంబుచే, నాక్షణంబ
నేలఁగూల, రక్షసేననివ్వ లేక॥

126

క॥ హాహాకారముఁ జేయుచు,
నాహవభూమికిని దూరమై కర్తవ్యం
బూహలకందకపోఁగాఁ,

“బాహి”యనుచు, నెన్ది కాల్గిపైఁ బడినంతన్॥

127

ఉ॥ హానివరుల్, “నువీక్షణుని మానిత శౌర్యమవార్య”మంచు, వై
మానికవారముల్, మునియు హక్తికుఁడున్ ముదమంది, స్వస్తివా
చా నిరవద్య నిర్మల నిజప్రకట ప్రచురానురాగ యో
గా నితరాభిగమ్య హృదయ ప్రమదాతి శయాఘ్యులై, కడున్॥

గీ॥ సాధువాదముఁ జేసిరి సంతసించి;

ఖడ్గరోమ సుబాహుండు, ఖండ శౌర్య
చండిమోద్దండులొచ్చుచు, గేసరియుఁగేస
రియును దాఁకిన యట్టి చారిత్ర దోఁప॥

129

క॥ అన్యోన్యముదాఁకి రసా

మాన్య ప్రాభవముమీఱి, మైవెంచి, మహా
మన్య స్వరూపులొచ్చుచును,
జన్యోత్సహంబుతో నజయులు పోరన్॥

130

ఉ॥ ఒండొరు ప్రేయు బాణముల నొండొరు మధ్యపథంబు నందె యు
ద్దండత, ఖండఖండములతాదృశవీర రపైకమూర్తులై,
చెండుచు, జండ శౌర్యులయి, శీఘ్రత, లాఘవమొప్పుబోరగన్,
గండరగండలై, ముఖవికారము దోఁపఁగనీక, వీరకమై॥

131

ప॥ ఇట్లు కొంతసేపు వారిద్దరును నొండొరులుతీసి పోని వీరా
వేశంబునన్ బోరాడి రంత, సుబాహుండును, ఖడ్గరోముని రధ్యంబులన్
గూల్చి, విరధునిఁ గావించిన, వాఁడును, రణరంగంబువీడి, తిప్పున
నింగికెగసి, ధనుర్ధరుండై, శరపరంపరలన విచ్చిన్నంబుగాఁ బఱపినన్,
బిఱివోని మగతనంబున సుబాహుండును, సహస్రోత్పాతంబునన్ మించి,
వానికవచంబుఁ జించి, యర్థచంద్రాకారంబై న సాయకంబున్ బ్రయో
గించి, తద్ధనుశ్శింజినీ భంజనంబుఁగావించె-ననంతగంబ॥

132

మ॥ హరికాండః పత మాభునై పుణరయ వ్యాధూననత్రాస కృ

చ్చరతోద్దాముఁడు, ఖడ్గరోముండవకాశంబెల్లొచ్చిక్కన్, గడున్
గతినంబౌ పరిఘాయుధంబుఁగొని, యాకాశంబుపై కేగెఁదా

“మరనిద్రాఘత, సత్రభోజనత”యన్ మాడ్కిన్ బరీహస్యంబై॥

చ॥ “ఇప్పుడె సుబాహుఁజంపవలెనెట్లయినన్, మదమోఘశక్తి నీ
చవుఁ బ్రధనోద్యమంబిది ప్రచండత జానుమదాధి పత్యమున్
విపులతరంబొనర్పవలె; నిశ్చయమిద్ది”యటంచు, నాఁడు న
ప్పు పరిఘువై చెవై రిపయి ముష్కరుడైఁ, ప్రతిఘా ప్రకృష్టుడై॥

చ॥ అయిదునిశాతసాయకములాశరపాశమదాపహృజ్జగ
త్త్రయభయకృత్ప్రపాతముగ, నై వవచోఽనుగృహీతుఁజేసె; “ని
శ్చయమిఁక, ఖడ్గరోముఁడని, శాతితుఁడొ”నని, సంతసింప, నెం
తయును వియచ్చురోచ్చయమ నారతముత్కలికేరితంబుగన్॥ 135

ఉ॥ అంతట, హీనసాధనతనాశరుఁడా ప్రతివీరుఁజూచి, యా
శాంతములన్ గనుగొనుచు, “జాలును-జాలు! సుబాహువీర! నీ
వంతల, నింతలనీరివు, నిరాయుధు, నన్ను వధింపఁజూతువే?
సుంత దురంబుమాను”మనుచున్, మఱియొక్కశరాసమున్ గొనెన్॥

మ॥ అటులన్ గైకొని, ఖడ్గరోముఁడు, రణవ్యాపారమేసారఁగాఁ,
బటుబాహూజ్వలుడై, సుబాహుపయిదృష్టప్రక్రియన్, దా విశం
కటుడై, బాణపరంపరల్ గురియ, ముక్కల్ సేసి యవ్యాని, ది
క్తటముల్ మార్పులుకన్, మహామహుఁడు వక్కాణించెనిట్లాతఁడున్॥

ఉ॥ “ఓరి, నిశాఽటకీట! వినవో, మదవశ్యవచశ్చయంబు! మీ
నేరములే మెఱుంగమే? మునిప్రకరంబుల, బ్రహ్మ వేత్తలన్
దారుణరీతిమై బహువిధంబుల బాధలుపెట్టి, యజ్ఞముల్
మారటలేక, మీరలు చలంబునఁ బాడరఁజేయలేదొ ణో!” 138

చ॥ అనుచు, సుబాహుఁడా శరు, గతాసునిఁ జేసినయంత, ఖడ్గరో
మునిపతనంబుతో నసురుమూఁకలు విచ్చి, యిత స్తతః పలా
యనపరులై రి; వేల్పులు, మహర్షులుమెచ్చిరిజేతయా సుబా
హుని; బహుశంఖదుందుభిరవోల్బణమయ్యె దిశాఽవకాశమున్॥ 139

ఉ॥ అంత, విరోచనుండు భయదాహవ వీరవిహారహరి, దు
ద్ధాంత పరాక్రమక్రముఁడరానిరాస పరాయణుండు, కా
లాంతకమూర్తి, పౌరుషజయాధికల్బయశః ప్రకాశుఁడ
చ్చాంతరుఁడక్షయోద్యతజయంబుఁగొనన్, జయబుద్ధినుద్ధతిన్॥140

చ॥ ఎర్రదిరణాంగణంబున జయేచ్ఛ మెయిన్ జయబుద్ధి నెమ్మెయిన్
జిద్రుపలుగాఁగఁజేయుడు, విశ్వంఖలతన్, ఖలతన్, గులాచలం
బద్రువఁగవీచువీవలిక్రియన్, సివమెత్తి, దిదృక్షుపై న్యముల్
విడిచిత్తోలంగఁగా, రణభువిన్ విహరించి రుదంచితోద్ధతిన్॥ 141

చ॥ అనురుఁడు, మానిమాళియు గదాభిహతి ప్రవణుల్ రణస్థలిన్
విస్మమరకౌశలంబమర, ప్రేయుచు, నొండొరు ద్వంద్వయుద్ధమం
దసకృదపార పౌరుషరుషాతిశయంబున మించి, నొంచి, తా
రసదృశవీరశేఖర మహత్త్వమహస్త్వముహుస్సుసత్త్వతై ॥ 142

కం॥ “అతర సుకరమ్మగు”నని,
యనిమిషులగ్నింపఁ దగినయని యొనరుపఁ, బా
యని పగనసురయు, మునియును
ననిచిన కనలగ్నియై, యనాశ్వస్తముగాన్॥ 143

శా॥ వీరావేశముతో విరోచనుండు దద్విడ్విర్వర్య హార్యస్త్ర శ
స్త్రాధాన్ధ స్థిరసంప్రయోగ నిపుణుండై, యర్థచంద్రాంచితా
కారంబైన శరంబునన్ గుణధనుః కంఠంబులన్ జెండి, బృం
దారారాతినొనర్చె నెక్కటిక్రియన్ నామావశిష్టున్ రిపున్॥ 144

మ॥ ఇటులీలన్ జయబుద్ధి, తత్సహ చరుల్ హీనక్రియోత్సాహులై,
విటతాటంబుగ వీడిపోయిరసురుల్ వెన్ జూడకంతంత, నె
ట్టెటులో; గంగరగండలయ్యును, సురల్ హెచ్చుచు, భావించి, హృ
త్పుటముల్ బీతున “బిక్కుబిక్కు”మన, నుద్యోగింపలేకయ్యెడన్॥

క॥ మాయా సిద్ధాసురుఁడును,

మాయావియు, ద్వంద్వయుద్ధ మాయాధత్వా

మేయాత్మీయానన్వితో

ఛాయాకారంబులొప్పి, రణమొనరింపన్॥

146

మ॥ దశతాళోన్నతవిగ్రహుండు, కుహనా ధార్మ్యాతిదాప్యోదిదో

ష శతావిష్ట దురాశయుండు, వికృతా శాంతస్వరూపుండు, ఘా

ల శిరోధి ప్రతిమందరుండు దరి, త్వేళంజేసి, వ్యాతాననుం

డు, శృతక్షీరదనార్యమాననుండు, పోటుంబంబు, దై త్యుండొగిన్॥

వ॥ పెచ్చరిల్లిన మచ్చరంబున హతాత్పాతంబున మౌక్తికమాని
మాళిసేనలన్ జిందటివందఱఁజేయం దొడంగినయంత; దన్నియంతయు,

మాయావియునైన మహాకాయుండు విజృంభింప, మహాబలుండు నిమే

షాంబను స్మరియించె; నంత నమ్మహామాయయు, నిమేషార్థంబునన్

బ్రసన్నయై, “వత్సా! భయంబు వలదు. వీనిన్ జీల్చి చెండాడు”మని,
యుపదేశింప, నాతండా యాతుధానుమేనెల్లభల్లంబులన్ గ్రొచ్చి,

యూర్చిన, వాఁడా యాకారంబునుజ్జగించి॥

148

శా॥ సింహవ్యాఘ్రవరాహవాహరిపు విస్మేరాకృతుల్దాల్చి, ఘో

రాంహోఘ్రాహ దురూహమోహ కుహనావ్యాపారపారీణుడై,
రంహః ప్రక్రమవక్ర విక్రమ ముహుర్హంకారహంకారుడై,

“హంహో! జియ్య! హసాదటంచు,” నిజసైన్య వ్రాతముల్

మెచ్చంగన్॥

149

శా॥ పోరంబోర, మహాబలుండపుడు నిర్ముక్తగ్రనారాచదు

ర్వారుండై, రణరంగమందుఁగపట ద్రాఘిష్ఠదార్ధ్యాభ్యు, దే

వారాతిన్, జమువీటఁదత్కృతము, నూత్నాతిభ్యమున్ గై కొనన్,

రారాపిల్ల మహాఽస్త్రశస్త్ర నికరద్రాక్షాతితున్, బంపినన్॥

150

శా॥ భీతాత్ముల్, హతశేషులూ సురరిపుల్ బిర్వీకులన్ జెంది, దు
ష్టాత్ముల్ “కాలికిబుద్ధిసెప్పిరి” మునుల్ సంతోషితస్వాంతులై
రాతోద్యధ్వని, జేత్రపైనికనికాయాధాత శంఖధ్వనుల్
చేతోమోదముఁగూర్పఁబర్యె; సుమవృష్టిన్ దేల్చిరుర్విన్ సురల్॥

ఉ॥ రంగదభంగశౌర్యుఁడు, కరాళముఖుండును, లక్షణజ్ఞుఁడున్,
సంగరరంగచంక్రమణ సంగతులై, యతులైకతాన భం
గిం, గడిచిన్, బరస్పర జగీష సజేశులకాఘ్నఁ, దృష్టి, దీ
ప్తింగలిగించుచున్, దెలివి, తేటయుఁజూపి, రణంబొనర్చుడున్॥152

శా॥ ఉన్నట్టుండి కరాళ వక్త్రుఁడు, రణోద్యోగంబురెట్టింప, ద
ర్పన్నత్యంబున శత్రువర్గమున కొయ్యన్ “గుండె గాలంబుగా”,
మిన్నున్ దాఁకునసంగ నేచి, రణభూమిన్ లక్షణజ్ఞున్ ముహు
ర్భిన్న సైర్యు నొనరెచ్చె; సారథిని, దేరిన్, వాఙ్మన్ నూఁకుచున్॥

ఉ॥ ఐనను, లక్షణజ్ఞుఁడు రణావని నిల్చి, విచక్షుణుండు ర
క్తాననుడై, రణోగ్రుండు శరాగ్రముతాఁకియుఁదాఁకకున్న, ము
న్నే నగుబాటుకోర్చి, రిపులేడైఱఁబాటునటుల్ విచిత్రచే
ష్టానీతరానుగమ్యచతురాహవరంగవిహారహరియై॥ 154

సీ॥ ఆకర్ణకృష్ట వృత్తాకార కోదండ
దండుండై, విక్రమోద్ధండుఁడౌచు,
గండరగండలా చండ దుశ్చర్యర
క్షసైన్యనాథుల జక్కండంచి,
ప్రతివీరుని, గరాళవక్త్రుఁడనుత్రాణ
నిర్భిన్నుఁజేయు పొంఁటెనుసురంబుఁ
జీల్చి, సారథిని, దేజీఁగూల్చి, నిశాత
సాయకంబుల సప్తసంఖ్యనేయ,

గీ॥ ఊమ్మువగిలె; నూతుండును సొమ్ముసిల్లె;
 రథ్యములు పాటిపోయెను రథము విడిచి;
 యైన, వీడని ప్రాధి, నయ్యాతుధానుఁ
 డాలమొనరించె లక్షణ జ్ఞాఖ్యతోడ॥ 155

శా॥ వక్షశ్చ్యోతదసృక్రప్రవాహములు పర్వన్, లెక్కయేలేక, త
 ద్రక్షోఽధ్యక్షుండు తీక్షణభల్ల శరవర్షం బొప్ప, శత్రుక్షయా
 పేక్షన్ బోరొనరించి, మించెనసమాహీనోజ్జ్వలాటోవుండై,
 యక్షీణోత్కలికాదిదృష్టుజన నుత్యస్సారదోస్సారుండై॥ 156

చం. అపుడు కరాళవత్త్రిని గతాసునిజేయఁగ, లక్షణజ్ఞఁడనన్,
 విపులతరప్రతాపమున నిశ్చల నిస్తునిరభిరార్భటిన్
 గపటనట ద్భుక్రికుట్యధికనాట్యకరంగ విశాలఘోష
 ట్టపృథుల భీకరహఠాద్వికట ప్రకటాట్టహాసుండై 157

చం. “నిలు-నిలుమోరి! మూర్ఖ! రజనీచరనీచ! రణాంగణమ్మునన్
 ఖలు, నినుఁదున్మి, లోకమునకంటకమున్ బొనరింతు; మీరుని
 చ్చలుసురలన్, మహర్షుల నశంకితచిత్తులచై, విశంకటో
 జ్జ్వల బహుహింసలన్, దురితవర్తనలన్ గడుగాసిపెట్టరే?” 158

మ॥ అనుచున్, నైత్యుగరాళ వత్త్రిఁగని లక్ష్యంబొప్పఁగా, లక్షణ
 జ్ఞ నిరూఢాఖ్యుండు చూపజెల్లవాగడన్, సమ్యగ్దనుః కర్షణం
 బునముయ్యేడుశరంబులన్ బఱపి, సమ్మార్చాఽలసున్ జేయఁగా,
 దనుజుల్ భీతిలి, పాటిపోయిరి భృశాధశ్శీర్షులై, యత్తటిన్॥ 159

చం. ఎదిరిబలంబు, స్వీయబలమెంచక, జానుమదాహ్వాయుండును
 న్మదఁడయి, దుష్కుఁగ్రీధాఽఽంధ్యము; మనఃప్రభవంబు
 తమస్కరంబుగాఁ,

“గదనమొనర్చి, సైనిక నికాయముతోమునిముచ్చు, మాక్తికున్
 విదళితశీర్షు జేసెదననిన్ ద్రుటిలో”నని, విష్ణువీఁగుచున్॥ 160

ఉ॥ “కొంచెదుర్పవచ్చు తనకున్ ద్రిజగజ్జయ వైభవాతి శో
భాఁచితమూర్తి కెవ్వరెదురై, దురమున్ బొనరింతు? బావురే!”
యంచును, జానుమండలుఁడహంకృతిమై, నెసరేగి, “రండు; రా
త్రించర వీరులార! పెనుదీయక, పోరగఁగడంగుఁడుద్ధతిన్॥” 161

మ॥ అనుచున్, దానవ సైనికావళికి వీరావేశమున్ గూర్చుచున్,
దనవారిన్ బురికొల్పి, మాక్షికమునీంద్రద్రాక్షయోత్కంఠ, నె
మ్మనమున్ నిండఁగ, జానుమండలుఁడు తస్మానీంద్రు సైన్యంబుపై
ఘననారాచ పరంపరల్ గురిసెఁజెట్ట్యైక్రూర్య వ్రుఁచె॥ 162

శా॥ తత్సంరంభము, యుద్ధసన్నహాసమాధత్యంబు, దోఁప్రౌఢిత
త్వోత్సాహంబును నూతగాఁగొని, నిజవ్యూహంబులన్ గూడి, య
త్యుత్సేకంబునజానుమండలు, మహాంహో మోహమోఘేహతోఁ
దజ్ఞైన్యంబులు మానిసైన్యములపై దర్పంబుమెఁదాఁకినన్॥ 163

ఉ॥ “రక్కసులు శ్రుమిఱుచు, శరప్రముఖ ప్రధనోపయోగిన
మృక్కరణంబులన్ బఱిపి, యహవదోహాలతన్ జెలంగ, నీ
యుక్కిపులొక్క లెక్కయె? రహోలసితంబులవేల? రండు - రం
డొక్కటఁజీల్చి చెండుదము; యుద్ధమిఁకెప్పటికంతమొందెడున్?”

వ॥ అనుముని వరుని పసుపుననని యొనరుప మిగులఁగుతుకము లెదలఁ
బొదల, నొడయని ముదల గయిగొని, మునినికరములు నికరములగు
మగతనములు మెఱయ, రయమునఁగదిసి, యసురుల యసురులు
గొనఁదలఁచి, దురమున నెదురు వడిన యరిసము దయముపయి వినవిస
వినిశితశర పరంపరలు గురియ, బెగఁడుఁగడుఁ గుడిచి, చిడిముడివడుచు,
దనుజులు సమర తలమును విడిచి, తోకముడిచి, పెనుదిరుగుటయె,
యదనుమెయిఁదమకుచితమయిన పనియని తలచి, మగిడిచనుటఁగల
తమతమకమునుగనుఁగొనినదనుజవిభుఁడుతనయనుచరులదిగులుడుపుచు
నొడుపునగనుఁగొనల నలుపుఁబొగలు గలుగుకఱకుఁజూపు

లను గనలనలమయి, నెఱుసులుమియుటఁదెలిపియుఁ, దెలుపక, యనువు
మెయి గడుసుఁదనపుఁబలుకులు పలుకుచు, దనతలబిఱుసుఁ దనము
తఱుగుట తలదఱుఁగుట యగునని, యదిబయలు పడనీయక, సావ
హిణ్యంబుగా, సావహేళనంబుగాఁదెచ్చికోలు బింకంబున నామ్రముక్కడి
రక్క-సుండిట్లనియె॥ 165

ఉ॥ “ఏను జగద్విజేత; నెదురెవ్వరు నాకు? ధనుర్ధరుండనై,
పూనిరణాంగణంబునను ముక్తువిఁబ్రాణవిముక్తుజేయనే?
జాను మదాహ్వాయుండనఁగ, శంభుఁడు, శార్ఙ్గయు, శక్రుఁడున్,
సురల్,
మానులుభీతిబొందరె? “పలాయనమంత్రము” మానుడియ్యెడన్॥

శా॥ రక్షోరా-జ్యమకంటకంబుగ నొనర్పన్ బూని, సర్వాసురా
ధ్వక్షత్వంబువహించి, మించి, సమరవ్యాపారమేపార, శ
స్త్రాక్షీణోజ్జ్వల సంప్రయోగతతదైర్యభైరవసచ్చార్యలీ
లాక్షోదక్షమలాలసానలససోల్లాసోద్యమోద్భాసినై॥ 167

ఉ॥ వీరవిహారహరినయి, విస్ఫురదాహవకేళిలోలతన్
మారుతులన్ జయించి, యసమాన పరాక్రమశాలినై, మహా
ఘోరతఃజూపఁ గోరెద; నకుంత శరాద్యఘలాయుధ ప్రయో
గోరు తరోద్యమోచితసముత్సుకతన్ జనుడెండు మీరలున్॥ 168

చ॥ అని, యనుయాయులన్ దఱిమి, యాహవదోహాలులన్ బొనర్చి, య
య్యనిమిషమై రిముక్తమునినాదటఁగన్గొని, “యోరి, మాక్తికా!
మునికులపాంసనా! విగతబుద్ధి! యెఱుంగవునన్ను, జానుమం
తునిఁ, ద్రిజగద్భయంకరు; నినున్ గడతేర్చెదఁ బోరవేల్చిడిన్॥

చ॥ ఎఱగలిఁ జేర్చితో తులువ! తృణ్య; నగణ్య పరాక్రమక్రమ
స్ఫురితుని, నన్నె దుర్బలప్రోడయెవండుర? యుండి-యుండి, చి
చ్చుఱుకు పతంగమైతివి; మహాగ్రమదీయ శరాగ్ని మ్రగ్గవే?
పఱచ! నినున్ బడల్ పఱచబ్రాతియె? నీవొకపోటుబంటవే?॥ 170

చ॥ మదను చరుల్, భయంకరులమర్త్యుల, మర్త్యుల లెక్క-సేయరు
ద్యదరిరాసలాలసులతాంతలతాంత సరోదరుల్, నిర
స్తదరులు, సంగరోద్ధరులు, తత్పరులాయుధవిద్యలన్నిటన్;
విదితచరుల్ తృదాప్తులకు; వీఱిడి వేడబమేలనీటిటన్? 171

చ॥ విను; పిశితాశనుల్ నమలివేయుదురోటు నినున్; దురాత్మ! నే
నునుదునుమాడుదున్; మఱిమునుల్, సురలున్
“సురకంటకంబు,” గం
టను గనుగోగలారె? వికటప్రకటావితథ ప్రలాపముల్
మును వినిపించి లెల్లెడల; మొక్కల మేలర ? మాక్తికాహ్వయా!॥

కం॥ నీవెందేగినగానీ,
వావిరి నినుబిట్టుబట్టి పల్లార్చెద; నా
దేవభును విని, నీపా
టా విమ్మొతదీనభావులై, చెడరోక్కో!॥” 173

వ॥ అని బహువిధములగు బిభీషికలఁ దెగడుచు, దనకొలది యెఱుఁ
గక, వదరుటలు విని, దరహాసిత వదన కమలుడగుచు, మునివరుడు
దనుజున కిట్లనియె॥ 174

మ॥ “విను; పౌరా! నినునేనెఱుంగనె? మహాపీరుండవేయూదు; వే
యనుమానంబు లేదు; జానుమగభిఖ్యా! విక్రమఖ్యాత! నీ
ఘననిపా చరిత్రోత్తమానితరశక్యంబౌతపశ్యక్తియున్
వినియున్నాడ; బహూక్తులేమిటికి? బృథ్విన్ నీకుమాఱున్నదే?॥

ఉ॥ ఉనను, నిన్ వధించుటకుమాఁధిపుండే సృజించెనన్ను; ము
న్నా నముచిద్విడర్థపతులాదిగఁగల్గు దివౌక సుల్భవ
త్సేనల ధాటి కెంతయును దీనత జెందుటయే నెఱుంగుదున్;
గానీ, భవద్వదౌగ్ధమింక, నన్ శివునానతి దొందరించెడున్॥ 176

మ॥ వధియింతున్ నిను, లోకకంటకు; మహావ్యాళేంద్రసంపదస్తు, ను
త్తుధితద్వీపిముఖాంతరాశపతితున్, గ్రుద్ధద్విపోద్భిద్యమా
ను, ధరిత్రిన్ గరుణాఘరెవ్వరయినన్, సోకోర్వఃజేయంగలా
రు; ధుతాస్మద్వివిధాయుధక్షతశరీరున్ బ్రోవఁగా, శక్తులే!॥ 177

మ॥ అయినన్, నీకొకమాటఁజెప్పెదను, శ్రేయస్కానుతన్; దానవా!
పుయిలోటన్ దెగనాడి (దిగఁద్రావి), భక్తిమెయి శంభున్,
సర్వలోకేశ్వరున్
గయిమోడ్పుల్ ఘటియించి, వేడుము కృపాఁగణ్యున్,
శరణ్యున్ బదా
శ్రయమున్; దప్పక, బ్రోచుశంకరుఁడునిన్; సం దేహ మేలా, మదిన్?

మ॥ నినునేజంపఁదలంప; నాశగలదేనిన్ నీకు జీవింప, శం
భుని పాదాశ్రయ మొక్కఁడేగతి; యనున్ముక్తిత్రటాహంయుతా
జని మూర్ఖ్యంబున నీకవశ్యము వినశ్యత్వమ్ముఁ బ్రాపించునో
దనుజా! బింకములేల? యేలచెడఁ? గర్తవ్యంబు యోజింపుమా!॥

ఉ॥ చాల తపంబొనర్చి, బహుసంపదలన్, బ్రభుతా ప్రభావము
ద్వేలపరాక్రమక్రమమ విస్మృతమా యశమున్, విశాలరా
జ్యాలసతావిదూరవిజయంబునుబొంది, ప్రసిద్ధిఁగాంచు నీ
కేల శివాపరాధమున నిట్టై నశింపఁదలంపుటైనో!॥ 180

చ॥ ననువినవై తీవేనియు, క్షణంబువఁ జంపెదనిన్ రణంబునన్;
మనమున నెంచిచూడుము; వినఘ్నలుగాఁగొకొ! దుర్గ కాసరం
దినిజభటోద్భటుల్! వృధగఁ దీవరకాండవుగాక, మంచి నెం
చి, నమదమర్త్యు, శంభుని వీనిశ్చలభక్తిసమాశ్రయింపుమా!॥ 181

చ॥ ఎవఁడు శివున్, రమాధవు, దినేశు, రమన్, నగజన్, సరస్వతిన్
భువిఁదెగడున్ విరోధిత, విమూఢతవాఁడు సశించుఁజూపె! నా
యవితథవాక్కులన్ విను, మహార్యవిభూతియుఁ, బ్రాజ్యరాజ్యమున్
ధ్రువములు గాఁగ నిల్పుకొను; ధూక్షతమానుషి! రాక్షసాధిపా!॥

మ॥ కనలెప్పాటనుగల్గి, కయ్యమునకున్ “గాల్గి”వు దేనిన్”క్షమిం
పనునిన్నున్; నిధనమైవొందెదవా, జీవంబెంచెదో; నీవె, చ
క్కననూహించుకొనంగ దే, మరణమున్ దైకోక, (గాకల్ల)కాకోలకం
తునిగాఢంబుగనాశ్రయించుమ; వృథాఁబటోపంబులన్ మానుమా!”

మ॥ అనుము క్తేశుహితోపదేశ మధురవ్యాహరముల్ విన్నయా
దనుజుండంతటఁ, బాదతాడితమహాదర్శికరంబున్ బలెన్,
గనులన్ నిప్పులు రాల్చుచున్, ధనువునన్ మార్పిన్ గుదుర్కొల్పి, యి
ట్లనియెన్ వాక్పరుషత్వ మొప్పు (గనలాహరించి గర్వాంధుఁడై. 184

మ॥ “అరరే! ముమ్మర! ముక్తనామక! యిదేరా, మృత్యుఘోరాననాం
తర సంపాతముఁ గోరివచ్చితివి? సుత్రామాగ్ని యక్షేశత
ద్వరుణామ ర్త్యచమూ సమూహముల మద్యాహు ప్రతాపంబు వి
స్ఫురితంబొచ్చును, విస్ఫులింగములవిస్తోపింపదే, యాజులన్?॥ 185

శా॥ దేవశ్లంధఁగుంకరుల్ గదర! మద్భీషుప్రతాపంబు బ్ర
స్తావంబందు వినంబడన్, జడిసి, చేష్టల్ దక్కి, “గుక్కిల్లు మ్రిం
గే వాజమ్మలు” గారె? యెమ్మెలి విమన్దింపన్ జూమీ! యింక నీ
యీవాచాలత చాలుఁజాలుసుర! ముక్తేశా! నిరాశావశా!॥ 186

శా॥ “ఫాలాక్షుండు”, “వినాక పాణి”యను శబ్దంబుల్ యథార్థంబులే?
లోలాత్ముల్ హరియున్, హరుండు, (విరించి) శశి సూర్యుల్
నన్ననిన్ నొంచువా

రా? లీలాచలనోచ్చలచ్చరణు, నన్నానించినన్, మ్రుంది, ప్ర
త్యావీక్షాంఘ్రై యుతిస్థితున్ గనెన, మూర్ఛాఽఽక్రాంతతా
దుర్గదా!॥ 187

మ॥ వినియున్నారము రెండు—మూడుతడవల్ వెట్టి! త్వదారాధ్య, సుం
త, నిమేషాంబుమున్ రణాంగణమునన్ దారొన్నమాత్రాన, ము
త్తుని, నిన్నాజగజంతనమ్ముకొని, ధూర్తుల్ మెత్తురా; “వెట్టిదీ
తె; నెకన్ తోకలిజుట్టుడీతలకు” నాగ్రించుందనంబియ్యదే!” ॥

మ॥ అని, పారుష్యమువాక్కులన్ బ్రకటితంబాలించి, యజ్ఞానుమం
తుని ధూర్తత్వమదోద్ధతత్వముల, ముత్తుండున్ గ్రుథాఽఽపేశము
ప్ప, నితాంతారుణనేత్రకోణుడయి, చాపంబంది, సజ్జ(జ్య)ంబుఁజే
సి, నిమేషాంబును, శంకరున్, ఋషులనెంచెన్ భక్తియుక్తాత్ముడై ॥

మ॥ అరదంబెక్కి మహాన్నతమ్ము, ముని, ప్రత్యాల్లిఘపాదస్థుడై,
కఱకౌబాణము క్రూరరాక్షసుని వక్షశీఠమున్ దావగు
ల్ప, రుషాఽఽరుణ్యముబిట్టు కన్నుగవఁబెల్చన్ దట్టమై, కానరా,
నురుక్షీర్ణ్యన్నతపౌరుషంబులలరెన్ యుద్ధోచితోత్సాహమున్ ॥ 190

ఉ॥ కంకటముచ్చిపో, భువనకంటకుడా దనుజుండు మానిపై,
గొంకక, నూలుబాణములకుంఠగఱిన్ బటపన్, రయంబునన్
శంకరకింకరుండు వదనంబున హాసము తొంగిచూడ, నా
శంకరుడై, తవీయశతసాయకముల్ విదళించె ప్రేల్పిడిన్ ॥ 191

చ॥ అది తలవంపుగాఁదలచి, యా జగజ్జెట్టి (నెఱజోదు) గభీరగర్జ 'బె
ట్టిదముగఁజేయఁ, గొండలు బెరిల్లునప్రీతి; జగత్ప్రియంబు దా
విదళితమయ్యె; సంద్రములు వేగమె సంక్షుభితమ్ములయ్యె; ది
గ్విదిగిభబృందమొక్కమొగి వేదురునొందె శూణార్థమాత్రహీన్ ॥ 192

మ॥ ప్రళయూభంబు భయంకరారభటిఁ గుంభద్రోణపాతంబుగా
జలధారల్ గురియించుకై వడిని, రక్షః పక్షకాధ్యక్షుండు
జ్వలనాణౌఘములొక్క పెట్టరిపుత్రైశ్శ్య క్రౌర్యహర్యత్కటా
మ్మల శౌర్యప్రకటంబుగా బటపెనుంభద్దంభసంరంభియై ॥ 193

ద్వాదశాధ్యాయము

మ॥ ఎకిమిండిట్లు పరాక్రమింపఁగ, బలాహీనుల్, తదీయల్ లయాం .
తకమూర్తుల్ సరిలేనినూర్తురకునై తమ్మా ర్రింగూర్పంగనెం
చి, కృతాహోపులు పోరొనర్చిరురుముష్టిముష్టివై నార, ని
ల్చి, కడున్ జాక చకిన్ గచాకచి, నసన్మిష్టాక్షి శస్త్రంబుగన్, 194

ఉ॥ రాక్షసవీర పౌరుష పరాక్రమమున్ సహియింపలేక, యా
త్ర్యక్షభుజోద్భవోద్భట భటావళిహావళి మీఱఁబోర; బ్ర
త్యక్షముగా సమిజ్జయసహస్రగుణ ప్రకటంబుగా, విమ
ద్దాక్షమనై జతేజముగ, నార్చిరి సార్చిరుఖాఽగున్నదగ్రులై. 195

చ॥ ఉభయబలంబులిట్ల కృతకోగ్రసమగ్రజిగీషఁజేసి, దుం
దుభిపణవానకాదులధ్వనుల్ భువనంబులప్రీలఁజేయఁ, గా
కుభమిభయాభమాఁగెఁ; గలగుండువఱన్ జలరాసులేడు; పే
ర్చి, భృశవిహారులై, రిపులఁజేకొనరై రసురుల్, మునీశ్వరున్. 196

చ॥ కలన, మహర్షి దానపులొకళ్లకొకళ్లును దీసిపోక, సం
కులశరపాతముల్, పణవగోముఖి దుందుభిముఖ్యనాదతుం
దిలభటసింహనాదములు దీర్ఘములై, చెలఁగన్, రణాంగణో
త్కలికవెలార్పఁ, బోరిరి జిహాంస, జిగీష మదిన్ మెలంగఁగన్. 197

ప. అట్టి యుద్ధంబునమాక్తిక జానుమండలు లిర్వురునుర్వరగ్రక్క
దలఁ, జదల జలదంబులకాండకాండ పటంబులై, యొడల జలదరింపఁ
జేయఁ, గిరిగిరియు, గిరిగిరియుఁ, గరిగరియు, హరిహరియుఁ, బులి
బులియుఁదలపడినవడువునఁ బెనఁగుచు, బెడిదపుటడిదములఁ జదియుచు,
నశితశరపరంపరల ముమ్మరమ్ముగా ముంచెత్తుకొనుచుఁ, బెద్దయుం
బ్రొద్దుతద్దయునుడ్డమరంబుగానొడ్డారించి, విజృంభించిరంత, వివస్వం
తుండంతర్హితుండయ్యె - నయ్యెడ. 198

శా॥ సంధ్యాదేవతపశ్చిమాశదనరెన్ సంరక్తయై, పుష్పసా
గంధ్యాభ్యంబులు, మంద మందములు, కాకల్ లేనిశీతానిలా

పంధ్యానింద్య విలాసయానములు శుంభదృక్తిమైఁగొల్వఁగ
 ర్వాంధ్యమేమియులేనిమాక్తికుని, లోకారాధ్యుదర్శింపఁగన్. 199

చ॥ సురరిపుఁజంపుజంపుగల శుద్ధచరిత్రుని, మోనిఁగాంచి, తా
 వరుణుఁడు మోదమేదురతఁ బ్రతన్నచిరత్న మహార్థరత్నవి
 స్తరవివిధోపదాఽర్పణ విధాన వధానపథీనుఁడయ్యెనా,
 సరగఁదనరెచ్చెబల్చిమదిశన్ జరమారుణ సాంధ్యదీధితుల్. 200

వ॥ అంత, మాక్తికహాసీండుండును. 201

శా॥ సాయంసంధ్యనుపా స్తి జేయుటకు నుత్సాహంబుఁగ ర్తవ్యస
 త్రేప్రియ స్త్వంబును జూపుమానులకుఁ బ్రీతిం గూర్చు పొంపెన్ సురా
 ర్వాయుఃకర్తవ్య కృన్నిశాత శరవర్షామోఘమేఘాయితే
 జ్యాయస్సజ్య(జ్జ)ధనుర్ధ్వనిస్తనిత సమ్యగ్వాప్తిఁగల్గింపఁగన్. 202

చ॥ జడిసి, సురారులజ్జడి, సిఘాధయిపాఽవగతి ప్రహీణతా
 జడిమఁ, బలాయనాపయిక సాధనసద్ధనులైరి; దృప్తచి
 త్తుఁడు, దనుజాధినాథుఁడు నుదుంబరసత్ఫలసత్త్వఁడై, నడల్
 తడబడ, రాజధానికీ బలాయితఁడయ్యె “బలా”యనన్ జనుల్. 203

క॥ సురకంటకులందఱువడి
 “సురకంటక” రాజధానిఁజొచ్చుటఁగని, శం
 కర్ణభుజసంభవుఁడెట్లనె
 బరమాదృతిసంజలించి, బ్రహ్మజ్ఞులతోన్. 204

చ॥ “వినుఁడు; మునుల్! మదీయమగువిన్నపమున్; నియమాభిషేకసాం
 ధ్యనతిముఖ క్రియాఽఽళి సమయంబును మీఱక, మిఠారణాచరిం
 ప, సరదమస్మదీయము భవద్వహసత్త్వమ మిందునందఱన్
 గొని, విమలో దదేశమునకున్ మిముఁజేర్తుక్షణార్థమాత్రలోన్.”

చ॥ అన, విని, “యట్లొనర్చుమని, యందఱువల్కఁగ, మాక్తికుండుస్వం
 దనమునమానిబృందముముదంబునఁగూరుచునుండఁ, బెక్కుయో

జనములు వేగ నేగి, యొకచుక్కని జక్కనఁదేరునిల్పిత

జ్ఞనములు మెచ్చ నేర్పఱచె సాయక ఖాతముఁజెర్పువంతగన్॥

వ॥ అదియును, మధురమధురజల భరమధురీమాధరిత సుధంబును, స్ఫురితకమలకువలయు వినరరజః ప్రసరసురభిశ మృదుల మృదులా నిలవిలసనంబును, భృంగీమంగళ సంగీతభంగీ సంగభంగ భంగాంగీ కారకోణాహల సంకుల సంచుత్పిష్టాసు కుతూహలహలహ లికావిజృంభితంబును, బులినతల సమాసీన కలహంస సంసద్గళ స్రంసత్రేక్కుంకారాంకూర శృంగార సాగర తరంగమాలికా షోలికాఽఽం దోళిత పాంథలోకమానస ప్రతిబింబాయిత నిష్పంకరోధోఽంత రాశసోపాస పరంపరాపరిదృశ్యమానా సమానరామణీయకంబును, బక్త్రాంచ బలాకాజలకుక్కుట కారండవ చక్రపాకసారస కోయష్టిక ప్రముఖ నిఖిల జలవీహంగమ వీహరణ హృదయంగమంబును, ముక్తేశముక్త సాయకపాతోత్పాదితంబైన యక్కాసారరంబుతోచన గోచరంబైన యంత, సంతర్వాణులును, బ్రణతగీర్వాణులును, రోమాంచ కంచు కితసర్వాంగీణులునై నయహ్మనిగ్రామణులత్యంత సంతోషిత స్వాంతులై, యందుఁజొచ్చి, యఘమర్షణ సూక్తంబులువైచిస్వర సంయుక్తంబుగానుచ్చరించుచు, ముక్తేశునిన్ గీర్తించుచు, సున్నాతులై . సమగ్రావ్యగ్రబ్రహ్మవర్చస సందీప్తులై, పునఃపునస్సంతృప్తులైరి. మఱియును,

207

సీ॥ అఘమర్షణస్నానమాచరించుటయెకా

దపరసంధ్యోపాస్తీ నాదరించి

రపరసంధ్యోపాస్తీ నాదరించుటయెకా

దుపదిష్ట మంత్రముల్ జపమొనర్చి

రుపదిష్ట మంత్రముల్ జపమొనర్చుటయెకా
 దగ్గి కార్యంబుల న్నీ దీర్చి
 రగ్గి కార్యముల నన్ని తీర్చుటయెకా
 దంచితభక్తి నర్పించిరీశు;

గీ॥ నడుగడుగున మునీశులత్యంత భక్తి,
 ముక్తమానిఁ గీ ర్తించుచు, బుణ్యమూర్తి,
 యోమమాత్రంబుగడపిరి ధీ మహితులు;
 మోక్షికిర్నియుఁ దీర్చె సంభావ్య విధులు॥ 208

క॥ పరశివచరణ సమర్పా
 పరపరమమునీశ్వరులకు ఫలకుసుమసమి
 ద్వరవస్తు ప్రదుఁడయి, ము
 క్తఋషి, ప్రహరసమయమునొక క్షణముగఁగడపెన్. 209

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతం బెట్టిదని, వీణామానివాణి జాని
 నడుగుటయును. 210

ఆ॥ సిరియునీకుఁజెల్లి; సిరిగలాఁడవుబావ;
 సిరిగలానిచెల్లి చెలువనీకు;
 సిరియునీకుఁ జూడఁగొఱయైన, సిరులీగ
 లాఁడవొదువొర! ప్రోడవొదు!. 211

ఇది, ఆంధ్రీకృతముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
 సంప్రహారాంతరిత ముక్తకాసారవర్ణనమను ద్వాదశాధ్యాయము

తయోదశాధ్యాయము

- అ|| సిరులు కనులకొనలఁగురియు(శ్రీ) సర్వమం
గళకుమగఁడవగుటఁ, గాసువీస
మేనిలేని నీదుమేని బూదియె భూతి
నాశ్రితాళి కొనఁగునమరలింగ!|| 1
- అ|| అవధరింపు మవలిదగుకథ; సురముని
సలువకనియె-“వీరిత గొలుపుము క్త
మానిశిష్టగాథ; దీనిశిష్టావధే
యంబునమృతమ ధరిమంబుమించు. 2
- అ|| వినఁగవలతు; దేవ! వివరించి తెలుపఁగా
వలయు; నెటుల సాగెఁగలను? దాని
ఫలితమేమి? భక్తపక్ష! రక్షోఽధ్యక్షుఁ
డాగ్రహించి, యెట్లు నిగ్రహించె?” 3
- క|| అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడునుఁదనతనయునకు విశాలహృదయుఁడై,
వినిచెనిటులు; “ముక్తమునీం
ద్రునిచేనపజయముఁబడసి, తొలఁగియసురయున్. 4
- ఉ|| ముక్తమహర్షి సాయక సమూహముచ్రూహముజేల్ప, ధైర్యని
ర్ముక్తతజానుమండలుఁగురోఁబాచు, సన్నకసన్నపాతెను
న్యక్తతఁ; బ్రాణరక్షణసముత్సుకతన్ “సురకంటకంబు”ను
ద్రిక్తత, రిక్తతంగని, పదింబదిజేసె మనోభయంబునన్. 5
- శా|| దుష్టాత్ముండగు జానుమండలుఁడిటుల్, “దుష్కాలదుర్దైవదు
శ్చేష్టల్ నష్టముఁగష్టమున్ దనకునీసి! కల్లఁగాఁజేసె; వి
స్పష్టంబయ్యె”నటఁచు, నెంచుచును, సావష్టంభుఁడై, యంతఃగం
దస్టాత్ముండు, సహోపవిష్ట బహుమిత్రభ్రాత్రమాశ్లేష్టుఁడై. 6

ఉ॥ సభ్యులతోడ ముక్తముని సంహననాపయిక ప్రకారముల్
 విభ్యదమర్త్యమండలుఁడు, విస్తృతచర్చయొనర్చి, సోదరుం
 డభ్యధికాతిసూక్ష్మధిషణాఽతిశయిండుని, విశ్వసించెన
 స్తోభ్యతరప్రభూతనయ శోభితు, నక్షుభితున్, సుమండలున్. 7

ఉ॥ ఆదరమేదు రేక్షణ కృతాశయుఁడా శరసేతయిట్లనెన్—
 “సోదర! వింటివే, యిపుడు సూడులుమౌక్తికుఁ బ్రోత్సహింప, నా
 తోదురముంబొనర్ప, నభితోమహితోత్సుకుఁడా విమూఢుఁడున్
 భేదముఁగూర్చెరా! మన యనీకినికిన్, మనకున్ మదాంధతన్ 8

చ॥ క్షణమున విశ్రమించి, మనసైన్యము దైన్యమునొందఁజేసి, ని
 ర్ఘృణత, ఘుణాఽక్షరా యితమరిందమ నామము, మందుఁడాతఁడా
 యణగిమణిగియున్న యమరావళి, మానికులంబు, లోకముల్
 బ్రణతులొనర్ప, బిట్టెగనిపాఁస, నన్ దృణతుల్యుఁజేసెరా!

ఉ॥ దాపురమేల, తమ్ముడ! యథాయథలై రి సురారిపీరులా
 హా! పరిఘాయితాయతభుజాధికసత్త్వఁడనై ననన్నెరీ
 ధాపరితప్తమానసుఁగటా! మునిమ్రుచ్చునిశితసాయక
 ప్రాపితవేదనున్ బొనరుపన్ గలిగెన్ రణరంగమందొగిన్. 10

ఉ॥ ఏమిర! మాటలాడవదియేమి? “ససేమిర” మాననాతలం
 పామునిఁబెక్కు బాములకునాదటలోఁగొనఁజేయుటొక్కటే
 నామదిక్కిష్టమైనయది; నాకు నుదమ్మఁడవౌటనాయశ
 శ్రీమహినిల్చుపొంపె, రిపుశిక్షయొనర్పఁగనూహసేయురా! 11

మ॥ మను పిండ్రాగ్ని యమాసురాప్పతిమరుద్భూతేశ పౌలస్త్యుది
 వ్యనిశాతాయుధ సంప్రహారములనొయ్యన్ దూరధూతంబులన్
 బొనరింపన్ జగజ్జెట్టినై, యిపుడహా! ముక్తేశుఁడన్నన్, దదీ
 యనిరాఘాటపతత్రప్రహారముల త్రైక్ష్యంబన్న, భీతిల్లుమన్॥ 12

ఉ॥ కావున, ముక్తపశానినికఁగాలునిప్రోలికిఁ బంపుటెట్టులో
 నీవెయెఱుంగుదోటు! రజనీచర! యోచనసేయురా! కడున్
 దీవరకాండనై, మెలఁగితిన్; గతమయ్యెసితాంతగర్వమున్;
 లాపరిపానినున్గన, మనఃపరితాపము కొంత యీఁగెడున్॥ 13

క॥ “మనలోమనమాటసుమా”!
 మనమేలాకొ, యభుకుఁజెందుపశానియనంగా;
 ననుజన్ముఁడ! ననుఁదేర్పుర;
 నినుఁబడయుదునగ్రజన్మునిఁగ జన్మములన్॥” 14

వ॥ అన, విని, సుమండలుండు జానుమండలున కిట్లనియె॥ 15

క॥ “కొండఁదలక్రిందఁబెట్టుక,
 బండ్లకై “దేవులాడు” పామరునివలెన్
 గండ్లమగల దండించిన
 గండరగండఁడవు; పిటికికండయిదేలా? 16

శా॥ ఇమ్మై బమ్మైరనోవఁజెల్లునె, భవాదృగ్దూర సందర్శికిన్?
 “గిమ్మ”న్నన్, “జనులున్-గినుల్” బ్రతు(దు)కఁగా,
 నేరగ్గదా! యన్న! శూ
 రమ్మన్యుండు, వృథాఁజేత్తమన్యుండు, వచఃక్రాంత్యైక
 శౌర్యుండు, స
 త్యమ్మమ్మైక్రిక మానికిన్ మరణమత్యాసన్నమైనట్టులే॥ 17

మ॥ నినుఁగర్తవ్య పరా-యణున్ బొనరుపన్ నేనెట్లు నేర్వంగలాఁ
 డను?నాతోఁచినయూహఁదెల్పెదను;గండ్లలోగాక, ధిక్కారముల్,
 గనలున్ గన్నులఁగాననీక, పెలుచున్ “గాందారిమాందారిప్రా
 ద్దన” నస్మచ్చతురంగ సైన్యములు తోడ్చొ జట్టుముట్టన్వలెన్॥

ఉ॥ ఈనడి రేయిదాయ పయినేడై అసై న్యముఁబంపి, ప్రేల్మిడిన్
దానవనాథ! వారలనణంచుటకర్ణము; రాత్రివేళన
మూనవులున్, దివౌక సులుమాంద్యముఁజెంది, వ్యపేతశక్తులై,
న్యూనతఁగాంచియుందురు; దనుప్రభవుల్ గెలుతుర్ ధ్రువంబుగన్”

చ॥ అన, విని, జానుమండలుఁ “డహర్పతిమింగెద; మిత్రి మొత్తైదన్;
వనభవవహ్నిఁబుక్కిటనుబట్టెద”నంచెసకేగి, సోదరుం
డును, జతురంగసైన్యమునిటుల్ ప్రథనోచితసాధనంబులన్
గొని, వెనువెంటరా, మదిని గోరిక లీరికలెత్తఁగ్రొత్తలై॥ 20

శా॥ ఆ రాత్రించరుణామిషాదులయి, తామాకంఠదఘ్నంబుగా
మైరేయంబులుగ్రోలి, మత్తిలి, మహామర్షంబునన్ యుద్ధకాం
క్షారంహస్థిరగత్తులై, నడచిరుత్తంతానహాద్రేకులై,
వీరాలాప మహాఽట్టహాసములు విన్వీధిన్ విజృంభింపగన్॥ 21

శా॥ యుద్ధోద్యుక్తులు జానుమండల వివృద్ధోద్రేకరేఖోక్త్య సం
బద్ధాలావులు, బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదుల్, ధనుర్బాణ ఖ
డ్గాద్ధాబద్ధదృఢోద్యముల్, దనుజులు ద్యుత్పిద్ధసన్నద్ధులా
రాధేధ ప్రభువైభవుల్ నడచిరుగ్రహ్వేడభీత్యావహుల్॥ 22

మ॥ అసురానీకినులిట్లనేకములు, మాద్యద్దంతియాధంబు పె
క్కసమౌ వేడుకఁ గ్రీడకేగుక్రియా, నక్షయ్యప్రతాపంబు, సం
తసమున్ బంతములాడ, “దాయలపయిన్ దాంకొంచు,
మాంకొంద”మం

చసమీక్ష్యాచగణప్రియత్వమున నొయ్యన్ మాక్తికున్ జేరగన్॥

మ॥ పొలనుందిండులు కండకావరముమై, ముక్తేశుఁ, దలైన్యమున్
గలఁతంబెట్టి, తొలంగఁజేయు దృఢసంకల్పం బనల్పంబుగాఁ
జెలుచన్బైఁబడి, బాణపాతములచే భీతిల్లఁజేయంగ, వా
రలు తత్కాల పలాయనోపయికమంత్రప్రక్రియావక్తులై॥ 24

చ॥ పసిచెడి పాటిపోవుతనవారియవారిత భీతిఁజూచి, నె
క్కసమగు పౌరుషంబును, బ్రకామమనోముదమున్ జనింపఁజే
య, సుదృఢభక్తి, మాని, నిమిషంబ స్మరించినయంతమాత్ర, నా
మె, సదయహృత్సరోరుహ, నిమేషములోనఁ
గృతావతారము॥ 25

శా॥ వేయున్ మోములు, వేయుఁగన్నులు, సహవిహృతశస్త్రాస్త్రయు
త్తాయస్త్రస్సంభసదృగ్భజార్గళసహస్రాఖండ నై పుణ్యమున్,
మాయామేయనిజానుభావమును, శుంభత్సాహసోపేతరం
హోయాసంబునుగల్గి, రాక్షసుల పూహోచ్ఛేదమున్జేయఁగన్॥

మ॥ భృశవిత్రిస్తులు, ముక్తమాన్యనుచరుల్, శ్రీమన్ని మేషాంబికా
నిశకారుణ్యకటాక్షపీక్షణ ముహుర్నిర్యత్ననిర్యత్సుధా
కృతధారావళినిక్తులై, వివిధ ధర్మిష్టేష్ట గోష్ఠీస్థితి
ప్రశమాసక్తులునై, భజించి మునివర్య స్వాంతసంతుష్టిగన్॥ 27

ఉ॥ అంత, నిశీధమై, కువల యాప్తుఁడు పెన్నెల గుమ్మరింప, న
త్యంతము, శాంతమౌచు, భువనాంతర మొప్ప, మహర్షులందఁటా
క్కింత, కుశాస్త్రతాపనిపయిన్ శయనించి, సుషుప్తి సౌఖ్యమున్
గాంత”మటంచు, నెంచి, తమకంబున నుత్సుకులై, పరుండఁగన్॥ 28

శా॥ మేనుల్ వాల్చిరొ, శేదో! మౌనులు; మహోర్మివ్రాత సంక్షుబ్ధిని
ధ్వానానూన విశాసాగర తత్తోధత్యంబు నిందించు సే
నా నానావిధ భీకర ధ్వనుల మంచప్రక్రియన్ పీను లెం
తే, నిండింప, హఠాత్సముగ్ధితులు, ప్రహ్వభూతచేతస్కులై॥ 29

మ॥ “ఇది రక్షోద్వజినీతతద్వనియయా; హ్రీవర్జితల్ వాండ్రటం
చు,” దృఢక్రోధము గన్నులందరుణరోచుల్ సూప, ముక్తిశ్వరుం
డు, దయాసూర్త మనస్కుడై, మునులక్ష్మిల్ కార్యనిర్వాహ మ
భ్యుదయోపాయము సూటిగాఁజెలిపెనుద్యోగింపవారందఱున్॥ 30

ఉ॥ “పూజ్యులుమీరలందఱును; బుణ్యజనాహవమేలసేయఁగా ?
సజ్యధనుర్ధరుండనయి, చయ్యన నేనెయజయ్యవిక్రమం
బాజ్యసమిద్ధవహ్నియుఁగ, నా శరవంశవనాళిఁ గాల్తు; న
త్యాజ్యవిభజ్యమానపరితః ప్రసృతావితథప్రతాపినై ॥ 31

చం॥ అనురుని, జానుమండలు, నహర్పతిశూర్పునఁదోచునంతలోఁ
గసిమనఁగన్ రణాపని, జగత్త్రయమల్లలనాడ, నేఁడునే
నసదృశపీఠవిక్రమవిహారమొనర్చెదఁగాక! మీరు సం
తసమున మీఱుచుండి, శయనంబులహ్మయిగ నిద్రఁజెందుఁడీ!”

మ॥ అని, ముక్తిశ్వుఁడు విన్నవింపఁగ, వసిష్ఠాత్యాదులౌ మానులున్
జనితామోదులు, మేదురాదరులునై, “స్వస్త్వస్తృతే!” యంచు, “దే-
స్త్యసిశందిగ్వజయో; జహిత్యరితమేవారీ” నటంచున్, “బ్రభో!
పునరాయాహిజయశ్రియా” యనుచు, దామన్ బల్కిరుత్కంఠమై॥

కం॥ “మంధాద్రాద్యయితభుజ! పరి
పంథిబలాబ్ధివిమధ్య, పాలయలోకాన్;
పంథానస్సంతుశివా!
గ్రంథిహృదయస్యభింధి కరుణామూర్తే ” 34

వ॥ యది భవతి, తథా-తదాఽవితథమ్ 35

సీ॥ వృత శత్రు ప్రియా వీటికాపేటీషు,
సప్తజహ్వంగనా స్తనతటిషు,
దండభృత్ప్రియవధూధమ్మిల్ల బంధేషు,
నిర్మతినతీశిరోధ్వురుపధేషు,
పాశపాణ్యవరోధవరగండపాళీషు,
పవనకాంతానితంబస్థీషు,
యజ్ఞేశపశ్చుల్లాక్ష్యాక్షీడకేళీషు,
హరమహేలాకరాగ్రావళీషు,

గీ॥ సారఘనసారశకలంతు ! చందనంతు !
 విచికిలంతు ! హీరంతుచ ! విశదహసల
 వంతు ! మృదులదు కూలంతు ! ప్రసవకందు
 కంతు ! ముకురంతు ! తావక ఘనయశాంసి॥”

36

చ॥ అని, వచియంచు వారి వచనాంతర సారమెఱింగి, మాక్షికుం
 డును, జయశీలుడై, తతమనోజవవాయుజవాధ్యమై, పలూ
 యసపరమై, విముక్త వివిధాయుధమా నిజయోధయూధమున్
 బునరుదయద్రణోద్యమచమూ ఘటమానముఁజేసె; జేసినన్॥ 37

ఉ॥ అంతటవింతదోఁప, నిమిషాంబ మహర్షికి సాహ్యాకారులౌ
 కుంతఃపరశ్వధాద్యఖిల కోవిదులన్ సృజించిపంప, వి
 భ్రాంతి యెఱుంగనట్టిముని వారలఁజూచి, తడేకదీక్ష, నొ
 క్కింత విచేష్టుడై, తెలిసి, “యెవ్వరుమీ”రని, వారినడ్లినన్॥ 38

ఉ॥ వారలు వల్కిరి“ట్లనఘ ! “వారక మీరు రణాంగణంబునన్
 గోరకయే, సహాయతఁగనుంగొనుచుండి, జయంబు, మోదమున్
 గూరుచుటొంటె ముక్తుసుముఖున్ బొనరింపు”డటంచుమమ్మసా
 ధారణసాధనాధ్యులను దై వతమానిమిషాంబ బంపుడున్॥ 39

మ॥ తదలంఘ్యాజ్ఞను జానుమండలపయిన్ దండెత్తు ముక్తేశ చూ
 ని దరిన్ నిల్తుము; తెల్పుడాయనఘఁడున్నిద్ర ప్రభావుండు, యో
 ధృ దృఢప్రజ్ఞాడు మీకుఁగన్పడియేనే? ఋష్యగ్రణీ! తెల్పుడ
 భ్యుదయమ్మున్, జయమున్, యశమ్ము, శుభదోద్యోగమ్ము
 మీ కబ్బెడున్॥” 40

చ॥ అనుడు, వచించే మాక్షికమహర్షి; “మహామహులార ! యిప్పు మీ
 రనిరిగదా ! జగత్త్రయ హితైషిని, మాక్షికమానినేనె; యీ
 దనుజుల నుక్కడంతును; యథాయథలై, తదనీకినుల్ పలూ
 యన మొనరించు మద్దనురుదగ్రమహోగ్రరవ శ్రుతిన్ గడున్॥ 41

మ॥ రవి పూర్వాద్రికిరాకమున్నె, పటు శౌర్యంబొప్ప, రక్షోఽధిప
ప్రవినాశంబొనరింతు; దద్రధగజాశ్వవ్రాతపత్తి ప్రకాం
డ వధోద్యోగ విజృంభణోద్భట పటిష్ఠ ప్రాథతాఽఽథాకనా
త్త విసర్పత్పరిపంథినిర్మథన విత్తస్వీయ సత్త్వార్భటిన్॥ 42

క॥ ఇది స్మరఘస్మరుశాసన
మదియున మోఘంబు; దానికతథాత్వంబె
బెయ్యది, యేలకల్లు?" నన, "మం
చిది"యని, వారెల్ల సంతసించిరి మివులన్॥ 43

ఉ॥ అంత, సహస్రవక్త్రయు, సహస్రనిలోచన, దోస్సహస్ర, దు
ర్దంత పరాక్రమక్రమ నిరాకృతశుంభని శుంభముఖ్య, యే
కాంత నిజాంధ్రు భక్తివశయా నిమిషాంబయు, ముక్తహానిం
వింతగజాడ; దోచెరణపీఠి; దగ్గియసహాయయాటకున్॥ 44

వ॥ నానా సాధనోపేతులైన మౌక్తిక మాసింద్రుని సైనికులు భయ
రహితులయి, నవనవోత్సాహదోహలులై, నిమిషాంబ సాహ్య
దోహదులైరి. నిమిషాంబయు, నానాఽఽయుఁగోపేతయు, నానాఽఽ
భరణ దేదీప్యమానయు, బహు సహస్రముఖనయన శ్రవణయునయి,
దర్శనంబిచ్చుటయే గాక, హుంకార మాత్రంబునన, రాత్రించర
సైన్యంబునుదైన్యంబునొందించెయు, హతాన్మూర్ఛితులంబావింబెయు,
మౌక్తిక మాసింద్రుని, దత్పత్తంబువారిని గంటికితెప్పవోలె సంరక్షించు
చుండె-నంత, మౌక్తికుండు భక్తియుక్తుడై, యమ్మహాశక్తిని య
శక్తి నిట్లు స్తోత్రంబుఁగావించె. 45

మ॥ "భువనేశీ! భువనావనా వితథవిస్ఫూర్తి స్ఫురన్మూర్తి! యీ
భువనంబుల్ పదునాల్గు నీ పలననే, పుష్టంబులొ; దేవి! నీ
పు వినా, స్థావరజంగమాదులివి ల్పంగాంచుటల్ దబ్బుటల్;
స్తవమున్ గాదిది; వాస్తవము జననీ! శశ్వత్ఫలనృజ్ఞనీ!! 46

క॥ సగ్గ-బు, స్థితియు, లయము, ని
రగ్గశనిగ్గళితయుష్మదద్భుతశక్తిన్
గీర్తో గౌరీపాలురు
దుగ్గమములుగాక, తెలియుదురు సర్వేశీ !

ఉ॥ మేమననెంత ? దేవి ! పరమేష్ఠియు సృష్టి యొనర్పనేరఁడా
తామరసాక్షుఁడన్ స్థితికిఁద త్తటపాలునుజెందు; రుద్రుఁడున్
మైమఱచున్ లయంబునకు; మానుగరాజససాత్త్వికంబులున్,
చామసమన్ ద్రిశక్తులమ దారుగ్రహింపక, తావకంబులన్॥ 48

ఉ॥ అమ్మరొ ! జానుమండలముఖా సురసంహారణంబొనర్ప, నీ
విమ్మియి యుద్ధభూమికిటులేలవడిన్ జనుదెంచితమ్మ ! నీ
నమ్మిన భక్తులర్పర ఘనమ్మగు కీర్తిఁబ్రతిష్ఠఁగాంచ, నీ
వమ్మనుజాశ నాశమురయంబున మావలనన్ ఘటిల్లెడున్॥ 49

మ॥ దితిజల్, వారిచమూ సమూహములు వెల్లింజెందు నిత్యమ్ము నీ
యతులాపార కృపారసామృతకటాక్షా వాప్తి మాపాలమే
లితరంబై, యితరానషేక్ష శుభముల్జేసేతఁగూర్పంగ, మే
మతిలోకాహితదండ నాత్తజయకీర్త్యభ్యున్నతుల్వొందమే?. 50

ఉ॥ అంచితపుణ్యమూర్తి ! నిమిషాంబ ! సమాదృతసత్కదంబ ! శాం
తించి, రిపూత్కరోద్ధరణతీవ్రతయన్ వ్రతమున్ దగన్ విస
ర్జించి, శ్రితావళిన్ గనికరించి, తదుద్యమమేముదీర్ప, మ
న్నించితివేని, సద్యశమునించి జగంబులు, మెప్పులొందమే?. 51

క॥ అదియును, నీదయగాదా?
విదితమహాశక్తిసీకు వింతయె? లోకా
భ్యుదయంబునాశ్రితావళి
కదియు, యశోదాయకంబయగునో, కాదో?''

చ॥ అని వినయంబుదోపగ, మహర్షి సహర్ష ముగావచింపఁ దా
 విని, నిమిషాంబ యిట్లు యె-“వింటిని నీదు పరాక్రమక్రమం
 బును, భవదీయ జన్మవిధమున్, దనుజోద్ధతి భంగకృత్వమున్;
 మునివర! జానుమన్యు ఖరిపుప్రకరంబునడంతువాజిలోన్॥ 53

శా॥ రక్షోఽధ్యక్షుఁడు, జానుమండలుఁడు, పుత్త్రీభ్రాత్రమాత్మేష్టస
 త్పక్షాశేషరణాగ్రకర్కశులు; త్వత్సంరంభశుంభన్ముహూః
 ప్రక్షిప్తాయుధ దీర్ఘదేహులయి, ప్రభశ్యన్మహోత్సాహులై,
 ప్రక్షిణాంతరహంయుతాయుతులు, మర్తవ్యుల్ క్షణాంబునన్॥54

మ॥ మునిముఖ్యా! విను; నేనెనీకుననిలోఁబ్రోత్సాహమున్ గూర్చుచున్,
 నిను రక్షించుచు, రాక్షసాధములమందింపంగ, సాహాయ్యమున్
 బొనరింతున్; బరవీరభీకర ధనుర్ముక్తా శుగానేకశ
 స్త్రానికృతారిశిరశ్శిరోధివనుశశ్వత్కీర్తిసి కాలిదా॥ 55

చ॥ త్రిభువనవంద్యవిక్రము, నుదీర్ణ గభీరిమనర్ణ వోపమున్,
 శుభశుచిచిత్తవృత్తి, సుమనోమునిమోదకరావదాన శో
 భి, భృతభృశాశ్రితున్, నిను ద్రవీభవదంతరనై, ముహూర్ముహూ
 రభసగతిన్ గృహసుధ విరాజిలుకన్నులఁగానవచ్చెదన్॥ 56

ఉ॥ వత్స! భవత్సమీకమున వర్తిలు సైనికుల్లె, మానసం
 బుత్సహనంబుఁ జూపునటులూర్జిత విక్రములై, సురారులన్
 బ్రోత్సరణంమెనర్చి, విజయోత్సవమొంద, జగజ్జీవీష, క్ర
 వ్యాత్స ముదాయముద్దనిడి యవ్వలఁబుచ్చు, సహాయనయ్యెదన్॥

చ॥ ఇఁక, నొకజామురేయిగల దీవిపుడే రణరంగమందుపై
 నికనికరంబులన్ భవదనీకినిఁజేర్చి, విజృంభణంబునన్
 బ్రకట భుజాబలమ్ము మెయిరక్కసులుక్కటియుండ, నెంతయున్
 వికలులఁజేసి, వారిఁబిఱువీకులఁబెట్టి, యణంపు మెమ్మెయిన్॥”58

వ॥ అని, యిట్లుపదేశవ్యపదేశంబున నాదేశించి, నూత్రిదశేశీయంత
సంతర్హితయైనంత, నహ్మక్తికమాసీంద్రుండును, మహోత్సాహంబున
యామమాత్రావశిష్టయైనయద్యాయమవతిన్ జానుమండలుని సైనికులన్
జట్టాముట్టిన, వారును బీరంబులు బీరువోవక, హోరాహోరిన్ బోరాట
కుద్యుక్తులై నంత॥ 59

చ॥ ఉభయబలంబులున్ గదిసి, యుక్కున నొక్కట హుంకరించుచున్,
సభయపలాయనౌపయికచంచలతా చణతాపరాయణుల్,
విభవవిదూరులై, జనులు విస్మయమొందఁగ, జానుమత్పలా
శి, భృశజిగీష, భీషణ విశ్రంఖల పీరవిహారహరియై॥ 60

శా॥ తామ్రాక్షుండయి, దుర్నిరీక్షుండయి, యుద్దామక్రుధాక్రూరతా
ధూమ్రార్చిర్ని విహోన్ముఖేక్షణముహుద్దార ప్రసారంబుగాఁ,
నమ్రాత్మీయ చమూసమూహము, మహానందాబ్ధిమగ్నంబుగాఁ,
దా, మ్రాన్పాటొకయింతలేక, యమృతాంధస్థిమముల్ భీతిలన్॥

శా॥ జ్యోనాదంబు జగద్భయంకరమగా, ద్యౌవాపృథివ్యంతర
స్యానంబై, వెలయంగఁ, బెచ్చన శరద్రాకస్సంధ, భూభంగతై
త్యాయనానక్రుధమై, మహర్షి పయినద్యుః పాతమౌద్ధత్యమున్
గానన్, జానుమదాహ్వయుండు రణరంగంబందునిల్చెన్ ధృతిన్॥

ఉ॥ నిల్చుటెకాదు; మౌక్తికముని ప్రవరున్, దదనీకమున్ జనుల్
పెల్చినఁజూడగా, మదమలీమసచిత్తత "నెట్టులైన, నే
గెల్చెద"నంచు, మూర్ఖతనికృష్టజాశయుడై, "రిపూద్ధతిన్
డుల్చెద"నంచు, బల్కుచు, బటు ప్రదరంబులువింటఁదొడ్లుచున్॥

మ॥ కడుసంరంభమునన్, విజృంభణమునన్ గన్గానకే, జానుమం
తుండు పైఁజై శరముల్ నిగుడ్పఁగను, ముత్తుండా నిమేషంబన
పుడు ధ్యానించుచు, నానిశాంతమున నిర్వ్యభప్రతిజ్ఞాభర
ద్విడనీకిన్యృపరోధనిర్వరణఁడై, దీపింప, భావించుచున్॥ 64

శా॥ ఆకర్ణాంతము సింగిణి (శింజిని)ందివిచి, వాలమ్మున్ సుసంధమ్ముగా
నాకీనాశులనాశముంబొనరుపన్, హాళిన్ మహామానియున్,
వ్యాకీర్ణంబుగ నేడ్డెటంబటపె దివ్యప్రాభవోపేతుండై,
యాకంతంబుగఁ గ్రోధమెచ్చు, విశద వ్యాపారమే పారఁగన్॥ 65

ఉ॥ అంత, సువీక్షణుండు విజయావహమాశుగమున్, సువర్ణపూ
ర్ణాంతరపుంఖమున్ దొడిగి, జ్వారవమొక్కటఁగి రోదసిన్,
సంతతకీలంతటను సంతననించె సహసలీల, దు
ర్దాంత నిజప్రతాపమతిదారుణమై, యరివంశచావమై॥ 66

శా॥ తద్బాణాగ్నికి రక్కసుల్ బహువిధై ధస్త్రోమముల్ గాఁగ, సం
సద్బాహ్యస్థితిమై మెలంగుటాకరక్షాసాధనమృంచు, ను
ద్యదోబ్ధంబునఁగొందలంపడుచుఁ, గొంద ర్శ్చిరూహల్; పృథా
సద్బాధాగ్ని, కుపూరుషాంగచయరక్షా సాధనంబేకదా! 67

మ॥ బలముత్సాదితమై, సువీక్షణునివిస్ఫార ప్రతాపాగ్నియు
జ్వలమై, కన్నులురెండువోయినటుదెల్పన్ జాల, నాజానుమం
డలుతమ్ముండు, సుమండలుండును, నిశాటవ్యూహమొప్పన్, గనల్
గొలుకుల్ నిండఁ, గనుంబొమల్ ముడివడన్, గ్రూరాకృతిన్
ప్రేల్మిడిన్॥ 68

వ॥ పండ్లు పటపటంగొలుకుచు, ముహూర్ముహూస్సందప్తైష్ఠమండై, నిష్ఠు
రంబుగ సువీక్షణునీక్షించుచుఁ, బ్రావృషేణ్యవారివాహంబులు ధారా
పాతంబుగ వర్షించుచాడ్పునన సంఖ్యాకంబులైన శరపరంపరలు గురి
యించిన, నాసుమండలుని లెక్కసేయకున్నంత॥ 69

గీ॥ వైత్యదైవత్యమైన యస్త్రంబుఁ దొడ్డి,
యసుర సేసెసువీక్షణుండంత, వాని
వేడబంబుమైఁబారుషంబీడవోక
యుసురులెంచక, కొంచక, యసురసురయి॥ 70

కం॥ అత్యుద్ధతిమై వచ్చిన
 వైత్యభాత్రుప్తవైత్యవైత్యమువై
 నత్యర్హతేజమున్, వై
 త్యాత్యయకృద్వైష్ణవాస్త్రమాతఁడువఱిపెన్॥

71

చ॥ అదియును, లీలమైదదసురాస్త్రముభగ్నమొనర్చె; వాడు వి
 న్నదనముఁద్రోచి, గ్రన్ననఁగనజ్వలనాస్త్రమువై చెలోకభీ
 తిదము; సువీక్షణుండును ధృతిన్ వరుణాస్త్రమునన్ మరల్చెదా
 నిదృఢతరార్చులన్; సురముని ప్రకరంబులుదన్ను మెచ్చఁగన్॥ 72

మ॥ అట్లుపైఁదాను, సుమండలాసురుఁడు బాహళక్షియుక్తుల్ నటించుట
 వ్యక్తంబుగఁగాననీక, కుహనాశూరత్వమేపారఁగాఁ,
 గుటిలాహ్యస్త్రమువైవ, గారుడమునన్ గూల్చెన్ సువీక్షుండు;వాఁ
 డటుగాంధర్వమువైవ, మోహనముమాయన్ దానిమాయంపఁగన్॥

మ॥ పరమక్రుద్ధుఁడు, జానుమండలుని సౌభ్రాత్రంపుఁగాణించి, యా
 శరపాశుండు, సుమండలుండవుడు, విస్ఫారంబసంఖ్యాకహా
 శరజాలంబు, మహద్భుతంబును విలాసప్రాయస్పృష్టంబొన
 ర్ప, రిరంసావిధిమై సువీక్షుండు హరింపన్, బ్రాహ్మసంధిత్సమై॥ 74

ఉ॥ బ్రాహ్మమహాస్త్రమయ్యది, నిరర్థకమెప్పుడుగాక యుండుటన్
 జిహ్వాశథప్రవృత్తుని, నిశీథచరున్, బలుగాకి, జాల్ము, నెం
 తే, హృలచిత్తు, మత్తుని, బ్రహ్మీణ నిజాత్ముని నేలఁగూల్చెద
 ద్రుహ్మవిదగ్రణీగ్రథితపాటవమై, భువనైకభవ్యమై॥ 75

వ॥ అట్లు నేలఁగూలిన సుమండలుండు మృతప్రాయుండై, మూర్ఛాప
 వస్థనొంది, యొక్కయామమాత్రంబుచ్చాస్వస నిశ్వాసంబులులేక,
 యట్టెకట్టెవోలెనుండి, లేవకపోవుటంజూచి, యాసీచునినై నికులు
 ద్విగుల్లై, యార్తధ్వానోల్బగుల్లై, హతావశిష్టులై, “కాలికిబుద్ధి
 పెప్పి”పోయిరంత॥

76

ఉ॥ అంతట, జానుమండలుడహంకృతి, హుంకృతితోడునీడలై,
పంతము, కూర్చుచుట్టమయి, వక్రిమ, పౌరుషచూయుధంబులై,
సంతననై న్యమొక్కమొగి సంగరరంగముఁగూర్చుపొంతుండ
నైంతయుఁ దొందఱింప, మతిహీనుఁడు మూర్ఖతమానఁడద్దిరా! 77

ఉ॥ ఎట్టెటులో రణాంగణము నిట్లుచొరంబడి, జానుమండలుం
“డట్టకటాంకు, ముక్తి కు, సహంకరణభరణున్ జయింతునేఁ
గట్టిడిదయ్యమయ్యధముఁగంటికిఁ గానకదాచిపెట్టెఁగా!
“యట్టుడికింతు” లోకముల నన్నిటివేల్చిడి; నేనలంతినే? 78

చం॥ మునిజనమంట! యెక్కడనొ “ముక్కునుమూసుక” యుండలేక, యీ
యనికిఁజొరంగనేల? యిది, యమ్మునిలోకకృతాతికైతవం
బె; నిజమెఱింగితిన్; మునులుహీనులొకో! “చలితేల్లు” గారె? యీ
మునులను, వేల్పులన్ బ్రతికిపోవఁగ, నొప్పరికింతునే, యింకన్? 79

చం॥ వికృతపువేసగాండ్రునుమి! వేల్పులమూఁకలు; కాళ్లు, జేతులున్
మొకములు, నాల్గులున్, మఱికనుల్, జెవులున్ నికటంబులొసరే!
“తికమక” జెందనేల? కడతేర్తును మానుల, వేల్పులన్ నిజం
బిడ, ననునేమిసేయఁ గలవీనటనల్, నయనాననాదులున్? 80

ఉ॥ వీండ్రకు, వాండ్రకా “పగటివేసపు” మాయలకూళ, “బోళ్లయై”
తీండ్రముఁజూపు చేదొకట తీవరకాడయి, మ్రొంగుఁజెఱియున్
గండ్రలు “నూతిపోయుటయై” గాక, తమంతటఁదాముగానరా
కుండ్రి; బలా! రణంబున జయొత్తుకునన్నెదురింప నొక్కఁడున్॥

మ॥ సరి; కానిమ్మరి కంఠలుంతనకళా చాతుర్యధుర్యుండనై,
సారిదినజొచ్చి రణాంగణంబున, రిపుక్రోధంబుఁగావించి, చె
చ్చెరఁగుంభోదరు, సర్పబాహుని, మదోత్సిక్తున్ సఖున్ దుర్గుఁగా
సరు, సోదర్యసుమండలున్ ద్విషదస్మకాన్నిరస్రతిన్ దన్నుదున్” 82

చ॥ అని, తనలోనఁదానెయిటులాచరణీయ మునూహసేసి, పే
రినరుష, కన్నులందరుణ రేఖలఁదీటుప, జానుమండలుం,
డవికిహుటాహుటిన్ జని, మహామహులన్, మునులన్, దపోధనా
గ్రణులను సంహరించుటయె కర్ణముగా, దృఢనిశ్చయంబుగాన్. 83

చ॥ అనుచరులొనిశాచరులహంకృతిఁ దామెసరేగి, తోడికిన్
గినుకరగిల్చి, రాజుకొన, నెమ్మదిఁదాముగుకూలమధ్యగా
గిన్ని బహుధావిజృంభణమనీష విస్మృత్వరసత్వరానుధా
వనకృతకృత్యతంగలుగు వైఖరికిన్ బురికొల్పిర త్తఱిన్॥ 84

ఉ॥ అప్పుడు జానుమండలుఁడు న్యాత్తఃసహా కరాశలీలయో,
దెప్పరమైన విక్రమవిదృష్ట మృగేంద్రవిహారహేలయో,
యొప్పరికింపరాని పరుషోరురుషాఽఽత్త సదృష్ట పారుషం
బొప్పఁగ, మాక్తికర్షి పయికుద్దవిడిన్ వడిదూకి, యుద్ధతిన్. 85

మ॥ చతురంగధ్వజినీ విస్మృత్వరమహాసంరంభమొప్పారఁగా,
ధృతినాయోధనముంబొనర్ప, నిజయోద్ధ్రువాతమున్ బ్రోత్సహిం
చి, తతఃపూహములన్ రచించుచు, మహర్షి న్ముక్తుఁ, దత్తైన్యమున్
మఱిహీనుండెదురింపనెంచి, క్షణశుంభచ్ఛార్యమున్ జూపుచున్. 86

చ॥ హయముల, వాయువేగపరిహానిజవంబులఁజేల్చె; హస్తీసం
చయముల, బర్హతాకృతులఁ జాలఁగఁగూల్చె; రయోచ్చలద్ధ్వజో
చ్చయములడుల్చె; భగ్నముగస్యందనబృందమురాల్చె; వెక్కిసం
బయిన పరాక్రమక్రమము నాదటఁజూపి, సురారిపోరఁగన్. 87

అ॥ సమరసమయవేత్త, సంపూర్ణవిద్యత్త
సెచ్చుగాఁగలాఁడు, ఋషియుఁదీవ
రించి, జానుమంతుఁ, గ్రించునొంపందలం
చియును, బలికెనిట్లు సేమమెంచి.

మ॥ “వినవో, శ్రేయముఁ గూర్చునా పలుకులన్; పెట్టి! చమూనాశమున్
గనవో; మత్కరము క్త పాశుపతభగ్నప్రాణతన్ గోరకే
నునవో; శంకరునాశ్రయంచుటది సమ్యక్సార్థమంచెంచున్,
జనవో; చెచ్చెర! నింతగాఁజెడియ, ధార్మ్యంబేల, నీకిమ్మెయిన్? 89

ఉ॥ తమ్ముఁడు గూలెనే; వితథప్రథనానుచిత ప్రయత్నమిం
కమ్మిడిమేలమేల? పలుగాకులు కాకులముఁకలై, నినున్
సమ్మతుఁజేయఁ జూచెదరుసంగరంగవిహార కేళికిన్;
“గిమ్మ సనీకు”వారిని; నికృష్టజడాశయమేల, నీకిటన్? 90

శా॥ సైన్యాధ్యక్షులు, దుర్గకాసరముఁబుల్ జాకుండిరే? తక్కువార్
నైన్యంబెంచక, పెన్నఁజూడకయ, నీదారిన్, నినున్వీడి, తా
మనోన్యంబును గూడకాడకయ, ప్రాణాపాయమెట్లోతొలం
గన్యుద్ధా వనివీడి, పాటిరిబుభుక్షామాత్రదీక్షాఁజెయిల్. 91

చ॥ విడుమిఁ కనైన, నీదునవివేకము; మామకబుద్ధిపద్ధతిన్
నడుపుము; నీకుఁగావలసెనా - యిపుడే కలిగించుకోవడిన్
మృడుని పదాశ్రయంబు; విపరీత పథంబునువీడు; మున్నతిన్
దడయక, పొందుమూరక, వృధాచెడిపోవు తలంపులేలాకో!. 92

శా॥ రక్షోధ్యక్ష! జగత్ప్రియాపకృతి సంరంభై కలీలాఁజెప్పదా!
యుక్తాంకాంఘ్రులె యానయానుజ్ఞా! నిన్నూహింపఁజంపంగనే
సక్షిణత్వదదోఁవశిష్ట చతురంగాక్షోహిణీనాశమున్
దాక్షిణ్యంబునఁజేయ; నీవెఱిగినదాక్షాయణీశాంఘ్రులన్ 93

చ॥ అటులొసరింపవేని, ననురాధిప! నిన్నిపుడే వధింతు; మ
చ్చటు లనిశాత సాయకవశంపదుఁడౌ నినుఁగావరెవ్వ రె
చ్చట నిలువంగఁజోయిన; విచారవిదూర! నశింపనెంచెదో!
కుటిలతమాని, నిండు బ్రతుకుంగని, స్వీయులహాయిఁజేల్చెదో!!

మ॥ టకటాంకుల్, పలుగాకులై,న పలువల్ టాటోటులన్ బల్కి, యి
చ్చకముల్, నీ కపకీర్తి శ్రీ సకల నాశంబిట్లు గల్పించి; రా
వెకలుల్ సెప్పినదెల్ల వేదమనుచున్; విన్నంతనే, యిట్టులై;
తకటా! యిప్పుడు మించిపోయినదిలే; దాయాశు సేవింపుమా!”

ప॥ అనిన, విని దనుజపతియును మునిపతితో నిట్లనియె॥ 96

శా॥ “ఓరీ, నక్కలారాయఁడా! కపటనీచోత్తుల్ పచారించువే
లా? రానిమ్ముర, శంకరున్, హరిని, దేవాధీశు, దేవాళి; నే
భీరుండున్ బలె బాటిపోవుదునె? నీ బింకంబులింకెలరా ?
యేరే, నాకెదురై, దురానమనిరే? యీవైన, రారమ్మురా!”॥97

మ॥ అనుచున్, జానుమదాహ్వాయాసురుఁడు, ముక్తాభిఖ్య మానీంద్రుపై
ఘననారాచపరంపరల్ బటపఁగా, గర్వోన్నతిన్ జెందుచున్,
మునియున్ వానిని శాతసాయకములన్ ముక్కల్ వొనర్చెన్; మఱిన్,
దనుజున్ పక్షముగాడనేసెనొక బాణంబగ్ని సంధీప్తమున్॥ 98

చ॥ అయినను, లెక్కసేయక, భయంకరనై క శీలీముఖంబులన్
బయిఁబయివ్రేసె “వైరిమరణంబింకఁ దథ్య” మటంచు, నెంచి, ని
శ్చయమతి, జానుమండలుఁడు; శంభుభుజప్రభవుండు, వాని, మా
నియును ద్విధాకరించెనటనీ ఘటనై క నై పుణిన్॥ 99

చ॥ అదిగని, జానుమండలుఁడహంకృతిమై మునిపై, సువీక్షుపైఁ,
దదితర సైనికాళిపయి దర్పమెలర్ప, శతాధికోజ్జ్వల
ప్రదరములన్ నిగుడ్చరణరంగ విహారవిలాసహరి, యా
చదురుఁడు రెండు బాణములఁజూపము, పక్షముగాడనేసినన్॥ 100

ఉ; ఇంకొకవిల్లుఁగై కొని, యహీనపరాక్రమమొప్ప, రక్కసుం
డంకిలిలేక, మౌనివరు, నాతని సైనికులన్ శరావళిన్
గొంకక, ముంచివైచె దదకుంర ధనుర్నిపుణత్వ మెంచి, యా
శంకరసూను సైనికులు జానుమదాశ్రితులన్ వధింపఁగన్॥ 101

మ॥ హతశేషుల్, దనుజాశ్రితుల్ జడిసి. దూరాపాస్తులై రంత, నా
దితిసూనుండసహాయశూరుడు మదోద్రేకంబునన్ విక్రమా
దృభత వీరోచిత సంగరం బొనరుపన్, దూరాననీక్షించి, సు
స్థితుడై, మాక్తికమాని నాయకుడు తూష్ణింభావమునన్
జూపంగన్॥ 102

ఉ॥ ఆవులు దెల్పి రేము! యెవరై నను, దానపుపక్షమూని, సం
శప్తకవీరవారమతిసాహసవృత్తిగడంగె బోర, సం
దీప్త శరాదిసాధనతతిన్ బహరింప, మహర్షి యెంతయున్
దృష్టనిజాశ్రితావళికి దేకువఁ జూపుటకానఁజెప్పినన్॥ 103

వ॥ ఇట్లయాచితోపలభి సంశప్తకసాహాయ్యంబుతన్న జయ్యున్ జేయు
నన్ను పేరాసమై, జానుమండలుండును, వైవాజ్ఞ యన్యుంఘనీయం
భాటను, భవితవ్యతయతి బలవతియపుటను గ్రహించిన మహామహుం
డామాక్తికమానీంద్రుండత్మసైర్యంబుతోడను ముప్పురమ్ముగా మరలఁ
బోరు సాగించిరంత॥ 104

మ॥ వరుణాశా ప్రమదాప్రమాదగళిత ప్రాగ్వాఙ్మయ పాఠూత్త బం
ధుర కార్తస్వర (జాంబూనద) రత్నకుంభము,
కయూధూనస్త్ర పాతాళగ
త్వరతాసత్వరుపాదపీఠము, త్రయీధామంబు, మూర్తిత్రయ
స్ఫురణంబున్, ద్రిగుణాత్మకంబయిన తేజోరాశితోఁచెన్వరిన్॥ 105

శా॥ ఉద్యద్భానుమహామహోఽధికతరవృత్తోఁచకోశంబులై,
మాద్యధృష్టంగసహస్రమాలికలకున్ బాల్పించి, మారంద సం
పద్యావత్ప్రభవంబు, పద్మములు సద్దంబుల్ మహాలక్ష్మికిన్,
సద్యోమోదముఁ గూర్చె జూపటకు, నాసద్యోగిపూర్వాళికిన్॥ 106

ఉ॥ ఆతతరీతిపించె గమలాంతర సారభసార చోరముల్,
 శీతలశీతలంబులు, వశీకృతనైకజ నాశులైన ప్రా
 భాతికవాయుపోతములవారితమంద మనోజ్ఞయీశశో
 భాతిశయంబుమీఱి, మునియాశయముల్ ఫలియింపజేయుచున్॥

చ॥ “ఇది సమయం”బటంచు, మునియెంచి, నిమేషనిమిలితాక్షుడై,
 యుదితు, దివాకరున్, మునిజనోత్తములన్, నిమిషాంబ, శంభునిన్
 మదిస్మరియించి, దాసవనినాశముఁ జేయుటపొంపెఁదామహాఽ
 భ్యుదయముఁబొంది, పొంగి, నిశితోగ్రశరంబులవై రినేసినన్॥ 108

ఉ॥ వాడును, నీడవోవకరవాయిగ మౌక్తికమౌని నొక్కటన్
 బోడిమిదక్కి, పాటునటు పొంపిరివోయిన ధైర్యమూని, క్రొ
 వ్వేడిమి చూపుచున్, దటుమఁబెంచెనుమేను; మనోముదంబునన్
 వాడి శరావళింబటపె వైశమలస్తకశస్త్రహస్తుడై॥ 109

వ॥ మౌక్తికమౌనీంద్రుండును, జానుమండలుని యాటోపంబు నోర్వ
 నేరక, సమాయత్తుండై, కర్ణాంత పర్యంతాకృష్టశార్ఙ్గండ్లై, వినిశిత శర
 పరంపరల్గురియించుచు, వానిరథ్యంబులు వధ్యంబులుగా, సారథిమారి
 తుండుగా, శతాంగంబు భగ్నాంగంబుగా, రథికుండగురక్షోఽధ్యక్షుని
 మూర్ఛానిమిలితాక్షునిఁగాఁ జేయు పొంపె స్థిరీకరించుకొని, సిద్ధ
 సంకల్పుండయ్యె; సయ్యెడజానుమంతుండును, క్షణార్థంబున బహుధా
 భగ్నుండయ్యును, డయ్యట కీయ్యకొనక, “క్రిందఁబడ్డను, మీఁదఁ
 బడ్డటే” యన్నమాడ్కి నున్నట్టుండి, యిట్టె యుప్పరం బెగనీ, కనిమ
 సంగినంగాని-కనితీరదని, మునివరుపయి బహుశరనికంబులంబటపె;
 నమ్మొనియు, మౌనంబుననే, వాని గాణంబుల నన్నింటిని సదోష్ఠ
 మహోద్యోగంబున, వైంద్రాగ్నేయాదిత్య వాయవ్యగాంధర్వబుభు
 వైవత్యవారుణగారుడవైష్ణవ వసుదైవత్యంబులైన బహ్వస్త్రంబులం
 బ్రయోగించియు, బ్రయోజనంబుఁగానక, యాతుధానకథాఽపసాన
 విధానంబుగా నప్పుడు

ఉ॥ మాక్తికమాని చేసెవడి, మానుల, బహ్మమహేశవిష్ణుఁ న
 ద్యక్తరుషాఽఽదివటకు బహుధాపరిశుద్ధుల, నానిమేష, స
 మ్యక్తత భక్తి వై భవత, ధ్యానమొనర్చి, మహేశ్వరోపదే
 శోక్తము, నస్త్రరాజము, ముహుర్ముహురుత్సవదాయి,దాయపై ॥

వ॥ అదియును, జ్వాలాజాలన్యాస్త్ర సమస్త దిగంతరంబై, రంహ
 శ్చాలితకులాచలంబై, ముహుర్మహీమండలాకస్మిక కంఠసంపాద
 కంబై, సంక్షోభితసప్తవారాశియై, సంపాతితతారాశ్రేణియై, శ్రోతృ
 శ్రోత్రవిదారి దారుణతరతారారావ మేదురంబై,యున్నాలితపాదప
 రాజంబై, విద్రావితపలాశిరాజియై, జానుమద్దానపు మూర్ధంబు
 ఘోరపాత జర్జరితంబుఁ గావించుటయు, నావంచక చక్రవర్తి పంచ
 త్వంబు నొందె - సంత॥ 112

ఉ॥ పాశుపతాస్త్రమయ్యది, యభంగుర తైత్త్వముగల్గి, తక్కున
 య్యాశరపాశులన్ జదిపి, యందటరూపఱఁజేసి, శాంతమై,
 నాశముఁ బొందకుండ, భవనంబులఁబ్రోచె జనస్తవంబులెం
 తే, శివసంస్త వోజ్జ్వలవిధి ప్రథితంబులుగాఁ జెలంగఁగన్॥ 113

వ॥ మాక్తికుంజేరి, యధాపూర్వంబుగాఁ బ్రవర్తిల్లె; నచ్చట నాహ
 వోర్విన్ జావఁగా మిగిలిన యిర్వురు-మువ్వురు దానవ పై నికులు
 పలాయితులై, యొక్కింతసేపుండి, తారుదారెయుపలాలితులై,
 “సురకంటకంబుఁ”జేరి, శుద్ధాంతంబుఁజొచ్చి, యచ్చటివారికెల్ల
 యావద్వృత్తాంతంబు విన్నవించి-రంత, మాక్తికుని విజయంబునకు
 మహోత్సాహ సూచకంబుగా, దేవదుందుభులు మ్రోగె; సురలు
 సురభిశ సుమనస్సముదయంబులు గురిపించిరి. గంధర్వ గానంబులుద్దా
 మంబులయ్యె; నప్పరోనర్తనంబులు స్రవర్తిల్లె; భూతప్రేత పిశాచ

డాకినీ శాకినీ ప్రభృతిభూత జాతంబులు యుద్ధభూమి నాప్యాయ
నంబుగా, నానంద సందోహదోహల దోహదకోలాహలహళహళికల
వెలయించుచు, సంచరించె. మౌక్తిక మాసింద్రుండను, రథారూఢుండై,
మునుపుమునులు విడిసియున్న “కోమలసరోవర” తీరంబుఁజేరి,
యాత్మీయులతో మిక్కిలి కలుపుగోల్తినంబుగల్గి, “పిచ్చు పాటి” ముచ్చు
టించుకొని, కాల్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి, జపపఠాయణుండయ్యె-
ననిన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామానివాణీజానినడుగుట
యును॥

114

అ॥ సిరిగలాఁడు దొల్లిచేసాచె; సిరిలేని
యీవుచేయిసా చువృత్తివాఁడ;
వై న, నీవులాప్పు మీనెయ్యురిప్పురు
నరసపురమునేలు దొరలు; బళిర!॥

115

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు.
“జానుమండల సంహార” మను త్రయోదశాధ్యాయము.

చతుర్థాధ్యాయము

- అ॥ నేల, నీరు, నిప్పు, గాలియు, నింగియుఁ,
బ్రొద్దు, నెలయు, జన్న పున్ వజీర్లు
ననఁగఁబఱిగు నెనిమిదగునొడవులుగల్గు
వేల్పు! కపిలమ్మ! విసముదాల్చు!!.
- 1
- అ॥ అవధరింపుమవలిదగు కథ; సురముని
నలువకనియె-“వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, సర్వమంబురుహసనా
నీన! యీ కథావిశేషమేను.
- 2
- మ॥ భువనారుష్కరు, ముష్కరున్, దిలిసుతున్ ముక్తర్ని సంగ్రామమం
దవలీలన్ దునుమాడ, మూఁడుజగముల్ హర్షించె; శారీఢభుజో
ద్భవుఁడా మోనియనంతరస్థితియుఁ, దద్దూరాత్మజాదీప్తి
వ్యవహారంబులు విస్తరించి వినిపింపన్ వేడెదన్ మిమ్ములన్.
- 3
- క॥ సెలవీయవె” యని, నారదుఁ
డెలమినడుగఁ బలుకఁదొడఁగెనీరీతినజం
“డలఘుమహిమాన్వితమ్మును,
లలితమ్మిదివిన, బహుఫలప్రద”మనుచున్.
- 4
- మ॥ “రణరంగమ్మున జానుమండలుఁడు తూర్ణంబీల్గెముక్తేశుని
ర్ఘుణదోర్వీర్యముచే” నటంచని, భటులకీనాశుదేవేరికిన్
వినిపింపన్, విని, శోభితాంగియు, శుగుద్వేగంబునన్ గుండ్రప్రీ
ల, నిమేషార్థముచేప్టదక్కి, కడువైక్లవ్యమ్మునన్ స్తబ్ధయై.
- 5
- ఉ॥ ఎట్టెటా, కొంతసేపటికి నించుకయింపుక తెప్పరిల్లియు
(తెల్విగల్గి; నించుక తెప్పరి, తెల్విగల్గి-పాఠం).
న్నట్టాలెయుండి, యట్టెవివశాత్మయునై, మఱిఁజేటి, నై త్యన

మ్రాట్టుని ధర్మపత్నిరణరంగముఁజేరి, కనుంగొనెన్ బ్రయున్,
గట్టెనుబోలినేలపముగ స్రయెఱుంగని జానుమండలున్ (తునన్). 6

ప॥ విస్ఫురదత్తు కుండలరోచిర్మండల తౌండవ మండితగండ్రులుం
డును, సంత్రోటితకరోటి కుండును, రక్తధారాభిషిక్త స్వాంగుం
డును, జర్జరిభూతకంకటుండును, బాంసురూపిత దేహుండును, ధశౌం
తరగతుండునై న ప్రాణేశ్వరున్ జూచి, శోభావతి కన్నీరు మున్నీరుగాఁ,
గంటికి మంటికి నేకధారగా, దుఃఖించుచు, శోకమోహ పరిక్లిష్టయై,
“నాథా ! రక్షింపఁదయి !! (తిదశాంతకుండవును, ద్విజగద్భయం
కరుండవు నునగునీవునీయంతః పురకాంతాఽగ్రేసరనై న నన్నే కాంతం
బున భవదంతి కంబున దుఃఖాక్రాంతస్వాంతనై, నీయాదరంబుఁగోరు
చుండుదానినేల పల్కరింపవు? నీకీయకారణ కాలుష్యంబేల? బేలయైన
యీదాసురాలిపైఁ గోపించితే! ప్రణయకలహముననయినను, నను
బలుకరింపక, నిలుచువాడవు గావుగదా! దేశాంతరంబేగునప్పుడై నను,
బునరాగమనదివన పరిగణనం బొనర్చెడివాడవే! ఇప్పుడిట్లు నాతో
ముచ్చటకై నను ముచ్చటింపక, లోకాంతరంబెట్లెగితి ? కట్టా! నా
హృదయంబెంతగట్టిది! ఆకట్టిడిదై వంబుదీనినేలోహముతో నిర్మించెనో
గదా! గదాఽఽభి ఘాతంబుకంటెను, వజ్రపాతంబు కంటెను
దారుణంబైన యీశోకాతిరేకంబునన్ గూడ, నియ్యదివ్రయ్యలుగాకు
న్నయది. ప్రభూ, ప్రభూతంబులును, భూతపూర్వంబులునై ననీతోడ
విహారాది వినోదానుభూతి విశేషంబులనెట్లు విస్మరించుదాన? నేనిప్పు
డెందుఁబోవుదు? నేమిచేయుదు? నాప్రాణంబులు పోకున్న వేమి? ఛీఛీ!
నా జీవితంబెంత నిష్ప్రయోజనంబు! నేనెంత పాపాత్మురాలను! నా
కిప్పుడీ లోకంబంతయు నాలోక శూన్యంబుగదా!” యని, పరిషరి
విధంబు లంబనవిపనవి యేడ్చుచున్నను, జ్ఞాతిబాంధవాత్మీయులెల్లరును
దీనులును, నిశ్చేష్టులునై, మూకీభావంబునొంది, యాశోభావతికించు
కంతయు దుఃఖోపశాంతింగల్గింప లేకుండిరంత నా సమయంబున. 7

ఉ॥ అజ్ఞమనోవికాసకరణాతిచణ ప్రతిభుండు, ధర్మమ
 ర్మజ్ఞుఁడు, ధర్మవత్సలుఁడు మౌక్తికమానిజనైకమాళి,యా
 త్మజ్ఞుఁడు, కాల్యకృత్యములదద్దయుఁదీర్చి, మునీంద్రులెంతయున్
 విజ్ఞతవెంటరాగ, నదవీయముఁ దత్పదమున్ గనన్ జనెన్. 8

క॥ “అతఁడెతనపతిని మృతునిగ
 జతనమ్ము నదురమునన్ విచారవిదూర
 స్థితి నొనరిచె” నని, శోభా
 వతి మివులన్ గుంది, మూనుపాటొందెదగన్. 9

ఉ॥ ఆసతి, జానుమత్ప్రియ, మహామతి, ఇత్తవిపత్తిచేననా
 శ్వాసితదుఃఖతాంతరఁ, బ్రసన్ను ను జేయుటపొంతుగాథవి
 శ్వాసముదోపమాక్తిక విపశ్చిదపశ్చిమబుద్ధి, సద్దయాఽఽ
 శ్వాసవచోలవంబులను సంహితముల్ వొనరించుచిట్లనెన్. 10

ఉ॥ “ఈవుపతివ్రతామణి వహీనగుణాస్పదవాదువీవు; శో
 భావతి! వీరపత్ని! బలపౌరుషదిగ్దయశాలులైన పూ
 ర్ణావళికిన్ ధ్రువంబులు, జయాపజయంబులొ కల్గొకళ్లకున్;
 నీవిదిక్రొత్తయందువె? గణింపవెలోకము, ధర్మమార్గమున్?. 11

ప॥ జననమరణంబులకును, జయాపజయంబులకును, లాభాఽభంబులకును
 మోదభేదంబులొందుట ప్రాజ్ఞ సమృతంబుగాదదియుగుం గాక.

ఉ॥ నీపతిక్రూరుడై, మదమనీష జగీషకుఁడొనర్చి, నే
 నాపరివేష్టితుండయి, వినాశముఁజేయఁడె, ముజ్జగంబులన్?
 గోపపరీతుండై, మునులఁగ్రోవ్వఁడె? యజ్వలఁబ్రవ్వఁదిట్లఁడె?
 చాఁపురవెట్టఁగాఁదెలియదా, తదనార్యనికార్యకార్యమున్? 12

ఉ॥ సాధుల గన్తిగుడ్పుట, విచారదూరత, వేదనింద, వి
 ద్యాఽధికతాఽధికారితల యందలిపెద్దటికంబుఁడెక్కు,దు

రోబ్బధము, మున్నుగాఁగలవి రోగముతాచు, యశశ్శరీరమున్
బాధలఁబెట్టవే? యవివిపద్దశకున్ సరిగల్ దలంపఁగన్ ॥ 14

ఉ॥ పూర్వమునన్ హిరణ్యకశిపుండును, రావణుఁడున్, బలీంద్రుఁడున్
గర్వితులైన వృత్రమధుకైటభులున్, మణికాలనేమియున్
సర్వసు పర్వులన్ దఱిమి, శశ్వదహం కృతిఁ దీవరిం చియున్,
గర్వముఖర్వమై, తుదకునాశముబొందరె? నీపెఱుంగవే?
మ॥ ఇక దుఃఖంపకు, వీరపత్ని! పతికై; యేతచ్చరిత్రంబున

ర్వకకుద్వాప్తమునూ! తదీయ విభవప్రఖ్యంబుగా, నొద్దవై
హిక కృత్యంబులు, నుత్తర క్రియలుసేయింపన్ బ్రయత్నింపుమీ!
వికలత్వంబునుమాను; నీవతియుస్వర్వీధిన్ భజించున్జుమీ! 16

క॥ బాలుఁడు, యశోవిశాలుఁడు

పాలించున్గాక, పితృభాజియునై, యీ

సాలకంటకటరాజ్యము;

మేలుగనీపుత్రిఁడనుపమేయగుణుండై ॥ 17

క॥ వానిన్ గనిపెట్టుక, నీ

వాననమునఘేదరేఖనత్తక, యిట్లే

మానసమున దుష్కృధం

బూనక, చరియింపుమోనయొన్నతచరితా!" 18

వ॥ అని, మాక్షికమానీంద్రుండు శోభావతి నూరార్చి, కర్తవ్యంబుప
దేశించి, యామెకున్ జెప్పి, సపరివారుండై, సకల భవనాధినాథుం
డైన శంకరునిస్థానంబుఁజేర నుద్వృక్తుండయ్యె; నమ్మహామహుని
పెంట దీర్ఘతపోమహస్త్యమహత్త్వశోభితులైన మహర్షి శ్రేష్ఠులంద
ఱేని ప్రస్థానంబుసాగించి, వారందఱును మున్ను ముక్తరీయూగమ్మొన
ర్చిన పుణ్య ప్రదేశంబైన విశ్వామిత్రురా శ్రమమ్మునన్ బ్రవేశించి
రప్పుడు సర్వతత్త్వార్థవేత్తలైన పెక్కురుదివ్యర్షులు తదాశ్రమంబున
మాక్షికమానీంద్రుని సందర్శింపవచ్చిరంత, నచ్చట వారందఱుంగొన్ని

మాసంబులుండి, యిష్టగోష్ఠీవిశేషంబులన్ బ్రాద్దులు వుచ్చుచుండిరి.
తదనంతరంబ, నిమేషాంబయయ్యందఱకును సాక్షాత్కరించిన, వారు
నామెకుభక్తిప్రపత్తులొప్ప సేవలుగావించిరి. మౌక్తికమానీంద్రుండును,
బ్రహ్మశ్రీర్నండై, యానిమేషాంబకున్ బ్రణామంబులాచరింప, నానర్హ్యశ్వరి
మౌక్తికమానీశ్వరుతోనిట్లు వక్కాణింపందొడంగె || 19

ఉ|| “నీకుఁబ్రసన్నుడై, భవదనీకిఁజేరి, సహాయుడై, రణా
స్తోక జయంబుఁ గూర్చితిని; సువ్రత! మౌక్తికమాని! నీవమో
ఘీకృతయాగదీక్షఁ గృత కృత్యతఁగాంచుట ణోర్వలేక, పా
ణౌకృతశస్త్రు) లాదనుజనాయకు లెందఱొ చుట్టిముట్టిన్ || 20

మ|| నినుఁగాపాడఁగఁగేశవుండవుడు సందీప్తప్రభాభాసియా
చును, బ్రత్యక్షముగాఁగ, శంకరుఁడు దాఁజూచెన్ బడేన్మనఁన్;
దనుజధ్వంసి తదింగితం బెఱిఁగి; నూత్నప్రక్రియన్ విష్ణుమా
యనుగా, నన్ను సృజించిపంచమునివర్యా! నీకుఁదోడ్పాటుగన్ || 21

ఉ|| శంకరునాజ్ఞఁజేసి, ననుఁజాలఁగఁ జేరెవిరించి శక్రధూ
మాంక యమాప్పతి త్రిణయనాస్తవసూరగ యక్షరాక్షస
స్వాంకమహాజముల్ దృఢత(స)మాశ్రయమున్ బడయంగ; శత్రునా
శంకరినై, మెలంగి నినుసంగరరంగజయాభ్యుజ్జేసితిన్ || 22

ఉ|| పాశుపతాధ్వరావసరవర్తన దీక్షవహించియున్నని
న్నాశరపాశులుద్ద విడినాపదఁగూర్పఁగఁజూడ, వారినే
నాశమొనర్చి, దారుణరణంబునఁ దోడయి నిల్చి నీకుఁగీ
నాశవిनाశచాతురి ఘనంబుగఁ గూర్చితి; వత్స! వింటివే ? || 23

మ|| ఇకమీఁదన్ ద్వదభీష్ట సిద్ధికయి యెన్నేరీతులన్ గల్గుమా
మకసాహాయ్యము నీకుఁ జేయుటకు సమ్యగ్యత్నమున్ జేసి, ని
న్నొక కన్గిల్పయనన్, బ్రమాదపడకే, యుత్సాహిఁగావించెదన్;
బ్రకటాటోపముహూర్ముహూఃకలన సంఘ్రామాదులన్ గొల్చెదన్ ||

క॥ భవధీయ భావివంశో

ద్భవులకు భవికంబుఁ గూర్తుభవదర్శమ; నీ

దవు కర్తవ్యము విను; వా

రివి వావిరి వినుమవశ్యకృత్యము లార్యా !॥

25

ప॥త్వ ద్వంశ్యులెల్ల రున్ గర్భాష్టమవర్ణంబునందొండె, దశమమందొండె,
 నేకాదశంబు నందొండెఁ బుత్తులకు గాయత్రీ గ్రహణాధికార
 సిద్ధ్యర్థంబుపనయనయనంబుసేయవలయుఁ; బదునాజేంద్ర యీడునన్
 గాని, యాపై నిగానివారికిఁ గులకన్యలతోడ వివాహంబాచరింపవలయు.
 నిత్యకర్మంబులన్నియును, వేదోక్తమార్గంబున శ్చత్రియకల్పాను
 సారంబుగాఁగర్వర్తింపవలయుఁ; గన్యావివాహంబు సప్తమాష్టమవర్ణం
 బులందొండెఁజేయవలయు. వివాహంబైన ఋతిమతియగువనితనుగవయ
 వలయుఁ; గన్యలసూధలై యుండరాదు. మను పరాశరాది
 మాన్యులాదేశించిన యాచారంబుల ననుసరింపవలయుఁ; చిత్తపైవ
 కర్మంబులయందు బ్రాహ్మణుండు పురస్కార్యుండు. విప్రవేదపురస్కరం
 బుగాఁ, బురోధస్సమ్మానంబవశ్యకర్తవ్యంబు. విప్రవర్ణంబుగాఁజేసిన
 కర్ణంబునిష్ఫలంబేకాదు-వత్సా! నిరయకారణంబునొనుసుమీ! నేనునీకుల
 దేవతను. వాసిస్తాదులు నీకులాచార్యులు. శుభా శుభకర్మల యాది
 మధ్యాంతంబుల యందునన్నను, గులగురునిఁ దప్పక పూజింపవలయు.
 మమ్ముఁబూజింపక, బ్రాహ్మణులకు ధిక్కరించిన, వంశనాశంబాను.
 కర్మ నిష్ఫలంబుగాకుండ, నన్నను గులగురువును బూజించిన నాయు
 రాలోగ్యసంపద్వంశ సమృద్ధి యశాను. ధనధాన్యదానాదిసత్కారమ్ము
 లచేఁ గులగురువు సంతృప్తుండొనట్లుగాఁజూడల్గగుఁ; దొలుతగణపతిని,
 బిదపనన్ననుబూజించుటవిస్మరింపజనదు. కులగురుననుమతిఁబడయక,
 కర్మాచరణంబునన్ బ్రవర్తిల్లినన్, దత్కర్మగోవధంబేయశాను. చానికి

నిరయపతనంబు శలితంబు. కులగురూపదేశానుసారంబుగా, గాయత్రి గ్రహణంబు కర్తవ్యంబు. కులగురువును, గులదేవతనైన నన్నునుఁగాదని చేసినవాఁడు శూద్రునికంటె నధముండొట తథ్యంబు. అట్లుచేసిన మాంగళ్యంబువివాహోదయందమాంగళ్యం బేయాను. ముక్తర్షి! నాచేసిన సాయమ్మును విస్మరించుటదోషంబు. ఈనాయాఖ్యానకంబును బ్రత్యాఖ్యానంబుఁగావించినవాఁడవశ్యంబు పూయశోణితకర్దమంబున దుర్దమ పతనంబుఁజెందు. భక్తిశ్రద్ధాసక్తులన్ దీనిని విన్నవారికి నత్య కళ్యాణంబులు గల్గింతు" నని, విశదీకరించిన యానిమేషాంబన్ జూచి, మాక్తిక మానీంద్రుండు ప్రశ్రయ ప్రహ్వశీర్షుండై, మరలనిట్లని ప్రస్తావించె.

26

మ॥ “కులదై వంబవు నీవునాకు; జననీ! కూర్మిన్ ననున్ జూడఁగో ర్గులుపండెన్; నిజమమ్మరో! యిక, మదక్ష్మద్రప్రవృత్తిన్, దయన్ దెలుపంగోరెద; దేవశక్తిమయి! నీదివ్యస్వరూపంబునా కెలమిన్ జూపి, కృతార్థుఁజేయఁగదె, విశ్వేశీ! నిమేషాంబ!” నాన్.

వ॥ విని, యమ్మహామాయయు, నమ్మహామహానితో నిట్లనియె. 28

మ॥ “విను; ముక్తర్షి! భవద్భవిష్యమును సంప్రీతిన్; మహత్త్వానియ త్తను; బెండ్లాడెదుమానికన్య నొకతెన్, ధన్యాత్మకన్, సువ్రతన్; ఎనమండ్రన్ మగబిడ్డలన్ గనియెదాయిల్లాలి యంనొక్కతెన్ దనయన్ గాంచెదవాచరించెదవు పుణ్యంబుల్, పుమర్థంబులున్. 29

మ॥ విదితంబై, త్వదపత్యమెల్లెడల నుర్విన్ నిండి, “వేయిండ్లకున్ మొదలై,” “తామరతంపలై” విభవవిస్ఫూర్తిన్, యశోవైభవా స్పదమై, యార్షములైన గోత్రములె యెప్పన్, బ్రాహ్మ

సామ్రాజ్య సం

పదఖండాధిపతిత్వ మాయుధధృతి ప్రాశస్త్యమున్ బొందెడున్. 30

అ॥ విత్తవృద్ధి, వంశవృద్ధి, యశోవృద్ధి
బొంది, “చిత్రవిద్యయందు నేర్పు
గాంచి, త్వత్కులీను లంచిత కులవిద్య
గాఁగ, దానినిఁగలరుధాత్రి॥

30

వ॥ మఱియును, నీవంశీయులెల్లరు వైదికాచార పఠాయణులును,
గురుబ్రాహ్మణపూజకులును, సుక్షత్రియులునయి, సిద్ధిగాఁతురని,”
యా నిమేమాంబమాక్తిక మాసీంద్రునకు మిక్కిలి యాప్యాయనంబుగా,
నిజస్వరూపంబును దృగ్గోచరంబు గావించిన॥

32

క॥ అదఱు సందడిఁ గొన, ముని
బృందమ్ములు, మాక్తికర్షి, పృతనాఽధీశుల్
బృందారకులున్, బహుజన
సందోహము, దేవిమూర్తి సందర్శింపన్॥

33

క॥ ఉత్సుకతయు, నత్యధికబు
భుత్సయుఁగొని, చూడలేకపోయిరి బహు బీ
భత్సంబునంతలోన
త్సుతాహమువారి డెందముయ్యెలలూఁపన్॥

34

వ॥ అదియును, సర్వతః పాణిపాదంబును, సర్వతోఽక్షిశిరో
ముఖంబును, సర్వతేజోమయంబును, సర్వదిగ్వాప్తంబును, సర్వ
సౌగంధ్య సమ్మిశ్రంబును, సహస్రాదిత్య దీప్తి సంకాశంబును, సర్వ
స్వరూపంబును, సర్వాద్భుతంబును, సర్వోజ్జ్వలంబునునై, వస్వీంద్ర
రుద్రాదిత్యగుహ్యక విద్యాధర గరుడోరగ కిన్నరమూర్తిత్రయీ
బ్రహ్మర్షి సప్తర్షి సప్తలోక సప్తద్వీప సప్తపర్వత సర్వారణ్య సర్వ
సముద్రాది సంపూర్ణవిశ్వ విశ్వాంతరాళ ప్రదర్శకంబునునై, యత్యా
శ్చర్యంబుఁగొల్పె-నంత, నమ్మాక్తిక మాసీంద్రుండు నా విశ్వేశ్వరి
నిట్లని భక్తియుక్తుండై, స్తుతింపం చొడంగె॥

35

సీ॥ “దేవాధిదేవత! దేవి! సర్వస్థితి
 నాశకారిణి! జగదీశి! సర్వ
 తేజోమయీ! సర్వదేవమయీ! సర్వ
 భూతమయీ! కృపాపూర్ణహృదయ!
 ప్రకృతివీవే మహేశి! వికృతివీవే సురేశి!
 విద్యావిభూతిరూపిణివి నీవె;
 శ్రద్ధయునీవెగా; సర్వార్థ సాధని!
 లక్షణాభ్యవునీవె; లక్ష్మి వీవె;

గీ॥ సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ! సర్వజంతు
 చేతనత్వ విధాయినీ! చిత్త-శాస్త్ర
 దీప్యమాన స్వరూపిణి! దివ్యశక్తి
 సంపదుపపన్న! నిన్ను వశంబయెన్న!!

36

శా॥ నీసాహ్యంబునఁగాదె, రక్కసులమన్నీన్ డక్షణార్థంబులో
 నేసంహారమునర్పఁగాఁ గలిగితిన్; దేవేశి! దుర్గాదున్
 గాఁగి బెట్టుటమాటలా? జనని! శత్రువే? భవత్పూర్ణహ-
 ర్దాసారంబులుపైఁబయిన్ ముసరకున్నంతన్, జయంబందుటల్!!

ఉ॥ ఈవువచించినట్టులె మహేశి! చరిత్రమదీయులందఱున్;
 దేవతగా నినున్ దలఁచి, దీప్తినెసంగి, క్రియాఽఽళి నెల్లమై
 త్రావరుణి ప్రదిష్ట విధిఁదప్పకచేయఁగలారు; నీ కృపా
 భావముఁ దప్పనియకుము; వారిపయిన్ నిమిషాంబిళాఽఽ
 హ్వయా!”॥ 36

మ॥ అని, ప్రార్థించి, మహర్షి మౌక్తికుఁడు, “విశ్వాధీశి! యీరూపమున్
 గన, శక్తుండనుగానుదల్లి రో! మహానందస్ఫురన్మూర్తివై,
 నను మన్నించుచు, గోమలాకృతిని సందర్శింపఁగాఁజేసి, యీ
 తనయున్, వీతనయున్ డక్షిణించి, కరుణాధారాఽఽపుత్రున్ జేయ వే!”

ప|| అని, విన్నవించునంతనాలోన, నాలోకమాత సహజకరుణానుధాఽఽ సారసారప్రపాతప్రపూతయు, భక్తలోకపక్షపాతసముపేతయుంగావునఁ దత్తణంబు, తద్రూక్షరూపంబుపసంహరించి, సమంచితసాకుమార్యాంచి తాకారంబున మౌక్తిక మౌనికి సాక్షాత్కారమున్ జేసె; నదియును, బూర్ణచంద్రోపమాస్యంబును, బల్లవతుల్యపాణిపాదంబును, నీలనీలాల కాంచితాకుంచనప్రపంచంబును, హారాభిరామవక్షోదేశ సంశోభితంబును, వేదివలగ్నలగ్నకంబును, గంభీరవేదిత్రపాఽఽపాదిగమనకమనీయంబును, జంచత్కాంచన కాంచీకనన్నితంబు బింబాంచనోదంతంబును, బాదాబ్జాతాజహన్వైత్రహంసక రూపహంససంసత్సంసేవితంబును, దాటంకరత్నకుండలద్యుతివిద్యోతిత గండమండల విటంకంబును, బ్రవికసితవదనకమల సవిభ్రమభ్రమద్రభ్రమరక భ్రమర భ్రమణ శిక్షణ దక్షసభూవిభ్రమంబును, మందస్మితచంద్రికా ప్రపూరసంతర్పితదిదృక్షుదృక్పాకోరకంబును, శిఖరిదళన పరంపరా పరితః పరీతస్మితసిత ద్యుతిమాక్తిక స్థగితబింబాష్ట విద్రుమ సంభద్రంబున్ననై, మౌనముద్రాలంకారస్వాభావికంబుగాఁ జూపట్టెనంత, నమ్మౌక్తిక మానీంద్రుండను, భక్తియుక్తుడై, యమ్మహామాయా మయికిం బాదాభివందనం బాచరించి, నిల్చిన॥

40

కం|| నిమిషాంబయుఁ, దచ్చిర్వం

బమిత కృపాఽఽపూరితాత్మయాచు, నిమిరి, “వ

త్స! ముహూర్విజయంబునఁ దన

రుము; చను”మని పలికి, తాఁదిరోహితయయ్యెన్॥

41

ఉ॥ అంతట, మాక్తికర్షి గరుడామర కిన్నర సిద్ధసాధ్యులం

తంత, వసిష్ఠముఖ్యులు మహర్షులు హర్షులు వెంటరాఁగఁ, జే

తోఽంతరమంత సంతసపు దొంతరలన్ గఱులన్ విదుర్చ్ఛుచున్,

సంతన, సంతకాంతకునజస్రపదాబ్జమిళిందముగ్ధమై॥

42

వ॥ తొందటింప, దందడింగొని, మునులును, సురశరంబులును,
దానును నైలాసశైలంబుఁజేరి, శైలజామాతను, మాతృభూతమహా
మూర్తి, నద్ధాంగీకృదాంపత్యసాంత్యావైయాత్మ్యం, వైయాఘ్ర
చర్మాంబరకృత్యం, గృత్యపంచకసమంచితత్వకృత్యం, సంబరేశుఁ,
ద్రవ్యంబకు, నిర్జిత పుష్పాంబకుఁ గన్నులారఁ గన్గొని, సాష్టాంగదండ
పత్రప్రణామంబు లాచరించినంత, సర్వసుపర్వులు సమ్మహేశ్వరు
నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 43

(శ్లో) శా॥ “శ్రీకైలాసగిరింద్ర శృంగవిహారరత్నంహయ,

రంహోముహు

ర్వాకృతప్రక్షితిభృద్ధనుర్వరిశరద్వస్త్రప్రపూరక్షసే!

లోకేశత్రుదశేశవర్ణితయశోబోలాయ, లీలాయిత

ప్రకామ్యాయ, సమోస్తుతే! గిరిసుతావాల్లభ్య

లభ్యశ్రియే॥ 44

(శ్లో) శా॥ త్ర్యక్షాయ, ద్రుహిణద్రుపే, హిమగిరేరక్షితదాసాయ, వృ

ద్ధోక్షానుక్షణ యూనచంచుమనసే, యుధ్యత్కిరాతాయతే!

ప్రక్షిణీకృతకైంకిరాతమదసర్వస్వాపహారాయ, తే

చక్షుశ్రోత్రకృతా హిరణ్యమణిభూపాభూషితాయోన్నమః॥ 45

ఉ॥ దేవ! భవత్సహాయత, యత్ప్రతిత ప్రచుర ప్రభావశో

భావిభవంబులేనియెడఁ, త్రాభవవైభవముల్ ఘటిల్లుటల్

తీవరమైన జానుమదళీక పరాక్రమమెల్లఁ బొల్లగా

వావిరింబుచ్చుటల్, దనుజువధ్యునొనర్చుట, శక్యమెట్లగున్?॥

శా॥ లోకానుగ్రహకాంక్షమై, తతశుభశ్లోకున్, మునీంద్రున్, మహో

ద్రక్ష స్పర్థలులేని సౌమ్యచరితున్ సృష్టించి యీకున్నఁ, బి

ర్వీకుల్ పెట్టెడు జానుమండలుని దోర్విర్యం బణంపంగలం

డే, కైవల్య నిధాన! (కైలాసనివాస!) ప్రాకృతుడు?

పెక్కేలా, వచోవైఖరుల్? ॥ 47

ఉ॥ నీ భుజ సంభవుండగు మునిప్రవరుండు ఘనుండితండు, ము
క్తాభిధుండే డైటన్ జని, మహారణరంగమునందు జానుమ
త్పాభవమున్, బ్రభావముహరింప లభించునెటుల్ మహాస్త్రముల్
నీభవికై కదృష్టియెమలీమసకంర! యశీకమైనచోన్॥ 48

చ॥ పొగడితగాదు శంకర! రిపు ప్రకర ప్రచుర ప్రతాపమే
ర్చంగ, జగముల్ భయంకర కృతాను పతచ్ఛలభంబులయ్యె; నీ
వగణి తవత్సలమున హాయినిగూర్చంగ, నిమ్మహర్షి నీ
దగుభుజదండమందు జనితాదృఢత్వబుట్టంగ జేసియంపవే?॥ 49

ఉ॥ ఇమ్మహనీయమూర్తియె, యసీన పరాక్రమమొప్ప, జానుమం
తుమ్మదమత్తఁ జంపియు, జతుర్దశ లోకములన్ గృపావిశే
షము నఁబ్రోచె మహాక్షికుండశంకిత పారుష భూషణుండ; స
త్యమ్మిది; నమ్మి మీశ్వర! మహాస్త్వమహాత్వనితాంతభాస్వరా!”

మ॥ అని, యగ్గించు మహర్షున్, సురల, నద్యః ప్రోఢితా పారకా
రుణికత్వమ్మున నాదరించి, మునివర్యున్, ముక్తులాలించి, “ర
మ్మ”ని, యంకంబునఁగూరుచుండఁడి, “వత్సా! లోకకళ్యాణమున్
ఘనతన్ గూర్చిన నీకుఁగల్గునెపుడున్ గళ్యాణముల్ పుత్త్రకా!”

మ॥ అని, వెన్నెంటనె శంకరుండు మదిలో ధ్యానించె నాభూతభా
వను, లక్ష్మీ శు, ననంతరంబచటఁదాఁ బ్రత్యక్షయ్యెన్ ఘనా
ఘన దేహుండు, విహంగవాహుఁ డెదుటన్; గౌరీశముఖ్యుల్ సురల్
మునులున్ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తులయి; శంభుండున్ రమావల్లభున్॥

కం॥ కాంచనపీఠస్థున్ గా
వించుచు, జాతుర్భుమొప్ప వృషభాంకుఁడఁ దా
నంచిత సమయోచిత జి
హ్వంచల సంచలవచస్సుమాసవలవముల్॥

మ॥ చినుకన్ శ్రీశ్రీ! “మహోఽసహంబగుచు, గార్చిచైచ్చె, జగద్దాహకం
బును, నిర్మిదము, జానుమండ) భుజోద్భూతప్రతాపాగ్నియె
ల్లను నిర్వాపితమయ్యె; లోకములు కళ్యాణంబుఁ గాంచెన్; మహా
ర్షిన్, ముక్తాహ్వయు, నస్త్రశస్త్రనిధి, నారీతిన్ బ్రకల్పించుటన్॥” 54

చ॥ అని భువనంబులన్ జనులహం ప్రథమంబుగమాని, బెద్దజే
సి, నుతలనారతంబును విశేషముగా నొనరింతు; వేలుగా
మనమున నెంచవంచెడిగి, మాటలలేకవచింతుఁ, గ్రోతయే
మనకు సురారిమారణము! మాధవ! యిట్టివి లీలలేకదా!॥ 55

చ॥ అయినను, లోకవిశ్రుత మహర్షిమహత్త్వ మహస్త్యముల్ వృధా
వ్యయములుగాఁ దలంచుటలు భవ్యులుమెచ్చరు; తత్త్వభావమే
భయమునుబాపి, లోకమున పారముదంబుధిఁదేల్చి, ప్రోచె; వా
నియతుల పౌరుషంబెయని, నిత్యముఁ దద్యశమే ప్రకీర్త్యమా॥ 56

చ॥ మును, ఘనుడై, హిరణ్యకశిపుండు వరంబులు గోరినట్లెకో
రెను దనుజుండు పద్మభవసృష్టివధ్యత; బ్రహ్మయున్ “దధాఽ
స్త”నియెను; జానుమండలుని యాగడముల్ మితిమీరిజూచి, యే
నును భుజసృష్టఁజేసితిని నూతనరీతిని మోక్షికాహ్వయున్॥ 57

ఉ॥ జానుమదాహ్వయున్ బొదివి, చంపుటయొక్కటెకాదు; శ్రీశ్రీ! య
హ్మోనిమొదల్ జగమ్మునను, మానెతమై, పొగడొందుక్షత్త్రీమా
ర్యానఘనసంజ్ఞమై, పతిగు యావదుడుగ్రహచంద్రతారమై,
మానుగ, “దోసత్తోటవలె”, మాసరమై, సరమైధమై, ధరన్॥ 58

కం॥ ఇదినా సంకల్పము; స
ద్విదితంబగుశిల్పమై, భువిన్ నిల్చుత! భ
వ్యదయాఽఽఘా! యార్యక్ష
త్త్రీదృఢమహోత్తుంగ సాధరాజంబుర్నిన్॥

ఉ॥ కావున, శ్రీశ! మౌక్తుకుకంటె జగద్ధితబుద్ధియేఁడి? మే
ధావికి వీనికిన్ దగిన తామర సోదర సోదరాంగ శో
భావిభవాతిశాయిని, శుభంకరి, మౌక్తులోద్భవన్, ద్రిలో
కి వినుతావదానునకుఁ గేల్దిదియింపవరించి, తేదగున్॥” 60

మ॥ అని, గౌరీశుఁడు పల్కుపల్కులకు భవ్యాత్ముండు విష్ణుండు, ధ్యా
న నిమీలననయనుండుగా, క్షణముపుణ్య శ్లోకుఁడూహించి, యి
ట్లను; “గౌరీవర! నేను మున్నె టుంగుదున్; యత్నంబదేలా? మహా
ముని, దుర్వాసుని యాశ్రమంబునను శంభూ!
“ముక్తికాంతాభిధన్” 61

మ॥ కడళీగర్భసముద్భవన్, మునిసుతన్, గళ్యాణశీలన్, దనూ
మ్రదిమాధాకృత పుష్పకేసర కుసుంభస్సార ధూళీమధూ
ళి, దరస్మీరముహుర్విలాస, శశభృల్లేఖాభఫాలప్రభన్॥
మదమాతంగమరాశరాజగమనన్, మౌనీంద్రుఁ డొల్లన్ దగున్॥ 62

వ॥ అదియు, మహామహానీలమహామహోర్మి హేలాహేలనకారినారు
నీలాలకోపేతయు, శ్రీవర్ణనవశ్రీతూర్ణాపహారికర్ణ శమ్కుళీయుగళయు,
విధుబింబవిడంబిముఖమండలలాడంబరయుఁ, గర్ణాంతవిశ్రాంతశ్రేతాభి
రామయు, నా పాండుగండయుగళ మణిముకురయుగళయు, మదన
విజయమంగళకంబూపమానానూనతిర్వక్రేఖామంద సౌందర్యధుర్వ
గళయుఁ, దిలకుసుమచంపకముకుళశోభాపహాసిసాసికావిలాసభాస
మానభాసమానయుఁ, జక్రనిర్వక్రరామణీయకర్తృణీకరణచణ మృణాళ
నాళాంతస్తంతులేశప్రవేశానవకాశపీనవృత్తకర్క-శవక్రోజద్వంద్వసర్వ
స్వయుఁ, జారుదోర్వల్లికాఁబితయు, రంగత్తరంగప్రివళీనిరాజితయు,
సింహశాబకమధ్యయు, నీలరోమావళీకాళవ్యాళీవ్యాళీన విలాసవిలాయ
మానానావిలాపర్త వర్తులానాభీలనాభీ-సత్కృశోదర నరంతర శోభి
తయుఁ, బృథ్వీచక్రప్రాపిత నిర్వక్రనిర్భయాక్రాంత చక్రవృద్ధివర్ధిత

వాద్ధుషికాయితాయతకటీతటీ సమాటికనాటోపయు, రంభాస్తంభ
సంరంభాపమ్య సమారంభసుభగం భావకోత్సంగ సంకతాభంగ
మంగళ భంగీ శృంగారాంగీకార శుభాంకారయు, బ్రహ్మర
హ్మదపల్లవయు, గోకిలకాకలీకాకుకోమలా లాహన్యదురాపకలా
కలాపకలాపభేలాల్లీలాలలిత లాలసానలసయు, నఖనక్షత్రభాసుర
రయునై, తనకనులయెదుట మసలుటంగని, యోగ్యుండైన ముక్తి
మాసింద్రునకీగోరియ, దుర్వాసోమహర్షి మహామహర్షియై, సంకల్పించు
కొనియుండెనని, విశదపటచుటయువిని, శంకరుండు సంతుష్టచేతోఁ
తరుండై, సహాపవిష్టులైన సభాసదులు సాధువాదంబులు నిర్నిరోధం
బుగా, రోదోఁతరాశంబు నిండించుచుండు సందడింబడి, సానందం
బుగా నీట్లయె॥

63

మ॥ “బృహదారణ్యక మధ్యగన్, గుణమణిన్, శ్రీవల్లభాద్విష్ణు, న
మృహనీయాకృతి, “ముక్తికాంత”నిపుడే, మద్దోస్సముద్భూతుఁడీ
మహీతున్ గూర్చు శుభోద్యమంబునకునమ్మాసింద్రు, దుర్వాసు, హు
ర్వహుఁ జేయంగను, బెండ్లి పెద్దాగుఁడీ; వాచయముల్!

చయ్యనన్॥ 64

వ॥ ముక్తికాంతా ముక్తేశుల కల్యాణోత్సవంబు శుభదినంబున,
సుముహూర్తంబున సుసాధంబుగావింపను, దన్మహామహంబువేదోక్త
మార్గంబున, క్షత్రియ కల్పోక్త ప్రకారంబుననే సాగింపను, మీర
లందఱు నేగి, దుర్వాసో మాసింద్రునింగీకరింపఁజేసి, కార్యసాధనంబు
గావించుకొనిరండు. అంతియకాక, యేతద్వంశీయులు నాకును, విష్ణువు
నకును గూర్చు భక్తులై, వైదికాచార పవర్తులై, క్షత్రియధర్మంబు
లవలంబించునట్లు మీరెల్లరు నిర్వాహకులు గావలసిన దినుఁడీ!” యని,
మతిమతి తటిమి పలికి, యనివిన, వారును దుర్వాసస్తపోవనంబు
దరియం జొచ్చిరెట్లన॥

65

మ॥ అమరుల్ వజ్రధరాదులెల్ల మునులున్ హర్షాత్ములై, దివ్యవా
 ద్యములెంతేమొరయన్, సురాంగనల సృత్యంబుల్ సెలంగన్దివిన్,
 సుమనోవృష్టియు ముమ్మరమ్ము, గురియన్,
 శుంభన్మహాత్సహమొ
 క్కమొగిన్ తొక్కలు విచ్చుకొన్నటులువేడ్రున్ జేరిరచ్చోటికిన్॥

వ॥ అదియును, వివిధ సురభిశకుసుమవిసరవిస్మయరలతానకుంజమంజు
 శంబును, బహుబర్హిర్ముఖ మిధున విహారహారియు, ఫలభరావనమ్రా
 మ్రాది శాఖోపశాఖోప శోభితాఖిలశాఖిరేఖాఽఽకులంబును,
 గమలోత్పల విస్ఫార కమలాకర విస్తారంబును, సమంతత
 స్సంచరన్నానావిహంగకు కోలాహలబధిరిత భూనభోఽంతరాశంబును,
 అసకృదాదిత్యోపాస్త్యనాయస్త మునికుమారకవారంబును, ఉటజాం
 గణాబద్ధ కదంబక మృగతర్లక క్రియమాణమంధరరోమంధవ్యాపార
 బంధురంబును, నిత్యవైమిత్తికసాంతోత్తిష్టస్మాని బృందామంద
 వ్యాకీర్ణచారు తీర్థావతారాకీర్ణంబును, మహామహీరుహశాఖాఽంతరా
 సక్తవక్త్రంబును, హామాజ్య ధూమపాళీ సంతత సమంతతో
 వ్యాప్తి సుగంధగంధిలంబునునై, సర్వేంద్రియ గ్రామసంతర్పకంబై,
 సర్వసంభారసంభా సురంబై యొప్పుచుండు నందు— 67

మ॥ అతులోత్సాహమునన్ మునుల్, సురలు దివ్యక్షేత్రమున్జేరి, ని
 స్మితులై, కాంచిరి విస్మృతాఖిల బహిర్విధ్యాప్రపంచున్, మహా
 న్నత నిష్ఠాఽన్వితు. దీర్ఘదీప్తితుని, బ్రాణాయామనిశ్చేష్టు, సు
 వ్రతు, యోగాభ్యసనైకతత్పరుని, దుర్వాసోమునీంద్రోత్తమున్॥

సీ॥ స్థిరునిఁ, బద్మాసనాసీనుని, శాంతాతి
 నిష్ఠాగరిష్ఠుని, నిశ్చలాత్ముఁ,
 బశ్యదంతర్జ్యోతి, సశ్యదైహికజాతి,
 సౌమ్యరూపు, సువర్చసంబువాని,

జాతరూపో పమచ్ఛాగూఽన్వితాంగుని,
 రుద్రాక్షజూషితోరోవిరాజి,
 సంగీకృతాఖిల స్వాంగ భప్తోద్ధూశ
 నాలంకరిష్టు, దోషాసహిష్టుఁ,

గీ॥ గూర్చనిర్వక్తవక్త్ర, సకుంఠదత్త
 నాసికాఽగ్రస్థదృష్టి, నిశ్వాసరోధు,
 నిశ్చలోర్ధ్వోన్నతాంగు, నిర్నిద్రయోగ
 ముద్రు, దుర్వాసుఁ జూచి, సమ్మోదమొంది॥ 69

వ॥ భక్తియుక్త చేతస్కులై, ప్రహ్వశీర్షులైన మహర్షులు మౌన
 మూని, కన్నులు విచ్చించూచి, “మహాత్ములారా! స్వాగతంబు.
 మీరాకచే ధన్యుండను, మాన్యుండను మాత్రమేగాక, మత్పూర్వ
 పుణ్యంబులుఫలించినవాడనై నాడ”నని విన్నవించుకొంటుకు మీవంటి
 పుణ్యాత్ముల దర్శన భాషణంబులే తార్కాణంబులు. భవదాగమసం
 బియ్యది యాదృచ్ఛికంబైనను, మిక్కిలి శుభోదర్శంబును, భవిష్య
 ద్భవ్య శ్రేయోదాయకంబునొనని, చెప్ప సందేహమేల? మహామహా
 లారా! యెందుండి మీరాక? యెందేగుచు, మీరియ్యెడ కేండుల
 కేతెంచితిరోగదా! శిష్యవాత్సల్యంబున, నీయుపదేశ్యున కేదేని
 బోధింపఁగలది కలుగునెడ, నెడసేయక, తప్పక సెలవీయరే” యని
 యభ్యర్థించిన, సయ్యాగంతుకు లిట్లనిరి॥ 70

చ॥ “ఉరుమహిమాధ్య! లెస్సభవదూహ; నుతింపఁగనాను; మేముశం
 కరునికటంబునుండి నినుఁ గానఁగవచ్చితి; మింకనీకుడాఁ
 పురమదియేల? తద్వచనమున్, శుభవాచికంబు నీ
 కరమరలేక విన్నుటకహం ప్రథమత్వమున్ మునీశ్వరా!” 71

చం॥ వినుఁడఁ బానుమండలుని పీఁచమణంపఁగ శంకరుండు నూ
తనముగపూక్తికర్నిదన దక్షిణబాహువునన్ సృజించి, పం
చిన, నతఁడెన్ సురా రిహతుఁడేసి జగంబులఁబ్రోవమెచ్చి, వి
ష్ణుని శుభ నిర్ణయంబుఁగొని, సువ్రత! నీసుతమానికిమ్మనెన్. 72

కం॥ ఇది మావచ్చినపని; మఱి
యదియువినము; మౌనాథ! యీక, పూక్తికమా
నిదియగునుదంతమెల్లన్
విదితమెకద, జగతి! నదియు, నీవెఱుఁగుదుగా!.

శం॥ అతఁడు మహేశునంశమున నద్భుతతద్భుజసంభవుండు, సు
వ్రత! భవదాత్మ సంభవధ్రువంబుగఁ బెండిలియాడ, నూమ్మల
ద్యుతియుఁ - బ్రభాఽఽళి, చంద్రుఁడును-జ్యోత్స్నయుఁబోలి
పరస్పరానుకూ
లతజగతిన్ బ్రవర్తింపఁగలారిటులై స, ముదంబుమాకగున్. 74

కం॥ “హరు సందేశంబును, శ్రీ
హరియామోదంబు, నన్మదాశయమెన్నన్
సరియే” యని తోచిన, ముని
వర! కర్తవ్యమున దృష్టైఁబడిపఁగదయ్యా!”.

వ. అనిన, విని దుర్వాసో మహర్షి పరమహర్షియై, వారితో సప్ర
శ్రయవిబుదాశ్రవచర్యంబుగా నిట్లనియె. 76

మ॥ “సురలారా! మునులార! గంధగజవాసోహేమవాసోవహో
పరయుష్మచ్ఛుభదర్శనంబుల సుసంపన్నంబులయ్యెన్ దప
శ్చరణాస్త్ర జ్ఞసురిధపుణ్యములు; విశ్వశ్రేయమున్ గూర్ప(ర్చు) నీ
పరిణీతి ప్రథితప్రబంధమిలఁబర్వన్ మత్స్వణీతంబగున్. 77

చం॥ హరిహర శాసనంబది మహామహులార! శిరోఽగ్రధార్యమా;
మఱిభవదీయ నిర్ణయము మాన్యవతం సము;ముక్తి కాంతనా

వరసుతయైన నీయమ భవత్సుతయేసుఁడి! యీమెనమ్ము నీ
శ్వరునకొసంగినాఁడ"నని, ప్రక్కకుఁజూచి, సుతన్ గనుంగొనెన్. 78

ఉ॥ అప్పటికామెయున్ జనకునంతి కమందు పవిత్రయై, వినన్
జొప్పడునెమ్మ నమ్మునకు నూల్కాను సిగ్గును గెంటలేకయే,
యప్పలుకుల్ "వినీ-వినని" యట్టులుగా, గణించుచుండెదా
నొప్పువిలాససారస దళోద్భవపత్రముం నతాస్యయై. 79

ప॥ అంత, దుర్వాసుండు ముక్తికాంతను వీక్షింపఁజేయుచు, నామెచే
బృందారకహాని బృందంబులకు మ్రొక్కింప, వారందఱును—“గళ్యాణీ!
మాక్తిక మానీంద్రుని భర్తగాఁబొంది, రూపయావన శౌర్యధైర్య
సంపన్నులును, సబ్రహ్మవర్చసులునైన సత్పుత్రులన్ గాంచు”మని,
యాశీర్వదించి, నిలింపులంత నంతర్హితులైరి. మహర్షులు త్రిరాత్ర
వ్యవధానంబుగా వివాహముహూర్తంబు నిశ్చయించిచెప్పి, దుర్వా
సుని వీడ్కొని, మహోల్లాసంబునఁ గైలాసంబునకేగి, యథా
వృత్తంబుగా నావృత్తాంతంబంతయుంజెప్పి, శారీరాభునానంద
సందోహ దోహలున్ గావించిరంత, నద్దేవ దేవుండును యోగ్యులైన
భృత్యుల నాదేశించి, మాక్తిక మానీంద్రుని వివాహంబునకుఁ గావలయు
సర్వసన్నాహంబులు గావించెననిన, విని, యవ్వలివృత్తాంతంబట్టినిని
వీణామానివాణీ జానినడుగుటయును. 80

క॥ సిరులిరవొందెడు సరనా
పురముననివసించు భక్తముఖ్యుఁ కున్ ని
త్యగమా వై భవముల్, మో
క్షరసానందమును గూర్చుకపిలమహేశ! 81

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
ముక్తిశ్వర వివాహసన్నాహంబుననిది చతుర్దశాధ్యాయము

పంచదశాధ్యాయము

ఆ॥ నిరిగలాఁడు దొల్లి చేసాచె; నిరిలేని
యీవు చేయిసాచువృత్తివాఁడ;
వైన, నీవుచొప్పుమీనెయ్యురిద్వరు
నరసపురమునేలు దొరలు; బళిర!॥ 1

ఆ॥ అవధరింపు; మవలిదగుకథ; సురముని
నలువకనియె—“వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగదీని; సంబురుహాసనా
నీన! ముక్తమునివిశేషగాథ॥ 2

చం॥ అతిని వివాహశోభితమహంబు, తదీయవిలాసలాలసల్,
సుతజననంబు, వారల విశుద్ధ చరిత్రలు, వారి పేరులున్,
మతిమహిమంబు, సంచితసమంచిత తద్విభవంబు, మున్నుగాఁ
దతక్రమఁ దెల్పవే, బహుకథాకథన ప్రతిభాప్రభావితా! 3

కం॥ “సేవీయవె” యని, నారదుఁ
డెఱుమినడుగఁ బలుకఁదొడఁగెనీరీతినజాం
“డలఘు మహిమాన్వితమ్మును,
లలితమ్మిది వినిన, బహుఫలప్రద” మనుచున్॥ 4

ప॥ తదనంతరంబ, మహాక్షీకుండు పాణిగ్రహణ ప్రస్థానోద్యుక్తుం
డెఱువినంతనే, సర్వగీర్వాణులు నాతనినాతత భూషణభూషితుం
గావించిలెట్లన 5

సీ॥ మణికిరీట మొసంగె మఘపుండు; కుండల
 ద్వయమిచ్చె వహి; యప్పతియరత్న
 మాలికల్ గైసేసె; నై లబిలుండు కే
 యూరంబులిచ్చెను; శ్రీరమాధి
 నాధుండు మణికంకణము లొసంగెను; వార్ధి
 మౌక్తికహార సంపన్నుఁ జేసె;
 గటి సూత్రమును దివౌకసులిచ్చిరి; సితాత
 పత్రంబుఁ జంద్రుండు; పద్మబంధుఁ

గీ॥ డొసఁగెఁ జామర యుగళమింపె సక మెసఁగ;
 నీయమూల్యసువస్తు విస్తృతి ధరించి,
 యార్యవర్చుండు హోమకుండాంతరుత్థ
 కాంచనరథంబుకి న్నె, శోభాఽఽంచితుండు॥ 6

వ॥ శేంఖశృంగకాహళ భేర్యాదినానావాద్యంబుల ఘోషంబులు
 భూనభోఽంతరాళంబును ప్రేలంజేసి, యంభోధి గంభీరారావంబునేవ
 గించి, యంభోధరారంభగర్జాధ్వానంబునుదర్జించి, యంతట నవ్యాహ
 తంబుగా వ్యాపించుచుండ, సర్వసుపర్వులున్ బరివేష్టించి, బ్రహ్మవేత్త
 లైన బ్రహ్మర్షుల వేదనాదంబులు మేదురంబులై, వేదురులుగాక,
 యాదరంబుఁ గూర్చుచున్, బిక్కటిల్ల, మౌక్తిక మాసీంద్రుండు పెండ్లి
 కొడుకై, ప్రస్థానంబు సాగించుచుండె-నంత॥ 7

క॥ ప్రమథులతోఁగూడి, మహా
 క్షమునారోహించి, వేడ్క-శంభుండును, దే
 హమహోఽన్వహాన్నితుఁడు, డా
 ర్హ్యమూపుపై వెల్గుహరియుఁ గుడియెడమలుగాన్॥ 8

వ॥ అనుసరించి, సరసంబులుపచరించుచు, సహచరులయి, యరుగుదెంచుచుండిరంత, శింజన్మంజీర మంజుళపాదంబులు మంగళవిన్యాసంబుల మెత్తమెత్తవనత్తమిల్లఁ, దత్తత్తారుణ్యచారుతాఽఽ నృణ్యబిబోపకంబులనాలోకించు కొంచెపుఁగోఁజెగాండ్రను దీండ్రంపుటాలోకంబులన్ దబ్బునఁ దబ్బిబ్బిబ్బసేసియుబ్బడంచుచు, శ్రోత్రపేయంబులై నగానా నూనరసాయనంబులూ యాయియూతా యూతాదుగ్ధపాయివృద్ధంబుగా, నెల్లవారలకాప్యాయనోల్లాసంబులు గూర్చుచుండ, రత్నభూషణ భూపితలై, చంచత్కాంచన కాంచీదామాంచిత నితంబ బింబసంబాధ సంభాసమానాసమానానూన సుందరతర మందమందయానలై, తార హారావళీరమ్య పీనపీనవక్షోజ శోభితలై న యమరగణికల సముదయంబులుదయద్యువనవహా బహుద్యుతి విద్యానైషద్యాయిత మధుర మధురమూర్తిమత్త్వధౌరంధర్యంబుననందంద నర్తించుచుండ, ముక్తైశుండు దుర్వాసస్తాపసాశ్రమంబునశ్రమంబునన్ బ్రవేశించె —
ననంతరంబ.

9

చ॥ తన యను యాయివర్గముముదంబును బొందుటపోంపెఁదా, మునీ
త్తనయను బెండ్లియాడి, శుభధామముఁబొందఁదలంచి, విశ్వక
ర్మనుస్మరియింప, నాతఁడును, గ్రక్కున నొక్కపురంబు, సర్వశో
భనభరితంబు, సంతనఁ “బ్రభావతి”నా, రచియించి, యిచ్చినన్. 10

వ॥ అదియును, మణిఖచిత సమసముచిత రుచిరతరా చిరరుచి
చయచాకచకిన్ గచాకచి ధట్టించుకుట్టిమాట్టాలకాది ప్రదేశంబు
లను, మందరకలధౌతాద్రి తుల్యోత్తంగరంగన్మంగళసాధయూధాట్ట
హాసాయితా యతప్రభాప్రభాసమానంబై, రత్నసాను సహూనా
నూనకాంతి సంతతి సంతతతంతనృమానాత్మనీన మహామహార్థియై,
కూటాగారరమ్యాప కాధ్యారంభసంరంభ బూయిష్ఠయై, శతాధిక
వాపీకుంప తటాకాటికన సముట్టంకితయై, యగాధపరిఘా పరివేష్టి

తయై, బహుబృహత్తోరణోపబృంహణ విరాజమానయై, పరితఃప్రణ
ర్తిత పతాకాసంక్షీర్ణయై, నానావాద్యవిశేష విస్తారితయై, యంత్ర
పాంచాలికాఽంచితయై, శతఘ్నీశత సంకులయై, దివ్యాణంకారదీప్తి
సందీప్తయై, నానాచిత్రోపశోభితయై, సద్యోనిర్మాణ విద్యోతితయై,
స్థానామచుండ, మౌక్తిక మౌనీంద్రుండును, సపరివారంబుగా నద్దాని
నిద్దంపు సొంపులింపు సంపాదింప, నిలింపలోక సంపత్సంపన్నంబై,
“పురవరంబిదియింత యొప్పురునే!” యని, యాశ్చర్యానందంబులు
ఘేదంబునిండి యీక్షింపుచు, దుర్వాసోపమానీంద్రు నాశ్రమంబునన్
బ్రవేశించె-నంత.

11

మ॥ముని, దుర్వాసుఁడెఱింగి, మౌక్తికుని సమ్మోదంబునన్ బూజసే
సి, నితాంతోత్తమమౌతిధేయ విధి, సంస్థితంబుగాఁదీర్చి, యా
తనివెన్వంటనె పెండ్లి పెద్దలయి, సంస్థాయమ్ముఁజేరంగవ
చ్చిన వారిన్ మరియూడఁజేసెఁగడు దాక్షిణ్యంబగణ్యంబుగన్. 12

చ॥ అపుడు, త్రియంబకుండనియె నాదరమొప్పుఁగ, నత్రిపుత్రుతో;
“విపు విశుద్ధత త్వ! మునివీరుని, మౌక్తికు, నల్లువానిఁగా
సపులకబాష్ప పూర్ణముగఁ జక్కగ స్వీకరణంబొనర్చి, వా
ని పురిని బెండ్లి సేయనగు నీదుహితన్; మఱి, నీదుహితంబిదేగదా!”

వ॥ అనిన, “వల్లె” యని, యమ్మునితల్లజుండును, ముక్తికాంతను
దోడ్కొని, “ప్రభావతీ” నగరంబునన్ బ్రవేశించినంత, మౌక్తిక
మౌనీంద్రుండును, సురమునివర నికరంబులతోడన్ దన్నగరంబుఁ
జొత్తెంచి, స్వర్ణరత్నభిత్తి స్తంభసంభాసమానంబై, యసమానం
బుగాఁ బ్రకాశించు నొక్కదివ్య మందిరంబున విశ్రమించి, మించిన
వైభవంబుతో సమంచిత శోభాశోభితుండై, వికసిత నిజముఖకమ
లుండై, కామధేనువును స్మరియించి, యయ్యదిప్రత్యక్షంబై నంత,
నమ్మహర్షి యు మహాహర్షియై, తన్నోత్కర్షంబుననట్లనియె.

14

కం॥ “సురసురభి! వలయువస్తూ
 త్కరముల, సంభారములనుగళ్యాణార్థం
 బరవాయుఁగొనక, విరివిగఁ
 గురియవలయుఁజూ! జడిగొనుకొర్కులుదీఱన్”.

15

కం॥ అని, పలుకుటయేతడవుగ
 ననిమిషమైనై చికియుఁదన్మనోఽశ్శీప్తద,వ
 స్తునిచయ బహుసంభారము
 లనుగురిసెన్; దానమునిలలాముఁడుమురిసెన్.

16

వ॥ తదనంతరంబ.

17

ఉ॥ శైవులు, వైష్ణవుల్ మివుల సంతసమందిరివచ్చి, కాతుకో
 ద్భావనఁజేసి, కాతుకవిధాన సమంచిత వేదికాస్థితం
 డౌవరవేషు, మౌనిఁగనులారఁగనుఁగొను భాగ్యమందఁజే
 తోవనజాతముల్విరియ, దోయమువారలఁ గూడివేడుకన్॥

18

ఉ॥ అప్పుడుపార్వతీపతి, రమాఽధిపుఁడున్ నిజవాహనంబులం
 దుప్పరవీధినుండి, కుతుకోన్నతులై, సతులున్, సుతుల్కరం
 బొప్పులకుప్పలై, తగునవోధను, వోధనుజూడ,వేడుకల్
 ముప్పిరిగాఁగఁదారు, హరువుల్, మురువుల్, పరుపంబులొప్పినన్

నీ॥ ఒకవంక గరుడకాకోదరస్వామివి
 స్వ క్షేనులొప్పఁగా, శార్ఙ్గపాణి

యొకక్రేవవిఘ్ననాయక బౌహులేయపా
 రిషదాదులొప్పఁగా, వృషభగమనుఁ,
 షోకచాయ నింద్రదాది సకలదిక్పాలకుల్,
 వహిషప్రభృతివిదిక్పతులునలువు,
 హంకచెంత దినకరాదికనవ గ్రహముల

శ్విన్యాదితారకా శ్రేణులెల్ల

గీ॥ భువనకళ్యాణ కారణంబవుచు, ముక్తి
కాంతికామౌక్తికర్షులయంతరాంత
రములనును సిగ్గుదొంతరల్ క్రమముగాఁ గు
తూహల భరంబగుటఁగాంచి, తుష్టిమించి.

20

మ॥ దివిజానీకముకంటెఁగౌతుకభరాధిక్యంబు దీపింప, గౌ
తనవసిష్టాత్రిపరాశరాసురి భరద్వాజర్యశృంగర్షగా
లవకాత్యాననయాస్కముద్గు ముఖుల్ మౌనీంద్రులున్, దద్వివా
హవిధిప్రాభవ వైభవేక్షణ శుభవ్యాపార పారీణులై.

21

మ॥ తమకేపాటియుఁ దీసిపోవని మహత్త్వంబున్, దపోనిష్ఠ, స్వా
త్మమహిష్టప్రథగల్లు శిష్యజనమున్, దచ్చిష్యబృందంబున్
స్త్రీమహామంత్రతదర్శభోధకశుభాశీర్వాదముల్ బోరుకొ
ల్ప, ముదంబొప్పఁగఁ, బెండ్లి వేడుకలలోఁ బాల్పించుకోవచ్చినన్.

వ॥ అప్పుడు “ప్రభావతీ” నగరంబు సముచ్చలక్ష్మేతనమాలికాభి
రామంబును, బ్రహ్మగర్భ గంధగంధిల ధూపధూమ సంతతసంతర్పిత
సమంతతో యాతాయాత మహాజననాసికాపుట కుటీరకుటుంబకం
బును, ముక్తాబలవశీమణిగణ తోరణనికాయవిరాజమానకాయమాన
మానితంబును, జతురంగచమూసమూహ కోలాహలహళహళికాధికతర
బధిరిత భూనభోంతర శంబును, రంభోర్వశ్యాదిస్వచ్ఛేద్యశ్యానైక
త్రైవిష్టపరంభోరుదన్వత్యా రంభమంగళ సంగీత భంగీ సంగాళ
సుభగం భావుకంబును, శృంగారపురుష సంచార సమధిష్ఠితంబునునై,
యొప్పె - నప్పుడప్పురమశివుండు ముదలయిడిన క్షణంబుననే మౌక్తిక
మౌనీంద్రుండు మంగళాచార సంపన్నుండై, యభ్యంగ స్నానమాచ
రించి, స్నాతోత్థితుండై, శుద్ధవస్త్రంబులుధరియించి, ఫాలభాగంబునన్
జందన రక్తాక్షతన్దాల్చి, దివ్యాంగనానలప్ప కల్పితంబులును,
గల్పవృక్ష సద్యస్సముత్పన్నంబులును, మణికనక ఖచితంబులునగు
మకుటకటకకటి సూత్రకుండూకేయూరోర్మికాబిది బహువిధా

భరణంబుల లలంకరించుకొనియున్నంత, గొందఱు ఖంజ లోచనా
జనంబులు పంతంబులుమీఱి, సంతసంబులు రెట్టింప, సంతనఁ, బెండ్లి
కొడుకునకుఁ దికాలంజనాలక్త కాదికమ్ములై న మంగళాచారయుక్తా
లంకరణంబులు గావించిరంత॥ 23

ఉ॥ శ్రీవర శంకరోక్తుఁ, వసిష్ఠునకున్ బ్రణమిల్లి, మౌక్తికుం
డావృజినాపహరి, హరి, నాహరఁ బాదములంటి మ్రొక్క, శో
భావహావోభృతవేషమున నందఱి చూడఁగల కందమై, ముఖ
శ్రీమాలయన్, దరస్మిత మరీచుల వీచులు పర్వజేయుచున్॥ 24

చ॥ వరాననానీనుండై, తీవిమీఱి చెన్నొందుచుండ, శంభుండు వసి
ష్ఠున్ జూచి, విస్పృష్టంబుగా నిట్లనియె- “మహర్షి వరిష్ఠా! వసిషా!
మద్భుజోద్భవుండైన యీ ముక్తర్షి నీ శిష్యుండు. నీవును, నీ వంశీ
యులును - వీనికిని, వీని వంశీయులకును - వీనికిని, ఆ ధ్వర్యవంబు
వహించుచు, వైదికక్రియా కలాపంబులు నిర్వర్తించు
చుండవలయు. వీరలార్యక్షత్రియులనంబరంగుచు, నీశిష్యులై, ప్రసిద్ధిఁ
గాంచుచుందురు. వీరు దీనికిన్ దప్పిరేని, గుఱచ్యుతులై, యుభయ
భువనంబులకున్ దప్పిన వారతాదురు. సరి; యదియటుండనిమ్ము.
(పశ్యతముననీవీ మౌక్తికునకు ముక్తికాంతతోడి వైవాహిక మహా
మహంబు సర్వంబును యథావిధి మంశ్రాపూర్వకంబుగా, సాంగోపాం
గంబుగా, సకలభువన భవికావహంబుగా, సుసంపన్నంబుగావింప
వలయు”నని, యాజేశించె; దదనంతరంబ॥ 25

చ॥ అదివిని యాక్షణంబున మహర్షి వసిష్ఠుండు “వల్లె” యంచు, స
మృదమున నాతిథేయుని సమక్షముఁ జేరి, “మహాత్మ! యిట్లై నీ
దు దుహిత, ముక్తికాంతనిటుతోడ్పొనిర”మృని, తొందఱింప, న
చ్చదురుండు నల్లయైదువలఁజయ్యనఁ బంపెనుగన్నెఁదేరఁగన్॥ 26

మ॥ జనకాదేశము, తాపనీతతి సహాసక్తి ప్రకారిత్యయ
 త్ననిరూఢాశయముల్ మదిందెలిసి, కన్యారత్నమయ్యంగ నా
 జనముల్, ముక్తివధూటి, మంగళశిరసాన్నితన్ శేయ, నూ
 తన వస్త్రాభరణాంగరాగతిలకద్రాగ్యావకాద్యాభ్యయై॥ 27

ఉ॥ తొయ్యలి, రత్నశోభిత చతుష్కమునన్, మణిపీఠమందుఁ దా
 నయ్యమరాంగనోపరచి తానితరాప్యసపర్యలంది, య
 క్షయ్యయశోభిశోభితుని, శాంతివిధాత, జగత్ప్రియావసుం
 డయ్యమినాంవరున్, వరు, మహామహు, మాత్మికమౌనిఁ గాంచుడున్॥

చ॥ మృతక భరంబునన్ మదిని గోరికలీరికలెత్తి, హత్తఁ, గాం
 త, తతశుభాకృతిన్, వరమనః ప్రియహృనటులామరీగణం
 బతిచతురత్వ మొప్పుఁగ, దృఢాదృతిమైఁగయిసేనిరుజ్జ్వలాం
 చిత సమయోచితోత్తమ విచిత్రపరిష్కరణోత్కరంబులన్॥ 29

నీ॥ ఒక సురాంగన వధూటికి దుకూలముఁగట్టె
 నొక లెమగ్నృప్తు కంచుకముఁదొడిగె;
 నొకతె కన్నులకుఁ గాటుకఁదీర్చె; నుదుటిపైఁ
 గళ్యాణతిలక దేఖలును దిద్ది;
 చెక్కిటఁజుక్కవేఱొక్కతెసేర్చె; యా
 వకముఁ బాదములనింకొకతె పూసె;
 వాల్గంటియొక్కరు కీల్గంటుఁ గీల్కొల్పె;
 ముత్యాలజాలముల్ మొగిఁదగి లెప్పె;

గీ॥ గటకనూపుర కేయూర కర్ణికాఽఽంగు
 శీయకోఽఽగ్నాకాదులు, లేపనాంగ
 రాగముభ్యోచితానేకరమృరచవ
 లెఱిగి, వోధవ్యంగై సేనిరించువేడ్క॥

చ॥ సురలలనాలలామలు, విశుద్ధచరిత్ర, న వోధఁ, గల్పభూ
మిరుహసముద్భవంబుల, నమేయ మహత్త్వమహస్త్వభాక్వరి
మృగరణములన్, ముహూర్ముహూరఖండవిలాస విశేషభాసుర
స్ఫురణముఁ గూర్చి రెంతయును, వోధ్యమనోనయనాభి

రామగన్॥ 31

వ॥ మఱియును, మంగళాచారానూచాన సంప్రదాయానుసారం
బుగా ముక్తికాంతకు శ్రవోఽలంకరణోత్పలదళ సహితంబుగా,
దూర్వాఽంకూరసర్వ పాద్యుత్తమలాంఛనంబులు దీర్చిరంత, నొక
యమరయువతిమణి ముకురంబుఁదెచ్చి, ముందటనిల్పె, షోఢవ్యయు,
నవ్యసౌందర్య సామ్రాజ్ఞివోలె నందుఁదొచిన, లజ్జాలాలసలప్ప
సెల్లెండై, యన్యోన్యంబు విజ్ఞేయంబులుగా, “దోబూచులాడుచుండ,”
నంతఁ, దాపనవర్షియసీప్రయుక్తాశీర్వాదంబులుశ్రోత్రపర్వంబులుగాఁ,
దదవకీర్ణశోభనాక్షతంబులక్షతామోదంబుఁ గూర్చె; నంతట, సుము
హూర్తంబాసన్నంబై నల్లు మౌహూర్తికులైన కొందఱు మహర్షులు
తొందఱింప, ముత్తైదువలుకొందఱు పెండ్లి కూతున్ గాతుక వేదికాఽఽ
సీనం గావించి రనంతరంబ, ముక్తికుండును, దద్రత్యహాసీంద్ర బృంద
సమానీతుండై, సుఖోపవిష్టండయ్యె-నయ్యెడ॥ 32

చ॥ శతధృతినందనుండు, సదసద్విదుండబ్జజతుల్బుండౌ పురో
హితుండు వసిష్ఠుండున్ శ్రుతి సమీరిత మార్గమునన్, గణేశున
ర్చితుని నొనర్చి, యారవిశేషప్రభృతిగ్రహవర్గమున్, శచీ
పతిముఖులౌ దిశావలయ పాలకులన్ పరివస్యఁ జేసియున్॥ 33

క॥ పుణ్యాహవాచనంబు, న
గణ్యామామోక్త పుణ్యకర్మలు పెక్కుల్
పుణ్యాత్మండు, పరమబ్ర
హ్మణ్యుండు, వసిష్ఠమౌనియన్నియుఁ దీర్చెన్॥ 34

వ॥ పిమ్మట, వైవాహికాగిని సంస్థాపించి, యందు మాంగళి
కాహుతులు వ్రేల్చిన యంతరంబ॥ 35

క॥ శ్రీమత్కృతుక వేదిక
పై, మహిత వివాహవేష వైభవశోభో
ద్దాముని, మౌక్తికు, దుర్వా
సోముని యిట్లనియె స్వస్తిసూక్తము మునుగాన్॥ 36

చ॥ “నుతగుణ! మంగళాస్పద! మనోభవ, నానుత, ముక్తికాంత, సం
తతమును, నీకనువ్రత, హిత ప్రవణైకమతిన్ జరించు; మౌ
నిలిక! పాణిగైకొనుము నీకరమున్ గదియించి; స్వస్తిగా
వుత! సతి, గూడి, వైభవసమున్నతిఁగాంచుము సర్వకాలమున్॥”

మ॥ అని, వాగ్దాన పురస్కరంబుగను, గన్యాదానమున్ జేసె న
మ్ముని దుర్వాసుడు మౌక్తికర్షికిని సమ్మోదంబు మీఱన్, వసి
ష్ఠుని యామోదముతోడ; వోధయు, మహర్షుల్, నిర్జరుల్ మిచ్చ, వా
ద్యునినాదంబులు, స్వస్తి వాచనములొయ్యన్ మించ,
నామెన్ గొనెన్॥ 38

వ॥ అప్పుడు ముక్తికాంతా మౌక్తిక మౌనీంద్రుల కళ్యాణమండపంబు
చతుర్దశభువన కళ్యాణ తాండవమండపాయమానంబై, స్వస్తివాచనిక
మౌనీంద్రవేదనాదమేదురంబై, మాంగళ్యునినాదమోదమాసర్షి యోషి
త్పరిషత్పరివేష్టితంబై, దివ్యదుందుభిన్ ఘోషముహూర్ముహూర్ణితంబై,
తపోధనద్విజన్మవృద్ధాచరిత సాధువాదైధితంబై, సకలజన మనో
నయనశ్రవణ సంతర్పకంబై, భువనవలయమనోరథ పరిపూరకంయ్యె-
నయ్యెడ॥ 39

సీ॥ శ్రీ మహాలక్ష్మీముక్తామణి మంగళా
క్షతపాత్రమంచిత కనకమయము,
రత్నదీపాంకురారాతికంబూని, ని
ల్చిన, నామెవెంట నిలింపకనన్య,
లద్రిపుత్రీశచీహవ్యవాహంగనాఽఽ
దులు సంతసంత, నుత్పాఽ కితముగ
మంగళసీతకాఽ భంగశృంగారనై
షధ్యముల్ శ్రోతృసంపశ్యదక్షి

గీ॥ తర్పకమ్మలుగా, మణిస్థగిత కనక
నిర్మితాకృత్త్రీమాకార సర్మమర్మ
లీలలాపార్పరఁ, దారునిల్చిరి పరస్ప
రాంతరపరీప్సతోడియెయ్యారమొప్ప॥

40

మ॥ తొలుతన్ మౌక్తికుడానవోధ శిరమందున్ ముత్తైపుందోయిలిన్
దలఁబ్రాల్వోసెను; ముక్తికాంతయును, విన్నాణంబుగా, వోధృనాఁ
దల; మైత్రావరుణ ప్రదిష్టవిధినూత్న ద్వంద్వమున్ ప్రేల్చె పే
ల్పులఁదన్పంగఁ బ్రధానహోమమును, నాలోలాజహోమంబొగిన్॥

ఉ॥ సప్తపదిన్ వధూవరులు సంతన, దీర్చిరసంతరంబ, మ
ణ్యుప్త వివాహవేదిక, మహోత్సవమొప్పఁ బ్రవేశహోమమున్;
సప్తరదాగమాన్వయ ఘనప్రతిభుండు, సతీసుతాఘ్యులై,
యాపులునై న మౌనవరులాదృతి, దీవనలిచ్చి రెచ్చుగన్॥

41

ఉ॥ నాలవనాట, నెన్మిదియనంజను జామునశేష హోమమున్,
మూలజయోదిహోమ విధిపూర్వకమున్, మరునాటి సాయపున్
వేశ, శుభావహంబగుచు, వేల్పులు మెచ్చునధర్వవేత్త, దా
వైశమతీరెచ్చునకలి బ్రహ్మ సుతుండఁ ప్రదీ పదీప్తమున్॥

42

మ॥ ఇటులావాసరపంచకంబు బహు సంతృప్తిన్ మునుల్ ముక్తికా
చటులాక్ష్మీజటిలేశ మాక్తికులు స్వచ్ఛస్వాంతులై, దీక్షనొం
దుట శ్లాఘించిరి వేదవేత్త లితరుల్ నోరూరు మృష్టాన్న మ
బుట్ట, వస్త్రాభరణాదులందుటఁగడున్ మోదాత్ములై రందఱున్॥44

మాలీని॥ ఇది సకల శుభాభ్యంబిద్ధకళ్యాణ పూర్ణా
భ్యుదయ కరమునౌ శంభుస్ఫురద్బాహుదంఢో
ద్యదృషిమునిసుతౌ కళ్యాణ వృత్తాంతమిద్దా
ని, దృఢమతిఁ బరింపన్, నిండుసంపత్సమృద్ధుల్॥ 45

వ॥ అనిన, విని, యవ్వలీ వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణామాని వాణీ
జాని నడుగుటయును॥ 46

ఆ॥ సీరులకిరపుధరణి నరసాపురంబు సు
స్థిర నివాసమని, మదీందలంచి,
యున్న సుజన కోటికెన్న, ముంగొంగుబరి
గరువుగావె, నీవు కపిలమల్ల!॥ 47

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు ముక్తిశ్వర
కళ్యాణంబును పంచదశాధ్యాయము.

పోడశాధ్యాయము

అ॥ సిరియు నీకుఁజెల్లి; సిరిగలాడవుబావ;
సిరిగలాని చెల్లి చెలువనీకు;
సిరులు నీకఁజూడఁగొఱయైన, సిరులీఁగ
లాడ వాదువార! ప్రోడవాదు॥ 1

అ॥ అవధరింపుమవలిదగుకథ; సురమునీ
నలువకనియె—“విసంగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, దీనినంబురుహఁసనా
నీన! ముక్తమునివిశేషగాథ. 2

క॥ జటివరుడహ్మ క్తికమునీ
యటుపిమ్మట నేమిసేసె? నతఁడుమదాను
త్కట ధర్మవిషయ కానఘ
కుటిలాన్యపథ ప్రచారకుండెట్లయ్యెన్?” 3

క॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
సనుఁడు దనతనయునకును విశాలకరుణమై(హృదయుఁడై),
వినిచెమఱియు, ముక్తమునీం
ద్రునివృత్తాంతంబుఁబు. కిటుండయి, యిట్టిలో. 4

ఉ॥ అంతట, మౌక్తికుండును, మహామతిమద్వరుఁడాత్మమందిరా
భ్యంతరశోభితున్, శివు, హిమాద్రిసుతాధపు, మాధవున్, సచే
తోఁతరుఁడై, యభేదభజనాదరుండున్, గురుభక్తియుక్తుఁడున్,
సంతన దేవమానియజన ప్రవణుండునునై, విరాజిలెన్. 5

ఉ॥ ఆ విధిఁగొన్ని నాళ్ల దుగ, నమ్మునిముఖ్యుఁడు సన్ముహూర్తమం
దావరదాత్రియైననిమిషాంబ యథావిధిఁబూజసేసె; దా
నావిధిముఖ్యుతాత్రిదశులర్హతముల్, గురులైన యట్టిమై
త్రావరుణిప్రభృత్యప్సివర ప్రముఖుల్ సుముఖత్వ మొందఁగన్.

మ॥ నిమిషాంబాఽర్చన పుణ్యకాలమున మౌని శ్రేష్ఠుఁడౌ ముక్తికుం
డమితామోదమునన్ వధూసహితుఁడై, యామాన్యమర్పార్థవి
త్తములన్, విత్తములన్, గవాంబర సమృద్ధంబులయథా పై భవం
బమలాత్మండయి, యిచ్చి, మెచ్చుఁగొలిపెన్ హాళిన్
శుభాకాంక్షియై. 7

చ॥ పరమమహర్షులున్, సురలు, బంధులు, బంధుజనాధిక బంధురుల్ మునీ
శ్వరుఁడల ముక్తికుండు నిలుపన్ బదునాటు దినంబులుండి, ని
ర్భరతరమోదమానులయి, వారలు స్వామయముల్ గనంగనేఁ
గిరి, మునిహస్తీకుండు నిజకృత్యములన్ గిరిజేశు వేడినన్. 8

ప॥ విని, పరమశివుండు ముక్తిక మానీంద్రునిలోనిట్లనియె- “వత్సా!
సనాతనంబులైన కలధర్మంబులన్ జెప్పెద; నాకర్ణింపుము. మానవుల
కెల్లరకును సత్యంబు సనాతనధర్మంబు. దానికంటె నహింస పరమ
ధర్మంబు. దానికంటె నస్త్రేయంబును, దానికంటె శమదమంబులును,
వానికంటె శ్రుతంబును, దానికంటె యజ్ఞంబులును, వానికంటె
దపంబును, దానికంటె నిజ్యాఽధ్యయనా ధ్యాపనంబులును బ్రధానం
బులుగా ద్విజధర్మంబులు. సర్వవర్ణంబు వారికిని సత్యాహింసాఽ
స్త్రేయశాంతి దాంతులు సద్గతి కారణంబులు. సర్వధర్మంబులును వేద
మూలకంబులు. బ్రాహ్మణుండు వేదార్థప్రవచనయాజనప్రీతి
గ్రహంబులకు దక్షుండు, నధికారియునౌను. అన్యవర్ణంబులవారు
బ్రాహ్మణులకుం బ్రణామంబౌచరించియు, బరిప్రశ్నంబు సేసియు,

శుశ్రూషఁగావించియు, విశేషించి- ధర్మార్థంబు గ్రహింపందగు; నేల
యన, జపతపోయజ్ఞచ్ఛిద్రంబు. నియును బ్రాహ్మణ ప్రతిపాదితంబు
లైన వాననిశ్చిద్రంబులై, సంభద్రంబుఁగూర్చు- నిందునఁదియంబా
వంతయులేదు. మఱియును.

9

ఉ॥ సత్త్వరజస్తమోగుణవశంబునఁ గర్మ విభాగమొప్ప, సం
విత్త్వవిశిష్టఁడై, విధిభువిన్ సృజయలంచెను జాతున్నియున్
సాత్త్వికులైరి విప్రులు; రజఃప్రథితౌల్ నృపతుల్; మఱిన్ దమో
వత్త్వవిరాజమానులలవై శ్యులు, శూద్రులు, స్త్రీలు పుత్త్రీకా!

ఉ॥ క్షత్రియవై శ్య శూద్రులును, సారసలోచన లెన్గ వేళున్
బుత్త్రీక! విప్రకోటి తనివుంగొనునట్లు మెలంగుటొప్పు; ద
వైత్రి భవత్కు-లోద్భవులనారతమున్ విడనాడకుండ, స
ర్వత్ర, క్రియాకలాపములు బ్రాహ్మణ సమ్మతిజేయఁగావలెన్.

ఉ॥ శక్తి నతిక్రమింపక, ద్విజాతికి దానము, దేవపూజ, స
మ్యక్తృష, సన్మనీష, నిగమాధ్యయనంబును వీనినెప్పుడ
త్యక్తములొనటుల్ సలుపనొను; బ్రజాపరిపాలనంబు వి
ధ్యుక్తము; నిత్యమాయుధము లొప్పుగఁ దాల్చుట క్షత్త్రీ
ధర్మమా॥ 12

వ॥ మానవులకు దండధారణంబనా పత్కాలికంబైన ధర్మంబు. వైది
కంబైన కర్మజాతంబాపత్కాలంబునందైనను ద్యాజ్యంబుగారాదు.
ఆపత్కాలంబు ప్రాప్తించినను, నాయుధపరిగ్రహంబావశ్యకంబు గాన
ప్పుడును భవద్వంశోద్భవులు చిత్రకర్మ కర్మకులై, రాజచిత్రం
బులు రచియించి, రాజాశ్రయంబుఁబొంది, వర్తిల్లుటయొప్పు. వారు
నిర్మించిన విష్ణ్వాదివిగ్రహంబులు దేవాలయాదులందు విశేషంబుగఁ
బూజింపంబగుచుండు. మఱియు, వారు సర్వశిష్టకర్మంబులు నిర్మించి,

భూపాలురకుఁ జేతోమోదంబుఁ గూర్చుచుఁ, దదాశ్రయంబున మహా
త్వంబుఁ గాంచుచుందురు. వారుదక్క, తక్కినవారెవ్వరును జిత్ర
కర్మంబున కర్వులుగారు. భవదీయులును, దదన్యం బై నవృత్తిని స్వీక
రింపఁగోరకుందురుగాక! శిల్పశాస్త్రానుసారంబుగా, దేవాగారరాజమం
దిరనిర్మాణంబులును, యంత్రాదిసంప్రతిష్ఠాపనంబును, సర్వతోభద్రాది
నానావిమాననిర్మాణంబును, భవద్వంశోద్భవులత్యంత నైపుణ్యంబు
గణ్యంబుగా, సంతనఁ దీర్పగల్గియుందురు. చిత్రవిద్యమీ వంశీయులకు
సర్వసాధారణంబై, ధారణాధీనంబాను. అట్టి దీని వైభవం బెట్టిదనిన.

ఉ॥ విశ్వము చిత్రమందె ప్రభవించును; దానసలీనహూచుఁ, దా
శాశ్వతమాను; విద్యయును, శాస్త్రము, శస్త్రకళాకలాపముల్
నశ్వరమున్ సుమీ! యదివినా, యతిలేకయ, భావమెన్న, మౌ
నీశ్వర! త్వత్కులీనులకదే, కులవిద్యయు, జీవవృత్తియున్॥ 14

ప॥ ఇది నీవంశీయులకున్ గులవిద్యగావున; దీని నీవారలెల్ల నాదరించు
నట్లుగాఁ జూచుకొమ్ము. నీకు మేలయ్యెడు—నెట్లన॥ 15

చం॥ కృతయుగమందుఁ బార్థివ వరేణ్యులెక్కాదురునీదువంశజుల్;
కతిపయదేశనాయకతఁ గాంతురుతేతను; ద్వాపరంబునన్,
బ్రతను ధనుల్; కలిన్ శుభకరస్వచరిత్రులునై, ద్విజార్చనా
రతులును, చిత్రకర్మగరంబు సమర్థులు, భూపతిప్రియుల్॥ 16

ఉ॥ మద్వచనంబుదప్పదిది; మౌక్తికమాని! కలిప్రభావమీ
షద్వికచంబుగాఁగ, సహసా బహుజ్ఞంభితుతాచు, క్లేచ్చుల
పద్వశఁజేసిమేదిని, శుభంబులమాపి, యణంచుచుండ, శుం
భద్విధిఁ జిత్రశిల్పములఁ ద్వత్కులజుల్ చరియింతువృత్తిగాన్॥ 17

ప॥ చిత్రశిల్ప నిర్మాణంబు నీవారలకున్ గులవృత్తియైనట్లన్యులకున్
గానేరదు; వీరికియ్యది దోషంబుగా నట్లన్యులకున్ గాఁ జాలదుసుమ్మది
యట్లంచుని.

శా॥ స్వర్ణస్త్రేయము స్వర్ణకారులకు దోషంబానె? వాణిజ్యమం
దణ్ణోరాశిగభీర! యున్నవియె సత్యాసత్యముల్? హాళికా
భ్యర్థస్థమ్మగుఁ గాడె, హింస! యిటులే, యన్నింట దోషంబులే;
స్వర్ణాధాన్యమర ప్రవృత్తులును హింసాశంసితంబుల్ సుమీ!॥19

మ॥ అవియ్యైజనులూచరించినను, దోషాభాసముల్; కాని, య
య్యవి యన్యాయచరితంబులైన యపుడన్యాయ్యాత్త దోషంబులే
యవుఁజిత్రంబును, శిల్పమున్, గళలు పుణ్యప్రాపకంబుల్ గడున్;
భవనానంద విధాయకంబులునునా; ముక్తేశ! ధర్మ్యంబుతా॥ 20

వ॥ విధివిహితంబులైన చిత్రశిల్పింబులు స్వీకరించుట త్వద్వంశ్య
లాచార పూతంబైన సనాతన ధర్మంబుగా భావింపవలయు; నీవారం
కెన్నండునధోగతియన్నమాటయేలేదు. క్షత్రియకల్పానుసారముగా
సర్వకర్మ సమాచరణంబు వారికావశ్యకంబు. వారు - “మౌక్తికులు”,
“నార్యక్షత్రియులు” నాఁబరంగుచు, “వర్మ” - “రాజ” శబ్దంబులు
దాల్చినర్హులైదు” రనిన, విని, మౌక్తిక మౌనీంద్రుడు పరమశివునకు
సవినయంబుగా యిట్లనియె॥

21

ఉ॥ “దేవ! మహానుభావ! విశవీకృతముల్ వొనరించి, తెల్పువే!
వైవములేవో, వైష్ణవల సన్మతధర్మములేవో” యంచు, నెం
తేవి చికిత్స దోషంబుగ, ముని ప్రవరుండడుగన్, మహేశ్వరుం
డీవిధిఁజెప్పఁగాఁ దొడఁగె నించినవేడ్క, సుధామయోక్తులన్॥ 22

క॥ శివపాదార్చన రతుండను
భవభక్తిపరాయణుండు, పంచాక్షరమం
త్రవర జపపరుఁడు, రుద్రా
క్ష విభూతిధరుండు శుద్ధ వైపుండనంబున॥

23

కం॥ పాశుపతదీక్షఁగొంచుట
యే, శైవులు సార్వకాలికేష్ట పథంబా;
ధీశాలీ! ముద్రాప
టూకశంసితమాచు, శైవమలరారుభువిన్॥

24

ప॥ కంఠికయు, రుచి(చ)కంబును, కుండలంబును, శిఖామణియు,
భస్మంబును, రుద్రాక్షమాలయునను నీయాటను ముద్రాపట్కంబనం
బరంగు; నీయాటింటిని ధారణంబుజేయు శైవునకున్ బునర్జన్మ
యుండదు. మఱియు, బ్రహ్మహత్యాఽదులైన పంచమహాపాతకం
బులు భస్మధారణంబున భస్మీభూతంబులొను. రుద్రాక్షస్పృష్టంబైన
తోయం బెవ్వాని కాయంబునన్ జిందునవ్వానికి శివసాయుజ్యంబు
ప్రాప్తంబగు. లింగధారణంబునన్ జేసి శ్వపచుండయినను, జతుర్వేద
వేత్తకంఠెన్ గోటిరెట్లు పుణ్యాధికుండౌట నక్కంబు. మఱియును. 25

కం॥ శివలింగ ధరుణ, నరుణను,
శివవ్రత పరాయణులనుజేరి, యెవరు దు
శ్రవవచనమ్ములు వల్కుదు
రవశ్యమున్ నిరయగాములౌదురు వారల్॥

25

కం॥ శివలింగధారణంబును
శివలింగార్చనముసేత, శివసంస్మృతియున్
శివసాయుజ్యముగూర్చును;
శివకరపథమిదియు వింటె? శ్రీముక్తేశా!॥

27

కం॥ శివలింగధారి శివుడే
యవు; జంగమ లింగమతఁడు సాక్షాత్లింగై
కృవిభవమంది, యతఁడున్
శివసన్నిధి బాయకెపుడుజేరి, వసించున్॥

28

కం॥ శివమహిమ ప్రతిపాదక
మపు శైవపురాణచయమునాదృతిరోమాం
చ విరాజితుండునై, తా
నవశ్యమున్ జదువవలయు ననవరతంబున్॥

29

వ॥ సార్వకాలిక పాశుపత దీక్షాదక్షుండైన శైవునకు భూతజాతం
బంతయున్ బ్రణామంబు లాచరించు; నాతోనాతం డెంతయుం బ్రమో
దించుచు, వినోదించుచుండు. ప్రతతిలకంబైన పాశుపతంబుతో సమాన
మైన దేదియులేదు. లోహంబుల యందు సువర్ణంబును, శిలలయందు
వజ్రంబును, రసవిసరంబునన్ బీయూషంబును, బక్షులయందు హంసం
బును, వృక్షంబులయందశ్వత్థంబును, పర్ణంబులయందు బ్రాహ్మణ
వర్ణంబును, గోవులయందు సురసురభియు, రత్నంబుల యందుఁ గౌస్తు
భంబును, ద్విరదంబులందై రావతంబును, హయంబులందు చైత్రశ్శ
వంబును, సద్గుణంబులందాదార్యంబును, వాగ్వాప్యపారంబులందు సత్యం
బెట్లట్లు సర్వతంత్రంబులయందును పాశుపతంబు త్రమోత్తమంబు
వత్సా! భవత్సాహాయ్యార్థంబై, జానుమండలదండనంబుననీకియ్యదియే
గదా, పరమసాధనంబై, రిపుని ధనంబును, నీకువిజయధనంబును సంపా
దించి యిచ్చినది! నీ వంశీయులు నిట్లే దుద్రగాయత్రీ పరాయణులై,
నా కత్యంతాప్తులై, ప్రవర్తించుచుందురుగాక! ఇంక, వైష్ణవ ధర్మం
బులు వక్కాణించెద; నాకర్ణింపుము.

30

నీ॥ పంచ సంస్కార సంపన్నుండు, పురుషోత్త
మ ప్రపన్నుండు, సత్త్వ ప్రధానుఁ
డాచార్య భక్తియుక్తాత్ముండు, విష్ణుభ
క్తులకు భక్తుండు, శాంతిండు శ్రోత్రి

యుఁడు, ద్రిశుక్లుఁడును, దిక్షుఁడు ధర్మఁడు
 స్తికుఁడును, బహుపుణ్యశీలుఁడు త్త
 మజ్జాన వైరాగ్యమహిత ధీయుఁడు, స
 మ్యగ్వివేకస్ఫురద్వ్యాగ్విలాస

గీ॥ శాలి, యస్తాక్షరీ మంత్ర జపపరాయ
 ణుండు, సౌమ్యుండు, నిత్యతృపుండు, మృదుల
 శీలుఁడతీధేయుండును, శేషశేషి
 భావవేత్తయునగును శ్రీవైష్ణవుండు॥

21

వ॥ ఆచార్యనుగ్రహంబునన్ దాపపుండ్ర నామమంత్రయో(యా)
 గంబులను పంచ సంస్కారంబులను బొందుట పరమ వైష్ణవధర్మంబు.
 సంస్కారంబులియ్యవియైదును వైష్ణవత్వనీధి హేతువులు. మణియును,
 ఆకారత్రయ సంపన్నత్వంబును, బూర్వోక్తపంచ సంస్కారతత్పర
 త్వంబును, అర్థపంచతత్త్వజ్ఞత్వంబును వైష్ణవత్వ ప్రతిపాదకంబు
 లనుచు, వీనియన్నింటి వైశిష్ట్యంబు విస్తృతంబుగా నారదశాండిల్యాది
 మహర్షులచే బాంచరాత్రిక సిద్ధాంతంబు నుపేర వక్కాణింపబడియె;
 నందలి విశేషంబులు కొన్ని పాత్రుచ్చేద; నాకర్ణింపుము. 22

గీ॥ తప్త చక్రాంకనంబనఁ, దనరువహ్ని
 తప్తముల్ శంఖచక్రముద్రల భుజములఁ
 దాలుచుటద్దానఁదద్విష్ణుధామమందు
 శాశ్వతస్థానమొందు వైష్ణవుఁడు పుత్రీ!॥

22

చ॥ నుదుట శుభోర్ధ్వపుండ్రము జనుండు ధరించినమాత్ర, శ్రీరమా
 హృదయధనాపహరి వసియించును; వాని మనోగుహన్ సదా
 భ్యుదయముఁగూర్చుచున్;దులసిపూసలు, దామరపూసలొప్పు శే
 ర్లఁదగ ధరించువారల జరత్సుకృతంబునుగాంతురెప్పుడున్॥ 24

24

ఉ॥ వైష్ణవలొంఛనంబుల నెఱుంగు ధరించునొ, వానిఁజూచి, యా
జిష్ణువిరించి ముఖ్యులుశుచిస్మితులై, యభినంద నోక్తిరో
చిష్ణుత గౌరవితురు; భుజిక్రియ నెవ్వఁడువారిఁదన్నునో,
విష్ణునమర్పితంబదియువేయి మడుంగుపుణ్యదంబగున్. 136

ఉ॥ అంకిలిలేక యెవ్వఁడుశిరోఽవనతిన్ బ్రణమిల్లు, శంఖచ
క్రకాంకితు, నూర్ధ్వపుండ్రకలితానను, వాఁడు శతాధికాశ్వ మే
ధాంకురితోరుపుణ్య నచ హన్వితుఁడౌను; దరింతు పెద్దలే
యంకువనై న, నీట్టి సుకృతోదయచూట జగంబెఱుంగునే? 137

ప॥ భవద్వంశోద్భవులు కొందఱు విష్ణుభక్తిపరాయణులై, లోకపావ
నులై, యుభయవంశతారకులై, విశద విశాల యశోఽభిశోభితు
లౌటతథ్యంబు. వత్సా! నీకిట్లు వైష్ణవవైష్ణవధర్మంబులన్నియు విస్త
రించిడెల్పితి. ధర్మంబులీ యుభయ విధంబులును బరమపద ప్రాప్తికి
సాధనంబులేనుమా! ముక్తికాంతాసంయుక్తుండనై, నిత్యసంతోషివై
ధర్మంబగు మార్గంబున భూమిని బాలించుచు, జనులనుర్యామ్యు
ప్రపవర్తనంబున శీఘ్రింపుచు, బ్రాహ్మణపోషణంబుచూనక, బహువిభవ
శుభపరంపరల ననుభవించుచు, వర్ధిల్లు"మని, యభినందించి, తదభివంద
నంబులందుకొని, పరమశివుండు ప్రమథగణ పరివృతుండై, మహాక్ష
వాహన సమారోహణంబుఁజేసి, కైలాసాచలంబునకు వేంచేసె-నంత.

సీ॥ ముక్తేశ్వరుండు సత్యకాత్మధర్ముడై,
ముక్తికాంతాసమాయుక్తుఁడౌచు,
సర్వసౌఖ్యములు నిచ్చులునిచ్చుబొంది, "బ్ర
హ్మప్రీత"మని, తప్తమఖిలహుతము,
నీష్టముల్ జేయుచు, దుష్టిమైబూర్తముల్
పెక్కునిల్పుచు, విశ్వవిశ్వమాతృ
సద్గుణసచ్చేష్టితోద్గారిహర్షిని
త్యాగతాయతి యొప్పఁజేయుచాప్త

గీ॥ శత్రువర్గంబు భేదమెంచకయ, తుల్య
దృష్టి నీక్షించి, తీర్థయాత్రీకులకన్న
సత్రములునిల్పి, యజ్ఞులుసంతసింప
యజ్ఞములుసాగఁ జాలసహాయుడయ్యె.

98

వ॥ ఇట్లు పెక్కుమాసంబులేఁగ, సుమసమయమే తేర, ముక్తీశ్వరుండు
ముక్తికాంతా సంయుక్తుండై, యుద్యానవిహారసముద్యుక్తుండయ్యె;
నయ్యెడ.

99

శా॥ సంద్యా రాగ సముజ్జ్వలత్సునుపహాశ వ్రాతసంశోభితా
వంధ్యారుణ్యము, మల్లికాఽఽది సుమనోవ్యాప్తి స్ఫురన్నిత్యసా
గంధ్యమ్మా త్రరజోవ్రజోద్యదిభమాగ్గప్రేక్ష్య వృక్షోక్తగ
ర్వాంధ్యానృణ్యవిదూగమై, యలరునుద్యానంబునందాఘమై.

40

వ॥ అయ్యుద్యానంబును, జూతనారంగ పనసానసకపితౌశ్వత్థాదిపాదప
బాసురంబును, నానావీరుత్సంకీర్ణంబును, మంజుకుంజగుంజన్మం జీర
శింజితవీణాఽఽదినాదానుకారి రాజహంసకలకంఠ నీలకంఠ కీరశారికా
పారావతచక్రవాకాది నీడోద్భవలోకకోలాహల హాళహళికా బహుళం
బును, యక్షుకిన్నర సిద్ధగంధర్వచారణ సంచార సంశోభితంబును,
మకరందప్రవాహ మజ్జన్మధుకరకుంకలకల సంకులంబును, శిరీషకుసుమ
విసరవిసృమర పరాగభరశుభాంగ రాగశుంభద్ధూతకృత్యకృన్మరు
దర్భకాదభవిభ్రమ భ్రమణరమణీయంబును, బుష్కుల శుష్ప
వినిష్పతద్రజోవ్రజోన్మగ్నచ్ఛన్న విచిత్రీకృతమహాతలపరిచ్ఛిన్నం
బును, ఘామంఘుమృపరీవాహపానశుభ్రసంతర్పిత బహుజన సముద
యంబును, నందనవై త్రిరథసన్నిభంబునునై, సర్వేంద్రియ సంతర్ప
కంబై, సందర్శనయోగ్యంబై నంజూచి, ముక్తీశ్వరుండును, ముక్తి
కాంతామత్తలియునందు మల్లీప్రభృతి వల్లీమతల్లీమత్తలికాఽఽదిక
స్ఫూర్త్యుద్యన్తల్లీలాఽఽలోకన సలాలననిలాసలాలితమానస భాసు
రులై, విహరింపందొడంగిరెట్లన.

41

సీ॥ ఏలూతాజాలడోలా విహృతిలీల

హేలావతినిగూడి, యెన్నియేని

శేలీవినోదముల్ హేళివై వార, మో

దాన్వితుండౌబతి; యాసతియును

వేలాతిగవిలాససాలాపమృదుహాస

భాసురాజ్ఞాస్యయై, వాసిగొంచు;

నాలోకములనుదా మేలోకమునుగాస

శేలాణో! వింతయింకూలుమగ్గె

సీ॥ వగలు, వలపులు, సాలపులు, సాగేసులహహ!

మగడు, మగువయు విడువరుబిగికవుగిలి;

నవరళకపోలజల్పనంబు ర, వారు

వ్యాపృతైకైకదోర్గతా బద్ధులౌచు.

42

ప॥ అయ్యార్యక్షత్రియ మునీంద్రుండుచంద్రాస్యన్ గూడి, కుసుమ
శయనమున్ గూర్చుకొని, యమందానంద సందోహదోహలంబైన
కౌతూహలంబు మదనకదసహళ హళిక కుడోహదమోదమోహదంబు
గొంగె, దన్మహామహంబు బహుతిథంబుగణరాత్రంబుగౌ, నవ్యాహత
విహారహారియైయుండె; నన్మహామహులరహోవిహారంబయ్యది, సహర్ష
విప్రుటిత రత్నకంచుళీకంబును, ముహూర్ముహూ రంగుళీవిహితరద
చ్చదంబును, సలాలసవిలాసమృదుహాస భాసురముఖోన్ముఖీకరణ
సముల్లసిత రత్నకుండలధాళధళ్యమండిగతండుమండు దర్పణప్రతిబింబిత
శశిసఖనిజ ముఖదర్శన స్పర్శన భ్రమనివారణయత్నితాభిమర్శన
లంపట కరతల విలసనలలిత లలితంబును, సాకూతదృక్పాతకై తప
యాతాయాతవ్యాపారపారీణేందిందిర పాటచ్చరబంధీమందిరాయమాణ
మానిసీవదనారవిందస్యందద మందానంద సందోహ మరందబిందు
బృందతుందిలిత నిజమనశ్చంచల చంచరీకంబునై, పరస్పరవిమర్ద

జన్మంబును, విగళిత వేద్యాంతరంబును, స్మర్యమాణ స్మరమాధుర్య
రమాధుర్యంబును, ఉదిరితావితథమిహో² భిమానంబును, స్వస్వ
సంవేద్యంబునై, ప్రవర్తిల్లె; నందువారలిర్వచును బ్రకటితసాత్త్వికౌద
య్యలై, కామకేళీసాఖ్యమగ్నచేతస్కులై, యామద్వయకాలంబు
నొక్కక్షణంబుగాఁగడపిరంత.

43

చం॥ రతిసుఖపారవశ్యము మరల్చి, జితేంద్రియఁడైనమౌని, సం
తతభువనోపకారిలనాకలనా చలనాత్మ కుండుగా
క, తృప్తనణించి, భోగవిముఖత్వము నిట్టెగడించి, మించి, 'య
ద్యతనమవశ్యకృత్యమిదియా;నదియా'నని, యూహసేయుచున్.

మ॥ పతియున్, బత్నియుఁ బూలపాన్పుడిగి, విస్ఫారించితారక్తదృ
క్ప్రతతుల్ వ్యాపృతిఁజేసి, కాంచిరెడుటన్, గాసారమొక్కండఁ;ర్కుం
కృతివిస్తృత్యతివేలకాతుకితభృంగీభృంగ సంగీతసం
గతకంజాతసుఖ స్వపజ్జల విహంగ స్ఫార సంచారమున్॥

45

ప॥ అదియును, వనరమా శృంగార మాణిక్య దర్పణాకారంబై
కన్నట్టినంత, ముక్తిశ్వరుండొక్కచోటఁ, గవనిడువక, కువ కువ
యతచుచు, గనుఁగవకు ముదమును బచరించుచుండు నొక్క జక్కవ
కవంగనుంగొని, ముక్తికాంత కవ్వాని సోయగంబుఁజూపుచు "నంతి,
యీవింతంజూచితే? యీకోకద్వంద్వంబుక్రీడాసక్తంబై, యొండొంటిం
దాఁకి, మృణాళనాథాంతరాళ దంతరతనుతరతంత ప్రవేశంబునకు
లేశంబైననంతరంబీయక, క్రీక్కిరిసియున్న నీచన్నుల జంటను బోలి
యుండె"ననుచు, ననుచుముదమునణచుకొనవలఁదిగాక, యతఁడు నిజ
వనితనొకపరిబిగి కవుఁగిటఁగిటకీటనఁ గీలించుచు, నించినవేడ్కమై
"లికుచకుచా! దాంపత్యంబున నిట్లుండవలెగా! ఇట్టిభాగ్యంబు పుణ్య
భాగ్యశఃప్రకాశులైన మహామహాకుమాత్రంబెలభ్యంబగునని, పట్కి,
యీనందవారాశినోలలాడు చుండె-నప్పుడు.

46

శా॥ ఆ పుణ్యాత్ముల దర్శనంబునను, గోకాకారముల్ వీడి, ర
మ్యాపాతంబున, దివ్యరూపమున దూరాపాస్త శాపుల్, మహా
పాపుల్ గాక, కనంబడన్, మునియునవ్వారిన్ విచిత్రంబుగాఁ
జూపెన్ గాంతకుఁ; జూపి యిట్లు వలికెన్

శుంభద్యచోగుంభనన్ (వైఖరిన్) 47

ఉ॥ “నుందరి! నూచితే, మిపులఁ జోద్యము; జూడ సరోవరాంతికం
బందురమించు జక్కవలయందమా, చందము మాటి, దివ్య రూ
పేందరఁబొందఁగల్గుట మహిమ్ గనమున్ వినమున్; మనఃప్రియా!
యెందునుగాని; జంటయిదియెచ్చటిదో, యెదియో - యెఱుంగమున్॥”

చం॥ సతిపతిమాట కెంతయు ససాధ్య నయై, “యిదియే” మటంచు; దా
నతనిఁగవుంగిలించుకొన, నంతట దివ్యులలోననొక్కఁడ
యతమతికొతుకంబున మహర్షిని మాత్తీకుసంస్తులించుచున్,
జతురవచోవిలాసముల, శాపవిధంబునువిన్నెనీగతిన్॥ 49

మ॥ “అకళంకోదయ! మాత్తీకాహ్వయ !! విహారాయ త్త చిత్తుండఁ; ‘జ
త్రక’ నామాన్వితుండన్; సతీయుతుండఁ; గంధర్వాన్వయండన్; సరో
నికటాదోఽతివివిక్త దేశమున హృన్నీరేజముప్పొంగ, నుం
డి, కనుంగోమిము, మాదునై వతములన్, దీతెన్ గనా, శాపమున్!॥”

చం॥ అన, విని, మాత్తీకుండనియె నాతనితో - “భవదీయ పూర్వగా
ధను వినఁ గోరెదన్; గతినతా విపరీతపరీత కోపతన్
గని, మిముఁదిట్టె నెవ్వఁడు? కనన్ గనఁగాఁ, గనదేతడాకృతిన్
గనుట యిడెట్లు? చెప్పుమనఘా! వినఁగాఁ గడువంతయయ్యెడన్॥”

వ॥ అని, యడిగిన, మునివరుసకు వియచ్చర ప్రవరుండిట్లనెయె॥ 52

మ॥ “చిరదృష్టాస్మదఖండపుణ్యము, పురాచీనంబు, వృత్తాంత; మ
బుర్ర మౌనయ్యది; “చిత్రకా”హ్వయుండ; నేబోర్కాని
ప్రాయంబు, సుం
నరనూపంబుగలాండ; మేయిన “గంధర్వా”నవయోదూభటిజెం
ది, రుచిస్ఫీతను, నాతివీడక, మహర్ధిన్, మానసేక్షారతిన్॥ 53

చం॥ వెలలి, విహారహరినయి, విస్తృతగర్వము, శౌర్యమొప్పు, నెం
గలినయి, కాపిశాయననికామమదంబున విహ్వలుండనై;
లలనసెంగవెంట సవిలాసముగా, వివశీకృతుండనై,
జలములఁ గ్రీడనల్పితి; విచారవిమారతక్షేమి నెప్పుడున్?॥ 54

చం॥ శఫరగణంబులన్, నయనచారువిలాసనిరాసజేర్వలె
చ్చు ఘముఁగోరి, యట్టిటులఁ జోవుచు, దన్వియురోజవర్తుల
త్వఫణిఁగించు జక్కవకవన్ వడిబట్టుచు, దర్పణత్క-పో
ల ఫలకశోభివారిజదళంబుల నొక్కులు సక్కజేయుచున్॥ 55

మ॥ మకరందాఘములన్ బ్రయాగధర సదృశ్మాధుర్యధుర్యంబులన్
బ్రకటప్రీతిని మెచ్చుచున్ రుచుల, జుబ్బన్ సూతగాఁగ్రోలుచున్,
సకియన్ గాంగిటఁజేర్చి, తద్భయముఁ బెచ్చున్ బుచ్చన్యాజంబునన్
సుకమున్ గోరి, సరోవిహారమున మెచ్చున్ గూర్చుకోసాగితిన్॥ 56

ఉ॥ అంతట, గశ్యపాహ్వయమహర్షి గిరీశునిభక్తి గొల్చి, యా
పొంతకు వచ్చుటన్ గనుచు, మూఁడుండనై, దృఢపౌక్షికంబులన్
శాంతుని, వాలుకాశిలఁ జాలఁగఁజిమ్మి, బహుప్రకారదు
ర్దాంతుండనై, మదోద్ధతి, నదాటున మేనికినొప్పుఁ గూర్చితిన్॥ 57

చం॥ మధుమదమత్తు, నన్నుఁగని, మాన్యుడు, కశ్యపమాని, దుర్భర
క్రుధఁ గనులెఱువాటఁగ, నకుంత వచః కఠినత్వమొప్పు, ని
వ్విధమున బిట్టుదిట్టై—“నవివేకము, గర్వము, ప్రేయసీష్ట స
న్నిధి సధికాధికంబులయి, నీటుగఁజేసెద్యదీయచేతనన్॥ 58

చ॥ సలిల విహారలోలుపతఁ జాననుగూడి, సరోఽవగాహనో
త్పలకిఁ దేహివాఁడెఱుంగుదున్; మరియుద, వినీతి, భక్తి, బె
ద్దయెడఁ జూపుసంస్కృతి, వృథాత్యజియించి, మహాఽపరాధమి
ట్టులుగ నొనర్చి తేలర? కఠోరతపోఽధికునన్నెఱుంగవో!” 59

చ॥ సరి; యదియట్టులుండఁదగు; జాల్ముఁడవొచును, చిన్న పెద్దయం
తరువులెఱుంగ కీవిపుడునన్ బ్రహ్రించిహసించితోర! యిట్టి యి
ప్పరుసవుఁజేతకై కువకువన్, గవనీడక, జక్కవల్ వలెన్
బరఁగుఁడు క్రీడలన్ మరఁగి, వారిరుహకరతీర భూములన్॥” 60

చ॥ అని శపియించు కశ్యపమహర్షిఁబ్రసన్నునిఁ జేయువారమై,
వినయముదోష, మేమపుడు విహ్వలితాంతరమొప్పు, దత్పదా
వనిఁ బ్రణమిల్లి శాపమును బాపఁగ వేడుకొనంగ, మానియున్
గనికరమూనె; శైత్యకలనంబు జలంబున కేమిక్రొత్తఁ(బ్రాతి)యో?॥

క॥ “పుత్రిక! శివసుతుఁడార్య
క్షత్రియ సత్తముఁడు, మౌక్తికప్రథితాఖ్యుం
డత్రస్తహరిణనయనయు
రుత్రపయుఁ, గ్లమంబుఁగల్గి చూఢాకృతులై ॥ 61

క॥ లలితలలిత సుమకిసలయ
లులితశయనశయులువిలసిలుచు, మిముఁగనఁగాఁ
గలుగు శుభసమయమున మీ
రలు శాపవిముక్తిఁగాంతు; రజ్జులుమేలా?॥”

వ॥ అని, మమ్మనుగ్రహించి, యహ్మనివర్భుండు స్వాశ్రమంబున
కేఁగె; నేమును, భవదాగమనా కాంక్షలమై, యిచ్చిటనే నిరీక్ష్మింపు
చున్, బెద్దకాంబు నిల్చియుంటిమి. నేఁడు మీదివ్యధర్మన భాగ్యంబు
ప్రాప్తించినంతనే యేమునుశాపమోక్షంబుఁగాంచి, భాసురంబైన

పూర్వరూపంబునందఁగల్గితి"మని, చిత్రక దంపతులు మౌక్తిక దంపతుల ననేక ప్రకారంబుల నభినందించి, "మహామహా! మమ్మనుగ్రహింపుము. నీకుమేలయ్యెడు! మేముపోయివత్తు"మని, గంధర్వలోకంబున కేగిరసంతరంబు||

64

శా॥ శృంగారాంచితరత్న సానువిలసచ్ఛ్రీస్వర్ణ సౌధోజ్జ్వలా
భంగేందూపలవేదిక లలితవశ ప్రకారసాకారసా
రంగాంకాహిత శేఖరావసథవిభ్రాజద్వివస్వచ్చకో
రాంగీకార శుభోదయాహ్వాయ సుషీధ్యా పూర్ణ సౌభాగ్యమున్ || 65

మ॥ అతిలోకోజ్జ్వల వజ్రనిర్మిత సుకుడ్యాచిత్రతానేకచి
త్రతతీస్ఫూర్తిమదూర్జితావృతివిదూర ప్రోత్థసంభద్విజృం
భితసుస్తంభవిరాజమానమణి సంస్ఫీతస్వ సౌధాంతర
స్థితి నానావిధభోగభాగ్య కలితక్షేమంకర ప్రక్రియన్ ||

66

ప॥ ముక్తికాంతాల్పీతుండై, రత్నసింహాసనాసీనుండై, శోభాయ
మానుండుగా, జగజ్జేగీయమానుండై, యొప్పారె-ననిన, విని, యవ్వలి
వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాచూని వాణీజాని నడుగుటయును.

67

ఆ॥ సిరులకునికీయయిన నరసాపురమ్మున
వెలసి, లసితవిభవములనుబడసి,
బలసికొలుచుభక్తవరుల కోర్కులు దీర్చు
కపిలమల్ల! రిపునికాయభిల్ల!!

68

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు గంధర్వ శాప-
తన్మోక్షవర్ణనంబను పోడశాధ్యాయము.

సప్తదశాధ్యాయము

- కం॥ సిరిమగడుములికిగా, బం
గరుగట్టిదిగట్టివిల్లుగాఁ, దిగప్రోళ్ల
బుర్రమఁగఁ గూల్చిన యోగం
డరగండఁడ! కపిల్ల మల్ల! నరసపురేశా!! 1
- ఆ॥ అవధరింపుమవలి దగుకథ; సురముని
నలువకనియె - “వినఁగవలతువిస్త
రంబుగాఁగ, దీనినంబురుహాసనా
సీన! ముక్తముని విశేషగాథ॥” 2
- కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
ననుడును, దనతనయునకు విశాలహృదయుడై,
వినిచెమఱియు, ముక్తమునీం
ద్రుని వృత్తాంతంబులకుఁబ్రతుండయి, యిట్టుల్॥ 3
- శా॥ ఆర్యక్షత్రియహూని, మాక్తికుఁడు, భార్యాఁనీవుతుండై, యాసనో
పర్యాసీనుఁడనై, వసిష్ఠముని, దివ్యప్రాథవున్, వైభవో
దార్యాచిత్యవినమ్రతాఁనీవుతుండనై, దర్శించి, ముఖ్యాతిము
ఖ్యార్యాభీష్టఫలాఁ ప్రింగోరి, పరమాహ్లాదంబుతోఁ నెట్లనెన్. 4
- ఉ॥ “షడ్గుణపూర్ణ! పూర్ణపురుషత్వపితృణ నిరాసముల్, తురా
షాడ్గురుతుల్యధీవిభవ! శాశ్వతశాంతియు, సంతరంగస
ద్విగ్గణజేత్సర్మలమతిత్వములేనియనన్ మహామతి
త్విగ్గిలనై కతానమని, పేరినదోసము త్రాసమేగదా!” 5
- ఉ॥ పాదవనై భవోన్నతులపారముగాఁ గలవారలున్, స్వత
శ్శోభితసద్యశోఽభిత ఋజుప్రచురప్రకట ప్రవర్తన

శ్రీభరితుల్, శుభోచితులు, సేవకసేవధులున్, బ్రహ్మతనై
జాభిజనాధికుల్ వెతల యందనపత్న్యలుబ్రుంగకుందు రే? 6

మ॥ భవదాశీర్వచన ప్రభావమున సర్వక్షేమముల్, భోగభా
గ్యవిశేషంబులశేష సౌఖ్యములుతుల్యంబుల్ లభించెన్మహా
త్మ! వసిష్ఠా! క్షమిణాంవరిష్ఠ! యనపత్యత్వంబు లేకుండినన్,
లవమాత్రంబును మోదముంబడసి, కాలంబేగునట్లంచెదన్. 7

చ॥ అదికటవయ్యె నోమునికులాగ్రణి! నీకిదియింపునింపునే?
సదయవిధాయకా! సదయసంభరితంబు పలాలితంబన
భ్యుదయకరంబుగావె! యఫటోదయమాత్రమవృక్షకంబు? నె
మ్మదిముదమొంద, సంతతసమంచిత సంతతినాకుగల్గునే? 8

శా॥ ఈనీకోడలి యందయారసమపశ్యేష్టా ప్తినాకబ్బున
ట్లానందాంబుధినోలలాడు నటులాహుప్త్యమీయట్టిస
న్నానీంద్రాదులు, బంధుమిత్రులను విన్నానంబుగా, నైకది
వ్యానింద్యాశిషముల్ పరంపరలుగా, హళినబచారింపరే? 9

క॥ సత్సంతా నావాప్తికివి
ద్వత్సంస్తవనీయ! నా కవశ్యమొనర్పన్
వత్సలతన్ గర్తవ్య
ప్రోత్సాహమొనర్పవే, సముత్సుకతమొనన్. 10

క॥ క్రతువున్నగాని, సువ్రత!
వ్రతమున్నగాని, పుత్రోహదంబై నన్
గుతుకంబుననుపదేశో
చితు, సుతునిన్ నన్నుధన్యుజేయఁదలఁపరే? 11

మ॥ అని, ప్రార్థింప, వసిష్ఠమౌనివరుడధ్యాత్మోత్తమధ్యానని
ష్ఠనిమోలన్నయనుండునై, క్షణము స్పష్ట స్పష్ట పుత్రప్రియ

త్వనిగూఢాశయమొప్పు, మాక్తికమునీంద్రస్వాంతమానందఘ
క్షణ సంఘక్షణమై, చెలంగగనను, వక్కాణించెనీరీతిగన్. 12

చం॥ “విను; మునిరాజ! పుత్త్రీఫలవిశ్రుత సత్ఫలదప్రతంబదె
ట్లన, మకరస్థుఁడెప్పుడగునారవి, నాఁడుమొదల్ వియద్ధునిన్
మునిఁగి, లలాటమందరుణమున్ దిలకంబు ధరించిచందనం
బును, ధృతశుభ్రవస్తుఁడయి, పొల్పుగ వేదికయందు భక్తిమై. 13

కం॥ చతురశ్రంబుగ స్థండిల
మతిముదమున నేర్పరించి, యందును మ్రుగ్గుల్
మదిమద్వర! వర్ణిచూ
ర్ణతతిన్ దీర్పంగనానురమ్యంబులుగాన్. 14

శా॥ పుష్పారోహణమున్, సుగంధిలము, సమ్మార్చన్నిజామోద స
ర్పిషూరప్రచురప్రదీపముల యర్చిష్మత్త్వ మొప్పార, వా
స్తోష్పత్యుజ్జ్వలవై భవాస్పద! సుధాఽంశోవంద్యపాద్యయున్
నిష్పాపస్వజనోత్కరావను, నినున్, సేవింపనొభక్తిమై. 15

వ॥ ఇట్లు ప్రత్యహంబును, బ్రాతఃకాలంబున శయనోత్థితుండవై, శుభ
వేషశుచి ప్రతంబులవధరించి, యుద్యదాదిత్య మండలంబును మాస
మాత్రంబారాధించి తినేని, సూర్యోపమాన తేజోవిరాజు మానులైన
సూనులన్ బడయంగల్గుదువు. ఇదియె, “సావిత్రప్రతంబు” నాఁబడు;
నియ్యది సర్వాభీష్ట ప్రదంబు॥” 16

చం॥ అని, వచియించు సద్గురువచోఽమృతమున్ శ్రవణాంజలిన్ గడున్
దనివునఁగ్రోలి, మౌనియు, మనఃప్రియఁ దోడ్కొనుచున్,
మనఃప్రియం

బునఁజని, గాంగపైకతముఁ బుణ్యతమంబునుజేర్చియున్, వసి
ష్ఠుననుమతిన్ ప్రతాచరణ శోభితుఁడై, యెసఁగన్ యథావిధిన్ ॥ 17

చం॥ రవిమకరస్థుఁడౌటఁగని, బ్రాహ్మణబృందము భోజనాదులన్
మివులఁగఁదన్ని, మౌక్తికముని ప్రవరుండువ్రతోత్తమంబుఁదీ
ర్ప, విధివిధానమొప్పుఁగ, శుభమృతనీజలపూరమందుఁదా
ను, వనితయున్ గృతాస్థవన నుత్తమనుత్తమ మౌతమంబునన్॥ 18

చం॥ మది గడుఁదెల్పివొంద, ముఁమక్తీకుఁడంతట, ముక్తికాంతయున్
ముదమునఁ గుంజరాశనము పొంతను నీర్చిన వేదికన్ నవా
భ్యుదయముబొంద స్థండిలమునున్నతమున్, నుతమున్,

సమాహితుల్

చదురులునై, యమర్చి, బహుశ శ్రుతిచోదిత శుద్ధపథ్యైన్॥ 19

వ॥ భూశుద్ధియు, భూతశుద్ధియుజేసి, తన్మధ్యభాగంబునన్ బీఠంబు
నల్పి, రంగవల్ల్యాదులచే సంస్కృతంబుఁగావించి, కలశఘాపనంబొనర్చి,
దేశకాలాది సంకీర్తన ప్రాణాయామ పురస్కరంబుగా సంకల్పంబుఁ
జేసి, యంత్రగోచరంబులైన తత్తన్మంత్రంబులచే సమ్యగావాహనాది
కంబులైన సర్వోపచారంబులు నిర్వర్తించి, త్రిమూర్త్యాత్మకుండును,
మనోఽభీష్టప్రదాయకుండును, లోకనాథుండును, జగద్వంద్యుండునైన
భాస్కరుని ధ్యానించి, యందుఁదన్నూర్చినిల్పి, రక్తగంధ పుష్పాక్ష
తాదులతో సర్వోపచారంబులు సమర్పించుచున్, బూజించి, యిట్లని
ప్రార్థించె॥

20

∴ పంచచామర శ్లోకత్రయమ్ ∴

“నమస్సహస్రరశ్మయే, ఘణాధరోరురశ్మయే,
సమస్త కర్మసాక్షిణే, విశాంగణాభి రక్షిణే;
రమాహిమాద్రిపుత్రికా సరస్వతీవరాత్మనే,
సమాదృతత్రయీ తనుత్వ చారుకీర్తికర్మణే॥

21

గుణత్రయప్రభావతః ప్రపంచ సృష్టిరక్షణా
త్యయక్రియైకచుంచునై జగత్తీ మత్స్వశాలినే,

సరోజినీ మనోహరాయ, సప్తసప్తి సంజ్ఞినే,
మహామహాయ, తే, నమస్తమోఽపహాయ, భాస్వతే॥ 22
అనామయ ప్రదాయకాయ, భాస్కరాయ, సర్వదా
నమస్కృతి ప్రియాయ, పాయస ప్రమోద సంయుజే,
రయాత్మనే, వికర్తనాయ, రశ్మిమాలినే, నమో
నభోమణిత్వ సంజుషే, జగత్ప్రియైక చక్షుషే॥ 23

ప॥ అని, స్తుతియించి యధ్యత్రయంబిచ్చి, నైవేద్యంబు లర్పించి,
ద్వాదశనమస్కారంబులు గావించి, పూజా సమాప్తియైనంత, సంత
ర్ముఖవరిష్ఠుండగు వసిష్ఠు నర్చించి, ప్రత్యహంబును గోటిసంఖ్యాకులైన
సంఖ్యావద్రాబహ్మణోత్తములకు సాశ్వేష్టమృష్టానాదికంబులహో
రాత్రంబులు సంతృప్తిగావించినంత॥ 24

క॥ ఇరువదియొకటవ దినమున
హరిదశ్వుఁడు మాక్తికర్షికా విరూభతుం
డు, రుచిస్థితుండు, నుదయ
దురుకరుణాఽన్వీతుఁడై, శుభోదర్కముగన్॥ 25

క॥ కలశోపరి, ఛాయాప
ద్మలతో నాక్షాత్కరింప, మాక్తికమానీ
ట్టి కుండువలి కెబద్ధాం
జలిపుటుఁడయి, యిట్లునప్త సప్తికి భక్తిన్॥ 26

మ॥ “త్రిదశాధీశ్వర! ద్వాదశాత్మక! గభస్తి శ్రేణిచేనీపునీ
రద సృష్టిం బహుసస్య శస్యమగువర్షంబున్ ధరిత్రిన్ జనా
భ్యుదయంబుల్ హవణిఁబంచెదవు; యజ్ఞోత్ప్రస్థపురోధిత్వమున్
సదయుంఁడెవ్వఁ డొసంగుయజ్వలకు మోక్షం బీవుగా కుండినన్?॥ 27

శా॥ అగ్నిప్రాస్తము హవ్యమెల్ల నినుజయ్యన్ జేరు; నీవల్ల నా
భుగోర్వికము వర్ష మేర్పడుఁ; దదుద్భూత ప్రభుతాగళో

స్మగ్ధంబన్నము; దానిచేఁబ్రజలు; సంభావ్యంబగున్ దిననీ

భగ్నాన్యంబుప్రభావమోమిహిర! విష్వక్స్వీజీప్రోతరా!॥28

వ॥ దేవా! విశ్వకర్తవు, విశ్వభర్తవు, విశ్వహర్తవు నీవేకదా! బ్రాహ్మణులు సాయంప్రతాపకాలంబుల నిత్యంబును, సావిత్రాఖ్యంబైన నీతేజంబును ధ్యానింపుచుందురు. నాపుణ్యాగణ్యభాగ్యంబుననే, నిన్నున్ జూడన్ గల్గితి. నాజన్మంబు సఫలంబయ్యె. నాతపంబుఫలించె. భవదను గ్రహంబున నుద్భావింపఁజులెల్లరున్ బావితులును, సర్వసంభావితులు నాదు. రని, యనేక ప్రకారంబుల స్తోత్రంబుఁ గావించునామానీంద్రునిన్ జూచి, యాని స్తోత్రతేజస్సాంద్రుండు, “వత్సా! నీ యభీష్టం బెయ్యది? వక్కాణింపుమయ్యదియ వశ్యంబు వశ్యంబుగా వరంబొసంగెద” నాపుడు, నమ్మహర్షి మహాహర్షియై, తస్మోత్కర్షంబున నిట్లు విన్నవించె.

29

ఉ॥ “దేవ! మహానుభావ! జగతీత్ర యవిశ్రిత సత్ప్రభావ! సంభావిత భక్తభావ! యదే, మామక మంచితవాంఛితంబు; మోదావహమేతదాప్తియ; మదన్వయవృద్ధిక పత్యభాగ్యమం దీవలెనద్దయన్, గొడుకులెన్నిదిమందిని, గూతు నొక్కతెన్” 30

చం॥ అని, వినయంబునన్ దనమనోభిమతంబును దెల్పుమాక్తి కున్ గని, యిను “ఉట్టులేయవునుగావుత” మంచు, వరంబొసంగి, తాఁ జనఁదనదైనతావునకు; శాంతమనస్కును, గాంతఁగూడి, యమ్మునివరుడున్ స్వకీయపురమున్ దరియన్ జనె సాక్షబంధుడై. 31

వ॥ అనిన, విని, వీణావహానివాణీజానికిట్లనియె. 32

ఉ॥ “ఎట్టెఱు? మాక్తికాహ్వయ మునీశ్వరుఁడా జననాత్మసిద్ధుడై, తృప్తకదాటినట్టి బలుదిట్టగదా! జగదాదరా! యతం ఉట్టి సవిత్రుపాస్త్రీ దన యాస్తికతన్ సకుతూహలంబుగా నెట్టనలోక సంగ్రహణ నిష్ఠమెయిన్ బ్రకటించెనిట్టలన్. 33

ఉ॥ అంతియ; కానిక, యమ్మునికవాప్యముగాని దొకింతయున్నె? ని
శ్చింతిండు, శాంతుడతడు శుచివ్రతుడై, వరమెట్లుగోరె? నిం
దెంతయు వింతదోచెడు; మహిష్టమిథోఁడ ఉదంతమెల్లనా
ద్యంతముదెల్పి, శిష్టముకథాఁతమునా కెఱిగింపుడీ” యనన్. 34

చ॥ శతధృతి నారదోదితవచః ప్రకటార్థమెఱింగి, నవ్వుచున్,
గుతుకమువెల్లడించితి వకుంత దృఢాశయశోభివోదు; మ
త్సుతుడవు; లోకసంగ్రహణ శుంభదనుత్తమభావభాసురుం
డతడగుజూపె! కావున, దినాధిపుశ్రయమొందుటబ్రమే? 35

వ॥ అదియునుంగాక, పరమేశ్వరువిభూతియస్తి భావంబులనుద్భావితం
జాట విభూతిమద్వస్తూరత్నంబెద్దియైనను, సంసేవ్యంబ యగుంగాడె!
ఈశ్వర సంకల్పితంబున విభూతి వివిధాత్మికమై, విఖ్యాతింగాంచు;
నదియవివిధంబులగు శక్తులనుదత్తద్భావ స్వభావానుసారంబుగా
నుద్భావింపజేయుచుండు. దానంజేసి భావశక్తులనేకంబులై,
భాసిండు; నెట్లన— నాత్మశక్తియు, నాకాశశక్తియు, గంధవాహ
శక్తియు, రుద్రశక్తియు, రాక్షసశక్తియు, మానుషశక్తియు భిన్న
భిన్నప్రకారంబుల దృశ్యమానంబులై యుండు; నీచెప్పిన సర్వశక్తు
లును విభూతివశంబులై యొప్పు; నివియన్నియు నీశ్వరునకు వశీ
భూతంబులై, చెన్నొందుచు, నమ్మనూమహుని యందై క్యంబుం
గాంచు; నహ్మశక్తికమానీంద్రుండు చెప్పినచొప్పుననే, లోకశిక్షాఽ
ర్థంబతాను సర్వశక్తి సంపన్నుండయ్యు, నయ్యుగ్రసూరిఁ బర్యుపా
సించి, తదనుగ్రహంబునవరంబువడసె; నంతియకాక— యవ్యుహా
త్ముండు వసిషాదిష్టనూర్థంబున సపత్నీకుండును, సఖాంధవుండును,
సనుష్ఠాత్పరివార పరివృతుండునునై, బహువ్రతంబు లాచరించె.
మఱియు, ననేకులు పూర్వకాలంబునలోక శిక్షాఽర్థంబతాము సామ
ర్థ్యంబుగల్గియు, బెక్కుపుణ్యవ్రతంబులాచరించిరదియట్లుండె; నికఁ,
బ్రకృతకథాఽను బంధంబునను సంధించుకొనుమదియెట్లనిన. 36

శా॥ ఆము క్తరిసహస్రరశ్మికరుణాఽవాప్రాఖ్యాత్కృష్టస
 త్కా-ముండై, నిజవంశవర్ధనమపత్యప్రాప్తి చూలంబుగా
 నాము క్తిప్రథితాభిధానయగు స్వీయాధాంగి గర్భంబుని
 స్సీమానందముఁబొందఁదాల్చె విబుధాశీర్వాదముల్ మించఁగన్.

క॥ నెలలుపదిండుచుండఁగ,
 లలనామణియంతనుజ్జ్వల ప్రథితగుణో
 త్పులకితసకల సుహృదబ్ధం
 ధూలితున్, శుభతనున్ బ్రసవించెన్. 38

క॥ గ్రహపంచకముచ్చస్థా
 నహితస్థితిఁ గాంచఁ, గాంత, నందితపితృబం
 ధహిత సుహృత్సహృదయసా
 ధహితు, సుతున్, గనెన్ నయోన్నతున్, బహుమహితున్. 39

ఉ॥ వానితనూ విలాసమనవద్యమపూర్వ మరిష్టగేహసం
 దానిత దీపకాంతలు నణంచు (చె)ఁ; ద దీయమహస్సమూహమున్,
 వాని జనుశ్శుభాహము జనప్రియతాఽఽవహమై, మహోత్సవా
 హీన సహంబునొచు, ముహూరిష్ట బహూద్వహమై, వెలింగినన్॥ 40

వ॥ దివ్యదుందుభులు మొరసె; బుష్పవర్షంబు గురిసె; దశదిశలు వెల్లి
 విరిసె; నీరజస్కంబులైన వాయువులల్లల్లనవీచినంత, నెల్ల రయుల్లంబులు
 మురిసె; బ్రదక్షిణార్చి ధౌలంబులు జాజ్వల్యమానంబులై, నై తా
 నికాగ్నివితానంబులు మెఱసె; నప్పుణ్యపూర్ణుని జన్మకాలంబు
 సకల శుభసంధాయకంబై, వెలసె; నప్పుడు జాతకర్మంబు నిర్వర్తించి
 మాత్రక మానీంద్రుండు మహూర్తి కులరావించి, యించినవేడ్క నక్కు
 మారునకు జన్మప్రతంబు శుభోదర్శంబుగా వ్రాయించి, దశమదివసం
 బున సర్వశాస్త్రార్థ వేత్తలైన మౌనిసత్తములతో, ముచ్చటిచి,

శ్రోత్రియ శ్చ త్రియుండు పుత్తునినకు “జ్యోతిష్మంతే”డను నామ
కరణంబు నిర్వర్తించి, గోధాన్యహరణ్యా ధరణ్యాది మహాదానంబు
లెన్నేని, “బ్రహ్మపీత”మృని, ధారాపూర్వకంబుగా నుర్వీ గీర్వాణా
ధీనంబులు గావించి, తద్రూపహ్మణ బృందంబును సానందంబుగా,
సశారవంబుగా, నాగనంపె; సంత నక్కుమార శేఖరుండును, సర్వా
హ్లాదకరుండై, బాలచంద్రునిపోలిక దినదిన ప్రవర్ధమానుండౌచున్నంత॥

క॥ జపిత, వ్రతీయు, ముక్తముని, ని

జపిత, మహామహుడు మూటజౌళము, నాపై

నుపనయనము గర్భాష్టమ

ముపేక్ష సేయకయ చేసెనుత్సాహమునన్॥

42

శా॥ ఆజ్యోతిష్మ దభిఖ్యుండౌవటుండునై యగ్రోధదండంబు, హం
జీజ్యాయోరురుచర్మముజ్వలము, మాంజిష్ఠంబు వస్త్రంబు, స
జ్జజ్యాయుక్త ధనుర్వర గ్రహణమున్ శ్చ త్రోచితో గ్రాయుధ
ప్రాజ్యోరు స్ఫురణంబు, వేదబహు శాస్త్రజ్ఞానమున్ బొందుచున్॥

క॥ తత్తద్గురుముఖతస్సము

పాత్తములాయాయివిద్యలన్నియు, జ్యోతి

ష్మత్తకు బొత్తును గూర్ప, న

నుత్తమ సంస్కారవంతుఁ డొప్పెనతండున్॥

44

వ॥ అనంతరంబు, ముక్తికాంతా హృక్తిక హాసీంద్రులకున్ గ్రమం
బున, హంసకుండును, జిత్రవర్ణుండును, మందపాలుండును, రుక్మవర్ణుం
డును, రుక్మమాలియు, రుక్మభూషణుండును, విష్ణుదాసుండునను
నేడ్వరు ద్విద్విర విద్వరులు, విహారసదృశౌజస్కులునైన కుమారు
లుద్భవించి; రిక్తికుమారాష్టకంబు సురూప సంపన్నత్వ శుభగుణాంచి
తత్వంబుల నీడవోవక, పితృశుశ్రూషణ పరాయణత్వంబును, గురు
చరణగవిందాభి వందనతద్భక్త్యైకతానత్వంబును, సకలజనమనః

ప్రమోదాపాదకస్వస్వవ్యాపారపారీణత్వంబునుంగల్గి, దినదిన ప్రవర్ధ
మానులగుచున్నంత, మాక్తిక మానీంద్రుండు వారి కందఱకును
శాస్త్రానుసారంబుగా, వసిష్ఠాదిష్ట మార్గంబున సర్వవిద్యా వైశార
ద్యంబును, ముఖ్యంబుగ ధనుర్వేదసిష్టాత్మత్వంబును, జిత్రవిద్యా
శ్రవద్యత్వంబును గల్గించె; నంత, వారును ద్వితీయాశ్రమస్త్రీకారార్హం
బైన వయోరూప యశావనంబుల నొప్పుచుండ॥ 45

ఉ॥ మాక్తికమానియున్ మునిసమంజముఁగూడి, వసిష్ఠ మౌనివ
రోక్తిక పథంబుఁదప్పక, మహోజ్జ్వల రూపగుణాభిరామన
మృక్తనుకాంతి నూతనవయోఽన్వితలన్, బహుగోత్రకర్తృతా
యుక్త మహర్షిరాట్సుతల, నుత్సుకతన్ జతగూర్చె వారికిన్॥ 46

చ॥ ముని యిటులాత్మజన్ములకు మోదమెలర్ప, వివాహమంగళం
బును నెరవేర్చి, వారిని విముగ్ధవధూ యుత్సాహన్, సతీమత
ల్లిని, సతి, ముక్తి కాంతను, సలీలముగాఁ గొనివచ్చి, చేరెన
వ్వనజభవ ప్రభావుండు “ప్రభావతీకన్” నిజరాజదానకిన్॥ 47

వ॥ అట్టి శుభసమయంబుఁ బసిగట్టియున్న జగజ్జెట్టి, జానుమండలాను
జుండు, సుమండలుండను దనుజవరుండు రణరంగంబునమున్ను
మూర్ఛాఽఽత్రాంతుండై, యన్నట్టుండినవాడిట్టెబిట్టులేచి, పసిగట్టు
కొని, విజృంభించి, సంపాదించిఁజెచ్చిన చమూసమూహంబుతో నొక్క-
పెట్టన నెత్తివచ్చి, చిచ్చరపిడుగులన్గడు కడఁచు కఱకములుకు ను
జడిగఁబఱపినయంత, వానదీగలతనాననాథాకీతంబైన యాధాకశాత్మీ
యులు హానిజెందుట కీచ్చగింపక, యమ్మాక్తిక మానీంద్రుండు నిజతపో
మహిమంబున సరదంబులను, ద్విరదంబులను, జవనతురంగములను,
జతురోద్భట భజఫటలంబులను సృష్టించి, యక్రించునొంచు పొం
మహావహంబుఁజేసి, క్షణార్థంబున॥ 48

చం॥ ఉభయబలః పాక్షాన్ముగినుద్ధరవృత్తి సమిత్సమిద్ధు తా
 చు భయదబృంభణంబున, యశోవిజయంబులుగోరి, పోరంగన్,
 ద్రిభువనముల్ చలించె; విపరీత విపత్కరతత్ఫిత్తిన్; “జగ
 చ్చుభమగు నిచ్చుడిట్లు దనుజుల్ కఱకుంద నమేలపూనిరో!” 49

ఉ॥ “ఐనదియేదొయైనది; శుభాభ్యుదయంబులు కల్లెనెల్లెడన్;
 జానుమదాహ్వాయాసు(శ)ర వినాశముతో”నని, సంతసింపఁగా,
 వానికిఁదమ్ము డీ కఠినవర్తనుఁడైన సుమండలాహ్వాయుం
 డీన యవంచకుండిటులినీ! యెసరేగియిటుల్ ప్రవర్తిలెన్॥ 50

శా॥ భగ్నంబైన చమూసమూహముఁ బృథక్ప్రాగ్భారరక్తహ్రదా
 భగ్నంబై, వడిఁదేలు పీనుగుల ప్రోవుల్, శీఘ్రతత్పాటనో
 న్మగ్న క్రీడదనేక భూతగణ సమ్యగ్భర్షకోలాహలా
 ద్విగ్నప్రేత విశాచనీ చనటనల్ విక్రింపనా నియ్యెడన్॥ 51

వ॥ ఇదేటి సుదారుణంబ దాటునన్ బదామడలు దాఁటినన్ గాని,
 గాటంబై, యోటుపుచ్చుచున్నయది! మేటిపోటరులెల్లరున్ వీట
 తాటంబై, టాటోటుతాచుండీరే! కటకటా! యీసాలకటంకటేయుల
 టకటాంకునేతలకు మాఱులేనాకో!”యని, పరిపరివిధంబులంబరితపించు
 చుండు భువన సముదయ సముదయ దయనీయ స్థితినిగని, మునివర
 నాయుఁడగు జ్యోతిష్మంతఁడు నిజజనకుని చరణనలినయుగళంబునకుం
 బ్రణతు లొనరించి, తదనుమతిని బడసి, మల్గి బడలుపడక, తడయక,
 యనిమొనకుఁజని, యనితరసుఁభంబగునిజభుజబలంబునుబ్రకటించుచు,
 బ్రతిభటులను బ్రతిఘటించుచు— 52

చం॥ శితశరవర్షమున్ గురిసి, సిగ్గటి డగ్గరి బిట్టుపోరుదు
 ర్మృతం, మహాంధ్ర సంయుతంబు, రక్తసమాటల రజ్జులాడుకు

చ్చితుల, సుమండలాశ్రితులఁ జిందరవందరఁజేసి, చిందమున్
గుతుకమెల్లనొత్తిన యకుంతబలున్, దివుకంతలుంతనున్॥ 53

మ॥ దితిజారణ్యాతనూనపాదుఁడగు(త్తయిన) జ్యోతిష్మంతుఁన్, దివ్యస
ద్వ్యతిమంతున్ నుతియించు, సన్నతులురోజోవ్యాప్తముల్ గాఁబ్రజా
పతి సంజ్ఞాన్త్రమునన్ సుమండలుఁ గూర్పున్,
శ్రోత్రియాగ్ర్యుండు శ్లో
ఘితుఁడయ్యెన్; సురదుందుభుల్ మొరసె; సంగీతంబు

విచ్చెన్ దివిన్॥ 54

క॥ సుమనస్తస్తి సుమనస్తస్తి
సుమనస్తస్తి స్తుతిలపితము, జ్యోతిష్మచ్ఛా
ర్యమును, సుమండల సంహర
ణము, ద్రిభువన నిత్యరక్షణముఁ బ్రకటించెన్॥ 55

ప॥ అంతట, మాక్తిక మాసింద్రుండును, జ్యోతిష్మంతునభినంద
నాలింగనాదుల నాదరించి, సంతృప్త స్వాంతుండై, సతీసుతుఁడోడం
గూడి “ప్రభావతీ” నగరిం బ్రవేశించి, సామ్రాజ్యంబున సుప్రతిష్ఠి
తుండై, చిరకాలంబు సుఖంబుండె॥ 56

క॥ లలితవధూకృతహన్వో
త్పలకితులును, వినయ వినమితులునగు సుతులు
జ్వలమతులు, సేవింపఁగఁ
గులికిర కలుషితులు మాక్తికుండును, సతియున్॥ 57

ప॥ అన, విని, యవ్వలి వృత్తాంతంబెట్టిదని, వీణాపూనివాణిజాని
నడుగుటయును॥ 58

ఆ॥ సిరులు మెఱయు మేనసరులు పెన్దాలిమే
పరులు; బూదిపూతవఱలునంగ
రాగ; మెన్నతాఁగయాగంగ నిగదండ;
కపిలమల్ల! నీకుఁ గలుషభల్ల!!

ఇది, ఆంధ్రీకృత ముక్తీశ్వరోపాఖ్యానంబునందు
ముక్తీశ్వరపుత్రాభ్యుదయంబన్నది
సప్తదశాధ్యాయము.

—(♦)—

అష్టాదశాధ్యాయము

హైమననగజామా
తా! హేమగిరీంద్ర చాపధారి! కైలా
సాహార్యశేహ! వృషవర
వాహ! కపిలేశమల్ల! పరిపరిభిల్లా!!

ఆ॥ అవధరింపుమవలి దగుకథ; సురముని
నలువకనియె - “వినఁగవలతు; విస్త
రంబుగాఁగదీని; నంబురుహాసనా
నీన! ముక్తముని విశేషగాథ॥”

2

కం॥ అని, యడిగిన, విని, కమలా
ననుఁచును, దనతనయునకును విశాలహృదయుఁడై,
నినిచె మఱియు, ముక్తమునీం
ద్రుని వృత్తాంతంబు పులికిండుడయి, యిట్టుల్॥

3

ప॥ సర్వసంపత్సంపన్నుడును, బ్రాజ్య సామ్రాజ్యాధిష్ఠితుండు
 వైన యహ్మక్తిక మానీంద్రుండును సద్గుణ సాంద్రుండు గావున,
 ముక్తికాంతా శుక్తి గర్భంబున స్వోర్జితోర్జస్వలముక్తైః ౭౭వలింబోని
 దాని, “నుజ్జ్వలా” భిఖ్యావిఖ్యాతయైన దానిఁ గన్య నొక్కతెనఁగాంచె;
 నామెయు సకల సుగుణగణ విరాజమానయై, చంద్రరేఖయుంబోలె,
 దినదినప్రవర్ధమానయై, లోకాలోకాంతరాశ్వర్తి లోకాలోకాస్థోద
 కారిణియై, యొప్పుచుండ, నహ్మక్తిక మానీంద్రుండు ముక్తికాంత
 తోడను, జ్యోతిష్మదాదులైన పుత్రులతోడను సమాలోచనంబుఁజేసి,
 యష్టవర్షప్రాయయైన యక్కన్యను వేదవేదాంగవేత్తయు, సర్వ,
 విద్యాపారంగతుండును, జ్యవనమునివరతనయుండునగు “శ్రవిష్ఠున”
 కిచ్చి వివాహంబుఁగావించె—ననంతరంబ॥

4

కం॥ లలనాలలామయయ్య
 జ్వలయు, వరు, శ్రవిష్ఠమాని, “జ్యవనతనయుఁ” బొం
 ది, లలితగుణయుతులను, బు
 త్రులఁ, బుత్రికలనుమనోజ్ఞరూపులఁగాంచెన్॥

5

కం॥ జ్యోతిష్మదాదులందఱుఁ
 జేతోమోదమునఁగనిరి స్వీయాంగనలం
 దాతత రూపాఘ్యులఁ, బ్ర
 స్థితనయోన్నతుల, సుప్రతీతుల, సుతులన్॥

మ॥ పరమోదారుఁడు, ముక్తికుండతుల్లిశైశ్వర్యంబు, శశ్వచ్ఛుభో
 త్కరముల్, పుత్రికశత్రపాత్ములును, దత్సంతాన సంతానము
 త్తరకాలంబు, మహత్తరంబుఁ గడపన్, ధన్యుండుగా, శ్రీశ్వరో
 పరమోదారచి చీమఁజేసి, విషయాపాయాధికోత్సాహియై॥

7

మ॥ స్థిరసంకల్పఁడు, మాక్షికుండపుడు జ్యోతిష్మంతు, జ్యేష్ఠాత్ముజన్
ధరణీభారధురంధరత్వమున విన్నాణుబుగాల్పి, యీ
శ్వరు, గౌరీశ్వరుఁజూచువేడ్కరజతత్త్వాధ్రంబుఁదాఁజేరి, సు
స్థిర భక్తిన్ శ్రుతిశీర్ష సూక్ష్మలనుతించెన్ బార్వతీవల్లభున్॥ 8

∴ శరణాగతి ∴

చ॥ అవని రథంబు, చక్రయుగమారయఁబుష్పవదాహ్వయద్వయం
బవు; ధనువల్ల మేరువు; రమాధిపుండాశుగమా సరోజనం
భవుండవు సూతుఁ; డశ్వములుప్రామినుకుల్; త్రిపురాసురాంతకా
హవముననే మహామహునకట్టి శివున్ శరణంబు వేడెదన్॥ 9

చ॥ అరుదుగ, సాంధ్యనృత్య సమయంబుల, భస్మకృతాంగరాగమే
పరిపరిపీలుకర్చురశుభం యుపురక్షణనుండుదాల్పు, దా
ని రజములేశమబ్బినను, నిర్జరవల్ల భముఖ్యు లందఱున్
శిరములఁ దాల్తురట్టి నినునిచ్చులునే శరణంబు వేడెదన్॥ 10

చ॥ విషయ విరక్తచిత్తులులు, వేదవిదగ్రసరుల్, మహాత్ముతా
ఋషులు నిరంతరంబును నిరీహులైయయ్యును, మోక్షకాంక్షులై,
విషమశరారినేవిపులవిశ్వశరీరుని, వామవాము, నే
వృషభపతి ధ్వజున్ మదిస్మరింతురొ, యట్టినినున్ దలంచెదన్॥ 11

చ॥ ఎవనియనుగ్రహంబునను మృత్యువశుండు మృకండుపుత్త్రిఁడా
యువుఁగనెఁబూర్ణమత్తతిమహోద్ధతిఁ జూపిన మిత్తిమొత్తి, మృ
త్యువును జయించు పేర్వడసెనో యెవఁడట్టినినున్ మహామహున్,
భవు, బహువై భవున్నభవు, భావభవాభిభవున్ దలంచెదన్॥ 12

చ॥ ఎవనిని జేరనేరవొ యకృత్రిమవాక్కులు సైతమట్టి ని
న్నెవఁడు నుతింపశక్తుండగు? నీశ్వర! శంకర! విశ్వమూర్తి! మృ
త్యువెవనిఁ “జూచి-చూడకయ”, తూర్ణము పెన్గఱిఁగాంచె; దానుగా
ల్పువడెమనోజుండున్నతని, లోకవిభున్, శివు, నిన్ దలంచెదన్॥ 13

చం॥ అవని, “నమశ్శివాయ” యనునై దగు నక్కరముల్ పవిత్రమం
త్రవరముగా జపింప, జనతా ఘనతాప తతాఘనాశమ,
దివిజగణాభివంద్య, జగతీత్రితయా విభవైకకారణున్,
వివిధవచో రహస్యపరినిష్ఠితు, నిన్ శరణంబు వేడెదన్॥ 14

ప॥ త్రిమూర్తిమూలుండవు, త్రిలోకనాథుండవు, త్రిపురారివి,
త్రయీమయిండవునై న నిన్నుండ్రెరావృతంబుగా నాత్మానుసంధా
నంబుఁగావించుకొని, శరణాగతుండవొచ్చునాడ”నని, ప్రార్థించు
నమ్మాత్మకమానీంద్రున్ గాంచి, శంభుండు భక్తపరాధీనుండుగావునన్,
బ్రీతాత్ముండై, యమ్మహా భక్తాగ్రేసరునితో నిట్లనియె— “వత్సా!
భవత్సాధుస్వాదు స్వభావసామీ చీన్యంబునకును, సద్ధీచీనంబగు
భక్తితత్పరత్వంబునకునుబరమప్రీతుండనై, బ్రసన్నుండనైతి. నీనాంభి
తంబీడెర్దు; నద్దాని వేవేగ, దెలుపు”మనవుడు, మునిపతియు, నపరిమిత
కుతుకభరిత హృదయుండయి, “దేవా! నాకాత్మహితంబై నదాని
నెద్దానినై న, నాజ్ఞాపూర్వకంబుగా వక్కాణించి, నాయజ్ఞతన్
బోకార్పవే!” యని, ప్రార్థించినంత, శర్వాణి ప్రాణేశ్వరుండా ముక్తై
శ్వరున కిట్లానతిచ్చె॥ 15

చం॥ దమము, శమంబు, క్షాంత్యుపరతంబులు, శ్రద్ధ, సమాధి నాఁగ, నా
ఁటు, మహిని జేతనాత్మహితరూపముతా; ధ్రువమధ్రువంబు జ్ఞే
యముసుమి! తద్వివేక జనితాత్మహితంబది దొడ్డ; యైహికా
స్థ మతిమతీన్ వివేకులకుఁద్యాజ్యముసూ! పశువుత్త)కాదులన్॥ 16

కం॥ ఘాయామయబంధంబున
మేయంబునుద్రెంచుకొనఁగ మేకొనునిచ్చా
వై యాత్మము యాత్మము; స్వ
ర్గాయతభోగేచ్ఛ మహితమా; హితమా॥ 17

వ॥ ఇందులకుశమదమాదులైన పూర్వోక్తసాధనంబుల సాధించి,
ప్రణవంబుఁద్ర(ది)ణతంబుగా, నాత్మబాణంబుగా, బ్రహ్మలక్ష్యం
బుగాఁబ్రక్షేపింపందగు; నట్లుకాదేని, జ్ఞానదీపంబునన్ జేసి మాయా
మేయ ధ్వాంతంబు శాంతంబుఁ గావించి, యాత్మనాత్మచే దర్శింపం
జాలిన మహాత్ముండు బ్రహ్మమయుండౌను. మఱియును॥ 18

ఆ॥ నిష్కళంబు, తతము, నిష్క్రియంబును, నిర్మ
లంబు, సర్వమేకముం, బరంబు
బ్రహ్మమగుణమెవఁడు పరికించు, వాఁడు ధ
న్వాత్ముఁడఖిల దర్శియకానువాఁడు॥ 19

క॥ భేదిల్లున్ హృద్గ్రంథియు;
భేదింపఁబడును సకల చిరసంశయముల్;
మేదురకర్మక్షయమగు;
నేదిష్ఠము బ్రహ్మమగును నిచ్చలెవనికిన్॥ 20

వ॥ కుమారా! దీనిన్ బ్రయత్నపూర్వకంబుగా నాత్మహితార్థంబు
సంపాదించుకొమ్ము. దీనిన్ జేసి మాయనుమాయించి; బ్రహ్మభూయంబుఁ
గాంచుట తథ్యంబన, మౌక్తికుండు వెండియు నిట్లనియె- “దేవా!
విషయ విరాగిత్వంబేయపాయంబున సంపాదనీయంబు ? విరక్తుని
లక్షణంబులెయ్యవి? తద్వ్యాపారంబెట్టిది? తదీయ సంభాషణంబు
లెట్టివి? వివేచించి వచింపవే!”యని, ప్రార్థించినంత, సంతకాంతకుండు
మౌక్తికాంతాకాంతునకేకాంతంబుగా నిట్లనియె- “వత్సా! నిత్యానిత్య
వస్తు వివేకంబునన్ జేసి వైరాగ్యంబువుట్టు; బర్యాలోచింప దృశ్యం
బంతయు నశ్యంబేయగు. దృశ్యమానంబుఁ ఁదెయ్యది యధిష్ఠితంబగు,
నయ్యది యదృశ్యంబనశ్యంబయ్యదియ పరబ్రహ్మంబు. మాయా
సుప్తంజైన జీవుండెప్పుడెప్పుడు బ్రబుధ్యమానుండగు, నప్పుడ

యీవిశాలవిశ్వంబంతయు స్వప్నతుల్యంబనియు, ననాదినిధనంబైన పరబ్రహ్మం బొక్కండద్వితీయంబు, నున్నిద్రంబునగు మహామహాంబు యుగ్రహియించుఁడటెచ్చంచలంబులును, గంధర్వనగరాకారంబులు నైన పదార్థంబులయందుఁ బరమార్థ భావంబుగల్గి, ప్రాజ్ఞుండు రక్తుండును, రిక్తుండునుగాకుండు. వివేకవంతుండు యోగసంసక్తమానసుండై, యాత్మను స్వాధీనంబుగావించుకొనందగియుండు. సత్యంబగుబ్రహ్మంబు నందు రక్తుండుగాఁదగు. వికారంబులకు లోనుగారాదు సుమీ! సుఖదుఃఖంబులన్ దితిక్షయు, రాగద్వేషంబులందు విరాగంబును, లాభాలాభంబులన్ దుల్య వ్యాపారంబును, బ్రహ్మప్రియంబులందు మోదభేదంబులకు పశంపదుండుగాకుండుటయు, స్తుతినిండా సందర్భంబులందుఁ బొంగుకుంగులు లేకుండుటయు, స్వకీయపరకీయోభయవిషయంబుల నుదాసీనతయుఁగల్గి, ప్రవర్తించుట లెస్స. మతియును॥ 21

సీ॥ శాంతాత్మఁడై యుంట, చింతాఽఽకులుఁడుగామి,
 సమదృష్టలోష్ఠకాంచనుఁడునగుట,
 రక్తుండుగాక, వివిక్తదేశముఁజేరి,
 మానసనిగ్రహంబూనివశితఁ
 గాంచుట, యిందియగ్రామలుబ్ధుఁడుగామి,
 నఖిలభూతావళినాత్మతుల్య
 ముగఁ దలంచుట, గురునిగదితంబుల శ్రద్ధఁ
 జూపుట, ఫలదృష్టిజోఁపి, కర్మ

గీ॥ లాచరించుట, దైవసంప్రాప్త లాభ
 మేదియెంతైన, సుతుష్టిమైదనియుట,
 మున్నుగాఁగల్గి, వర్తించు పుణ్యమూర్తి
 సిద్ధిగాంచును; నిత్య సమృద్ధిగాంచు॥

వ॥ ఇదియై రాగ్య సంపత్సం పాదనో పాయంబిక, విషయ విరక్తుం
డైన ధన్యాత్ముని చిహ్నంబు తెలిసింపెద. సావధానుండవై, యాక్ష
ణ్ణింపుము. తత్ప్రధాన చిహ్నంబు సర్వప్రధమంబు, నధిగతప్రథమం
బునగు శాంతం బియ్యది సర్వప్రధానసాధనంబు. దారుణంబై నకష్టంబు
పాపించియు, నెవ్వండుదేవగంబుఁజెందకుండు—నాతండుయోగియని
స్థిరస్థిమంతుండని, సాధువని, విరక్తుండని, యగ్నింపంబడుచుండు. యోగ
సంసక్తుండైన యాతండు విషయవిరక్తుడై, పరుషవచనంబులువలుకక,
శాంతుండును, విగతజ్వరుండునయి, నిశ్చలుండై యుండు. 23

క॥ ఇట్టిండె “బ్రహ్మ కూకటి
ముట్టె” గలుగునిట్టై; యతఁడపునరావృత్తుం
డటై స్థిరుండగుడగ; జగ
జెట్టియతఁడొ, వేటొకండొ, చెవుమా! తనయా!! 24

శా॥ రాగద్వేషహతు(పరు)ల్, నరుల్ దవిలి కర్మంబుల్, ఫలాసక్తులై,
భోగాశల్ మదిఁబెంచుకొంచును, గడున్ మూఢాత్ములై, వాంతమున్
వేగన్ నోభులజుట్టు పెంగలులు పిర్వీకుల్ గనన్ బోవరో!
యాగయాళిని, మాయగన్మొఱిగి, యయ్యయ్యో! మఱిన్
వత్తురే! 25

శా॥ దేవానాంప్రియు, లాసరుల్ చెడుటతో, దీక్షన్ హాసంగుల్గ;నం
గా, “వైభోగము” లింకఁగల్గునని, మౌఢ్యంబొప్ప, గొప్పల్వచః
ప్రవీణ్యంబునఁ జూపుచుందురు పునర్జన్మల్, పునర్జన్మపుల్
గా, వెళ్ళింతురు చక్రవద్భ్రమణిలీలా లోలతన్ గాలమున్॥ 26

ఉ॥ మానసరోధసంబొకఁడె మంత్రము మాయనుమానుఁజేయ; సు
జ్ఞానులు, మానులున్ బయతనంబొనరింతురుమిట్ల; పితాంతమా
యానిబిడాజవంజవ జవాఢ్య బిడాలము యోగదిగ్ధచే
తోనఘదుగ్ధభాండమునహర్నిశమట్టిగా, న్రోయుసంహరిన్॥ 27

ప॥ మానసులకు మానసంబేగదా, బంధమోక్షంబులకును, విపత్సంపద
లకును బ్రథమకారణంబు! నిగ్రహంబునకు నిర్వికారంబును, బంధంబు
నగుం సహకారంబు నగు మనంబే కారణంబు. యోగమాహాత్మ్యంబున
హృదయంబును వశపఱచుకొనునది. తద్వశీకరణోపాయంబులు
శాండిల్యదహరాదులైన బ్రహ్మవిద్యలు పెక్కులు లెక్కకు మిక్కిలి
గలవు. కర్మంబులుచ్చావచంబులుండె గదా! ఘోషేదేశ వినాకృతం
బైన పంచయజ్ఞాద్యనుష్ఠానంబు త్రమోత్తమంబు. ఆత్మరాముండైన
యోగీంద్రుండాత్మత్వప్రిన్ బొంది, సర్వభూతహితుండై, బ్రహ్మ
నిర్వాణంబు గాంచు. 28

గీ॥ సాధుసంసేవ నంబున, శ్రవణమనన
సమ్యగనుశీలన సదనుష్ఠానపరత,
సంయమి, మనమ్మును జయించి, స్థానమందు
శుద్ధ తరమునఁ గూర్చుండి, యిద్ధబుద్ధి॥ 29

శా॥ ప్రాణాయామ పరాయణుండయి, క్రమాభ్యాసంబునన్ జేసి, స్వా
ధీనంబుంబొనరించి, చేతము సదాస్తిక్య ప్రపూతంబు, నా
త్మానాత్మ ప్రవివేకమున్ బడసి, ధ్యానాధీనుడై, బ్రహ్మమున్
దానత్యంతము సాన్నిహిత్యముననాస్థన్ బొందుముమ్మాటికిన్॥ 30

కం॥ వై రాగ్య భాగ్యవంతుడ
వై, రాజిల్లు ముకుమార! వై రాజంబై,
నీరాజ్యము స్వా రాజ్యము
రారజ్యదృఢితి “ద్రోసిరాజ”నకున్నే? 31

మ॥ అభిజాతుండవు మద్భజాగ్రజని; ముక్తాభిఖ్యహానీంద్ర! నీ
యభియాతుల్ విజితుల్, భవద్భజ బలాత్పాదిత్య దీప్త్యున్నతిన్;
బ్రథవిష్ణుల్ సుతులుద్భవించిరి యశోభ్రాజిష్ణువుల్, జిష్ణువుల్;
శుభముల్, బుణ్యములున్, బుమర్థములు సుశ్లోకుండవై, పొందవే!॥

చం॥ సుతులనురాజ్యధూర్వహనశోభితులన్, హితులన్ బ్రజాఽఽభికిన్,
గుతుకభరాభి తోభృశతనూకృతవైరతనూనపాతనమం
చితులను, వైభవోన్నతులు, నిత్యశుభాన్వితులన్ బొనర్చి, నీ
సతియును, నీవు వైశమ విచారవిదూరతఁగానకేఁ గుఁడీ॥ 38

శా॥ జ్ఞానానంద ప (భ) రాంతరుండవయి, వత్సా! శాంతచిత్తుండవై,
సూనానూనమనః ప్రవృత్తి వివిధాఽఽద్రాత్మ సంలీనమా
జ్ఞానాంకూరమృగోత్కరంబునకు హింసంతేయకుండంగ; ద
త్పానఃపున్య “నమశ్శివాయ” మనువిద్యన్, బుణ్యదన్ నిల్పుమా॥

ఉ॥ గుహ్యతమంబు సుమ్మిది! యకుంతి త దీక్ష భజింపుమయ్య! స
న్నాహ్యమగాతివట్టరు వినాశమొనర్పంగ; భక్తిరజ్జుస
న్నహ్యము, జ్ఞానవారినివినా, నిలుపందలఁపుంగొనన్, మనోః
సూహ్యము; దీనదీర్ఘకుముహూర్మ దసూయుమదాశఁసుశ్రయస్.”

మ॥ అనుచున్, “హరకమంత్రరాజమును” శ్రేయః ప్రాప్తిబీజంబుంబు
త్త్రు)నకున్ బోధమొనర్చి మాక్షికునకున్ రుండస)గామండితం
డనుకంపాఽతిశయా వికంప్య హృదయవ్యాబుద్ధనాభీకమం
దు, నితాంతా దృతితేన సోనయుగ, నుద్బుద్ధంబుగాఁదోచినన్. 39

వ॥ అంత, సమ్మాక్షిక శ్వరఁడా శారీశ్వరునిట్లని విన్నవించు
దొడం ౩॥ 37

శా॥ “ధన్యుండన్; గృతకృత్యుండన్; గృతులమూర్ధస్యుండ; దేవా! కడున్
మాన్యుండన్ మునిముఖ్యులన్; భవదనస్య ప్రాప్యమాప్యాయన
మ్మున్యజ్ఞానవమంబు, నిత్యనవమున్ బొందంగలాగెవ్వరి
మున్యగ్ర్యుల్? ననుబ్రోచునీకృపతతంబున్, సన్నుతంబున్ గదా॥

మ॥ విషయాపేక్ష తుణంబునన్ తుయితఁబడెన్; బంకనిర్మగుండం
లిషదానంద ధులాధలోభయుతిభాతిన్, దివ్యచక్షుః స్పృదు

ర్విషహద్వాం తనితాంతవై న్యమున మూరింబోవువారిన్ బ్రహ్మ
జపమున్, బ్రధ్నమయాఖముల్ వలెనుమెచ్చున్ గూర్చె నీ
చేరికల్|| 39

శా|| కారాగార నిబద్ధుడుద్దవిడి, ముక్తత్వంబు నొంపంగ, నెం
తేరంజిల్లును; మూర్ఛమున్గి మతిజ్ఞప్తిబొంది హాయిన్ గనున్;
మారాఁగి! జనుఁడట్టులేనినుఁగనన్, నామానసంబెంతయున్
దేతెన్; జ్ఞానమహామహోదయము తృప్తిన్ గూర్చె; గౌరీవరా!||

ప|| ప్రభూ! ప్రభూతంబు, సనితఃపురానుభూతంబు నగు భవదపార
కృపారస పారావారావగాహారు సంపాతంబు నన్ను
మిక్కిలి “యక్కిరి బిక్కిరిన్” గావించె. బ్రహ్మజ్ఞానోపదేష్టవై స నీకే
నేమి ప్రతికృత్యంబొనర్పన్ గలాఁడ? నీవు నాసర్వస్వంబున కధీశ్వ
రుండవు గాదె! కేవలము సకారణకారుణికత్వమ్మునన్ జేసి యహర్నిశ
క్రియమాణంబులై, యతిప్రమాణంబులై, భగవదాభాగవతవిషయక
సహ్యసహ్యైభకార్యాగాధంబులై, సాధారణమేధాదుర్బోధంబులై స
మదీయాపరాధంబులన్ బరస్సహస్రంబులనజస్రైధమానంబులను వీడు
దాసుండేగదా!” యని, యవ్వానితీండ్రం బెంచక, కొంచక, మన్నించి,
యించినజాలిన్ మించుచుండన్ గోరుచున్నవాఁడ” ననుచు, సనిచిన
ప్రియతమెయి మెయిగగురుగోనవినిచిన, విని, యినాసలశశిసయనుం
డును, నయంబు, పెఱయ, మునివరున కిట్లవియె.

41

గీ|| “నీమనశ్శుద్ధిమాసింద్ర! నేనెఱుంగ
నే? భవదఖండ సద్భక్తి వై భవంబు
గనఁగలుగునొక్కొ, యీ జగజ్జనులయందు?
నర్థవాదంబుగాదు; యథార్థమిద్ది.

42

ఉ॥ ఈవు ప్రభావతీ నగరికిప్పుడయేఁగి, ప్రభూతరాజ్యుల

క్షీరవిభవాతి శాయివయి, మేదినిపై సుఖశాంతిలిట్లె, కా
లావధిలేకన్ది, తనయప్రతిపాదిత రాజనీతివి

ద్యావినరుండవై, బహుతిథంబు సుఖంపు సతీయుతుండవై . 43

మ॥ కులధర్మంబుల, లోకధర్మముల, నక్షుద్రంబులన్ గల్గి, యె

త్తిలి, యుజ్యేష్ఠుఁడు, శ్రేష్ఠుఁడౌనుతుని, జ్యోతిష్మంతు,
రాజ్యాభిషే

కలసర్వైభవుఁజేసి, యీవు-సతీయున్ గామంబు న్పీడి, యా

సలఁబోనాడి, నితాంతనిశ్చలతపశ్చర్యన్ బ్రవర్తింపుఁడీ! 44

వ॥ కుమారా! నీకుమారులును, వారిసంతానంబువారును సార్వ

భౌమ్యంబుగల్గియు, జిత్రవిద్యాభ్యాసభాసురులై, దేవతాభక్తి

యుక్తులై, ముఖ్యంబుగా నిమేషాంబాఽఽరాధనాయత్తచిత్తవృత్తులై

యుండునది. మహాదార్యసోదర్య సాశ్చర్యచర్యుండై న కులాచార్యుం

బూజించుట శ్రేయోదాయకంబు. నిమిషాంబాఽఽరాధనంబును,

గులాచార్య సపర్యయు నెవ్వండవ్వలంబుచ్చు-వాడు వంశక్షయం

బొందు సుమా! వాఁడంత్యజాత్యుండై, నిరయంబును బొందు. మతియు,

వాడు గర్దభంబై, జన్మించు. భక్తియుక్తుండై, యథాశక్తి నన్నును,

నిమేషాంబును, గులాచార్య సర్పించువాడు విత్తశాత్యంబు వర్జింప

నాను జూపె! ఈయాఖ్యానంబెవ్వఁడాకర్ణించు - నాతండు పుత్త్ర

పౌత్రాయురారోగ్యైశ్వర్యాదిలాభంబులు గల్గి, సర్వసౌఖ్యంబు

లాండుదు'రని, పరమశివుండువచియింప, నహ్మక్తిక హాసీంద్రుండును'

అద్దేవదేవునకున్ బ్రణమిల్లి, తదనుజ్ఞాతుండై, కైలాసావరోహణంబు

గావించి, ప్రభావతీనగరిన్ బ్రవేశించి, రాజకార్యంబులంద వ్యాజ

బుగా వ్యవహరించుచు, విప్రులన్ బ్రసన్నులన్ గావించుకొనుచు'

నిజతనుజులనెల్లరనెల్ల ధర్మంబులన్ బ్రవర్తిల్లఁజేయుచు, నానావిద్యలన్

వారి నవ్వారిగా నారితేతినవారిన్ గావించుచు, బ్రవర్తిల్లఁ

జేయుచుండె.

శా॥ ఆముక్త ప్రభురాజ్యపాలనమునం (పాలనావసరమం) దన్యాయ
కార్యణ్య మి
ధ్యామార్గప్రవణత్వధర్మవిముత్వ వ్యాధిచోరాగ్నిపీ
డామూఢత్వషడిత్యకాలమరణేడ్యప్రహేషణాదుల్ గనం
గా, “మందన్నను, మచ్చటన్న”, నవిలోకంబందులేవద్దిరా!! 45

శా॥ ఆర్యక్షత్రియ మూలపూరుషుఁడు ముక్తాభిఖ్యవిఖ్యాతుఁడా
మర్యాదా పురుషోత్తమోత్తముఁడు ధర్మ్యంబై నరక్షోల్లస
చ్చర్యన్ బాలనసేయ, లోకము సుభిక్షంబొందె; గూక్షత్వయు
క్రౌర్యంబుల్ “పని-పాట(టు)లేని”వయి, తద్రాజత్వమన్వర్థమా॥

మ॥ మునిముక్తప్రభుఁడున్, బ్రజాహితమతిన్, బూతక్రతుండున్, బునః
పునరుద్యద్ధనురుద్యముల్, క్రతువులంభోధారలనోన్మన్య లో
క నితాంతాభ్యుదయంబుఁగూర్పఁగ, నమోఘ ప్రాభవోపేతులై,
కన దత్యుజ్జ్వల వైభవంబున(ల) మెలంగన్ వారి కేచెల్లెడున్(ఁగా!)॥

మ॥ చతురాశ్రమ్యుచితోరుధర్మములు నక్షయ్యంబుడై, వర్ణధ
ర్మతతాచారరతిన్ జనుల్ మెఁగి, సన్మార్గ ప్రవృత్తిన్ జెలం
గి, తమోదూరత నీశ్వరాంఘ్రియుగభక్తిన్ గల్గి, శశ్వస్మనో
జితకాశుల్ తనివొందిరూర్జితయశః శ్రీశోభితుల్, ధీయుతుల్॥ 49

వ॥ అంత, నారాజర్నియు, నాత్మజ్ఞేమమాలోచించి, “సంసారంబసారం
బనియు, నిషయాభిలాషంబు వితథంబనియు, ధనయావనంబులశాశ్వ
తంబులనియు, బశుపుత్రి ధనాదికంబులు గంధర్వనగరాకారంబు
లనియు భావించి, నిత్యంబును, బ్రహ్మయత్నాత్ముండైన, నమ్మానవుం
డుత్తమగతిన్ జెందు; బుత్రిమిత్రకళత్రాదులుగాని, ధనధాన్యహర్యా
భరణ వాహనాదులుగాని మేలఁ గూర్చునే? శారీరవల్ల భునియంద
హృదయంబును బదిలపఱచుకొని, యింద్రియగ్రామవ్యావృత్తుండనై,

బ్రహ్మభూతాత్మ బావనుండనై, పరమశివునియంద రమించుచుందు"నని నిశ్చయపఱచుకొని సమాహితంజై, తత్త్వణంబు॥ 50

చం॥ కొడుకులఁబిల్చి, యెంతయును గూరిమిమీఱి, వినంగవారలా మృడునుపదేశమంతయు మఱన్ మఱిఁదెల్పి, "స్వధర్మవర్తన మృడుగక, యన్యధర్మముల నూహలనిల్పక, మానసాంబుజం బుడుగర నెట్టుండీను పదయుగ్మమునన్, గురుపాదసన్నిధిన్॥ 51

మ॥ తగుఁజేయన్ పడుగుల్ కుమారులకు నబ్బింబందు గర్భాస్తమం బగుదానన్; దృఢధర్మీయు క్తులయి, గుర్వాజ్ఞనలవంబేయున్, దిగఁద్రో (ద్రా) వం జనదెప్పుడున్; ద్విజులకున్, దేవాలికిన్
బూజలన్
నిగమోక్తంబుఁబథంబుఁదప్పక, కడున్ స్థున్ బచారింపనా॥ 52

శా॥ ఆచార్యానుమతిన్ బ్రవర్తింపలెన్; స్వాశీష్టదృష్టిన్ మనో వ్యాచక్రింసకుఁగై వసంబయిన, వ్రాత్యత్వంబు సంప్రాప్త(ప్ర)పూ; వాచాలత్వము దోషమాపితమగున్; భాణిగ్రహంబందు జా త్యాచారానుగుణంబుగాఁగఁ, గులకన్యన్ స్వీకరింపన్వలెన్॥ 53

ప॥ స్నానసంధ్యా జపహోమ దేవతార్చన సన్మానంబులన్నవి యాఱును బ్రతిదిన కర్తవ్యంబులు. బ్రాహ్మణారాధనాచార్య పూజ సంబులు కుళాభివృద్ధి శ్రేయోదాయకంబులు. మీరు కులధర్మాను యాపంబులైన చిత్రాశ్వరథనాగవిజ్ఞాన కౌశలంబునను, విగ్రహవిహాస దేవాలయ కల్పనానల్ప భవ్యంబైన శిల్పవిద్యయందును "అందెవేసిన చేయి"యని యొప్పిదంబుగల్గి, మహేశ్వరుని, నిమేషాంబును, కురుగువులను, విప్రప్రవరులను బూజించుచు, వైదిక మార్గంబు ననుసరించియే, యుపనయన వివాహాది క్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తించు కొనుచున్ బ్రవర్తించునది. దీనంజేసియే, మీరు యశోభిశోభిత

దశదిశాఽవకాశులరై, యప్రతీకాశులరై, వంశవిస్తారకులరై, శాశ్వ
తైశ్వర్యాద్యనేకాభీష్టా వాప్తిన్ బరితృప్తిన్ గాంతు'రని, యుపదే
శించి, యష్కాక్తిక మౌనీంద్రుండంతట॥

54

కం॥ కార్తాంతికనిర్దిష్టము

హూర్తంబున జ్యేష్ఠు, శ్రేష్ఠు, జ్యోతిష్మంతున్

గీర్తింపఁగా జనుల్, శుభ

మూర్తిన్ రాజ్యాభిషేకమున్ బొనరించెన్॥

55

[సగ్ధర॥ జ్యోతిష్మంతుడురాజై, సురుచిరవిభవసూర్తి, వార్తన్,

[ద్రయిన్, రా

ణ్ణీతిన్, శక్తిత్రయిన్, మంత్రివరపరిషదన్వీతుండొచున్, రీతిన్,

రీతిన్, శ్రేయః పదవ్యాపుతనయనయుగ శ్రీవిలాసోపలాల్య

భ్యాతిన్, లోకంబులేలెన్ యమనియమముఖాస్తాంగయోగా

వియుక్తిన్॥ 56

ప॥ పితృచరణ హితవచన నయవినయ సమయశక్తిత్రయ సంభక్తి
చతుర చతురు పాయాంచిత పంచాంగశుద్ధిసాక్ష్యాసాక్ష్యా సంగ్ర
హణా సుప్త సప్తాంగ సామగ్ర్యాగ్ర్యుండై, ప్రత్యర్థిదుర్విరీక్ష్యుండై,
యాయవ్యయ పరీక్షాదక్షుండై, పౌరకార్య పౌర్వాపర్యపర్యా
లోచనతాత్పర్యధారంధర్య నిర్హరణచాతుర్య శౌంఢీర్యుండై, యథా
యోగ్యయోజ్యనియోగసామర్థ్య శ్లోఘ్యుండై, ప్రతిజ్ఞాపాలన
నిజాజ్ఞాఽన్యథాసంభావనాద్యనుత్తమ లక్షణ లక్ష్మీతుండై, జనరంజన
చణ నిజరాజత్వనిర్వ్యాజరారజ్యమానుండై, రాజ్యలక్ష్మీ వైభవ
ప్రాభవ శోభితుండై, జగజ్జేగీయమానుండై, సకల సుఖంబుల సనుభ
వించుచుండై— నంతట, సమ్మక్తిక మౌనీందు'ండును, దీర్ఘయాత్రా
సత్తుండై, క్రిమంబుండప్పక, ప్రస్థానంబు సాగించుచు॥

57

శా॥ జ్యోతిష్మంతునిఁ బ్రాజ్యరాజ్యమున నాయున్మంతునిన్ బుత్తునిన్
జేతః ప్రీతినినిల్పి, కాంతయును వెన్వెంటన్ దనున్ గొల్పి, సం
స్థితం బీశ్వర సేవసేవధిగఁ దా, శ్రీశైల మల్లభ్రుజున
ఖ్యాత బ్రహ్మమజిహ్వాభక్తి వెలయంగాఁ జూడనేఁ గెన్వడిన్॥ 58

శా॥ దక్షారామ విహారహారి, నిజభక్త శ్రేణిపుణ్యావళి
నిక్షేపంబును, భీమనాయకుని, మాణిక్యాంబ, మందాకినిన్
దాక్షిణ్యంబున నేలుకోఁగల గృహస్థ శ్రేష్ఠు, నేదిష్ఠ వృ
ద్ధోక్షాధీష్ఠుహురాణయామి, ద్విరదాస్యోపాస్మ్యు, స్కందార్చితున్॥

క॥ తనివునఁగని, మునియు, ననం
గుని గెల్చిన జోదు, సస్తగోదావరమం
దనఘండఘమ మర్షణాప్లవ
మును, ద్రిషవణమున్ బొనర్చెముదితయుఁ, దానున్॥ 60

ఉ॥ రత్నసభాపతి ప్రభునిఁ, బ్రాగ్రసర ప్రమథాధినాథుని
రత్నచిరత్న రత్ననిఁ యంబుఁ, జిదంబర దివ్యదేశమున్,
నూన్మమహోమహత్వముఁగనుంగొనెవ్యాఘ్రపదర్శి వంద్యమున్,
బ్రత్నముఁ, బై జసంబయిన బ్రహ్మము, వేదపదాభిసత్వమున్॥ 61

శా॥ శ్రీకాళద్విపమోక్షదాయకము, వర్షిష్ఠంబు, వాయ్వాత్మమున్,
క్షాంతాకాళ మంగళాభరణమున్, జ్ఞానప్రసూనాంబికా
శ్రీకళ్యాణనికేతనంబును, శుకర్షిక్షేత్రరాజంబు, యా
మ్యాకైలాసము, నాథనాథసుతనుత్యానుత్తమాన్నత్యమున్॥ 62

సీ॥ ఏవీట, మున్నీటి యిల్లాలు, మిన్నేలు
దగ్వాహినీఖ్యాత, ద్రాగిభూతి,
నేయూర, విశ్వేశ్వ శేష్వరస్వామి, జ్యోతి
తిర్లింగ దివ్యదీధితులఁ గ్రాలు,

నేచట, డుంతి విఘ్నేశలోలాంకరై
 రవబిందు మాధవుల్ రాణగఁగఱు
 శేషేర, నోర్మి మైసామిసామేనిచా
 నయుఁగూర్చిఁ బాయసాన్నంబుఁబెట్టు,

శీ॥ నెచట, బహుఘట్టముల్, పుణ్యచయమొసఁగు,
 నెచట, వేదాదివిద్యలు ప్రచురములగు,
 నెచట, నపవర్గముఁ భించు నచిరముగను,
 సట్టి శ్రీకాళికాపురిన్ మెట్టి, యంత॥ 63

శా॥ కేదాశేశ్వరు భక్తిగొల్చి, మధురాక్షేత్రేశ్వరున్, సుందరున్
 మోదఁబొప్పఁగ, మిన నేత్రచరణంబుల్ మొక్కి, రామేశ్వరున్
 నేదిష్ఠామగ బూజమాశ్రితులకున్, హేమోచ్చకూటస్థు, ద్యో
 హ్రాదిన్యద్యహజూటకోటరు, విరూపాక్షేశ్వరున్ గొల్చియున్॥ 64

శా॥ ఏకామ్రేశ్వరదేవదేవునకు నిత్యైకాంత సంవాసమున్,
 శ్రీకామాక్షికి రాణివాసపు శుభశ్రీఁ గూర్చుకాణచి, వి
 భ్యాకామప్రకరాతిధేయమును, యాతానాత భక్తానువా
 చాకోలాహలాలితంబుఁగ నె మోక్షస్థానపరాకాంచికన్॥ 65

ప॥ మఱియు, నమ్మహామహిముండు మహితమహస్త్య మహత్వ
 విఖ్యాతంబులై, యసంఖ్యాక సంఖ్యావన్నిత్యనుత్యంబులై, శైవ
 పారమ్యరమ్యంబులైన మహాప్రదేశంబును దర్శించి, భక్తితాత్పర్య
 పర్యవస్యద్వరివస్యాఽఽయత్త చిత్తుండై, కైలాసశైలంబునకున్
 బ్రస్థానంబుఁ గావించె॥ 66

శం॥ ఆమాక్షిక మాసీంద్రుం,
 డాముక్తి శుభాభిధానయైహికభోగా
 వ్యామిశ్ర వ్యాపారమ
 నోఽమేయపవిత్రవృత్తులై, తామాపైన్॥ 67

మ॥ ప్రణత్రుల్ సేయుచు, దీర్ఘయాత్రలను సంరంభంబునన్ మించి, ద
క్షిణకాశీప్రథిత ప్రభావమును, ముక్తిక్షేత్ర విఖ్యాతమున్,
“క్షణము క్షీర్ణమున్” స్థిరంబగు నివాసంబానటుల్ నిల్వ, నీ
క్షణశబ్ద గహభూషణాభ్యుదయ రరీకారంబు సూచించుడున్॥ 68

కం: “ముక్తిక్షీర్ణ” నామంబవి

ముక్తిక్షేత్రానవమము, భూరిమహిమవే
దోక్తక్రతుసమ్యక్కృతి
సక్తద్విజ బృంద పుణ్య సంపూర్ణంబున్॥

69

కం॥ ఆక్షేత్రంబు, పవిత్రం

బై, ఖోణిన్ బుణ్యరాశియా కాశికిదీ
పై, “క్షణము క్షీర్ణము” మనఁ
గా, ఊద్రప్రాణికై న, క్షణమోక్షదమా॥

70

ఉ॥ అచ్చట శంకరుండు స్థిరుడై, స్వమహోఽతిమహాత్వయుక్తి పై
యచ్చరదృక్పక్షోరకముదావహాసా ధనుధాప్రభాఽఽవళుల్
నిచ్చలు మెచ్చుఁగొల్పఁగ, మలీమసమాససతామసాఽహం
బచ్చపుగూర్చి గోర్చు ననారిశమున్ దయఁచీర్చు
హెచ్చుగన్.

71

మ॥ ఇది, శ్రీ మౌక్తిక మౌనిదివ్యచరితంబీరితి, నీకానుపూ
ర్వి దివోకోఽనిశగీయమానమయి, యుర్విన్ దత్కుఁబోదృఢతభూ
తిదముక్తిప్రదమైనదానిఁగఁగఁ బ్రీతిన్ జెల్పితిన్; బుత్త్రీ! నా
రద! లోకోపకృతి ప్రకామరతతర్ల ప్రక్రమోపక్రమా!!

72

ఉ॥ ఈ కథ భుక్తిముక్తిదమ; యెవ్వరికైనను ముఖ్యమిద్ది; సు
శ్రీకరమాను మౌక్తికవిశిష్టకుల ప్రభవాళికెప్పుడున్;
బ్రాకట భక్తి, చూక్తికులు ప్రాభవపై భవకాములై, యశ
శ్రీకమనీయనాయక వరేణ్యతగోరినచో, విసంగనా.

87

ప॥ మౌక్తికవంశ సంజాతుండయ్య, నిమ్మనూపాఖ్యానమూర్తికర్ణింపని
 పాని జన్మంబు వ్యర్థంబు. ఉపనయన సంస్కారంబు నొందనివానికి
 ద్విజత్వంబు సిద్ధింపకుండుట తథ్యంబు. ఇందలి ముక్తర్ని వృత్తాంతంబు
 విన్నంతనే కార్యసిద్ధియు, శివప్రభావాకర్ణనంబున శివప్రసాద
 ప్రాప్తియు, ముక్తీశ్వరోత్పత్తి శ్రవణంబున భవబంధవిముక్తియు,
 రుద్రగాయత్రీ ప్రభావశ్రవణపుటా తిథికరణంబున ముక్తిలక్ష్మీపుట
 భేదన భేదనలాభంబును, బాశుపతవ్రతశ్రవణంబున బహుయజ్ఞా హరణ
 ఫలంబును, ఏమివాంబా భృదయాధిగమంబున శత్రుజయయశశ్రీ
 సంప్రాప్తియు, జానుమద్వధవిధానాకర్ణనంబున సార్వత్రిక శాశ్వతిక
 బహులాభంబును, ముక్తికాంతా మౌక్తికకళ్యాణాకర్ణనంబునన్
 గళ్యాణసాకల్యప్రాప్తియు, నాదిత్యోపాసనశ్రవణంబున నాదిత్య
 ప్రసాదతేజస్విత్వంబులును, యావనైతద్వృత్తాంతా కర్ణనంబున
 సకలమనోరథఫలావితథసంసిద్ధియు నగుటంజేసి, ప్రయత్న పూర్వ
 కంబుగా నీ పుణ్యకథాకర్ణనంబునన్ జిత్రమాయత్తంబుగావించు
 నది. ఇయ్యది, ముఖ్యంబుగా మౌక్తికవంశీయుల కవశ్యకర్తవ్యంబు.

క॥ శుభమాసమునను, శుభప

క్షుభతిథియుత శుభతరమగుసమయమునందున్

శుభద్రవత సందర్భ

ప్రభూత సంతోష సంభవంబుపుడరయన్.

75

క॥ ఉపనయన వివాహాదిక

మెపుడగు, నపుడిండ్ల బంధుహిత పుత్రికళ

త్ర పరీవార పరీవృతు

లుపజాత కుతూహలుల్ మహోత్సాహమునన్॥

76

కం॥ శుచివేషుడై, శుభంయు

ప్రచయగమనులగుచు, సుచితభంగిఁ, బ్రతిగృహం

బచిరకృతౌలంకృతము, సు

రుచిరముగా, వినఁగవలయు శ్రుతిపర్వముగన్॥

77

చం॥ తొలుత, “నవిఘ్నమ్” స్తనుచు, ధూర్జటినందనుఁబూజసేసి, యం

త, లలిత భక్తి నానిమిషనాఁజను శక్తినిగొల్చి, యవ్వలన్

వలగొనిఁమొక్కి సద్గురు, మనఃప్రియతన్, ముని, ముక్తనాము, ను

జ్జ్వల మహిమున్ దలంచుచు, శ్రవఃపుటపేయముఁజేయసౌఁగధన్॥

ప॥ ఇట్లు కథాఽఽరంభావసానంబులు రెంటును బూజాఽఽదికంబులు

నిర్వర్తించి, చేసిన కథాశ్రవణంబు — దీర్ఘాయుష్యంబును, బుత్త్రి

పౌత్రాభివృద్ధిని, సంపత్నమృద్ధిని, సంకల్పసిద్ధిని, గళ్యాణాభివృద్ధిని,

సర్వకామప్రకామప్రపూర్తినిన్ గల్గించు; నీ మౌక్తిక మాసీంద్రుని

చారిత్రంబత్యంత పవిత్రంబు.”

79

కం॥ “అని, శతధృతియును నారద

మునికివినిచెదీని, ముక్తమునికథ; నేనా

తనివల్ల జాహ్నువీతట

మున, మును వినినాఁడ నొకట ముదమొదవమదిన్॥

80

కం॥ అదియేయిది; వినిపించితి;

మృదుహృదయ! యుధిష్ఠిరా! పరిష్ఠయశః పూ

ర్ణ దశదిశాభ్యంతర! నీ

కుదిత తతముదంబుఁగాంతఃపున్నతచరితా!॥

81

కం॥ ఆ మౌక్తిక మాసీంద్రుం

డామృడుని పదైక(దాబ్జ) భక్తీనస్త్రంబు

ద్దామంబు, బాశుపతమున్,

భూమహితము, భూమహితముఁ బొందియు, దానన్॥

82

ఉ॥ జానుమదాహ్వాయాసు(శ)రుని, సర్వజగద్భవికాపహరి, నీ
 శానభుజోద్భవుండు, సురసన్నత శౌర్యుఁడు, మౌక్తికుండు, తే
 జోఁది, సంహరించి, ప్రవిశుద్ధయశోధనుఁడయ్యె; నీవునో
 సూన్యతవాగ్ని శౌరద! యసూర్క్షణదూర! జయంబుఁగాంచుమా!॥
 శా॥ నీవీ పుణ్యకథా శ్రుతిన్ రిపుల, నిర్మిద ప్రతాపాఘ్నులన్,
 దేవారి ప్రతిమా తిధార్జ్యభరితోద్వేలా సమర్థత్వదు
 ర్భావోపేతుల, నుక్కడంచి, జయలాభ శ్రీప్రసాదోద్యత(తా)
 ద్యావాపృథ్వీవ కాశపూరిత యశోద్రాఘిష్ఠతన్ బొందుమా!”॥84

క॥ అని, వినిచి, పరాశరముని
 తనయుఁడు, ద్వైపాయనుండు, ధర్మజుచేవం
 దనములు శతాధికంబులు
 గొని, యంతర్ధానమందె గురుతరమహిమన్ ॥ 85

మ॥ ఇది, ముక్తిర్విపవిత్ర చిత్రచరితం బోల్లు నిన్పించినాఁ
 డ; దృఢాస్థన్ బ్రవచింపుఁడీ! సుకృతభా(భ)ండాంబు, దీనిన్ గడున్
 జదురుల్, శౌనకముఖ్యమానులు! విశేషంబున్నాధోరణిన్,
 మదినిల్పందగు; బోయివత్తు”నని, సమ్మా(న్మా)న్యండు,
 సూతుండాగన్ ॥ 86

చ॥ చనియెనిజేచ్చ; సత్తత్త్విని శౌనక ముఖ్యులదశకథావిధిన్
 విని; తనివొంది, యెంతయువినీతిఁబున; పునరావిరచ్య(చరిత్ర) మా
 న (ణ) నతినుతి ప్రకారముల నై మిశకాననవాసుతాతపో
 ధనులు, మునుల్ మనంబులముదంబునుబొందిరి; పొంగి రెంతయున్ ॥87

ఇది, అంధ్రీకృత ముక్తిశ్వరోపాఖ్యానంబునందు, మౌక్తికధర్మ
 నిర్ణయంబుననది యష్టాదశాధ్యాయము.

-: ఫలశ్రుతి :-

కం॥ శివ భుజజనియగు నృపమా

నివరు శుభచరిత్ర, దీని, నిశ్చలనిష్ఠన్

భువివినినఁ, జదివిసను, మా

నవుఁడు సేరులఁబడయుఁ; దుదిఁబినాకిన్ జెందున్॥

88

-: ఉపసంహారము :-

సీ॥ “ప్రభవఁ” బ్రభవించినట్టి “గోపాలకృష్ణ
మూర్త్య”, నాముండు, “వైఖానసా”న్వయుండు,
“కాశ్యపాత్తిలి” వంశ్యుండు, కబ్బమిట్లు
“ప్రభవశివరాత్రి” వేశఁబూర్ణ మొనర్చె॥

89

మ॥ “నలవిఘ్నేశచతుర్థి”, సత్కవివచేణ్యప్రోద్భవదాత్మానభి
జ్ఞుల సత్కావ్య కృతాంగరీయ ఉరుశస్య న్వచ్చకీర్త్యుద్ధిల
ధ్యులవాలుభుత, మాక్తిక ప్రభునుపాఖ్యానప్రబంధంబుఁదాఁ
దెలుఁగుంజేయనుపక్రమించియు, సమాప్తింజేసిననాఁటికిన్॥ 90

-: ఉన్నమాట :-

శా॥ కాశీభా(భ)ట్ల” శుభాన్వయుండు, కవితాఽగాధాభిగాంభీర్యమున్
రాశీభూతము దాచెనే ఘనుఁడు, “సుబ్రహ్మణ్య” విద్వద్వ్రతం
సేసుండా కవిపుంగవుండును, యశోఽఘోనున్ ననున్ జేయువు
ణ్యాశాస్యంబున, ముక్తమూని చరితంబాంధ్రీకరింపించెదాన్॥ 91

నీ॥ “విఘ్నేశు పెండ్లికి వేయి విఘ్నము”లన్న
 సామెత నిజమానా, యేమొ! తెలియ
 “దది స్థిరవాసరంబగుటచేనిట్లు జా
 గై నది” యనుమాట యదియుఁ దెలియ
 దాస్తమిత్రము, మదీయభ్యుదయానంద
 సమ్యగాప్యాయిత రమ్యచిత్తఁ
 డైన “సుబ్రహ్మణ్య” ధీనిధి మాటిమా
 టికినిచ్చు హెచ్చరికొకటి, మఱియుఁ,

గీ॥ “బ్రభవశివరాత్రియున్,” “జయవాసరంబుఁ”
 గూడినట్టి పర్వంబు నొక్కటియుఁ దెలియు;
 నీ మహాకావ్యనిర్మాణమింతకాల
 మైన, జయసిద్ధి, సంపూర్తి యాటకీట్లు॥

92

-: నా య కా ద్వై త స్థా ప న ము :-

ఆ॥ “కపిలమల్ల!” నీవుఁగయికొమ్ము కృత్రికనన్య;
 “నమరలింగ!” నీవునాచికొమ్ము!
 కాదధర్మమిద్ది; యెదురూపుల నిండ్రుఁ
 జేవరింపలేదె, కృష్ణనొకతె?॥

93

కం॥ పంచేంద్రోపాఖ్యానము
 పాంచాలీ పంచభర్తృవాదమ్మును జా
 పంచిత మొనర్చునట్లే
 పంచముఖుని మూర్తులన్ని భరియించుఁగృతినే॥

94

మాలి॥ దశకరధృతదీవ్యతృణ్ణట్వాఽంగశూలా
దిశితపరికరశ్రీదీప్త దిగ్లోకజాలా!
వశితనరసపూసృద్భక్తరక్షాఽపదేశా
తిశయభువన పుణ్యాష్టి ప్రదానప్రకాశా॥

95

మంగళమహాశ్రీ॥ హారసితతామరసహంసశరదందుబి స
హాసిశుభదివ్యదయితాఽఽశ్రిత(ఽన్విత)తమశ్రీ!
ఘోరతరహాలహల స్ఫూర్ణన జగత్ప్రళయ
కుంఠనచణానతర గోప్య సగళశ్రీ!
నీరయహనాభశర నిర్జితపురత్రితయ
నేత్రతిశారార్పసురనిర్భరమహాశ్రీ!
త్మారవిశశి ప్రభృతిమానిత శుభాకృతి స
మంచిత సమగ్ర బహుమంగళమహాశ్రీ!

96

∴ గద్యము ∴

ఇది, శ్రీమత్కాశ్యపాఖ్యాయా త్రిలి వేంకటాచార్య విద్వత్కవికారాంతి
కేంద్ర ద్వితీయపుత్రి, సజ్జనకారుణ్యపాత్ర, బుధజనవిధేయ,
గోపాలకృష్ణమాచార్య నిర్మిత బ్రహ్మాండ పురాణాంతర్గత
శ్రీముక్తీశ్వరోపాఖ్యానాంధ్రీకరణంబు
సర్వంబు సంపూర్ణము.

—(*)—

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు!

- గమనిక -

(మొదట 7 వ పుట - 20 వ పంక్తి తర్వాత)

శేషమ్మ - నవర భాగవ పెద్దింటి లక్ష్మణాచార్యుల భార్యగా,
జడ్డరామమ్మ - పెనికేరు శ్రీయుతా త్రేమాంగర వేంకటాచార్యుల
జాయగా, బుల్లిరామమ్మ - మండవేట శాతమ వింజరపు వేంకట
శోభనాచార్యుల ద్వితీయగా, లచ్చమ్మ - దుశ్య ఖండవల్లి
భాగవాప్పలాచార్యుల ధర్మపత్నిగా, గృహిణీహినీయలై, సంప్రాప్త
సత్సంతాన భాగధేయలైరి. పూర్వకాలంబు నుండియు, మాయింట
స్త్రీసంతానమైక్కుడై, యన్యగోత్రీయ కుటుంబ విస్తృతి పేతు
“వేయిండ్ల మొదలై” వర్ధిల్లి, చారితార్థ్యంబుఁగాంచె.

-: ప్రాప్తిస్థానము :-

అత్తిలి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

7-1-48, “శోభన్ మందిర్”

నరసాపురము - 504275 ప॥ గో॥ జిల్లా. (ఆం. ప్ర.)
